

การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุกพารณ์พัฒนา 10
อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

วีรภรณ์ โตศิริ

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองคุณวุฒิ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์

ชื่อเรื่อง

การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุกพารณ์พัฒนา 10
อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

โดย

วีรภรณ์ โศศิรี

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)

วันที่ 9 เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๗

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

วันที่ 9 เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๗

กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บงกชมาศ เอกเอี่ยม)

วันที่ 9 เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๗

กรรมการที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล)

วันที่ 10 เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๗

ประธานอาจารย์ประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)

วันที่ 10 เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๗

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จาดุพงศ์ วาฤทธิ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 12 เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๗

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
ชื่อผู้เขียน	นางสาววิภรณ์ โศศิรี
ชื่อปริญญา	ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีประเด็นศึกษาย่อยดังนี้ 1.1) เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา 1.2) เพื่อศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา 1.3) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา (2) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา (3) เพื่อประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และใช้เทคนิคการกระบวนกรวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique: AIC) พื้นที่ศึกษาคือหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 30 คน ผู้สูงอายุ คือชาวบ้านที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 10 คนและหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จำนวน 98 ครัวเรือน (2) กลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน (3) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบล นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว อำเภอเบตง จังหวัดยะลาจำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตและแบบสอบถาม ใช้สถิติพรรณนาเป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติวิเคราะห์ ได้แก่ t-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาศถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่า หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว ดังนี้ (1) ด้านพื้นที่พบว่าแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านพันธุ์ไม้และพืชสมุนไพรในผืนป่าบาลา-ฮาลา

(2) ด้านการจัดการ พบว่า มีการจัดการด้านความปลอดภัยได้เป็นอย่างดี มีหน่วยงานของตำรวจและหน่วยงานทหารคอยอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านร้านอาหาร ด้านที่พักไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว (3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่าชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ (4) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

2. ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 110 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique : AIC) ซึ่งผลของการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า 2) ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ และ 3) ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติและควบคุม

ผลจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาออกมา 4 กลุ่มด้วยกัน คือ 1) การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ (Tourism Production Development) 2) การพัฒนาด้านการจัดการ (Tourism Management Development) 3) การพัฒนาด้านการตลาด (Tourism Marketing Development) 4) การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ (Tourism Human Resource Development) ประกอบไปด้วยโครงการจำนวน 13 โครงการหลัก

3. ผลการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 สรุปได้ดังนี้

ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว พบว่าหลังการพัฒนาการมีส่วนร่วมสมาชิกในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนในสูงขึ้น

ผลการประเมินเจตคติต่อการจัดการการท่องเที่ยว พบว่า เจตคติของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หัวหน้าครัวเรือนมีเจตคติต่อการจัดการการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น

ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว พบว่าโดยภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว

ผลการประเมินสภาพแวดล้อมและการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชนภายหลังการพัฒนาทำให้ชุมชนมีการจัดระบบการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบตั้งแต่จุดให้บริการนักท่องเที่ยว มีการจัดนำเที่ยวในชุมชนและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวสูงขึ้น

Title	The Development of Community Based Tourism Management: A Case Study of Chulabhornphattana10 th Community, Betong District, Yala Province
Author	Miss Weeraporn Tokeree
Degree of	Doctor of Philosophy in Administrative Science
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Chalermchai Panyadee

ABSTRACT

The objectives of this research were to: 1) explore tourism situations in Chulabhornphattana10th Community, Betong district, Yala province in the following topics: 1.1) tourism potential of Chulabhornphattana10th Community, Betong district, Yala province 1.2) tourism problems of Chulabhornphattana10th Community, Betong district, Yala province 1.3) community participation and factors related to community participation in tourism management in Chulabhornphattana10th Community, Betong district, Yala province 2) develop community participation in tourism management in Chulabhornphattana10th community, Betong district, Yala province and 3) assess community participation in tourism management in Chulabhornphattana10th community, Betong district, Yala province. This research examined a combination of qualitative and quantitative research methodologies using participatory action research and the participatory planning process. (Appreciation Influence Control Technique: AIC) Locale of the study was Chulabhornphattana10th community, Betong district, Yala province. Informants in this study were: 30 community leaders; 10 elderlies (60 years old and above); 96 household heads; 30 tourists; and 90 concerned personnel in Betong district (public/ private personnel, sub-district administrative organization personnel, and academics) Data were obtained through interview, observation and questionnaire. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics i.e. mean percentage, and standard deviation. Besides, T-test and multiple regression analysis were used in this study. Results of the study were as follows:

1. Regarding tourism situations in the community, the following were found: 1.1) plant varieties and herbal plants in Bala-hala forest were prominent; 1.2) security management was good because there was a soldier unit providing convenience and there was accommodation for

tourists; 1.3) the community had tourism activities promoting environmental conservation; and 1.4) the community participated in tourism management.

2. The development of community based tourism management comprised the following steps: 2.1) construction of value awareness; 2.2) construction of interaction; and 2.3) construction of a guideline for practice and control. The researcher synthesized the following as a guideline for development: tourism production development; tourism management development; tourism marketing development; and tourism human resource development.

3. Results of the assessment of community participation in tourism management were as follows:

After the development of community based tourism management, community members had a better knowledge and understanding about it.

There was a significant relationship between attitudes of household heads towards tourism management and community participation in tourism management.

As a whole, there was an increase in household head participation in tourism management. This was particularly on tourism management planning.

For the assessment of environmental condition, the community had a systematic tourism management system. There was a community tour and readiness in tourism services in the community.

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งของประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี ที่กรุณาทุ่มเทเวลาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่อง คุณเลเอาใจใส่ ในการเป็นที่ปรึกษาและให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ความสำเร็จของคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ยังเกิดจากความอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาที่ได้ให้คำแนะนำ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุษฎีนิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บงกชมาศ เอกเอี่ยม และศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล ผู้วิจัยจึงรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วรทัศน์ อินทร์ศรีมพร และอาจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญผล ที่กรุณารับเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และให้คำแนะนำที่มีคุณค่าต่องานคุษฎีนิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทุกท่านที่ให้ความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต

ขอขอบพระคุณชาวบ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ที่ได้สละเวลาในการพูดคุย ให้ความร่วมมือในทุกด้าน คุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากท่าน ขอขอบคุณสำหรับการต้อนรับเป็นอย่างดี ตลอดจนรอยยิ้มที่แสดงถึงมิตรภาพจากใจของท่าน

ขอบคุณกำลังใจจากเพื่อนรัก เพื่อนร่วมงาน คนใกล้ชิดและกัลยาณมิตรทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ที่ให้กำลังใจตลอดเวลาแทนความอ่อนแอ อ่อนล้า ท่ามกลางแรงกดดันในการทำคุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอแสดงความซาบซึ้งในน้ำใจอันงดงามของทุกท่าน

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ คุณแม่ปราณี ไตศิริ ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจ ให้ความเข้าใจ ให้ความรัก ความห่วงใย ขอขอบคุณดวงวิญญาณของคุณพ่อ ประเสริฐ ไตศิริ ที่ท่านได้อบรมสั่ง ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตเมื่อระลึกถึงท่านยามใด ทำให้มีกำลังใจ มีความมุ่งมั่นและอดทน คุณูปการของงานชิ้นนี้หากจะมีผู้วิจัยขออุทิศให้กับบิดาที่ล่วงลับไปแล้ว อดีตสมาชิกพรรคมิวนิสต์มลายาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านด้วยความเคารพ

วีรภรณ์ ไตศิริ

กันยายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(13)
สารบัญภาคผนวก	(16)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาในการวิจัย	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
ขอบเขตในการวิจัย	9
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	10
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	12
แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว	20
แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	26
แนวคิดด้านการมีส่วนร่วม	43
แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม	61
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	71
กรอบแนวคิดในการวิจัย	82
สมมุติฐานการวิจัย	83
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	84
ประชากรในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	85
สถานที่ดำเนินการวิจัย	85

	หน้า
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล	85
เครื่องมือในการวิจัย	98
การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล	99
บทที่ 4 สถานการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	102
ผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้าน จุฬาภรณ์พัฒนา 10	102
ผลการศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนหมู่บ้าน จุฬาภรณ์พัฒนา 10	129
ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วน ร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้าน จุฬาภรณ์พัฒนา 10	136
บทที่ 5 กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	163
ขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า	164
ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์	171
ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติและควบคุม	192
บทที่ 6 ผลการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดเชียงใหม่	206
ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว	207
ผลการประเมินเจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยว	209
ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	212
ผลการประเมินสภาพแวดล้อมและการจัดระบบการท่องเที่ยวใน ชุมชน	215
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	217
สรุปผลการวิจัย	217
การอภิปรายผลการวิจัย	231
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	236

	หน้า
บรรณานุกรม	240
ภาคผนวก	246
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	247
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เข้าร่วม โครงการการจัดกระบวนการ AIC	260
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่	270
ภาคผนวก ง หนังสือเรียนเชิญเข้าร่วม โครงการเสวนา	272
ภาคผนวก จ หนังสือเรียนเชิญบุคลากรในสังกัดเข้าร่วมเป็นวิทยากร บรรยายพิเศษ	274
ภาคผนวก ฉ หนังสือตอบรับ	276
ภาคผนวก ช ภาพบริบทชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	278
ภาคผนวก ซ ภาพกิจกรรมการจัดกระบวนการ AIC	280
ภาคผนวก ฌ ภาพเทศกาลงานผลไม้ประจำปี	283
ภาคผนวก ฎ ภาพวันรำลึกวีรชนคนกล้าบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	286
ภาคผนวก ฏ ประวัติผู้วิจัย	288

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	พื้นที่ทางการเกษตรและลักษณะการประกอบอาชีพของหมู่บ้าน	106
2	แผนการดำเนินกิจการของบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด	123
3	จำนวนห้องและราคาห้องพักของ สันติรีสอร์ท อ.เบตง จ.ยะลา	123
4	การดำเนินงาน โครงการสหกรณ์หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10	130
5	ร้อยละของครัวเรือนในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10	136
6	ระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10	138
7	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเพศ	139
8	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามช่วงอายุ	139
9	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา	140
10	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพ	140
11	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามรายได้ต่อเดือน	141
12	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ใน ชุมชน	142
13	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	143
14	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามการรับรู้ประโยชน์จากการ ท่องเที่ยว	146
15	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการรับรู้ประโยชน์ จากการท่องเที่ยว	148
16	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความคาดหวังจากการ ท่องเที่ยว	150
17	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับความคาดหวังจาก การท่องเที่ยว	152
18	จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการจัดการ ท่องเที่ยวในชุมชน	153

ตาราง	หน้า
19 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	154
20 เจตคติต่อของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน	155
21 ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ	158
22 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	160
23 ค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยในการอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	161
24 การพัฒนาการมีส่วนร่วมขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า (Appreciation)	170
25 กิจกรรมหรือแผนงานที่ได้จากขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ (Influence)	172
26 ลำดับความสำคัญของโครงการ	178
27 ผู้รับผิดชอบในการจัดทำโครงการและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	186
28 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนภายหลังการพัฒนา	207
29 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	208
30 ผลการทดสอบความแตกต่างของหัวหน้าครัวเรือนด้านความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวก่อน-หลัง การพัฒนา	209
31 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามระดับเจตคติต่อการท่องเที่ยวในชุมชนภายหลังการพัฒนา	210
32 ผลการทดสอบเจตคติของหัวหน้าครัวเรือนต่อการท่องเที่ยวก่อนและหลังการพัฒนา	212
33 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ภายหลังการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยเทคนิค AIC	213
34 ผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดการท่องเที่ยวก่อนและหลังการพัฒนา	214

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 ความสัมพันธ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	21
2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม	28
3 เปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	40
4 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการวิจัยกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม	57
5 กระบวนการเรียนรู้ร่วม (Cogenerative Way) ระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้าน	60
6 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน นักพัฒนา และนักวิจัยก่อนและหลัง PAR	61
7 โครงสร้างเทคนิคการระดมพลังสมองเชิงสร้างสรรค์ AIC	64
8 ลำดับขั้นตอนการจัดประชุมและปฏิบัติการตามเทคนิคกระบวนการ AIC	70
9 กรอบแนวคิดในการวิจัย	82
10 แผนที่ทางอากาศของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	103
11 พิกัดภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อยู่ที่ 5.855982,101.235247 โดยมีคลองนุบอไหลผ่านชุมชนทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน	104
12 อาณาบริเวณของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	106
13 ไร่เบตง อาหารประจำถิ่นของหมู่บ้าน	107
14 ปลาจีน อาหารประจำถิ่นของหมู่บ้าน	107
15 การทำสวนยางพาราภายในหมู่บ้าน	107
16 การปลูกผักในบริเวณรอบที่อยู่อาศัยในหมู่บ้าน	107
17 ร้านค้าชุมชนในหมู่บ้าน	108
18 ร้านอาหารในชุมชน	108
19 พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	109
20 การจัดแสดงเรื่องราวของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาภายในพิพิธภัณฑสถาน	110
21 อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา	111
22 กิจกรรมการรำลึกถึงวีรบุรุษในวันสำคัญ	111
23 ค่ายทหารจำลอง เป็นการจำลองวิถีชีวิตของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา (พคม.) ที่ได้อาศัยและมีวิถีชีวิตอยู่ในป่ามานานกว่า 20 ปี	112

ภาพ	หน้า	
24	ต้นไม้ใหญ่ (ต้นสมพงษ์) ซึ่งเป็นต้นสมพงษ์ที่มีขนาดใหญ่ประมาณ 30 คนโอบ ที่เติบโตอยู่ในส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าบาลา-ฮาลา	112
25	ป่าบาลา-ฮาลา ซึ่งเป็นผืนป่าที่อยู่ในหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10	114
26	แผนที่ป่าบาลา-ฮาลา	114
27	“อาเงิน” 1 ใน 5 เสือผู้นำพรคคอมมิวนิสต์มาลาชา	117
28	เส้นทางเดินทัพของพรคคอมมิวนิสต์มาลาชา (พคม.)	117
29	การใช้ชีวิตของสมาชิกพรคคอมมิวนิสต์มาลาชาในป่าซึ่งปัจจุบันได้มีการ นำเอาภาพถ่ายในอดีตนั้นมาจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์	120
30	พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านจุฬารักษ์ พัฒนา 10	121
31	การจัดแสดงเรื่องราวภายในพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์	121
32	การแสดงของเยาวชน โดยการประกบคู่ทำการแสดงตอนสมัยดำรงชีพอยู่ในป่า	122
33	การแสดงของอดีตสมาชิกคอมมิวนิสต์	122
34	บ้านพักสันติรีสอร์ท เป็นบ้านพักที่สร้างขึ้นด้วยทุนของบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด	124
35	องค์ประกอบ 4 ด้านของการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	125
36	ต้นไม้ยักษ์ (ต้นสมพงษ์) ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้	126
37	ต้นไม้ไม้สีทองเป็นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ในชุมชน	126
38	ความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าบาลา-ฮาลา	127
39	เส้นทางศึกษาธรรมชาติภายในผืนป่าบาลา-ฮาลา	127
40	ชาวอัสรี (ชาโกล) เข้าร่วมจัดกิจกรรมงานปีใหม่ในหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10	129
41	กิจกรรมของดีบ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว มากินผลไม้ในฤดูกาลผลไม้	129
42	สภาพป้ายบอกทางในปัจจุบัน	133
43	สมุนไพรรักษาท้องอืดที่ขายเป็นสินค้าประจำหมู่บ้านที่ยังไม่ได้รับมาตรฐาน	134
44	ใบไม้สีทองของชุมชนที่นำมาทำเป็นของที่ระลึกที่ยังขาดการจัดการที่ดี	134
45	หนังสือที่แสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพรคคอมมิวนิสต์มาลาชา	134
46	ซีดีประวัติศาสตร์ชุมชน	134
47	ร้านอาหารไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว จึงทำให้เวลาที่มีกิจกรรมต้องไป ใช้ศาลาอเนกประสงค์แทน	135

ภาพ		หน้า
48	ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	162
49	ขั้นตอนในการทำ AIC	164
50	กระบวนการจัด AIC วันที่ 6 กรกฎาคม 2556 ณ หอประชุมศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10	165
51	การสังเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10	167
52	การประชุมกลุ่มย่อยในประเด็นเรื่องสถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้าน จุฬารักษ์พัฒนา 10	167
53	การระดมความคิดเห็นของชาวบ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 กับประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านในอนาคต	169
54	บรรยากาศในการจัดกระบวนการ AIC โดยมีการจัดประชุมใหญ่ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 6 กรกฎาคม 2556 ณ หอประชุมศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 โดยมีนักวิชาการจากสถาบันการศึกษามาร่วมเป็นวิทยากร	185
55	แผนการปฏิบัติงาน 13 โครงการจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่บ้าน จุฬารักษ์พัฒนา 10 โดยใช้เทคนิค AIC	205

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก		หน้า
1	หนังสือขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่	271
2	หนังสือเรียนเชิญเข้าร่วมโครงการเสวนา	273
3	หนังสือเรียนเชิญบุคลากรในสังกัดเข้าร่วมเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ	275
4	หนังสืออนุญาตให้บุคลากรในสังกัดร่วมเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ	277
5	กลุ่มสหกรณ์รับซื้อน้ำภายในหมู่บ้าน	279
6	สภาพถนนลาดยางเข้าหมู่บ้าน	279
7	บ่อเลี้ยงปลาจิ้งจากโครงการเศรษฐกิจพอเพียงภายในหมู่บ้าน	279
8	ไถ่เบตง ไถ่พื้นบ้านของอำเภอเบตงจากโครงการเศรษฐกิจพอเพียงภายในหมู่บ้าน	279
9	ศาสนสถานประจำหมู่บ้าน	279
10	สภาพบ้านเรือนภายในหมู่บ้าน	279
11	การจัดกระบวนการ AIC ในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 วันที่ 6 กรกฎาคม 2556	281
12	คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้เข้าร่วมกระบวนการ AIC ณ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10	282
13	นักท่องเที่ยวจากมาเลเซียเข้าร่วมกิจกรรมงานเทศกาลผลไม้ประจำปีในงานเทศกาลงานผลไม้ประจำปี วันที่ 30 -31 สิงหาคม ของทุกปี	284
14	กิจกรรมในงานเทศกาลผลไม้ที่จัดขึ้น โดยคนในชุมชนจุฬารัตน์พัฒนา 10	285
15	นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับคนในชุมชนเข้าร่วมงานวันรำลึกวีรชนคนกล้า	287

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกเมื่อครั้งมีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก หรือ “Earth Summit” เมื่อปี 2535 ที่ ริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล มีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ ประกอบด้วย 1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ และ 3) กระแสความต้องการพัฒนาคน จากกระแสการพัฒนาทั้ง 3 ประการดังกล่าว จึงส่งผลต่อการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวในการแสวงหาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและทดแทนการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม (Conventional Tourism) แบบเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติกันมา แนวคิดในการนำเสนอการท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่นี้ มีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น Green Tourism, Bio Tourism, Sustainable Tourism, Conservation Tourism, Responsible Tourism สำหรับการจัดการการท่องเที่ยวที่นิยมอย่างแพร่หลายที่สุดในเวลานี้และถือว่าสอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งโดยรวมแล้วการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นคำที่ใช้เรียกการท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก แต่ในการอ้างอิงอย่างเป็นทางการยังไม่มีชื่อภาษาไทย บางครั้งก็เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นิเวศสัตว์ร นิเวศท่องเที่ยวและอื่นๆ อีกหลายคำ ด้วยเหตุนี้ องค์กรและชุมชนที่ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย จึงอนุโลมให้มีการเรียก “Ecotourism” ว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 46 และมาตรา 56 จึงได้บัญญัติให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่น ตามมาตรา 78 รวมทั้งกระแสการเรียกร้องของชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของตนเอง โดยได้นิยามเชิงปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึงทางเลือกในการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคน

เป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

ช่วงทศวรรษที่ผ่านมาการท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มว่าจะเติบโตต่อไปในอนาคต จากพัฒนาการอันยาวนานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศที่หลากหลาย รวมถึงประเพณี ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงโบราณสถานอันทรงคุณค่ามาเป็นปัจจัยหลักในการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้เปรียบทางด้านทรัพยากรดังกล่าวจึงเป็นชุมชนเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวถูกจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยมีกลวิธีพัฒนาหลากหลายรูปแบบ ในบางพื้นที่เกิดความไม่เข้าใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนไม่เข้าใจในความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง มุ่งเพิ่มรายได้โดยยึดเอาเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลักหรือเป็นศูนย์กลางในการจัดการท่องเที่ยวแทนที่จะเอาระบบชุมชนเป็นศูนย์กลางอันเป็นแนวคิดหลักของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรส่งผลให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย การท่องเที่ยวที่เข้าสู่ชุมชนมีผลกระทบอย่างมากต่อคนในท้องถิ่น (ศิริ สามสุโพธิ์, 2543: 46) กล่าวไว้ว่าผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรเดิมไม่ว่าจะเป็นในเชิงกายภาพหรือเจ้าของในเชิงวัฒนธรรมทำให้ต้องมีการอนุรักษ์ประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พฤติกรรมรูปแบบการบริโภค การแต่งกาย รวมถึงทัศนคติความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบดั้งเดิมในหลายๆ สิ่งซึ่งบางครั้งไม่ได้หมายถึงการสูญสลายไปแต่มีการปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและบ่อยครั้งที่วิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นถูกลดลงแบบเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สอดรับกับการศึกษาของ(ชยันต์ วรรณฤติ, 2538) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ยึดเอานักท่องเที่ยวและผลประโยชน์จากนายทุนจากต่างถิ่นเป็นศูนย์กลางได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตชุมชน “ผู้ถูกท่องเที่ยว” โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม ยิ่งในระยะหลังๆ การท่องเที่ยวที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึงการนำวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม โดยชุมชนเข้ามากำหนดเป้าหมายและทิศทางของการท่องเที่ยว มีการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนจากการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (ยศ สันต

สมบัติ, 2540) การพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การสรุปและมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน เพราะอย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวก็เหมือนภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่จะต้องถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นมุมมองว่าจะต้องช่วยกันดูแลรักษารวมชาติสิ่งแวดล้อมและก็สร้างผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น การจัดการการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องใช้หลักการทำงานอย่างมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เนื่องจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในยุคใหม่จึงไม่ควรเน้นแต่ปริมาณนักท่องเที่ยวและปล่อยให้เป็นที่ของกลไกทางการตลาดเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ล้มเหลวในอดีต (Ried,2003: 225) ชุมชนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกร่วมคิด แก้ไขปัญหาความต้องการของตน โดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด (ทะนงศักดิ์ คุ่ม ไช้หน้า,2532:76) อย่างไรก็ตามยังคงมีปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ดำเนินการโดยไม่ศึกษาความเป็นไปได้ ซึ่งน่าจะมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ การมองแบบสั่งการจากบนลงล่างและเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและเม็ดเงินจากรายได้เป็นสิ่งสำคัญ (ยศ สันตสมบัติ, 2542) การสร้างสาธารณูปโภคด้วยงบประมาณจากเงินกู้ภายนอก เช่น ธนาคาร โลกมาลงทุนในบริการขั้นพื้นฐาน อาทิ สนามบิน โรงแรม ที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุนผู้ประกอบการมากกว่าคนท้องถิ่น โดยมีข้าราชการของรัฐและองค์กรภายนอกเป็นหน่วยงานในการกำหนดแผน จึงทำให้ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไปก้าวล้ำวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น (เสรี วังสีไพจิตร, 2546) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่ระบุว่าสาเหตุที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้เพราะ 1) คณะกรรมการไม่มีขีดความสามารถที่จะดำเนินการแม้ว่าจะฝึกอบรมมาแล้วหลายครั้ง แต่เป็นการอบรมที่ใช้วิธีการเร่งรัดภายในเวลาจำกัด 2) การไม่รู้ข้อมูลสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชน 3) ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจตั้งแต่กระบวนการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งไม่ให้โอกาสชุมชนเสนอข้อมูลปัญหาความต้องการเพื่อใช้ประโยชน์ 4) ขาดความรู้ ทักษะในการดำเนินการด้วยตนเองเนื่องจากไม่เคยลงมือปฏิบัติมาก่อน 5) ขาดการประสานงานในการจัดการแบบมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและท้องถิ่นอื่น ๆ 6) การฝึกอบรมโดยการบรรยายโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง จึงทำให้ไม่เกิดการดำเนินการได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2540: 22)

อย่างไรก็ตามในการพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากอุตสาหกรรมที่กล่าวมาในข้างต้นเป็นการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่ได้พิจารณาถึงผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมด้านสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งความไม่เสมอภาคของประชาชนในท้องถิ่นในการได้รับผลประโยชน์ในด้านรายได้และการมีงานทำอันเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของชุมชน จะเห็นว่าภาพสะท้อนเกี่ยวกับการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นในท้องถิ่นอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะการกระจายที่ไม่น่าพึงพอใจ ประชาชนในท้องถิ่นส่วนหนึ่งไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อย ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์และเงินทุนในการดำเนินกิจการ ดังนั้นผู้เป็นเจ้าของกิจการส่วนใหญ่จึงเป็นคนจากภายนอกท้องถิ่น (เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2543: 3)

แม้ว่าการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ ถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของโลกและเป็นที่ยอมรับกันเกือบทุกประเทศว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้เป็นเงินตราเข้าสู่ประเทศ จึงได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในแนวทางเร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม เรื่องของการท่องเที่ยวจึงถูกบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งได้กล่าวถึงการส่งเสริมบทบาทของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่และสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่โดยไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) การส่งเสริมบทบาทชุมชนและองค์กรท้องถิ่นให้มีส่วนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร สร้างจิตสำนึกและความเข้าใจชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านและบริการท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับธุรกิจท่องเที่ยว 3) การประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกเรื่องการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพเพื่อส่งเสริมให้คนไทยกระตุ้นเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น กระตุ้นให้มีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่ได้รับการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2545-2549)

การท่องเที่ยวถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม เพราะการท่องเที่ยวมีความสลับซับซ้อนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ จำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางและรูปแบบของการพัฒนาให้มีความชัดเจนในองค์ประกอบด้านนักท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวและด้านชุมชนเจ้าของ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจทั้งของนักท่องเที่ยวและชุมชน เราจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในระดับการวางแผน การบริหารจัดการและการแบ่งปันผลประโยชน์การท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม เน้นความสำคัญการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกับการสนับสนุนการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตดั้งเดิม

ความล้มเหลวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของรัฐและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนไม่สนองต่อหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง อาจเป็นเพราะการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวทั้งในด้านการบริหารจัดการ การดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ประกอบกับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการจัดการท่องเที่ยว นั้น จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมชุมชนอย่างเป็นระบบทั้งด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน การจัดหานักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการพัฒนาบุคลากรในชุมชน (บุญเลิศ จิตต์วัฒนา, 2540: 214-218) การดำเนินการเตรียมความพร้อมดังกล่าว ต้องใช้องค์ความรู้ งบประมาณ เวลาและความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมาก จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

ดังนั้น การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การดำเนินการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะภาครัฐจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่เห็นความสำคัญและเชื่อมั่นในศักยภาพของภูมิปัญญาและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้ว ชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเองก็ต้องตื่นตัว มีความตระหนักร่วมกันและมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน จึงจำเป็นต้องเน้นการมีส่วนร่วมในการสร้างการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดตั้งองค์กร การปรึกษาหารือกับชุมชน การกำหนดกิจกรรม การศึกษาความเป็นไปได้ การติดตามประเมินผลโดยใช้ความรู้ ทักษะการจัดการตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การสรุปเลือกปัญหาเพื่อหาทางแก้ไข การรายงานผลและการกำหนดยุทธศาสตร์และกิจกรรมแต่ละชุมชนที่มีประสบการณ์และที่จะสามารถดำเนินการ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือการเพิ่มทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by Doing) จนสามารถวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหาแนวทางแก้ไขแบบองค์รวม (Holistic) โดยมีลักษณะที่บูรณาการ (Integrated) และมีดุลยภาพ (Balanced) ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2543)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชนคนในท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดอยู่มาก โดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีหลักการและวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งดีที่ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวของตนเอง ชุมชนล้วนมีภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นมีทางเลือกศักยภาพของตนเองตัดสินใจดำเนินการจาก

ชุมชนเอง เพิ่มอำนาจให้ชุมชนรับการพัฒนาขีดความสามารถด้วยการเรียนรู้การพัฒนาในการบริหารจัดการตนเองตามลำดับขั้น ตั้งแต่การศึกษาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขปัญหา การจัดองค์กร การจัดการตามแผนและการประเมินผล จะส่งผลทำให้เกิดการพึ่งตนเองทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างมีศักดิ์ศรี แต่ด้วยข้อจำกัดด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผู้ประกอบการและความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่นส่งผลให้การท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมานี้ไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้

ปัญหาในการวิจัย

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของตนเอง หมายถึงการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญและมีความเหมาะสมกับสภาพบริบทภูมิสังคมของพื้นที่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

สำหรับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ได้เปิดหมู่บ้านสู่การท่องเที่ยวด้วยศักยภาพทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ระบบวิถีชีวิต พร้อมกับความพยายามของชุมชนที่ต้องการจะรวมตัวกันเพื่อให้เกิดกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน บริบทเหล่านี้จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญและเอื้อให้เกิดการพัฒนา เกิดการสร้างกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาયાในประเด็นประวัติของหมู่บ้าน ทำให้ทราบว่า “หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10” อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ตั้งอยู่แนวชายแดนมาเลเซียมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย เป็นหมู่บ้านประวัติศาสตร์ของอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาયાผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยมีประวัติศาสตร์การต่อสู้ที่น่าศึกษา มีธรรมชาติที่สวยงาม มีสมุนไพรป่า ยาชาไก มีอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์เล่าเรื่องราวการใช้ชีวิตของอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาสมัยที่ดำรงชีพอยู่ในป่า

เป็นเวลากว่า 2 ทศวรรษแล้วที่มวลหมู่สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाได้วางป็นหันหน้าเข้าร่วมลงนามในสัญญาสันติภาพสามฝ่าย ทั้งรัฐบาลไทย มาเลเซียและฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2532 มีสมาชิกส่วนหนึ่งที่ยังคงอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจุฬารณ์พัฒนา10 โดยรัฐบาลไทยได้จัดสรรที่ทำกินให้คนละ15ไร่ พร้อมด้วยสร้างบ้านพักอาศัย ระบบสาธารณูปโภคและการสนับสนุนงบประมาณ โครงการต่อเนื่องในการส่งเสริมการประกอบอาชีพจากทุกหน่วยงานทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ส่วนกลางและสถาบันวิจัยจุฬารณ์ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สืบสานประเพณีดั้งเดิมของบรรพชาวจีนอย่างเคร่งครัดของชุมชน ช่วงต่อมาหมู่บ้านจุฬารณ์พัฒนา10 ได้พัฒนามากขึ้น เริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นและได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ มีการสนับสนุนงบประมาณที่มาพร้อมกับกลวิธีที่หลากหลายที่จะดึงความสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มีการพัฒนาชุมชนให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แต่เป็นการท่องเที่ยวโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเจ้าของพื้นที่และขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน ทำให้การพัฒนาไม่ประสบความสำเร็จในจุดมุ่งหมายที่ควรจะเป็นชาวบ้านเป็นเพียงผู้ถูกเที่ยวเท่านั้น ความพยายามพัฒนาของภาครัฐดังกล่าว ไม่ได้ทำให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระบบการท่องเที่ยว จึงไม่ได้รับการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง (เอกชัย วาติดศุภผล, สัมภาษณ์ 10 พฤษภาคม 2556)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและเข้าร่วมการประชุมในชุมชนหมู่บ้านจุฬารณ์พัฒนา10 พบว่า ชุมชนแห่งนี้ต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นระบบและยั่งยืนต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนและอยู่ในชุมชนให้นานมากที่สุดเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน โดยทางชุมชนพยายามที่จะรวมกลุ่มและได้มีการพูดคุยบ่อยครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการทำ SWOT ขององค์การบริหารตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ทำให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนแห่งนี้ ชุมชนแห่งนี้มีป่าสาละ-บาลา ของหมู่บ้านเป็นเป้าหมายในฐานะป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในภูมิภาค ป่าแห่งนี้ยังคงมีชนเผ่าชาวกออาศัยอยู่ในแบบวิถีดั้งเดิม ประกอบกับมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สมบูรณ์โดยรอบอีก 27 แห่ง มีแหล่งพันธุ์ไม้และสมุนไพรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ แหล่งผลิตพืชผลทางเกษตรหลากหลายชนิด พร้อมด้วยกลุ่มอาชีพผลิตผลิตภัณฑ์พื้นเมืองภูมิอากาศดีตลอดปี ชุมชนมีความสามัคคีภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีชายแดนติดประเทศมาเลเซียและมีเส้นทางสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ ปัตตานี-ปีนัง ตัดผ่านกลางตำบล ซึ่งอันที่จริงชุมชนได้มีการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนไปบ้างแล้ว แต่การจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าว ยังไม่ได้เข้าถึงชุมชนกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนาอย่างแท้จริง เป็นเพียงส่วนปลีกย่อยที่เป็นความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก

จากข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน แต่ชุมชนยังไม่สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชน ซึ่งการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน ร่วมกันปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมที่ปฏิบัติและต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมของชุมชนและขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการมีส่วนร่วม ควรให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยว อันจะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างแท้จริง จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีประเด็นในการศึกษาว่า “จะพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืนได้อย่างไร” โดยมีคำถามวิจัยดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์และพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นอย่างไร
2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนควรเป็นอย่างไร
3. ผลจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาถึงการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
  - 1.1 ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
  - 1.2 ศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
  - 1.3 ศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
2. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

3. เพื่อประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยว สภาพปัญหาและความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืนต่อไป

2. ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อนำสู่การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

3. ประชาชนและคณะกรรมการการท่องเที่ยวหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา สามารถใช้ผลการวิจัยเป็นบทเรียน ประสพการณ์และองค์ความรู้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว นำไปปรับใช้ในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. สมาชิกในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตน มีความภาคภูมิใจ รักหวงแหนและร่วมใจกันฟื้นฟูรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนไว้ อันเกิดจากผลการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร มุ่งที่จะศึกษาเฉพาะพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นหมู่บ้านประวัติศาสตร์ของอดีตพรรคคอมมิวนิสต์ มาลาयाผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยและได้เปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ขนาดพื้นที่ 10,770 ไร่ คร่าวเรือนอาศัยอยู่ 98 คร่าวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 182 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ประชากรในหมู่บ้าน ผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้านและหัวหน้าครัวเรือนรวมจำนวน 121 คน

กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเบตง จังหวัดยะลา จำนวน 90 คน

3. ขอบเขตเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ มุ่งศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ปัญหาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านและศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชน การประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research)

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้เวลาในการศึกษาดังแต่ ปี พ.ศ.2554 ถึง พ.ศ. 2556

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 หมายถึง หมู่บ้านที่มีอาณาบริเวณของชุมชนติดต่อกับแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษา สมาชิกในชุมชนหรือองค์กรในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษา

ประชาชน หมายถึง ราษฎรที่มีชื่อในทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ความพร้อมของครัวเรือนในชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์โดยเฉพาะด้านรายได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนิน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน และการดูแลรับผิดชอบและร่วมรับ

ผลตอบแทนและมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่เป็นสำคัญ

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง เทคนิค วิธีการในการดำเนิน โครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ให้มีประสิทธิภาพ ตามองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึงเทคนิควิธีการในการดำเนิน โครงการ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ประชาชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง การวางแผนและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความเหมาะสมเป็นไปตามหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ (Decision Making) การร่วมปฏิบัติหรือทำแผน (Implementation) การร่วมรับประโยชน์ (Benefits) และการร่วมติดตามประเมินผล (Evaluation)

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอาจหมายถึงการพัฒนาคน หน่วยงาน ชุมชนหรือประเทศชาติ คือการทำสิ่งเหล่านี้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่

การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว หมายถึงการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมากขึ้น โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique : AIC) ในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ใน 4 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และการประเมินผล

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานในการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว
3. แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
5. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้พัฒนามาจากแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development) หรือการประชุม EARTH SUMMIT ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด จะเป็นกลุ่มใหญ่ (Mass Tourism) เป็นกลุ่มขนาดเล็กทั้งในเมืองและชนบท ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) กล่าวว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการป้องกันและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและรักษาระบบนิเวศด้วยความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความแตกต่างหลากหลาย เป็นเสมือนแนวคิดที่ไม่สามารถชี้วัดให้เห็นความชัดเจนได้ เนื่องจากการ

กระทำเพื่ออนาคตที่ไม่อาจเห็นผลได้ในปัจจุบัน ดังนั้นนิยามความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นไปตามทฤษฎีที่ประมวลจากประสบการณ์และความคาดหวังของแต่ละคน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายสำคัญที่สุดในการพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ในทฤษฎีของ Bulter (1993: 29) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาและการทำนุบำรุงรักษา ทั้งด้านกิจกรรมและกระบวนการ ภายใต้บริบทของชุมชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสถาพรของระดับคุณค่าและไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อสภาพทางกายภาพและการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตและได้นิยามความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องสอดคล้องกับความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย ในการคงความมีเสน่ห์ดึงดูดในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นให้เป็นที่ประทับใจต่อผู้มาเยือนครั้งแรกและคงความพึงพอใจต่อผู้ที่กลับมาเยือนในเวลาต่อ ๆ ไป ด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มั่นคงและสภาพแวดล้อมที่สมดุลในขณะเดียวกัน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 7) ได้จำกัดความการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ว่าหมายถึงการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนสม่ำเสมอเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืน Clever don and WTO (อ้างใน ถกคิยา จักรสาร, 2545) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสให้ถึงอนุชนรุ่นหลัง โดยการจัดการการท่องเที่ยวมีความหมายต่อการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศได้ด้วยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมต้องปรับสภาพการจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไปจึงมีขอบเขตการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยวคือ 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำรงอยู่ได้ 2) มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนอย่างสม่ำเสมอ 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจได้ไม่เสื่อมคลาย 4) กิจกรรมการบริการมีกำไรแม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ 5) ต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ

สังคมและวัฒนธรรม โดยสรุป การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึงการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนา และบำรุงรักษาทางด้านกิจกรรมและการบริหาร ภายใต้บริบทของชุมชน สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ทั้งนี้ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านลบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกัน เพื่อร่วมกันปกป้องและสงวนรักษาเป็นมรดกสืบทอดสู่คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542) ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น อย่างน้อยต้องมี องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability)

1.1 การเติบโตต้องอยู่ในอัตราที่บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากโตเร็วไปอาจทำให้รองรับนักท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ไม่พร้อม ไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพแรงงานและการให้บริการ อาจมีผลทำให้นักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจ ขาดความนิยมไม่เดินทางมาท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำในระยะยาว

1.2 การเติบโตของการท่องเที่ยวอาจทำให้คนส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคการเกษตร การกสิกรรม การอุตสาหกรรม

1.3 การเติบโตที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ แรงงานและผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ เป็นผลทำให้เงินตรารั่วไหลออกไปนอกประเทศ

2. ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability)

2.1 การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากเกินไปและรวดเร็วเกินไป มีผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น

2.2 การใช้เงินของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังสูงกว่าคนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหราหรืออย่างอิสระเบรี ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่งๆ อาจกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดใจให้คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อทรัพย์สินเงินทองหรือความสำราญที่หาได้ง่าย ๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

2.3 อาชีพขายบริการทางเพศทั้งหญิงชาย การขายยาเสพติด การละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อาจนำไปสู่ความล่มสลายทางโครงสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม ซึ่งบางครั้งอาจสะท้อนออกมาในรูปของการกระทำที่รุนแรงต่อนักท่องเที่ยว

3. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

3.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุมอาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นคุณค่าหรือความเป็นตัวต้นกำเนิดของกิจกรรมการท่องเที่ยวเสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป ความแออัดยัดเยียด ความสกปรก เป็นต้น

3.2 การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่างฉับพลันของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเล การสูญเสียสภาพภูมิทัศน์

3.3 การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรทางธรรมชาติเกิดความแปรปรวน

3.4 การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่ประปรายของพื้นที่บางแห่งไป

3.5 กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย น้ำเสีย อาหารเหลือ ขยะ ฯลฯ ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย

หลักการและความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืน(Globe'90 Conference) ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2533 Shirley Eber ได้กำหนดหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 10 ประการ คือ (กานต์พิชชา สุริคุณพงษ์, 2545)

1. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน(Using Resource Sustainably) คือการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอเพียงต่อความจำเป็นเท่านั้นและมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปและความจำเป็นและการลดของเสีย (Reducing Over Consumption and Waste) คือการบริโภคแต่เพื่อความพอเพียง เพื่อจำกัดปริมาณของเสียและปริมาณการใช้จ่าย
3. การรักษาความหลากหลาย (Maintaining Diversity) คือการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เพื่อรักษาระบบนิเวศและความงดงามของวัฒนธรรมให้คงอยู่
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไว้ในแผนการพัฒนา (Integrating Tourism into Planning) คือการนำเอาการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไว้ในแผนการพัฒนาของชาติและ

แผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม(Environmental Impact Assessment-EIA) เพื่อให้เกิดการขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาวต่อไป

5. การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น(Supporting Local Economies) คือการส่งเสริมและรองรับทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงราคาและการพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อม

6. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (Involving Local Communities) คือการที่ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนต่างมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างพร้อมเพรียงและเต็มกำลัง ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันแล้วยังเป็นการสร้างมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

7. การปรึกษากันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรัฐหรือมหาชน(Consulting Stakeholders and the Public) คือการพูดคุย ปรึกษาหารือ ประชุมและระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น องค์กรส่วนท้องถิ่น ประชาชน ผู้ประกอบการและองค์กรอื่นๆของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางในการดำเนินงานและป้องกันความผิดพลาดที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและศักยภาพในการประสานงานเพื่อป้องกันความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) คือการฝึกอบรมบุคลากรในท้องถิ่นทุกระดับให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาและการปฏิบัติเพื่อให้เกิดมาตรฐานในการบริการการท่องเที่ยว

9. การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) คือการเตรียมข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง พร้อมเพรียงและเป็นประโยชน์เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยวและช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจ

10. การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) คือ การวิจัยติดตามผลตรวจสอบด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังกล่าว

ประเด็นของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการศึกษาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบหลัก 4 ประการในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนคือ 1) ต้องดำเนินการในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติชุมชนชนบทธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการการท่องเที่ยว 2) ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชนชนบทธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว 3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่า

เทียมนกัน 4) ต้องชี้้นำความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท้องที่นั้นๆ ในการที่จะดำเนินการตามองค์ประกอบหลักดังกล่าวข้างต้นนั้น ให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลได้จำเป็นต้องดำเนินการด้วยการผสมผสานคุณสมบัติหลักของการพัฒนาการท้องที่อย่างยั่งยืน 3 ปัจจัย ดังนี้

10.1 คุณภาพ (Quality) หมายถึงการท้องที่อย่างยั่งยืนต้องให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยว ต้องเพิ่มคุณภาพชีวิตของชุมชนและต้องยื่นหยัดคุณภาพของสิ่งแวดล้อม

10.2 ความต่อเนื่อง(Continuity) หมายถึงการท้องที่อย่างยั่งยืนต้องสามารถทำให้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่ไม่เสื่อมค่า ทำให้วิถีวัฒนธรรมของชุมชนคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยสามารถนำความพึงพอใจมาสู่นักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง

10.3 ความสมดุล (Balance) หมายถึงการท้องที่อย่างยั่งยืนทำให้เกิดความพอดีหรือดุลยภาพต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การรักษาสีงแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

จากองค์ประกอบและคุณสมบัติในการพัฒนาการท้องที่อย่างยั่งยืนที่กล่าวมาแล้วนั้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2524) ได้นำเสนอรูปแบบของการท้องที่อย่างยั่งยืนว่าเป็นรูปแบบของการท้องที่ที่มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

10.3.1 เป็นการท้องที่ในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมประเพณี

10.3.2 เป็นการท้องที่ที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

10.3.3 เป็นการท้องที่ที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท้องที่และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

10.3.4 เป็นการท้องที่ที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม

10.3.5 เป็นการท้องที่ที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว

10.3.6 เป็นการท้องที่ที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท้องที่และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

ดังนั้นการพัฒนาการท้องที่อย่างยั่งยืนตลอดไป ควรมีการกำหนดแผนการพัฒนาการท้องที่อย่างยั่งยืนว่าจะดำเนินงานอะไร จะดำเนินงานไปทำไม จะดำเนินงานที่ไหน จะดำเนินงานอย่างไร จะดำเนินงานเมื่อไรและใครเป็นผู้ดำเนินงานหรือรับผิดชอบโดยกำหนด

วัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน
ไปโดยวัตถุประสงค์นั้นจะต้องมีความสอดคล้องและเกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย รวมทั้งต้องม
ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ Bhatia (1983 อ้างใน รัฐติดยา
หิรัณหาค, 2544) ให้หลักการว่า ในการวางแผนพัฒนาท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนจะมีประโยชน์
อย่างมาก หากตั้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจ โดยขั้นตอนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอาจกระทำได้อดังนี้

1. ศึกษาถึงอุปสงค์และอุปทานของนักท่องเที่ยว
2. ตั้งวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว
3. การวางแผนด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่
4. สสำรวจความพร้อมในโครงสร้างพื้นฐาน
5. วางแผนการใช้งบประมาณในการพัฒนา
6. วางแผนการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่
7. จัดโครงสร้างการบริหารและจัดการ
8. การตลาดและโฆษณาประชาสัมพันธ์
9. ติดตามตรวจสอบความก้าวหน้า
10. กำหนดช่วงเวลาในการพัฒนา

จากการศึกษาของ Eber (อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย, 2542) ระบุว่าแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) จะสนับสนุน
การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างฉลาด เพื่อให้ดำรงอยู่ยาวนาน ดังนั้นการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการท่องเที่ยวผนวกกับโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องทั้ง
ปัจจุบันและอนาคต โดยดำเนินไปภายใต้ขีดความสามารถตามธรรมชาติ รวมทั้งขนบธรรมเนียม
และรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชน ชุมชนได้รับส่วนแบ่งที่ยุติธรรมจากผลประโยชน์ทาง
เศรษฐกิจของการท่องเที่ยวและเป็นไปตามความประสงค์ของผู้คนและชุมชนท้องถิ่นในบริเวณ
แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีพร สมบุญธรรม (อ้างใน รัฐติดยา หิรัณหาค, 2544)
กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(Sustainable Tourism Development)เป็นทางออกที่ดี
ทางหนึ่งของการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ
โบราณวัตถุโบราณสถาน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นแต่อุปสรรคที่สำคัญในการนำเอาความคิด
มาลงมือปฏิบัติอยู่ที่ความสามารถในการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสการพัฒนาและ
กระแสอนุรักษ์ ซึ่งจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น
ผู้ประกอบการ คนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนนักท่องเที่ยว ในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

และรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งสำหรับปัจจุบันและอนาคต โดยลักษณะ 6 ประการที่ประกอบขึ้นเป็นแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจัง ก่อนการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณูปโภคที่มีอยู่
2. ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. ควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ทั้งนี้ควรผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ
4. ควรสนับสนุนให้มีการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่างๆ ของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่งและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย
5. การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่สามารถนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน
6. ควรมุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูงสุดให้กับคนในท้องถิ่น จากแนวคิดและหลักการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องอาศัยกระบวนการวางแผนและการดำเนินงานเป็นขั้นตอน โดยต้องอาศัยแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นควบคู่กันไปคือ จะทำอย่างไรในการพัฒนาเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ขณะเดียวกันท้องถิ่นก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนเองและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมในปัจจุบันและยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในอนาคต ทั้งนี้ยังรวมถึงการพัฒนาและการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างมีคุณค่าสูงสุดและสามารถรักษาไว้ให้รุ่นลูกหลานต่อไปในอนาคต

แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว

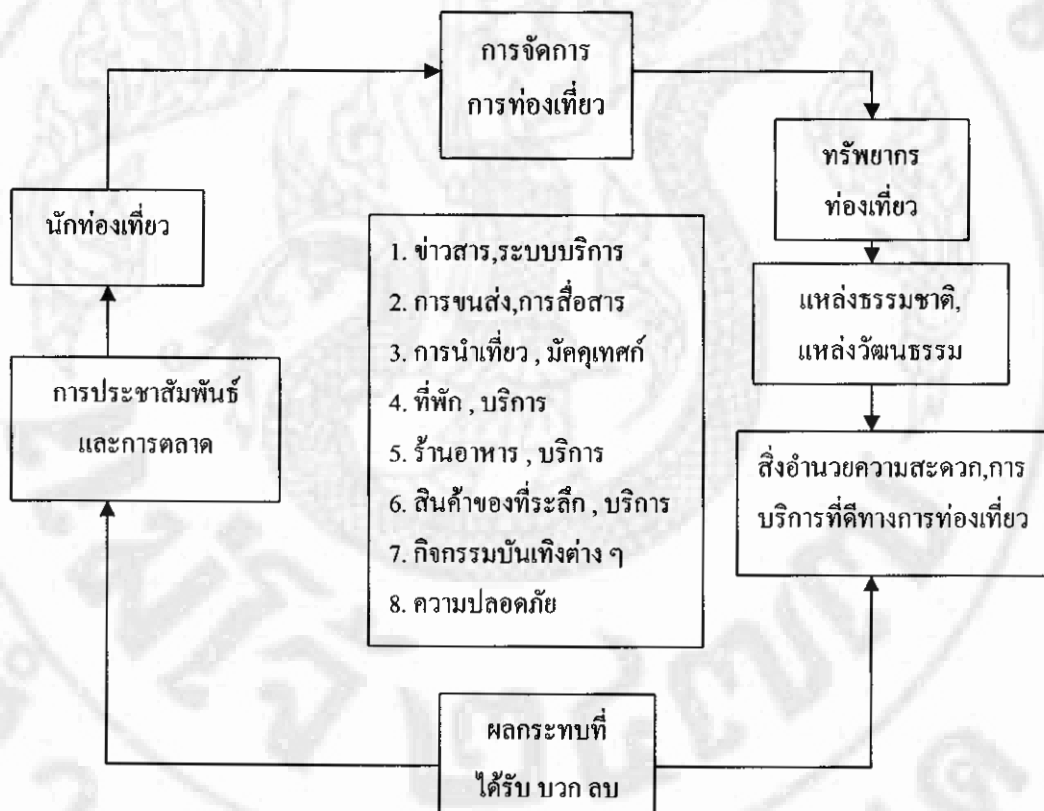
ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึงการกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริงรวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ทางสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจะดำเนินการไปอย่างไรทิศทางและประสบความล้มเหลว ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจนสอดคล้องกันในทุกระดับทั้งระดับแนวนอนซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและระดับแนวตั้ง คือองค์กรเอกชน ชุมชนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญเป็นตัวแทนของพื้นที่เพื่อจะได้ส่งเสริมและสร้างแนวทางการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ Ecotourism Network'96 ได้ประชุมเรื่องมาตรฐานการนำเที่ยว : เครือข่ายด้านการบริการ 8 ประการ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าควรมีการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวอาจเป็นการให้เอกสารและการจัดปฐมนิเทศ (Orientation) ให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในการจัดทำรายการนำเที่ยวควรบรรจุสาระการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจ เอกลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งมีข้อกำหนดในการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้มีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมและคนในท้องถิ่นส่วนด้านการตลาดควรคำนึงถึงความสามารถในการรองรับที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นกลไกในการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

จะเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถทำให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งปัญหาในด้านพื้นที่ ซึ่งมีขีดความสามารถที่จะรองรับได้ในบางช่วง ปัญหาชุมชนท้องถิ่น การได้หรือเสียประโยชน์ของคนในพื้นที่ การกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมทำให้เกิดความขัดแย้งความร่วมมือในการจัดการ ปัญหาของผู้ประกอบการซึ่งมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท ทั้งธุรกิจบ้านพัก ร้านอาหาร นำเที่ยว ขนส่ง ปัญหาด้านการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ องค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอก ต้องมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ดังนั้นองค์ประกอบต่างๆของการจัดการการท่องเที่ยวต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบเพราะต่างก็มีประโยชน์ซึ่งกันและกันแต่ละภาคส่วนต้องมีเป้าหมายเพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องโดยสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจอยากเดินทางมาค้างแรมนานและมาอีกหลายครั้งและบอกต่อ ๆ กันไปโดยทั่วไปการท่องเที่ยวนอกจากจะขึ้นอยู่กับความสวยงามสมบูรณ์ของพื้นที่แล้วยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอีกหลายประเภททั้งด้านการขนส่ง การประชาสัมพันธ์ โรงแรมที่พัก การจัดการธุรกิจนำเที่ยว สินค้าของที่ระลึก ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กันดังนี้

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ที่มา: ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2546: 1)

จากภาพดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการ การบริการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อกัน คือ

1. ข่าวดสารและการบริการข้อมูลต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวควรรู้ก่อนเดินทางควรจัดการให้พร้อมแจ้งราคาค่าบริการให้ชัดเจน อาจทำเป็นแผ่นปลิว เอกสารพับ แคตตาล็อก (ตามแต่

งบประมาณดำเนินการ) เผยแพร่ให้กว้างขวาง ตลอดจนการตอบข้อมูลทางโทรศัพท์ที่สอบถามต้องชัดเจน ในการตอบโทรสารและ E-Mail ต้องชัดเจนและรวดเร็ว

2. การขนส่ง การสื่อสารและการบริการ การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านนั้นหากมีรถโดยสาร รถประจำทางบริการควรแจ้งกำหนดการเดินทางและค่าบริการเป็นราคาเดียวกันชัดเจน หากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงที่จอดรถสะดวก ค่าบริการจอดรถมีหรือไม่ต้องชัดเจนการสื่อสารหมายถึงระบบโทรศัพท์ ระบบการส่งจอง ควรทันสมัยตามกระแสโลก (E-Mail, E-Commerce, E-Tourist) รวมถึงการบริการจัดส่งทางพัสดุในระบบต่าง ๆ ด้วย

3. การนำชมสถานที่ ควรมีมัคคุเทศก์ที่รอบรู้ นำชมอาจเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือนักสื่อความหมายซึ่งต้องสามารถใช้ภาษาการสื่อสารได้เป็นอย่างดี

4. ที่พักและบริการ ท้องถิ่นใดมีที่พัก อาจเป็นโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ หรือโฮมสเตย์ ต้องสะอาดได้รับมาตรฐานการบริการสากลและมีการบริการที่ดี

5. ร้านอาหารและบริการต้องสะอาด คำนึงถึงสุขอนามัยรวมทั้งคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว ราคาชัดเจนควรมีการจัดระบบรักษาสิ่งแวดล้อม มีระบบการคัดไขมัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

6. สินค้าที่ระลึก การจัดทำสินค้าของที่ระลึกต้องคำนึงถึงความมีเอกลักษณ์ท้องถิ่นอาจปรับปรุงรูปแบบสีต้นตามรสนิยมของตลาดควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะอาด (Green and Clean Product) มีการจัดระบบการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการแจ้งราคาชัดเจน ควรสร้างมาตรฐานสินค้าให้ได้ระดับสากล สินค้าของที่ระลึกบางชิ้นควรมีเอกสารกำกับไว้ด้วย เช่น ผ้าทอ เครื่องแกะสลัก ไม้ เครื่องประดับเครื่องเงินเพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้ใช้เป็นคู่มือในการเก็บรักษาของนั้นไว้ได้ยาวนาน

7. กิจกรรมบันเทิงต่างๆหากเป็นกิจกรรมในหมู่บ้านควรคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน นอกจากนั้นควรมีการจัดการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อความบันเทิงและการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกันและกันด้วย

8. การรักษาความปลอดภัยจะต้องมีการจัดการอย่างมีระบบคำนึงถึงหลักการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องรอบรู้ด้วยว่าหากนักท่องเที่ยวได้รับอุบัติเหตุ อุบัติภัยแล้วควรมีการแจ้ง การติดต่อเพื่อการบริการให้พร้อมอย่างไร ที่ไหน เช่น การปฐมพยาบาล การรักษาพยาบาล เป็นต้น

มนัส สุวรรณ (2541) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกจากจะต้องมีการจัดการสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วจะต้องพิจารณาสาระสำคัญอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ โดยต้องคำนึงว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก

2. คอบสนองความต้องการหรือพันธะทางสังคม ซึ่งหมายถึงการให้ความเคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพและมรดกเชิงวัฒนธรรม

3. คุณทริยภาพ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าสถานที่นั้นจะมีความยิ่งใหญ่เพียงใดหรือมีชื่อเสียงมากน้อยเพียงไร การธำรงรักษาไว้ซึ่งคุณทริยภาพของสถานที่เหล่านั้นคือภารกิจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว

4. การคำนึงถึงกระบวนการและขอบเขตทางนิเวศวิทยาเพื่อให้การพัฒนาสามารถดำรงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพและชีวภาพที่เปราะบางเอาไว้

5. การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological Diversity) ของพืชพรรณและสัตว์ต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยว

6. การดำรงไว้ซึ่งระบบสนับสนุนชีวิต (Life-supporting Systems) ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกมีชีวิตรอดอยู่ได้ต่อไป

สถาบันดำรงราชานุภาพ (2543) ได้เสนอถึงหลักการบริการและการจัดการการท่องเที่ยวว่า ประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อม และความต้องการของชุมชนรวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการรับผิดชอบการดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์กรการบริหารส่วนตำบล ผู้นำผู้ใหญ่บ้านและผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่น ๆ

3. ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค

4. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

กล่าวโดยสรุป การจัดการการท่องเที่ยว คือการกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสมยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริงรวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดีต้อง

คำนึงถึงกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

แนวคิดการบริหารและการจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องทรัพยากรที่สำคัญเกิดขึ้นมาตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ว่าปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นับวันจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นนั้น มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องเข้าไปดูแลเรื่องทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้น โดยวิธีการที่เหมาะสม การดูแลทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นที่จะต้องอาศัยวิธีการที่เรียกว่า การประสานงานหรือความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน โดยคำว่า “รัฐ” นั้น หมายถึงถึงองค์กรของรัฐในทุกระดับ ซึ่งได้แก่ จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้านและองค์กรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่นั้น ๆ ประกอบกับคณะรัฐมนตรีได้มีมติมอบหมายให้จังหวัดอำเภอและตำบลเข้ามามีบทบาทในการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้จังหวัดริเริ่มสร้างความตระหนักความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นในจังหวัดอย่างทั่วถึงทั้งจังหวัด ให้หน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันพิจารณากำหนดแนวทางหลักของพื้นที่พื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ซึ่งจังหวัดและอำเภอจะมีบทบาทในการช่วยบริหารหรือช่วยจัดการด้วยตลอดจนริเริ่มหาแนวทางที่ชัดเจนว่าจะบริหารพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดอย่างไร รวมถึงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่จังหวัดมีอยู่เช่น วัด หรือศิลปกรรมอื่นๆ ปัจจุบันการบริหารและการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ไม่ใช่เป็นเรื่องที่รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการแต่ฝ่ายเดียวอีกต่อไป

ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน (2540) ได้บัญญัติรับรองว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” (มาตรา 46) และ “สิทธิบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา 56 วรรคแรก) อีกทั้งแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องมาจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลาง” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมโดยส่งเสริมบทบาทชุมชนและองค์กรในชุมชนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบำรุง เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนและ

ท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านและบริการในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับธุรกิจการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ยังได้กำหนดเป้าหมายที่สำคัญของประเทศทางด้านการสร้างคุณภาพทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดรายได้เพื่อกระตุ้นให้การท่องเที่ยวฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว รูปแบบการบริหารจัดการในลักษณะ “พหุภาคี” ซึ่งประกอบด้วย รัฐ ประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนและรวมทั้งนักวิชาการสื่อมวลชนต่างๆ ในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะในระดับจังหวัด หรืออำเภอ เพื่อเป็นตัวกลางในการเอื้ออำนวยให้ชุมชนแสดงบทบาทในการพัฒนาและจัดการตนเองอย่างเป็นระบบและขั้นตอน คือการร่วมกันวางแผนและจัดผังการใช้ดิน น้ำ ป่า การพัฒนาปรับปรุงดิน น้ำ ตามแผนการออกกฎระเบียบข้อบังคับควบคุมกันเอง การรับรองสิทธิการใช้ของสมาชิกโดยชุมชนผ่านคณะกรรมการและความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่รัฐหากจะพิจารณาถึงรูปแบบในการบริหารจัดการการพัฒนาที่มีอยู่ในพื้นที่ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่ามี 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การบริหารจัดการโดยรัฐฝ่ายเดียว ได้แก่ การดำเนินกิจการในพื้นที่ที่รัฐเป็นผู้ปฏิบัติจัดทำเองทั้งหมดโดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นการพัฒนาแบบดั้งเดิม
2. การบริหารจัดการโดยรัฐร่วมกับประชาชน ได้แก่ การบริหารการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐในรูปของโครงการพัฒนาต่าง ๆ การให้ภาคเอกชนหรือองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินภารกิจของรัฐ มิได้หลายรูปแบบและหลายสัดส่วนมาก-น้อย ตามบทบาทอำนาจรัฐกับเอกชนและองค์กรประชาชนซึ่งแล้วแต่รูปแบบของการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้อง ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2538 อ้างใน ทัดดาว บุญปัญญาโรจน์, 2545) เรื่องการจัดกลุ่มกิจกรรมของภาครัฐและแสดงสัดส่วนระหว่างบทบาทของรัฐกับเอกชนและประชาชนไว้ดังนี้

1. กิจกรรมที่รัฐยังต้องมีบทบาทนำเป็นด้านหลักคือกลุ่มความมั่นคงและกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การรักษาความมั่นคงของประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมรวมทั้งภารกิจพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การป้องกันและปราบปราม การฉ้อราษฎร์บังหลวง การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น

2. กิจกรรมที่รัฐควรมีบทบาทร่วมกับเอกชน ซึ่งรูปแบบการร่วมจะมีลักษณะตั้งแต่การให้เอกชนเข้ามามีบทบาทน้อยที่สุดไปจนถึงการให้เอกชนมีบทบาทที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้ 1) กลุ่มกิจการต่างประเทศ 2) กลุ่มผู้บริหาร 3) กลุ่มการค้าและเศรษฐกิจ 4) กลุ่มพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 5) กลุ่มพัฒนาชนบท ชุมชน เมือง 6) กลุ่มเกษตรกรรม 7) กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 8) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ 9) กลุ่มโครงสร้างพื้นฐานและพลังงาน

3. กิจกรรมที่รัฐไม่ควรมีการอีกต่อไป คือ กลุ่มรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นมา ด้วยเหตุผลทางการแสวงหากำไรแต่เมื่อดำเนินการแล้วไม่สามารถเลี้ยงตัวได้สมควรหาทางให้เอกชนมีการแข่งขันดำเนินการได้ เว้นรัฐวิสาหกิจบางแห่งที่จัดตั้งขึ้นมา ด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคงของรัฐ การอนุรักษ์หรือเพื่อสาธารณูปโภคและสาธารณูปการก็อาจใช้วิธีร่วมลงทุนกับเอกชน

แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมามีการขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยถูกคาดหวังว่าจะเป็นวิธีการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในขณะเดียวกันก็เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนในประเด็นสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (ลินธ์ สโรบล, 2546) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่น พงนา สวนศรี (2546) ได้มีความเห็นว่าเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนและมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Base Tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและสังคม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของและสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้านพร้อมกัน ทั้งด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นการท่องเที่ยว

ทางเลือก ที่จะเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนที่เน้นการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลักไม่เน้นที่เศรษฐกิจเป็นตัวตั้งเพราะจะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชนในที่สุด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างให้คนเกิดความรัก ความภูมิใจ ความหวงแหน การรู้จักถึงคุณค่าเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่คนมีอยู่เสียก่อนซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนมีเอกลักษณ์ มีเสน่ห์และทำให้คนในชุมชนมีความต้องการที่จะนำเสนอความภาคภูมิใจในสิ่งต่าง ๆ ไปยังคนภายนอกและสามารถถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

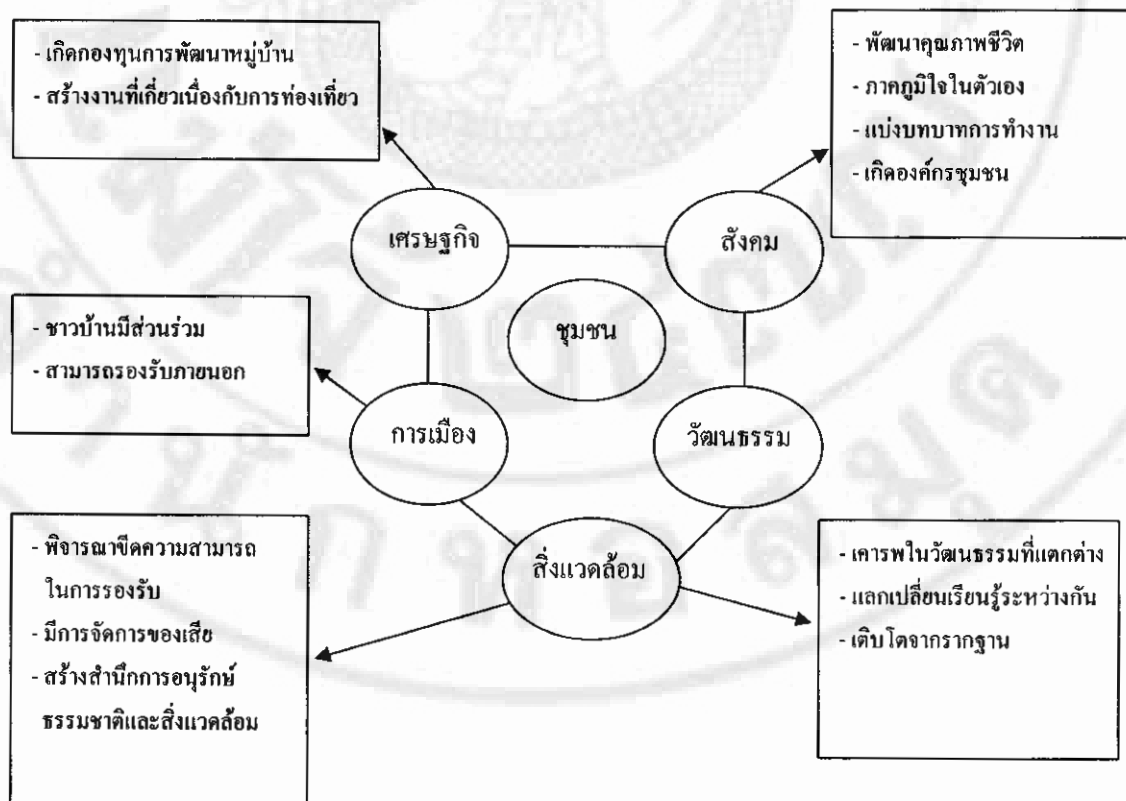
นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึงหรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จัก จึงใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการจัดการธรรมชาติ แวดล้อม การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมควบคู่ไปพร้อมกัน

Hatton (1999) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกระบวนการท่องเที่ยว โดยให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนบนฐานแนวความคิดของชุมชนเองซึ่งแต่ละชุมชนมีเอกลักษณ์ของตนมีความเป็นเจ้าของในกิจการของชุมชน โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเป้าหมาย คือ 1) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การเอาใจใส่ต่อวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน การรักษาสีงแวดล้อมโดยยกตัวอย่างของการศึกษา The Asian Development Bank ที่ได้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าสู่การศึกษา โครงการ Mekong Tourism Development Programmer ในสปป.ลาว เพื่อช่วยแก้ปัญหาของความยากจนของชุมชน Hitch and Butler (1996:3) ศึกษาว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความเชื่อมโยงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากคนในชุมชนและควบคุมกระบวนการจัดการโดยชุมชน มีการให้บริการซึ่งแสดงออกถึงวัฒนธรรมของชุมชน ถือเป็นหัวใจหลักในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้รับความนิยมน้อยอย่างมาก แต่ละหมู่บ้านจัดให้มีการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างหลากหลายโดยมีลักษณะและรูปแบบการบริการที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปตามลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนที่พบ

เห็นกันบ่อย ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบไหนก็มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันคือ มุ่งให้เกิดการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญ สอดคล้องกับ ยศ สันตสมบัติ (2544: 39-40) กล่าวว่า การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ต้องให้ความสนใจกับการสร้างร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นคนพัฒนาและมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดขายของภาคเหนือที่ต้องพัฒนาใช้กลุ่มชาติพันธุ์มีส่วนร่วมมากขึ้นทั้ง ยังจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่โดยมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการท่องเที่ยว

พจนานา สวนศรี (2546) ได้มีความเห็นว่า เจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยว กับการพัฒนาชุมชน และมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง

ภาพ 2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม
ที่มา: คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2546)

สินธุ์ สโรบล (2546) ได้เสนอปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ฐานการพัฒนาที่แท้จริงนั้นต้องมาจากชุมชนและประชากรในชุมชนใช้ ฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นสำคัญซึ่ง ฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนดังกล่าวนี้ ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ(Natural Resources Capital) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture Capital) ทุนทางภูมิปัญญา (Wisdom Capital) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) และเห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นควรนำไปสู่การมีคุณภาพ ชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นควรมีกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังนี้ การ พัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพต้องทำให้วิถีชีวิตมีความเป็นอยู่อย่างอิสระและมีศักดิ์ศรี ขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงการจัดสรรประโยชน์จากทรัพยากรให้เป็นธรรม ด้วยการกระจายไปสู่ พื้นที่ที่มีความขาดแคลนอย่างทั่วถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงความ พร้อมของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกระจายรายได้และการ สร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวสิ่งสำคัญที่ชุมชนต้องคิดเมื่อต้องการจัดการการท่องเที่ยวคือ สร้างชุมชนให้มีความภาคภูมิใจในตนเองมีทรัพยากรที่ผลิตได้เองและมีองค์การที่เข้มแข็งภายใต้ แนวคิดจากระดับล่างขึ้นสู่บน (Bottom up community basis) ไม่ใช่เกิดจากการสั่งการจากหน่วยงาน ภาครัฐ อย่างไรก็ตามหน่วยงานรัฐมีหน้าที่สนับสนุนและให้คำแนะนำโดยเฉพาะด้านการตลาด ทั้งนี้ ชุมชนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับศักยภาพของทรัพยากร กิจกรรมการท่องเที่ยว การ จัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการป้องกันผลกระทบที่ เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนต้องวางแผนการพัฒนาให้เหมาะสม จัดรูปองค์กรและการ บริหารที่ดี ฝึกอบรมบุคลากรให้พร้อม สร้างความเข้าใจกันอย่างสม่ำเสมอ มีการดำเนินการภายใต้ คณะกรรมการและหาจุดเด่นในท้องถิ่นนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยว

Fennell (1999) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวแห่งภาควิชาบัณฑิตการและการ พักผ่อนสันทนาการ มหาวิทยาลัยบรีก ประเทศแคนาดา ได้เสนอแนวคิดการท่องเที่ยวที่ไม่ช่วงชิงการใช้ ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหากแต่มุ่งตอบสนองความต้องการของ คนในท้องถิ่นให้มากที่สุดด้วยการใช้เทคโนโลยีในชุมชนเท่าที่จำเป็นที่สำคัญยังต้องมีการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันกับคนในชุมชน

Fennell ได้เสนอคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนดังกล่าวว่าจะต้อง ประกอบไปด้วย 5 ประการ ได้แก่

1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังครอบครัวของสมาชิกใน ชุมชนในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ โดยไม่ต้องผ่านนายหน้า ใดๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน

2. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภคและการยกระดับความเป็นอยู่ที่มุ่งสร้าง“เพื่อสมาชิกในชุมชน”แต่ไม่ใช่“เพื่อนักท่องเที่ยว”

3. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอันเนื่องมาจากความพยายามนำความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามาสู่ชุมชน

4. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและรักษาสีงแวดล้อมสังคมตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว

5. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีงามระหว่างประเทศทั้งในระดับนานาชาติ นานาภูมิภาค ที่ล้วนอยู่ภายใต้ขนานวัฒนธรรม โดยนัยนี้การท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและไม่มองว่าใคร “เจริญกว่า” และใคร“ด้อยกว่า”

ปัญหาที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือการจัดการด้านการตลาดชุมชนบางแห่งแม้จะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแต่นักท่องเที่ยวไปเยือนน้อยเพราะทำการตลาดไม่ดี ดรธรณี เอมพันธุ์ (2546) กล่าวว่า การทำตลาดต้องมุ่งประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คือการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ต้องรู้ว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นใครและทำอย่างไรจึงเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญเพราะทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ฉะนั้นการพิจารณาทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นเจ้าของ สามารถแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แหล่งธรรมชาติที่มีความสวยงาม โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ป่าเขา น้ำตก ถ้ำทะเล
2. แหล่งโบราณคดีแหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถานที่สวยงาม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
3. งานบุญพื้นบ้าน งานประเพณีพื้นเมืองในรอบปี (12 เดือน)
4. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิตพื้นบ้านและการประกอบอาชีพหลักในชุมชน ไร่ นา สวนเกษตรต่าง ๆ และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่างๆ
5. บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถทำงานในธุรกิจท่องเที่ยวด้านบริการอย่างมีคุณภาพในแต่ละสาขา เช่น บริการนำเที่ยว เรือนำเที่ยว บริการในร้านอาหารและบริการนำเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือวิทยากรในท้องถิ่น เป็นต้น

พจนา สวนศรี (2546) ได้ให้ความเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะนำแนวความคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมายและ

องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอีกทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ไม่ได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product) ซึ่งเมื่อถูกผลิตขึ้นแล้วจะหมุนไปตามกลไกการตลาดและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หากแต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือโดยการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จากนั้นได้เสนอหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Principles) เพื่อเป็นการช่วยให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนคือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมของท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

การบูรณาการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้วิธีการบูรณาการภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจและมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นการผสานการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมสำหรับมิติด้านสิ่งแวดล้อมมุ่งกระตุ้นชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รู้ปัญหาและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

มิติด้านเศรษฐกิจมุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวโดยนำฐานทรัพยากรเป็นสินทรัพย์ร่วมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการการท่องเที่ยว มีการ

กระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรมและที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นพ้องต้องกันที่จะนำฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและสถานที่ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการประชุมปรึกษาหารือระดมความคิดสร้างฉันทานุมัติกันว่าการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริงและชาวบ้านเข้าใจตรงกันว่าการท่องเที่ยวเป็นเพียงช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมิใช่มุ่งให้เป็นรายได้หลักของชุมชนแต่อย่างใดส่วนมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมมุ่งใช้กิจกรรมต่างๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรมเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการจัดการในรูปแบบของการตั้งกลุ่มให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญา ทั้งนี้ควรยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญรวมทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติและความสามารถในการรองรับทางสังคม วัฒนธรรม อันเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงมีการผลานการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนาด้านสังคมและการคุ้มครองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

สินธุ์ สโรบล และคณะ(2546) ได้สรุปประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอันหลากหลายของชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของทรัพยากรอันหลากหลายตั้งอยู่บนแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆที่มีวิถีชีวิตและประเพณีแตกต่างกันออกไป การเคารพต่อความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนท้องถิ่นมีสำนึกและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมประเพณีของตนสามารถอธิบายให้คนนอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจว่ามีความสวยงามและมีคุณค่าอย่างไรอันรวมไปถึงพัฒนาการของวัฒนธรรม ประเพณีทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการจัดการการพิจารณาในประเด็นที่เน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งมีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตโดยเน้นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับ

ธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลในระบบนิเวศเดียวกันซึ่งไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้ ภายใต้อัตลักษณ์ที่ผู้ดูแลรักษาทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษานั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติในลักษณะเป็นการเกื้อหนุนกันระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากร การท่องเที่ยวกับการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นรวมทั้งมีความพยายามในการนำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะเป็นการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวออกไปในวงกว้างไม่เพียงแต่ชุมชนเท่านั้นหากรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นอยู่กับหลักการสำคัญของการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมขบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ทำกรอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและได้รับประโยชน์โดยตรงจากการกระทำของคนอีกด้วย

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของกระบวนการและกิจกรรมการพิจารณา ในประเด็นนี้เน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ความประทับใจเพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งนี้การท่องเที่ยวอาจสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกของชุมชนในฐานะภายใต้บริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องมีการสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรมกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านที่ผูกโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชนรวมทั้งการจรรโลงสร้างสรรค์ความเป็นธรรมภายในสังคมและการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้การเอารัดเอาเปรียบของบริษัทนำเที่ยวจากภายนอกการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาจไม่จำกัดอยู่แต่เพียงชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือหมู่บ้านแห่งใดแห่งหนึ่งอย่างโดดๆได้แต่อาจมีการรวมตัวกันของชุมชนหลายๆแห่งสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อให้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเป้าหมายในการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการท่องเที่ยว องค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนการพิจารณาการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านนี้ เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและหมายความรวมถึง

การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน โดยมีจุดหมายปลายทางในการกลับมาบำรุงดูแลรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ในทางปฏิบัติท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพท้องถิ่นในที่นี่อาจเริ่มต้นจากชุมชนระดับรากหญ้า จนถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

5. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในมิติของการพัฒนาองค์กรชุมชนการพิจารณาในบริบทนี้เป็นความพยายามจะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืนซึ่งชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กำลังดำเนินอยู่และกำลังจะดำเนินการต่อไปนั้นเป็นเครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณีอันหลากหลายของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นความพยายามในการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกใหม่ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหลากหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจของชุมชน การจัดการทรัพยากรของชุมชน ทางเลือกในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการสร้างเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริงในชุมชนท้องถิ่นนอกจากนี้การที่ภาคเอกชนบางแห่ง บางจังหวัดได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งเน้นการสร้างรายได้และความเจริญเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวและบางครั้งได้มีผลกระทบต่อการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นขาดอำนาจในการจัดการการท่องเที่ยวของตนจึงมีความจำเป็นที่จะมีการกำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้เข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับชุมชนในการจัดการและหารูปแบบของการท่องเที่ยวในบริบทของชุมชนท้องถิ่นอันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

สินธ์ สโรบล และคณะ (2545: 3) การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึงการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การผลิตชุมชนมาเป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ไปถึงคนรุ่นลูกหลาน

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเอง โดยดำเนินการไปพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนต่างๆ มากมายจึงมีหลักการทำงาน คือการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

1. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วม เรียนรู้ร่วมกันและรับผลประโยชน์ร่วมกัน
2. ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อเป็นกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่งและดำเนินการกำหนดทิศทาง การจัดการ การประสานงานเพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน
3. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ
4. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้
5. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยวควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงาน การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน
6. การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชน ด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องและพิจารณา ร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ
7. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม
8. การท่องเที่ยวจะไม่ใช้อำนาจหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยวจะเป็นการทำลายวิถีชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน
9. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ

ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน พิมพ์รวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำคัญหลายด้านดังนี้

1. ความสำคัญต่อการวางแผนทางการท่องเที่ยวเนื่องจากการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนแล้วต้องมีกระบวนการที่มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะการวางแผนเพื่อดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนและในการวางแผนระดับประเทศก็ควรคำนึงถึงชุมชนเป็นพื้นฐาน เช่น ลักษณะแวดล้อม ความเหมาะสม เป็นต้น

2. มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเนื่องจากการริเริ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นควรที่จะเกิดจากความสมัครใจของชุมชนเป็นหลักก่อนเป็นสิ่งแรกและให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมอย่างถูกทิศทาง และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรกระจายสู่ชุมชนอย่างยุติธรรม ความยั่งยืนที่เกิดขึ้นนั้นก็จะเกิดได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3. มีความสำคัญต่อองค์กรในทุกระดับ คือ โลก กลุ่มประเทศ ประเทศ ภูมิภาค เนื่องจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวนั้นควรได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในรูปแบบขององค์กรตั้งแตกระดับ โลก จนถึงระดับท้องถิ่นซึ่งให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

4. เป็นรายได้สำคัญสู่ชุมชน โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาประเทศยากจน คือการนำรายได้มาสู่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของรายได้หลักหรือรายได้เสริมเพื่อที่จะได้รับการร่วมมือจากชุมชน ทั้งนี้ต้องเกิดการบริหารจัดการและการกระจายผลประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยุติธรรม

ลักษณะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีดังนี้

วัตถุประสงค์ คือ รับผิดชอบสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการจัดการทางการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง เน้นการพัฒนาแบบองค์รวมก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม รายได้ไม่ใช่รายได้หลัก ชุมชนเป็นผู้กำหนดรายได้ มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

องค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอยู่ 4 ด้าน ตามประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

1.1 ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

- 1.2 ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. ด้านองค์กรชุมชน
  - 2.1 ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
  - 2.2 มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย
  - 2.3 ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
3. ด้านการจัดการ
  - 3.1 มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
  - 3.2 มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
  - 3.3 มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
  - 3.4 มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
4. ด้านการเรียนรู้
  - 4.1 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
  - 4.2 มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
  - 4.3 สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

การจัดการการท่องเที่ยวตามความหมายที่ มนัส สุวรรณ และคณะ(2541) กล่าวไว้ คือ การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสมยิ่งไปกว่านั้น ยังต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริงรวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ การศึกษาของ มนัส สุวรรณ สอดรับกับการศึกษาของ พงณา สวนศรี (2546:32-33) ได้กล่าวถึงผลกระทบทางด้านบวก และด้านลบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่มีต่อชุมชนในแต่ละด้านได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบทางด้านบวก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจทางด้านการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการสร้างสรรค์อาชีพและการจ้างงานแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการนำรายได้สู่ชุมชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดการเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดการกระตุ้นการผลิตของชุมชน ทำให้เกิดการช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบทางด้านลบ ทำให้เกิดการช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงิน

ตราระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบทางด้านลบ ทำให้เกิดปัญหารายได้เป็นฤดูกาลแก่ชุมชนท้องถิ่นทำให้เกิดปัญหาภาวะว่างงานนอกฤดูกาลแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาคุณภาพของแรงงานแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาราคาและค่าครองชีพแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาแก่งแย่งผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์อันควรได้ของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาทับที่ดินแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายการจัดระเบียบชุมชนท้องถิ่น

2. ด้านสังคม ผลกระทบทางด้านบวก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการปกครองอาชีพของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมแก่ชุมชนท้องถิ่นทำให้เกิดการสร้างความสะดวกสบายแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการสร้างความสามัคคีแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นฐานของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเสริมสร้างการศึกษาแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเสริมสร้างความปลอดภัยแก่ชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบทางด้านลบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของสังคมชุมชน ทำให้ขาดความผูกพันของครอบครัวของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยอันดีของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาเชิงพาณิชย์ในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาการหลอกลวงเอเปรียบนักท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น

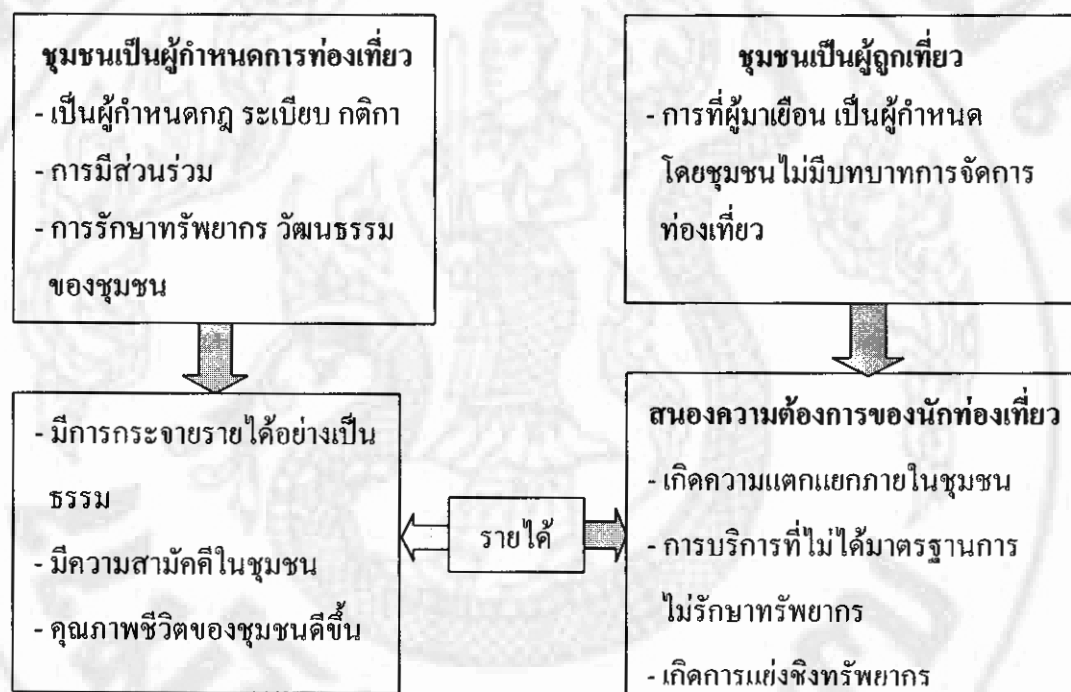
3. ด้านวัฒนธรรม ผลกระทบทางด้านบวกทำให้เกิดการใช้วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการช่วยฟื้นฟูสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการสร้างความรักความหวงแหนและความภาคภูมิใจของวัฒนธรรมประเพณีแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอันดีระหว่างชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายงานศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบทางด้านลบ ทำให้เกิดการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วแก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการลดคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นทำให้เกิดการลดคุณค่างานศิลปหัตถกรรมของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น

4. ด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบทางด้านบวกทำให้เกิดการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการฟื้นฟูและส่งเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการค้นคว้าหาแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบทางด้านลบ ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการขาดแคลนของทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาคุณภาพน้ำเสียในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรชีวภาพของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาการทรุดตัวของทรัพยากรดินในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาทางมลภาวะทางเสียงในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดปัญหาการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนในท้องถิ่น

ส่วนนักวิชาการ 3 ท่าน นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538: 79) พงณา สวนศรี (2546: 45) และ ยศ สันตสมบัติ (2544: 47) ได้เสนอความเห็นในประเด็นเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชนและความสมดุลระหว่างความต้องการเงินตราระหว่างประเทศเข้ามาพัฒนาประเทศในกระแสบริโภคนิยม กับการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืน โดยระบุว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถูกจัดวางไว้เป็นอันดับต้นในการดึงเงินตราต่างประเทศเข้าสู่รัฐ เป็นผลให้เกิดตัวเลขหมุนเวียนเป็นจำนวนหลายแสนล้านบาท แต่หารายได้จำนวนมหาศาลดังกล่าว ไม่ได้ส่งผลให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น ในทางตรงกันข้ามต้นทุนของการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวมาจากปัจจัยการผลิตพื้นฐาน คือ ที่ดินในภาคเกษตรกรรมและการทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมของชุมชน ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของทั้งประเทศ ตลอดจนรายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวเพียงไม่กี่กลุ่มและเห็นควรที่ชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรจะเข้ามาดำเนินการจัดการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้และเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาชุมชน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชน

ดังนั้นตามแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบผลสำเร็จ กล่าวคือการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว โดยมีชื่อเรียกว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) หมายถึงการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียนและ

มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นโดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547) เมื่อชุมชนเปิดตัวเรื่องการท่องเที่ยวออกสู่สาธารณะแล้วในฐานะแหล่งท่องเที่ยวจึงควรจะมีความพร้อมอย่างน้อย 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยว เรื่องบริการด้านการท่องเที่ยว เรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก และเรื่องระบบการบริหารจัดการ

ภาพ 3 เปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ซึ่งผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถแบ่งได้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม
  - 1.1 เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและผู้มาเยือน
  - 1.2 เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะในการทำงาน
  - 1.3 สร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน
2. ด้านสิ่งแวดล้อม
  - 2.1 สร้างจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งชาวบ้านและผู้มาเยือน
  - 2.2 เกิดแบบแผนการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน มีกฎ กติกาในการดูแลรักษาเพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
  - 2.3 มีระบบจัดสรรรายได้เข้าไปดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1 ก่อให้เกิดรายได้เสริม

3.2 มีกองทุนในการต่อยอดงาน/พัฒนางานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

3.3 สร้างงานหรือกิจการที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว

สำหรับหลักเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีองค์ประกอบด้วยกัน 7 ประการ คือ

1. ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกและสภาพปัญหาชุมชน ตลอดจนมองแนวทางแก้ปัญหาได้แบบชัดเจนและมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งหรือกิจกรรมร่วมเชื่อมต่อทิศทางแก้ไขปัญห โดยภาพรวมของชุมชนได้แล้ว จึงกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ที่ชุมชนต้องมีการคิดไตร่ตรอง วิจัยและร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็นรูปแบบใด ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไรและภายหลังนักท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบอย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

3. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชนเพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่ามีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบในงานหนึ่งขององค์กรนั้นๆ แต่ทั้งนี้ต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใสเพราะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง

4. การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

5. ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น ก็จะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำพานักท่องเที่ยว การสื่อความหมายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำภายในชุมชนเท่านั้น ควรมีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่จะรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสมสอดคล้องยิ่งขึ้นและร่วมแก้ไขปัญหที่ เกี่ยวข้อง ตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

7. ประสพการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความต้องการความเพลิดเพลิน ความตื่นตัวและการเรียนรู้ ให้เป็น โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

ตัวชี้วัดในการประเมินความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พิมพระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553: 80) ได้กล่าวว่า การเข้าใจถึงตัวชี้วัดความสำเร็จเพื่อใช้ในการประเมินความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีทั้งสิ้น 6 ตัวชี้วัดหลัก ซึ่งประมวลผลมาจากข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

ตัวชี้วัดที่ 1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สำเร็จได้ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและอย่างทั่วถึง ชุมชนมีการบริหารจัดการโดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อการบริหารการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ที่สำคัญชุมชนต้องสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเต็มใจ การสนับสนุนนั้นจะเต็มใจได้ต้องมาในรูปแบบที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม มีส่วนวางแผน ให้ความคิดเห็นทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของพวกเขาเอง

ตัวชี้วัดที่ 2 ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชนต้องกระจายสู่ชุมชนอย่างยุติธรรมการที่ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพราะการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ทุกคนในชุมชนควรได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะเป็นในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ที่ชุมชนได้รับ การยกระดับมาตรฐานชีวิต การจัดการความยากจนหรือการมีงานจ้างงานที่เพิ่มขึ้นในชุมชน

ตัวชี้วัดที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องดำเนินไปอย่างมีระบบที่ดีและอย่างระมัดระวังเป็นสิ่งสำคัญ คือมีกระบวนการที่ดีมีระบบ มีการวางแผนและการจัดการที่ดี มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีหรือมีการตลาดที่ดี เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แล้วควรที่จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนไปอย่างช้าๆและอย่างรอบคอบเพื่อชุมชนจะได้มีเวลาในการปรับตัวในการเรียนรู้และแก้ไขผลกระทบต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างทันที่

ตัวชี้วัดที่ 4 ควรที่จะมีความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพราะชุมชนสามารถได้รับความช่วยเหลือแนะนำหรือสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกได้ เช่น ภาคธุรกิจ การสนับสนุนทางการเมืองและเศรษฐกิจหรือทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

ตัวชี้วัดที่ 5 ชุมชนต้องมีเอกลักษณ์หรือจุดเด่นหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลักของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยชุมชนต้องค้นหาจุดเด่นที่แท้จริงของชุมชน

ตนเองเพื่อเกิดการอนุรักษ์เอกลักษณ์นั้นๆ อย่างต่อเนื่อง เช่นประเพณี วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ตัวชี้วัดที่ 6 การท่องเที่ยวในชุมชนต้องมีการพิจารณาเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมไปด้วย เนื่องจากรูปแบบของท่องเที่ยวชุมชนนั้นต้องคำนึงควบคู่ไปกับการสร้างความตื่นตัวทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนด้วย บางชุมชนจะมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนหรือการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักอย่างหนึ่งของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเช่นกัน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นทางเลือกที่จะสร้างสรรค์การท่องเที่ยวแบบใหม่ที่มากกว่าการแสวงหารายได้แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการสร้างความเข้าใจของคนในสังคม มองชุมชนเป็นศูนย์กลางและพัฒนากระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมายถึงการท่องเที่ยวที่คนในชุมชน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการและอนุรักษ์รักษาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินการทางการท่องเที่ยวและในการดำเนินการแต่ละครั้งนั้นชุมชนต้องคำนึงถึงผลกระทบ ผลดีผลเสียจากการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน

แนวคิดด้านการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นคำหลักคำหนึ่งที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบันทั้งในวงวิชาการและวงราชการ โดยถูกนำมาใช้ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นต้นมา นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและตีกรอบแตกต่างกันตามความหมายในเชิงจิตวิทยาการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย (อโนทัย เพ็ชรคงชล, 2540: 23)

ปัจจุบันหลายฝ่ายยอมรับว่าการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาเพราะ หมายถึงการที่สมาชิกของชุมชนมีการกระทำออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน มีความร่วมมือร่วมใจในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมและดำเนินการร่วมกันในการเพิ่ม

อำนาจการต่อรองทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในชุมชนหรือเป็นกระบวนการที่ประชาชนร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหาที่ตนประสบอยู่ และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของทำให้การดำเนินโครงการต่างๆที่วางไว้ดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวได้จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการพัฒนาใดๆก็ตามหากประชาชนมีความรู้สึกว่าได้เป็นเจ้าของและไม่ได้ลงมือทำกิจกรรมของตนเองแล้ว กิจกรรมนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จแต่หากว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีส่วนร่วมก็จะมองเห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้เป็นอย่างดีและมีผลให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ในระยะยาวโดยไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐหรือภาคเอกชนต่อไป (นำชัย ทนุผล, 2540; นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2527)

ทวิทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการพัฒนาความสามารถของประชาชนในชุมชนในการใช้ประโยชน์และกระจายทรัพยากรรวมถึงการทำให้มีปัจจัยในการผลิตในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีพด้านเศรษฐกิจและสังคมตามความสามารถและตามความจำเป็นและในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การมีส่วนร่วมนี้เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถพัฒนาการรับรู้และความสามารถในการตัดสินใจกำหนดรูปแบบในการดำเนินชีวิตของตนตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกมาในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง การมีส่วนร่วมต้องยึดแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นหลักในการแก้ปัญหาของเขาเอง รัฐและองค์กรเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น
2. กิจกรรมต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชน การขัดแย้งกิจกรรมจากภายนอกจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเป็นการทำลายศักยภาพขาดความมั่นใจในตนเอง
3. การกระจายและสื่อสารข้อมูลเพื่อพัฒนาการรับรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหากการดำเนินการดังกล่าวต้องอยู่บนฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ระบบความคิดค่านิยมของชุมชนตลอดจนมาตรฐานพฤติกรรมที่แตกต่างกันระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง

จะเห็นได้ว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือลักษณะแรก การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา การร่วมคิดและหาวิธีแก้ไขปัญหา

ร่วมวางแผนงานหรือโครงการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมคิดหาวิธีใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานให้บรรลุตามผลที่กำหนดไว้ และร่วมควบคุม ติดตามและประเมินผลให้เป็นไปตามขั้นตอนที่เตรียมไว้ และลักษณะที่สอง คือ การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง คือประชาชนมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่านั้น โดยเฉพาะการเข้าร่วมเพื่อปฏิบัติตามโครงการที่ได้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งส่วนใหญ่ปัจจุบันจะเป็นการเข้าร่วมในลักษณะนี้มากกว่า

ฉะนั้นแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขาแล้ว โครงการต่างๆ ที่ออกมาก็จะไร้ประโยชน์เพราะโครงการที่วางออกมามีได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนอีกทั้งประชาชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมก็จะไม่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง โครงการที่วางไว้ก็จะสามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายได้ง่าย เพราะประชาชนเกิดความรู้สึกที่เป็นเจ้าของโครงการซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาพวกเขาเอง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือการร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของพวกเขาด้วยตัวเอง แต่อย่างไรก็ตาม นักพัฒนาหรือผู้มีความรู้ในการวางแผนควรมีส่วนเข้าไปร่วมในการวางแผนด้วยเพื่อคอยให้คำแนะนำประชาชนในการวางแผนกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา แต่ไม่ใช่ว่านักพัฒนาเหล่านี้จะไปเป็นผู้วางแผนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาเพราะผลเสียที่ติดตามมากก็คือประชาชนจะไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือตัวเองได้ในโอกาสต่อ ๆ ไป การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ปัญหาและแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้ จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) กิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมแล้วผลที่ตามมาคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ นอกจากนั้นแล้วนักพัฒนาควรกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปแบบของทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้

ทรัพยากรหรือปัจจัยจากภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนั้นจะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้ จะทำให้ประชาชนมีการประเมินว่าผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับผลประโยชน์มากน้อยเพียงไรและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้รับจากการดำเนินการนั้น การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้จะทำให้ประชาชนรู้แจ้งเห็นจริงว่ากิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้นดีหรือไม่คืออย่างไรซึ่งพวกเขาจะนำไปใช้วางแผนทางแก้ไขในโอกาสต่อไปได้ สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสามารถใช้ประโยชน์และได้รับประโยชน์จากการจัดการนั้น ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยการเข้ามามีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือขั้นตอนในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนการวางแผน การลงทุนและปฏิบัติตามแผนและการติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

ลักษณะทางสังคมกับผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมาส่งผลให้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการท่องเที่ยวในบางส่วนเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยถือว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายที่สำคัญ ทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องเป็นการนำไปสู่ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามกรอบและลักษณะการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับแผนและระดับปฏิบัติ

กราเดซ พัทซ์วิเชียร (2542) กล่าวว่า ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจำเป็นที่สุด คือการสร้างความสัมพันธ์แก่ชุมชน เสริมสร้างในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม องค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดช่องว่างความอ่อนด้อย ถ้าชุมชนไม่แข็งแรงก็จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างไม่มั่นคงและก้าวหน้า นอกจากนั้นธุรกิจการท่องเที่ยวต้องนำรายได้กลับคืนแก่ชุมชนท้องถิ่นเกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ดำเนินธุรกิจและชุมชนท้องถิ่นจึงจะเกิดความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตคังวัฒนา (2542) ได้เสนอรูปแบบ วิธีการและแนวคิดของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังนี้

1. รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

รูปแบบที่ 1 ชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รูปแบบนี้ รัฐบาลเป็นผู้วางนโยบายและวางแผนโครงการการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการท่องเที่ยวเลยแต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองสำหรับวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งรูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนขององค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแม้ว่าในความจริงการริเริ่มโครงการท่องเที่ยวจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตาม แต่องค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบนี้ องค์กรชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพสูงและมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นตนเองให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยตนเอง รูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง นับเป็นรูปแบบของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยไม่อาศัยความคิดริเริ่มและชักจูงจากบุคคลภายนอกหรือรัฐบาลประชาชนหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับประชาชนหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตลอดจนเปิดโอกาสอย่างเต็มที่แก่ชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์แต่ละชุมชนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมและประสิทธิภาพสูง

2. วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

วิธีการที่ 1 การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการร่วมอภิปรายปัญหาของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนชุมชนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีการที่ 2 การให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการให้ประชาชนในชุมชนหรือในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยว เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 4 การประสานงานร่วมกันในวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเข้าไปร่วมงานบริหารหรือการจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 5 การไต่สวนสาธารณะในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 6 การออกเสียงประชามติโดยตรงในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการตอบคำถามรัฐบาล โดยให้ประชาชนทุกคนในสังคมออกความคิดเห็น โดยตรงต่อรัฐบาลและให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเริ่มมีได้ตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การเตรียมการจัดการการควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริหารและการได้ประโยชน์จากการบริการ โดยชุมชนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีกิจกรรมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นองค์กรชุมชนจึงมีความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม องค์กรของชุมชนอาจเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในชุมชน เป็นองค์กรภายใต้กฎหมายที่กำหนดบทบาทของปัจเจกบุคคล ฉะนั้นจึงควรผลักดันให้องค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรของประชาชนที่แท้จริงเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวดังกล่าว ดังนั้นการมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าลักษณะปัจเจกบุคคล

รูปแบบของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวอาจมีหลายรูปแบบเมื่อพิจารณาจากพื้นฐานวัฒนธรรม การปกครองท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนไทย รูปแบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในระดับปฏิบัติ ควรมีรูปแบบเป็นองค์กรกึ่งอิสระไม่เป็นการเกินไป ไม่อิสระเกินไป โดยมีระบบการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันเป็นครรลองผลประโยชน์ต่างๆ ที่ควรได้รับ อาทิ

1. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดแก่คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้มีงานสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2. ผลประโยชน์ทางสังคม คือมีสวัสดิการที่ดี สังคมมีความมั่นคงและสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางสังคมของตนไว้ได้
3. ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจการอนุรักษ์และร่วมมือพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
4. ความภาคภูมิใจ มีความสุขในการเป็นอยู่ มีความร่วมมือในชุมชน เกิดความรักและห่วงหาพันพร้อมจะอนุรักษ์หรือพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

เทคนิคการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมหรือเป็นแกนหลักนั้นยึดหลักการวางแผนแบบมีส่วนร่วม(Participatory Approach) ซึ่งเทคนิคสำคัญๆ ในการกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผน มีดังนี้

1. เทคนิคการติดต่อชุมชนครั้งแรก (First Contact Meeting) เป็นการติดต่อชุมชนครั้งแรกเพื่อชี้แจงโครงการต่อผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องว่ากลุ่มนักวางแผนเป็นใครมาจากไหนมีความประสงค์อะไรและต้องการความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนอย่างไรบ้างและเพื่อสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของชาวบ้าน รวมถึงการยินยอมจากชาวบ้านในการเข้ามาดำเนินการจัดทำแผนการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการจัดทำแผนร่วมกับชุมชน 2) เพื่อสอบถามความยินยอมจากชาวบ้านในการเข้ามาดำเนินการวางแผนการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน 3) เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างนักวางแผนจากภายนอกและสมาชิกในชุมชนให้เกิดการยอมรับและไว้วางใจ

2. เทคนิคการค้นหาผู้นำชุมชนและผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยวิธีการค้นหาลูกบอลหิมะ (Snowball Sampling (Village Leader and Interest Group Identification) เป็นการค้นหาผู้นำชุมชนทั้งทางธรรมชาติ ผู้นำชุมชนทางการ ผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการและผู้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงได้โดยใช้วิธีการค้นหาลูกบอลหิมะ (Snowball Sampling) ซึ่งเริ่มต้นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ในวันเบื้องต้นแล้วขยายผลไปหากกลุ่มอื่นๆที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มแรกแนะนำ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหาผู้รู้ ผู้สามารถให้ข้อมูล ผู้สนใจและผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการและทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง 2) เพื่อได้กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้อำนวยการความสะดวกหรือพี่เลี้ยงในการวางแผนจะเข้าไปติดต่อเพื่อเริ่มต้นการทำงานในระยะแรก

3. เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Interview) เป็นการสัมภาษณ์พูดคุย โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะมีจำนวนผู้เข้าประชุมไม่มากนัก ประมาณ 6-10 ราย ซึ่งตัวแทนที่มาร่วมประชุมต้องรับฟังและให้ข้อคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่กำหนดเป็นกรอบในการประชุมซึ่ง ผู้นำการเจรจาพูดคุยต้องกระตุ้นให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง หลักการสำคัญของการประชุมกลุ่มย่อย คือการคัดเลือกกลุ่มและตัวแทนที่จะมาประชุมในกลุ่มต้องมีบทบาทหน้าที่และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องสูงพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการประชุมอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นกลุ่มต้องมีขนาดเล็กเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถมีเวลาในการให้ข้อคิดเห็นได้อย่างทั่วถึงทุกคนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวางแผนจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมให้ผู้เข้าร่วมประชุมรับทราบ 2) รับฟังข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการเข้าร่วม โครงการจากผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง 3) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือหรือถกประเด็นอื่นๆที่กำหนดเป็นกรอบการประชุม

4. การระดมสมอง (Brainstorm) เป็นเทคนิคที่ใช้ร่วมกับการประชุมย่อยเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้คำตอบสำหรับหัวข้อที่กำหนดให้ เช่น การระดมสมองเพื่อหาข้อดีข้อเสียของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน การระดมสมองหาแนวทางปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น โดยใช้ประสบการณ์และความรู้ของผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อระดมสมอง หลักการสำคัญ คือต้องเป็นการระดมสมองจากผู้เข้าประชุมทุกคน ไม่ใช่การระดมสมองจากผู้ใดผู้หนึ่งแต่เพียงคนเดียวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ใช้ความคิดร่วมกันในการหาแนวทางหรือคำตอบสำหรับประเด็นที่กำหนดขึ้นเป็นหัวข้อของการระดมสมอง

5. เทคนิคการกระตุ้นความตระหนักของชุมชนต่อผลที่คาดว่าจะได้รับจากการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน (Cause and Effect Diagram) เป็นวิธีการที่ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนคิดพิจารณาและตระหนักถึงสิ่งที่มีโอกาสเกิดขึ้นจากการนำแผนจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนนำไปปฏิบัติโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านอาจต้องดำเนินการในการจัดการท่องเที่ยวและจินตนาการผลที่จะตามมาจากกิจกรรมเหล่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) กระตุ้นให้ชาวบ้านได้พิจารณาและตระหนักถึงผลที่คาดว่าจะได้รับจากการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่อาจตามมา 2) ให้ได้ข้อมูลสำหรับชุมชนในการตัดสินใจว่าชุมชนต้องการจะดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวหรือไม่และถ้าต้องการดำเนินการแล้วอาจต้องเผชิญกับปัญหาใดบ้างและถ้าหากจะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นที่คาดหวังจะมีแนวทางอย่างไร

6. เทคนิคการสัมภาษณ์ชุมชนโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนกันสอบถามเปล่าอาศัยการโต้ตอบทาง

วาทาเป็นหลักใช้ได้ดีสำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็นหรือทัศนคติในเรื่องต่างๆ การสัมภาษณ์ชุมชนโดยใช้แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีกำหนดคำตอบไว้แน่นอนตายตัว คำถามมีความยืดหยุ่นได้ 2) การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแน่นอนเป็นการสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดตัวคำถามและคำตอบไว้ เรียบร้อยแล้ว คำตอบมักเป็นแบบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่งมีเครื่องมือที่ช่วยในการสัมภาษณ์ คือแบบสอบถาม ผู้ทำการศึกษาสามารถสอบถามบุคคลโดยตรงมีโอกาสเร้าความสนใจ สร้างความเป็นกันเองและสามารถอธิบายความมุ่งหมายของการตอบแบบสอบถามได้ การสัมภาษณ์เพื่อนำผลมาประมวลทางสถิติจำเป็นต้องมีการสุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชนตามหลักการทางสถิติเพื่อให้ได้ ประชากรตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์ชุมชนมักประกอบด้วยคำถามเพื่อให้ได้รับคำตอบเกี่ยวกับ 1) ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประชากรที่ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ การศึกษา และ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลความต้องการ ความคิดเห็นและลักษณะประชากรของชุมชนด้านการท่องเที่ยวสำหรับนำไปใช้ในการดำเนินการวางแผนให้ตรงกับความต้องการและลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจของชุมชนมากที่สุด

7. เทคนิคการสำรวจและประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resource Assessment) ซึ่งการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยท้องถิ่นนั้นเป็นการดำเนินการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่นในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน โดยองค์กรท้องถิ่น เช่นองค์การบริหารส่วนตำบลหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ข้อมูลที่ต้องการได้รับจากการสำรวจประกอบด้วย

7.1 ประเภทและที่ตั้งของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นการค้นหาแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์สำหรับการท่องเที่ยวได้ในท้องถิ่น การสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องสามารถระบุถึงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวและประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลอดจนศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยว การจำแนกประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งในการสำรวจและจัดทำรายงานทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยทั่วไปสามารถจำแนกทรัพยากรท่องเที่ยวออกได้ตามลักษณะของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้แก่ ประเภทธรรมชาติ ประเภทวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนาและประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดี ยังสามารถจำแนกให้ละเอียดลงไปได้อีก เช่นแหล่งท่องเที่ยวประเภท ถ้ำ น้ำตก ป่าไม้ ทะเล เป็นประเภทธรรมชาติ วิถีชีวิตเกษตร วัฒนธรรมอีสาน วัดต่างๆ เป็นประเภทวัฒนธรรม เป็นต้น

7.2 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อบ่งชี้ถึงความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการและการพัฒนาพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนเสริมสร้างประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยว ปัจจัยชี้วัดต่างๆ ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนค่ามาตรฐาน อาจมีความแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์พื้นที่หรือรูปแบบของกิจกรรมแต่ละประเภทในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเมินได้ใน 2 ลักษณะคือ 1) ความสามารถในการดึงดูดความสนใจให้คนมาท่องเที่ยว ตัวอย่างปัจจัยที่ใช้ในการประเมินศักยภาพได้แก่ สิ่งดึงดูดความสนใจในระยะสายตาหรือความสวยงามของทรัพยากรการท่องเที่ยว (Attraction) สภาพภูมิอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า ขนาดเนื้อที่สำหรับประกอบกิจกรรมหรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ความร่มรื่นหรือร่มเงาจากต้นไม้ น้ำใช้ การเข้าถึงมลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือในครัวเรือนหรือพื้นที่เกษตรกรรม สีของน้ำและความขุ่น 2) ความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวภาพจนไม่สามารถฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย คุณภาพเช่นเดิมได้ ตัวอย่างปัจจัยในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น ความคงทนของดินต่อการชะล้างพังทลาย การซึมซับของน้ำลงดิน พืชและสัตว์ที่มีความอ่อนไหวต่อกิจกรรมของมนุษย์และแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นต้น

8. เทคนิคการทำแผนที่ท่องเที่ยวของชุมชน (Community-based Tourism Resource Map) เป็นการวาดแผนที่ด้วยมือแบบสังเขปไม่คำนึงถึงมาตรฐานเพื่อแสดงที่ตั้งชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนใช้สัญลักษณ์ที่สามารถเข้าใจได้ง่ายโดยให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลเองพร้อมทั้งระบุประเภทของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว กำหนดเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งเพื่อใช้เป็นแนวทางจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจที่ตั้งชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงทั้งสามารถระบุประเภทของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน 2) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนได้ทราบว่าชุมชนนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวอะไรบ้าง ตั้งอยู่บริเวณใดและสามารถนำมาจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างไรบ้าง 3) เพื่อบ่งชี้ถึงความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว การบริการและการพัฒนาพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 4) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดการพื้นที่ให้ตรงตามความต้องการของพื้นที่

9. เทคนิคการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น (Tourism Activity and Resource Compatibility Matrix) เป็นการระบุประเภท

ของกิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งของชุมชนและสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ตรงตามศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของกิจกรรมแต่ละประเภทยกตัวอย่าง เช่น แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก กิจกรรมที่เน้นนันทนาการที่พบส่วนใหญ่ คือการเล่นน้ำตก การปิกนิก แนวทางการจัดการพื้นที่ เช่นการกำหนดพื้นที่สำหรับเล่นน้ำที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายหรือการจัดการหาลิงขยะไว้สำหรับทิ้งเศษขยะที่เหลือจากกิจกรรมปิกนิก เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อให้ทราบและสามารถกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทได้ 2) เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการที่เหมาะสมในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

10. เทคนิคการกำหนดปฏิทินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและเวลาว่างจากอาชีพหลักของชุมชน (Seasonal Calendar) เป็นการสำรวจเวลาว่างจากอาชีพหลักของชุมชนเพื่อให้สามารถเนินงานด้านการท่องเที่ยวได้โดยคนในชุมชน โดยไม่ทำให้เสียเวลาจากอาชีพหลักผู้ศึกษาสามารถนัดหมายชุมชนได้ตามระยะเวลาที่ว่างเว้นจากการทำงานของคนในชุมชนและคนในชุมชนมีเวลาให้ความร่วมมือในแต่ละขั้นตอนต่างๆของการทำงานได้อย่างเต็มที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ให้ทราบช่วงเวลาที่ตรงกันระหว่างวันว่างของชุมชนกับช่วงเวลาที่สามารถประกอบกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้ 2) เพื่อกำหนดเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวได้ในขั้นตอนต่อไป

11. เทคนิคการติดตามและประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทั้งขนาดและทิศทางจากการกระทำของมนุษย์หรือธรรมชาติ การติดตามและตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวชี้วัดผลกระทบด้านกายภาพว่ามีค่าที่เปลี่ยนแปลงไปจากค่ามาตรฐานที่ควรจะเป็นของตัวชี้วัดผลกระทบแต่ละตัว วิธีการติดตามและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทำขึ้นเพื่อรักษาคุณภาพพื้นที่ไว้ให้คงเดิม ปัจจัยในเรื่องลักษณะของพื้นที่ ลักษณะของผู้ใช้ประโยชน์และกิจกรรมการใช้ประโยชน์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) กำหนดตัวชี้วัดที่สามารถนำไปตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพที่จะเกิดขึ้นในชุมชน 2) ให้ชุมชนสามารถตรวจสอบและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง 3) เพื่อหาวิธีการป้องกันและ/หรือแก้ไขผลกระทบด้านกายภาพที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

12. เทคนิคการติดตามและประเมินผลกระทบด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนเป็นการติดตามและประเมินผลแผนปฏิบัติการที่คณะผู้วางแผนร่วมกับชุมชนจัดทำขึ้น โดยเน้นผลกระทบด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนหลังจากที่ชุมชนได้ดำเนินการท่องเที่ยวไปได้แล้วระยะหนึ่ง ซึ่งการติดตามและประเมินผลดังกล่าวจะมีตัวชี้วัดเพื่อบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนว่าเป็นไปในทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลง โดยเปรียบเทียบกับสภาพสังคม

และเศรษฐกิจของชุมชนที่ยังไม่มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นและในระหว่างที่ชุมชนกำลังดำเนินการท่องเที่ยวอยู่ (with and without the project) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อชี้วัดถึงความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและเศรษฐกิจในชุมชนหลังจากที่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในชุมชน 2) เพื่อประเมินผลของแผนปฏิบัติการที่คณะผู้วางแผนจัดทำร่วมกับชุมชน 3) เพื่อปรับปรุงแผนให้ข้อเสนอแนะและหาทางแก้ไขผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นด้านสังคมและเศรษฐกิจ

13. เทคนิคการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถาม(Questionnaire Interview) เป็นวิธีการหนึ่งที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่นักวางแผนต้องการ โดยเป็นการสอบถามนักท่องเที่ยวด้วยตัวนักวางแผนเองหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย การสอบถามหรือการสัมภาษณ์จะใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นชุดของคำถามที่เขียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างมีมาตรฐานเพื่อให้นักท่องเที่ยวตอบคำถามของนักวางแผนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ชี้แจงรายละเอียดของโครงการให้นักท่องเที่ยวทราบ 2) สอบถามภูมิหลังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่โครงการ 3) นำข้อมูลที่ได้จากนักท่องเที่ยวมาวิเคราะห์และวางแผนการท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่โครงการ

14. เทคนิค AIC เพื่อกำหนดและจัดตั้งองค์การจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่นเป็นการประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาข้อจำกัดความต้องการและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆเป็นกระบวนการที่ระดมพลังสมองเพื่อแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ เมื่อดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอนและผลที่ได้จากการประชุมนี้มาจากความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน สามารถสรุปเทคนิค AIC เป็น 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็นรับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตยโดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ช่วง คือการวิเคราะห์สถานการณ์ในหมู่บ้านในปัจจุบันและการกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาหรือจัดตั้งองค์การด้านการท่องเที่ยวในทิศทางใด

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I) เป็นขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้สามารถพัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control หรือ C) คือการนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือ

กิจกรรม โดยการทำการแบ่งกลุ่มรับผิดชอบและตกลงรายละเอียดในการดำเนินงานเทคนิค AIC มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ระดมสมองและแนวคิดจากชุมชน 2) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนคิดและศึกษาแนวทางในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

อนึ่งหากชุมชนมีส่วนร่วมมากหรือมีอำนาจเพียงพอในการร่วมควบคุมการท่องเที่ยว จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคมนเป็นย่างดี อีกทั้งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการให้ชุมชนมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญที่จำเป็นคือทำให้ความรู้อความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการเพิ่มทักษะในการจัดการและประสานงานกับภายนอกการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นจึงต้องเป็นการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) ซึ่ง หมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวและท้ายที่สุดชุมชนสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมพัฒนาอย่างเหมาะสมมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการพัฒนาการของชุมชนเอง

แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการทำงานร่วมกันต้องอาศัยการสืบสวนหาปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่ม กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ กระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นเชิงภาษาวินิ (Dialects) ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจนสะท้อนความคิดเห็นของชาวบ้านตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการและแบบแผนการดำเนินชีวิตของเขา ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีสนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้ การหาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา รวมถึงการแก้ไขที่กำลังประสบอยู่โดยร่วมกันวางแผนและกำหนดแผนและโครงการ พร้อมทั้งปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาโดยจัดทำโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ ในสิ่งที่ตนคิดว่าสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง (สุภางค์ จันทวานิช, 2537: 67)

องอาจ นัยพัฒน์ (2551: 289) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการวิจัยที่ดำเนินการ โดยคณะนักวิจัยและบุคคลผู้ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่

รับผิดชอบในหน่วยงานองค์กรหรือชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำข้อสรุปผลของการวิจัยที่ค้นพบหรือสรรค์สร้างขึ้นไปใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพของการปฏิบัติงานใดๆในหน่วยงานองค์กรหรือชุมชนได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ สอดคล้องกับสภาพลักษณะและเงื่อนไขของปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและกลมกลืนกับโครงสร้างของการบริหารงานและบริบททางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนท้องถิ่นแบบวงจรการทำวิจัยของ Kemmis and McTaggart (1998) อ้างใน อองอาจ นัยพัฒน์. 2551: 301 เป็นแบบที่แสดงขั้นตอนหลักของกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีรากฐานการพัฒนามาจากแนวคิดของ Lewin โดยเฉพาะการประยุกต์ในเรื่องการทำกิจกรรมหลัก (Core Activities) ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอนหลัก คือ

การวางแผน (planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้าโดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดว่าจะอาจเกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

1. การลงมือปฏิบัติ (Action) เป็นการลงมือทำตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน

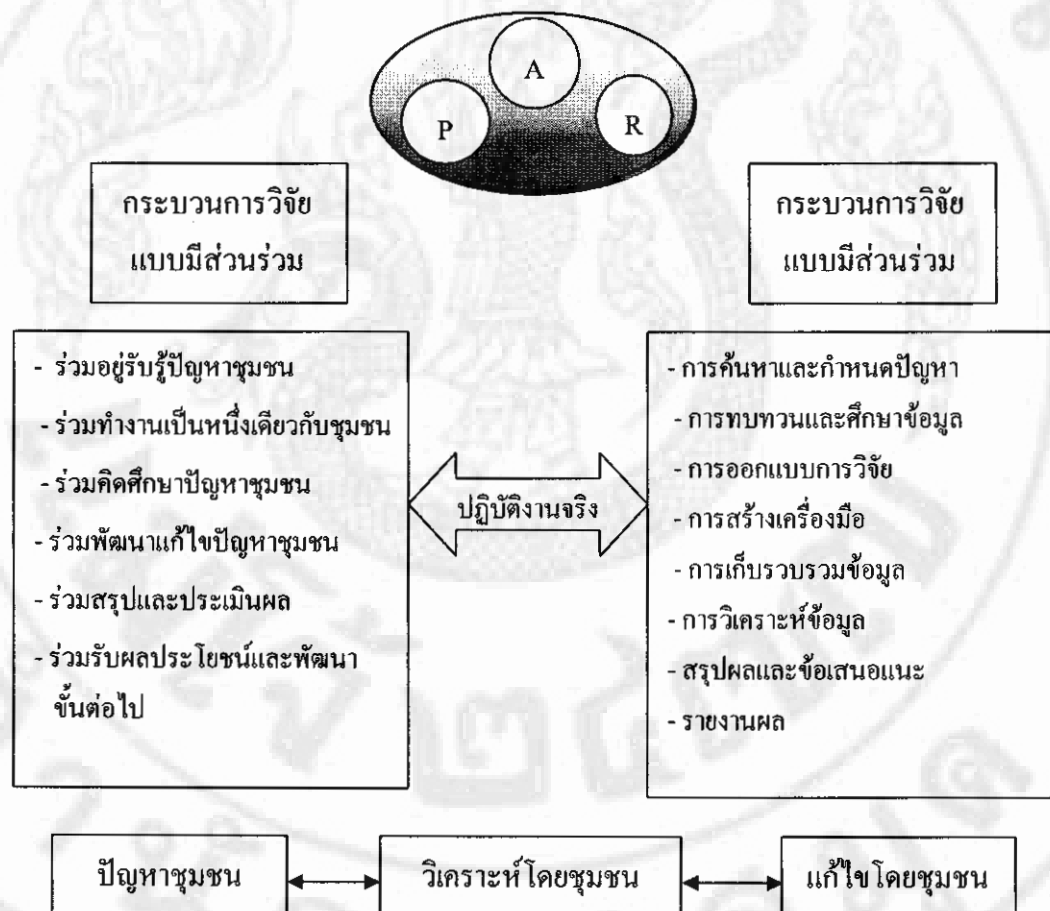
2. การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (Observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐานด้านกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไปตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

3. การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน (Reflection) เป็นการทวนระลึกถึงการกระทำตามที่บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้

สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร (2545: 17-18) กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่น่าจะเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาของคนที่อยู่กับปัญหาในบริบทของชุมชน โดยมีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย คือ ชาวบ้าน นักพัฒนาที่มาจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนและนักวิชาการที่เป็นนักวิจัยเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีกระบวนทัศน์เฉพาะเจาะจง (Specific Paradigm) กับปัญหาหนึ่งและเชื่อว่าเป้าหมาย คือการแก้ไข ปัญหาและการพัฒนาใหม่หรือปรับปรุงข้อค้นพบทฤษฎีที่เหมาะสมกับปัญหา รวมทั้งมีวิธีการวิจัยที่เหมาะสมโดยร่วมใช้กระบวนการ PAR เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาของกลุ่มที่อยู่กับปัญหาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

สำนักมาตรฐานการศึกษาและสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา (2545: 253-254) นำเอาแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้ามาเชื่อมโยงกันจนเกิดแนวคิดใหม่ คือการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงว่าประชาชนในท้องถิ่นร่วมทำวิจัยเพื่อค้นหาความจริงหรือเพื่อคิดสร้างแผนการทำงานอันจะนำไปสู่การปฏิบัติการในการแก้ปัญหาของท้องถิ่นซึ่งเป็นแผนการพัฒนาที่ประชาชนร่วมกันคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลความจริงและมีความเป็นไปได้จะเป็นการประกันว่ากิจกรรมการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ประชาชนช่วยกันทำนั้นเป็นการวิจัยที่มีทิศทางไปสู่การพัฒนา

ภาพ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการวิจัยกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ที่มา: สำนักมาตรฐานการศึกษาและสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา (2545: 253-254)

ส่วนไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548: 20-21) อธิบายไว้ว่า หากพิจารณาในรูปของกระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ สามารถระบุได้ตามลำดับขั้นหรือกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้หลายขั้นตอนซึ่งช่วยให้เห็นบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมการวิจัยใน

แต่แต่ละฝ่ายได้อ่างชัดเจนและในทางปฏิบัติแล้ว กระบวนการวิจัยก็ต้องดำเนินไปโดยความร่วมมือกับทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบสิ้นกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการศึกษาบริบท ในขั้นนี้นักวิจัยจะทำการกำหนดพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่จะการศึกษาเพื่อทำประชาคม โดยมีนักพัฒนาประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

2. ขั้นกำหนดปัญหา ในขั้นนี้นักวิจัยสรุปคำถามหรือปัญหา รวมทั้งอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหมาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจตรงกัน ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความจริงที่เกิดขึ้นหรือสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาที่ประสงค์ไว้นั้น ผู้วิจัยต้องสร้างสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งสร้างความตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย

3. ขั้นการวางแผนปฏิบัติการวิจัย ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานวิจัยให้ชัดเจน รวมทั้งระบุว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยในแต่ละฝ่ายจะมีส่วนร่วมอะไรอย่างไร เมื่อใดบ้าง พร้อมทั้งแผนการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการวิจัยโดยติดตามผลการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนและคอยตรวจสอบผลของการดำเนินการว่ามีสิ่งใดที่ผิดพลาดหรือไม่ เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมาย หรือมีสิ่งใดที่เกิดแทรกซ้อนขึ้นมาหรือไม่ โดยชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลว่าพึงพอใจหรือไม่

4. ขั้นการติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง รวมทั้งการแก้ไขระหว่างปฏิบัติการปฏิบัติงานวิจัย โดยขั้นนี้นักวิจัยมีส่วนร่วม โดยการพิจารณาหาทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยข้อมูลจากทุกฝ่ายแล้วนำมาทำการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

5. ขั้นการสรุปผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะทำการสรุปผลการวิจัยและเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยออกเผยแพร่ ผลการวิจัยประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้างสามารถให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลย้อนกลับผลการวิจัยว่าพึงพอใจและได้ผลตามที่คาดหมายหรือไม่

สุถางค์ จันทวานิช (2540: 67) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) ว่าเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยนับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการ การติดตามผลจนถึงขั้นประเมินผลปฏิบัติการ ปฏิบัติการ (Action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการส่วนใหญ่แล้วปฏิบัติการมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา

ด้านใดด้านหนึ่ง การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมวิจัยในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือการนำแนวคิด 2 ประการนี้มาผสมผสานกัน

Sumayao (2542: 9) ได้ให้คำจำกัดความของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนบางส่วนในองค์กรหรือชุมชนที่เป็นเป้าหมายของการวิจัยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน (Active) กับนักวิจัยตลอดกระบวนการของการวิจัยนั้น ตั้งแต่การออกแบบวิจัยจนถึงการนำเสนอรายงานขั้นสุดท้ายของผลการวิจัยและร่วมคิดตัดสินใจในการนำผลการวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิจัย การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ชุมชนหรือชาวบ้านร่วมรับรู้และใช้ประโยชน์ด้วย ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและระบุทางแก้ไขปัญหา ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหานั้น กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้นๆ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุปมีลักษณะเชิงภาษาวิธิตี (Dialectic) ชาวบ้านจะค่อยๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชาวบ้านจะค่อยๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ข้อมูลที่ได้นี้มาจะมีความชัดเจนสะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้านตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการและแบบแผนการดำเนินชีวิตของเขา อย่างไรก็ตามข้อมูลเหล่านี้อาจไม่ได้นำไปสู่ปฏิบัติการโดยตรงก็ได้

สุภาวดี จันทวานิช (2540: 69-70) เห็นว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางวิจัยที่ต่างไปจากการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เพราะเน้นการยอมรับหรือความเห็นของชาวบ้านอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ Sumayao (2542: 19) ได้เสนอแนะว่าผู้วิจัยควรเชื่อและมีคุณค่ามุ่งมั่น (Value Commitment) ในกระบวนการประชาธิปไตยที่ยึดถือเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นพลเมืองเท่าเทียมกันทุกคนไม่ว่าคนจนหรือคนรวย ผู้วิจัยจะต้องมีทัศนคติแบบเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (Co-Learner) มากกว่าที่จะเป็นนักวิชาการผู้รอบรู้และจะต้องพร้อมที่จะต้องถอยฉากออกไปเป็นเพียงแค่ผู้มีส่วนร่วมเมื่อประชาชนผู้มีส่วนร่วมได้เข้าทำหน้าที่เป็นผู้ชำนาญการเสียเองแล้ว ผู้วิจัยจะต้องมีวิสัยทัศน์แบบ “องค์กรที่ดี” (Good Organization) ซึ่งอยู่บนฐานของการบริหารจัดการตนเอง การพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ การทำให้เกิดความทัดเทียมกันในเชิงอำนาจและมีหลักการของประชาธิปไตยเสมอ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องมีระดับของทักษะและความสามารถระหว่างบุคคลสูงในการออกแบบและบริหารจัดการโอกาสของการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

จากกรอบทัศนคติข้างต้นนี้ Sumayao (2542: 15) ได้เสนอกรอบกระบวนการเรียนรู้ร่วมระหว่างนักวิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกกับประชาชนผู้เป็นบุคคลภายในชุมชนในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังภาพประกอบ

ภาพ 5 กระบวนการเรียนรู้ร่วม (Cogenerative Way) ระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้าน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยควรถือว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่รู้ดีเท่ากับๆ กับนักวิจัยหรือนักพัฒนาในการกำหนดปัญหาและเลือกปฏิบัติการใดๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของการวิจัยจึงเริ่มจากชาวบ้านด้วยไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ฝ่าย คือชาวบ้าน นักวิจัยและนักพัฒนา ต่างก็มีบทบาทเท่าเทียมกันในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางปฏิบัติการ การวิจัยนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนักพัฒนาและความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน นักพัฒนาและนักวิจัย ก่อนและหลัง PAR

จากภาพดังกล่าว วงกลมแต่ละวงคือโลกทัศน์หรือวิสัยทัศน์ของแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โลกทัศน์ของแต่ละฝ่ายต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่คนยึดถือหลังจากที่ได้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว คนทั้ง 3 กลุ่มจะมีโลกทัศน์ร่วมและความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของการพัฒนา สิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับความสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจจากการวิจัยซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรเอกชน และโครงการขนาดเล็กได้ใช้วิธีการเช่นนี้ได้ผลมาแล้ว

ซึ่งสามารถผู้วิจัยกล่าวได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติแบบกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถนำมาใช้ในการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กระบวนการของการวิจัยสอดคล้องกับเงื่อนไขที่เป็นไปได้ในการปฏิบัติงานตามสภาพความเป็นจริงของชุมชน และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย โดยการแสดงความคิดเห็น การวางแผน ปฏิบัติ ตัดสินใจและประเมินผล

แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

การประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้านหรือตำบล (A-I-C) คือการประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาข้อจำกัดความต้องการและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นกระบวนการประชุมที่ระดมพลังสมองเพื่อแก้ไข

ปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ เมื่อดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอน ผลงานที่ได้จากการประชุมนี้จะมาจากความคิดของผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคน

วิธีการที่ใช้ในการจัดประชุมชนิดนี้พัฒนาและดัดแปลงจากกระบวนการ เอ-ไอ-ซี (A-I-C โดยที่ A ย่อมาจาก Appreciation I ย่อมาจาก Influence และ C ย่อมาจาก Control) โดย Mrs. Turid Sato และ Mr. William E. Smith ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2533 ต่อมาในช่วงพ.ศ. 2536 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนและกองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชนได้นำเอาแนวความคิดนี้ไปดัดแปลงและฝึกปฏิบัติในระดับหมู่บ้านและตำบล

AIC เป็นเทคนิคที่พัฒนามาจากแนวคิดของสถาบันเอกชนชื่อ Organization for Development: an International Institute (ODII) ตั้งขึ้นโดย Ms. Turid Sato and Dr. William E. Smith กระบวนการนี้ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยโดยสถาบัน (ODDI) ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) (อรพินท์ สฟ โชคชัย, 2538)

พีรสิทธิ์ คำานวณศิลป์ (2544) ให้ความหมายของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique : AIC) ว่าเป็นกระบวนการที่มีวิวัฒนาการมาจากกระบวนการกลุ่มแบบ โนมินอล (Nominal Group Technique) และแบบเดลฟี (Delphi) โดยเทคนิคกระบวนการ AIC ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองกระบวนการทัศน์ใหม่ในการทำงานทางด้านการพัฒนา (New Development Paradigm) โดยมองว่าการพัฒนาสังคมเป็นเรื่องที่ยุ่ยากและซับซ้อนไม่ตรงไปตรงมาเหมือนการพัฒนาทางด้านวัตถุ กระบวนการ AIC จะดึงบุคคลที่หลากหลายและจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมารวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาในภาพรวม โดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และเน้นการคิดในเชิงบวกเป็นสำคัญ

โดยสรุป กระบวนการเทคนิค AIC เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้ร่วมพัฒนาชุมชนและยังมีศักยภาพที่จะขยายผลได้ เทคนิค AIC ที่นำมาประยุกต์สำหรับการประชุมระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน คือเทคนิคการระดมความคิดที่ให้ความสำคัญต่อความคิดและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคเป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (อรพินท์ สฟ โชคชัย, 2537: 13)

ขั้นตอนการระดมความคิดตามเทคนิคกระบวนการ AIC

เทคนิค AIC เป็นวิธีการที่รวมพลังปัญญาและพลังสร้างสรรค์ของแต่ละคนเข้ามาเป็นพลังในการพัฒนา ซึ่งมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้ (อรพินท์ สพโชคชัย, 2537: 13)

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็นรับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตยโดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงข้อคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

1.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน(A)

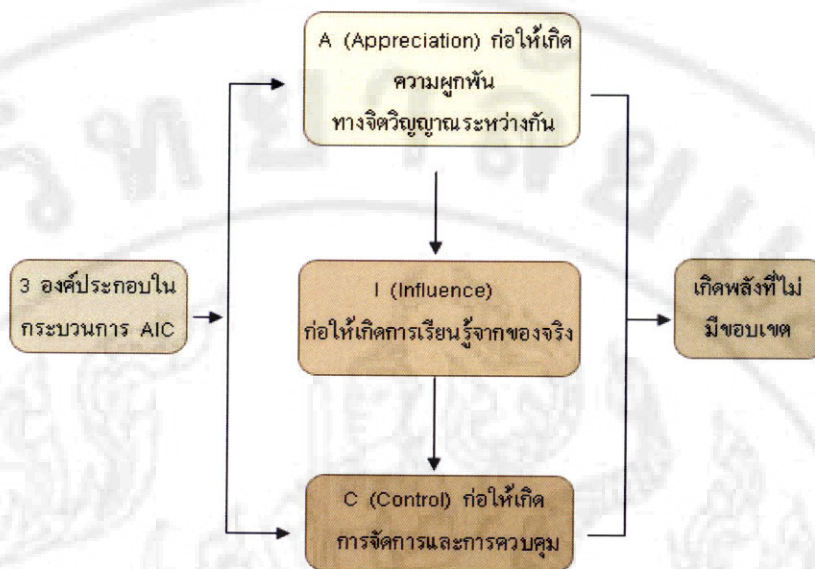
1.2 การกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด (A2)

2. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I) คือ ขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในช่วง (A2) และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

2.1 การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์

2.2 การจัดลำดับความสำคัญของโครงการโดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอกและกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถ ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ โดยผ่านตำบล

3. ขั้นตอนการสร้างแนวปฏิบัติ (Control หรือ C) คือ การนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรมขั้นตอนนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ 1) การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ 2) การตกลงในรายละเอียดในการดำเนินงาน

ภาพ 7 โครงสร้างเทคนิคการระดมพลังสมองเชิงสร้างสรรค์ AIC

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า เทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่ระดมความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเพื่อช่วยกันวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นเทคนิคที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง วิธีการและขั้นตอนที่ใช้ในการระดมความคิดเห็นนี้ เปิดโอกาสให้ตัวแทนชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน การคัดเลือกโครงการและบริหาร โครงการพัฒนาหมู่บ้าน วิธีการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบล ตามกระบวนการ A-I-C นี้ จะเป็นส่วนช่วยส่งเสริมปรัชญาและหลักการในการพัฒนาชนบทตามที่ระบุไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จนถึงฉบับปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

ข้อสรุปที่ได้จากการนำเอากระบวนการจัดการประชุมมาใช้ในการพัฒนาชนบทพบว่า

1. กระบวนการนี้ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน
2. เปิดโอกาสให้ผู้แทนกลุ่มชาวบ้านต่างๆ ในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการคิดกำหนดทิศทางในการพัฒนา แก้ไขปัญหาและสร้างความเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนาหมู่บ้าน
3. กระบวนการนี้เน้นการวางแผนเป้าหมายการพัฒนาที่พึงประสงค์ในอนาคตนับเป็นการรวมพลังการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์

4. ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการและมีพลังในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชน
5. เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักพัฒนาโดยเฉพาะนักพัฒนาจากภาครัฐได้มีโอกาสใกล้ชิดประชาชนมากขึ้น

นอกจากนั้น การจัดประชุมตามกระบวนการ A-I-C ยังมีความสอดคล้องกับงานพัฒนาชนบท ในแต่ละปีผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านต้องเสนอโครงการพัฒนาหมู่บ้านต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อกลั่นกรองและบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาตำบลและจะนำเสนอต่ออำเภอและจังหวัดตามลำดับเมื่อมีการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลตามกระบวนการ A-I-C จะได้รายชื่อโครงการที่มาจากตัวแทนชาวบ้านทุกกลุ่ม ทุกเพศและทุกวัย ผู้นำชุมชนร่วมกับพัฒนากรสามารถพิจารณาโครงการเหล่านี้เพื่อเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจะใช้ข้อมูลหมู่บ้าน/ตำบล เช่น กชช.2 ค และ จปฐ. มาเป็นเกณฑ์พิจารณาลำดับความสำคัญของโครงการ

ปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้เทคนิคกระบวนการ AIC ประสบความสำเร็จได้

ปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้เทคนิคกระบวนการ AIC ประสบความสำเร็จ มีดังนี้

1. การจัดประชุมตามเทคนิคกระบวนการ AIC นี้ “เน้นความเป็นกระบวนการ” จะดำเนินการข้ามขั้นตอนหรือสลับขั้นตอนไม่ได้ เน้นการระดมความคิดและสร้างการยอมรับซึ่งกันและกันให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการกำหนดอนาคตร่วมกันและเน้นการสร้างพลังความคิด วิเคราะห์และเสนอทางเลือกในการพัฒนาและพลังความรัก ความเอื้ออาทร การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรอันเป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนา

2. การศึกษาและการเตรียมชุมชน

- 2.1 การศึกษาชุมชนเพื่อให้เข้าใจสภาพการณ์ของหมู่บ้าน/ชุมชนหรือตำบล ความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ การทราบความสามารถ ศักยภาพของกลุ่มสภาพการพึ่งตนเอง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเพียงพอและเป็นข้อเท็จจริงในการกำหนดอนาคต ทางเลือก รวมทั้งกลวิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและการประสานความร่วมมือ

- 2.2 การเตรียมชุมชนเพื่อทำให้กลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนและประชาชนเข้าใจแล้ว ส่งผู้แทนที่มีอำนาจในการตัดสินใจของกลุ่มเข้าร่วมประชุมรวมทั้งมีการพิจารณาเพื่อกระจายโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่นกลุ่มสตรี เด็ก คนจน ผู้ประสบปัญหาต่างๆ เป็นต้น

2.3 วิทยากรกระบวนการที่เข้าใจขั้นตอนของเทคนิคกระบวนการ AIC มีประสบการณ์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการประชุม มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์เฉพาะหน้า สามารถไกล่เกลี่ยหรือมีวิธีการในการจัดการกับความขัดแย้งที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดขึ้นโดยสามารถทำหน้าที่

2.3.1 เตรียมชุมชน เตรียมการประชุม

2.3.2 ดำเนินการประชุมและสรุป

2.3.3 สร้างบรรยากาศในการประชุมเพื่อคลายความตึงเครียดของผู้ร่วมประชุม

2.3.4 ควบคุมขั้นตอนและใช้เวลาในการดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามกระบวนการ AIC ที่วางแผนไว้

2.3.5 การสรุปความเห็นที่แท้จริงของผู้ประชุม โดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นหรือทัศนคติของตนเองลงไป

2.3.6 ในกรณีที่มีข้อถกเถียงระหว่างผู้ร่วมประชุมซึ่งเกิดความต้องการปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำการประชุมต้องทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและหาข้อยุติให้ได้

2.3.7 วิเคราะห์และสังเกตบรรยากาศในการประชุม สำหรับจำนวนผู้จัดการประชุมอาจมีเพียงคนเดียวก็ได้ เป็นผู้นำการประชุมซึ่งอาจมีข้อดีคือกระบวนการประชุมจะเป็นเอกภาพมากกว่า แต่หากไม่มั่นใจในการดูแลบรรยากาศการประชุม น่าจะจัดคณะมาช่วยกัน โดยแบ่งหน้าที่เป็น

2.3.7.1 ผู้จัดการประชุม ดูแลอำนวยความสะดวกทั่ว ๆ ไป ได้แก่ การลงทะเบียน อาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

2.3.7.2 ผู้นำการประชุม

2.3.7.3 ผู้จัดการกิจกรรม เกมสัปดาห์พฤติกรรม การสร้างบรรยากาศเพื่อการละลายพฤติกรรมคลายเครียดและการนำเข้าสู่ขั้นตอนแต่ละขั้นตอน

2.3.7.4 ผู้เตรียมวัสดุ อุปกรณ์

ทั้งนี้คณะผู้จัดประชุมจะต้องทำความเข้าใจในขั้นตอนและวิธีการให้ตรงกันและสอดคล้องกัน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวิจัยในครั้งนี้มีมุ่งการนำเทคนิคกระบวนการ AIC เป็นเครื่องมือของการศึกษาคือ การระดมความคิดและสร้างการยอมรับซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการกำหนดอนาคตร่วมกันและเน้นการสร้างพลังความคิด วิเคราะห์และเสนอทางเลือกในการพัฒนา ฉะนั้นวิทยากรกระบวนการจะต้องทำการศึกษา

และการเตรียมชุมชนก่อนดำเนินการมาเป็นอย่างดีรวมทั้งต้องมีประสบการณ์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการประชุม มีไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เหมาะสม จึงจะสามารถดำเนินการตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง

จุดแข็งและจุดอ่อนของเทคนิคกระบวนการ AIC

1. จุดแข็งของเทคนิคกระบวนการ AIC คือ
  - 1.1 เกิดความร่วมมือกันทางด้านสติปัญญาและทรัพยากรทำให้มีพลัง
  - 1.2 ทุกคนได้ความเป็นผู้นำและรู้ว่าเมื่อใดควรแสดงออก
  - 1.3 สามารถประสานความแตกต่าง ความถนัดของแต่ละคนมาเป็นพลังในการจัดการดำเนินงาน และประเมิณผลอย่างสร้างสรรค์ได้
  - 1.4 เป็นเครื่องมือของการจัดการเพื่อวางแผนกลยุทธ์หาวิธีแก้ไขปัญหาลดความขัดแย้งของคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเดียวกัน
  - 1.5 สร้างทีมพัฒนางาน พัฒนากลุ่มชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วม
  - 1.6 พัฒนาการจัดการด้วยวิธีการใหม่ที่ได้ผลในการพัฒนาคนไปพร้อมกัน
2. จุดอ่อนของเทคนิคกระบวนการ AIC ได้แก่
  - 2.1 เทคนิคกระบวนการ AIC นี้ต้องทำอย่างต่อเนื่องในหน่วยงานจึงจะเกิดสัมฤทธิ์ผลและทุกคนมีความรู้สึกพอใจกับงาน
  - 2.2 เทคนิคกระบวนการ AIC ไม่มีการตัดสินใจว่าจะให้ใครทำอะไร ผู้ประชุมเป็นผู้เลือกและตัดสินใจเองว่าตนมีศักยภาพจะทำอะไรได้ อิทธิพลที่ได้รับจากการถกอภิปรายกับผู้อื่นในขั้นตอนต่างๆ มีผลกระทบต่อสถานะของตนเอง จึงต้องขังใจเอง ยอมรับสภาพความพร้อมและยอมรับผู้อื่น ซึ่งอาจทำได้ไม่ถนัดนัก
  - 2.3 เทคนิคกระบวนการ AIC เป็นการทำแผนร่วมกับผู้อื่นหลายระดับงานและต่างประสบการณ์จะต้องเชื่อผู้อื่นบ้าง จึงยากที่ผู้เคยชินการทำแผนกับคนพวกเดียวกันจะยอมเปลี่ยนแปลงรูปแบบและแนวคิดเดิม ๆ ของตน

สรุปได้ว่า จุดแข็งของของเทคนิคกระบวนการ AIC คือ การเกิดความร่วมมือในทุกด้าน การสร้างภาวะผู้นำ การสร้างทีมก่อให้เกิดพลังในการทำงาน ในส่วนของจุดอ่อนคือจะต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การเปิดใจยอมรับทุกความคิดเห็นการยอมรับผู้อื่นและหากไม่เคยชินจะทำให้ไม่เกิดการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนแนวคิดแบบเดิม ๆ ของตนเอง แต่มีข้อควรคำนึง คือ

1. ระยะเวลาในการจัดประชุม การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดตามกระบวนการ A-I-C ควรจัดเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ก่อนจัดทำแผนพัฒนาตำบลประจำปี โดยจัดในหมู่บ้าน การประชุมแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 2 หรือ 3 วัน ส่วนการประชุมระดับตำบลจะใช้เวลาประมาณ 1 หรือ 2 วัน ขึ้นอยู่กับขนาดของตำบล

2. การจัดประชุมในหมู่บ้านเดิมการจัดประชุมในปีต่อ ๆ ไปในหมู่บ้านเดิม ผู้นำการประชุมควรพิจารณาปรับขึ้นตอนบางขึ้นตอนให้เหมาะสม เช่น ขึ้นตอนการเล่าอดีตของหมู่บ้าน อาจจะยกเลิกหรือเปลี่ยนเป็นการเล่าถึงผลงานการพัฒนาหมู่บ้านในปีที่ผ่านมา

3. การปรับใช้กับหมู่บ้านต่าง ๆ จากการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยซึ่งทดลองจัดในจังหวัดต่าง ๆ พบว่า

กระบวนการนี้สามารถปรับใช้ได้กับหมู่บ้านในภาคต่าง ๆ ของประเทศที่มีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและประเพณีที่แตกต่างกัน โดยการปรับขึ้นตอน วิธีการเตรียมชุมชน ระยะเวลาในการประชุมและการดำเนินการในกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย ตลอดจนวิธีการละลายพฤติกรรม ให้เหมาะสมกับประเพณีนิยมของท้องถิ่น

บทบาทของวิทยากรกระบวนการ

หน้าที่ของวิทยากรกระบวนการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. ทำความเข้าใจเป้าหมายและจุดประสงค์ของการประชุม
2. เตรียมประเด็นหลักตามเป้าหมายและจุดประสงค์เพื่อมอบหมายให้กลุ่มระดมสมอง กำหนดกิจกรรมและกระบวนการที่สอดคล้องต่อเนื่องตามลำดับ
3. ประสานงานกับผู้จัดประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมใช้ในการประกอบการประชุม โดยส่งให้ผู้เข้าร่วมประชุมล่วงหน้า หรือจัดนิทรรศการในวันประชุม
4. ประสานงานกับผู้จัดประชุมเพื่อกำหนดประเภทของผู้เข้าร่วมประชุมและเชิญผู้เข้าร่วมประชุม โดยผู้เข้าร่วมประชุมต้องสามารถอยู่ร่วมกระบวนการได้ตลอด วิทยากรควรทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชน บุคคล เพื่อปรับกระบวนการ
5. ประสานงานกับผู้จัดประชุมเรื่องลักษณะที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม มีความคิดสร้างสรรค์ มีบรรยากาศสงบเป็นส่วนตัว ห้องประชุมไม่คับแคบ มีพื้นที่มากพอให้เคลื่อนไหวได้ มีผนังหรือกระดานสำหรับติดแผ่นพลิก
6. ประสานงานกับผู้จัดเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องเขียนที่จำเป็น

7. เตรียมงานและนัดหมายทีมวิทยากรและทีมผู้จัดการประชุมเพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ซึ่งจะทำให้การประชุมมีประสิทธิภาพและราบรื่น
8. ประเมินเทสรูปแบบการประชุม กติกาการประชุม จุดประสงค์และเป้าหมาย
9. กระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกันสะท้อนภาพทบทวนและเชื่อมโยง สรุปประเด็นให้ตรงกับความหมายที่แท้จริงของสมาชิกในกลุ่ม ตัดการอภิปรายที่ขัดแย้งนอกประเด็นหรือป้องกันแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยความนุ่มนวล
10. สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง มีความสนุกสนาน ในการแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกที่เข้าประชุม
11. สร้างความชัดเจนในข้อความของสมาชิกบางคนที่เขียนหรือพูดแล้วไม่สื่อความหมายตามประเด็น ต้องซักถามหรือให้อธิบายเพิ่มเติม
12. แม้จะมีการวางแผนและเตรียมการอย่างรอบคอบ เป็นระบบ ก็สามารถที่จะยืดหยุ่นได้ ปรับเปลี่ยนกำหนดเวลาและกระบวนการได้ตามความจำเป็นซึ่งจะทำให้กระบวนการราบรื่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่
13. วิทยากรไม่มีหน้าที่บอกหรือสอนว่าชุมชนมีปัญหาอะไร จะแก้ไขอย่างไรและอนาคตควรเป็นอย่างไร
14. วิทยากรควรคำนึงเสมอว่า กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการลงมือกระทำเพื่ออนาคตที่ดีกว่า การมีกิจกรรมที่สืบเนื่องต่อจากการประชุมจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง
15. วิทยากรควรเป็นผู้ที่สามารถประสานให้สมาชิกในกลุ่มเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทักษะที่จำเป็นเพื่อช่วยให้กลุ่มสามารถวิเคราะห์ ตัดสินใจและปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

คุณสมบัติของวิทยากรกระบวนการมีส่วนร่วมที่ดี

1. มีทักษะการสื่อสารที่ดี รู้จักวิธีการทำให้ทุกคนมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันด้วยสัมพันธภาพที่ดี สร้างความเชื่อถือไว้วางใจ
2. รู้จักคำถามที่เหมาะสมและกระตุ้นให้คิด รู้จักใช้คำพูดที่กระชับ ตรงประเด็น ชัดเจน ฟังเพื่อจับประเด็น เชื่อมโยงความคิดและสรุปได้ดี
3. มีความยืดหยุ่นทางความคิด คิดในแง่ดี รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น มีจินตนาการ มีความคิดที่สร้างสรรค์ ไม่ครอบงำความคิดผู้อื่น

4. มีบุคลิกภาพที่เป็นมิตร อยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากเข้าใจ มีอารมณ์ขัน ไวต่อความรู้สึกของสมาชิกที่เปลี่ยนไป รู้จักคลี่คลายสถานการณ์และผ่อนคลายบรรยากาศ

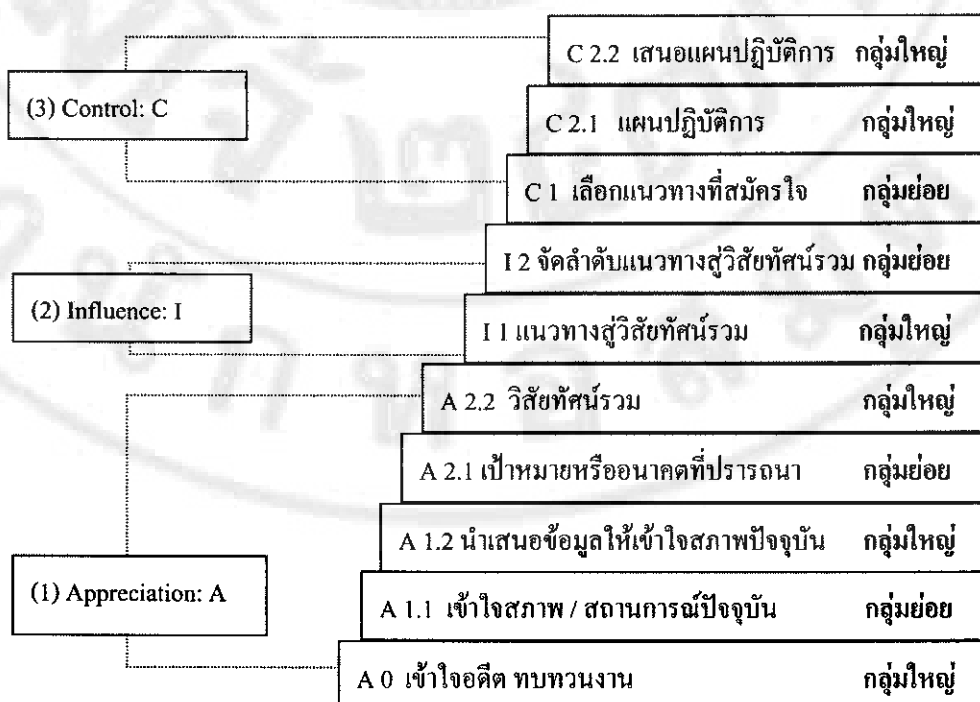
5. วางตัวเป็นกลาง ไม่ตัดสินความคิดเห็นใครว่าถูกหรือผิด ไม่ตัดสินคุณค่า ค่านิยมเชิงจริยธรรม

6. เชื่อในศักยภาพของทุกคน เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สรุปได้ว่า หัวใจของเทคนิคกระบวนการ AIC คือ การระดมความคิดและสร้างการยอมรับซึ่งกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการกำหนดอนาคตร่วมกัน และเน้นการสร้างพลังความคิด วิเคราะห์และเสนอทางเลือกในการพัฒนา ฉะนั้นวิทยากรกระบวนการจะต้องทำการศึกษาและการเตรียมชุมชนก่อนดำเนินการมาเป็นอย่างดี รวมทั้งต้องมีประสบการณ์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการประชุม มีไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เหมาะสม จึงจะสามารถดำเนินการตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสามารถสรุปลำดับขั้นการจัดประชุมและปฏิบัติการตามเทคนิคกระบวนการ AIC (พรทิพย์ คำพอ, 2544) สรุปรายละเอียดได้ตามภาพ 8

สรุปลำดับขั้นการจัดประชุมและปฏิบัติการตามเทคนิคกระบวนการ AIC

การจัดประชุมใช้ระยะเวลาประมาณ 1-2 วัน โดยมีรายละเอียดตามลำดับขั้น ดังนี้

ภาพ 8 ลำดับขั้นการจัดประชุมและปฏิบัติการตามเทคนิคกระบวนการ AIC

จากเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมหรือเทคนิคกระบวนการ AIC เป็นกระบวนการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมได้มีเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาความต้องการ ข้อจำกัดและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ช่วยให้เกิดการระดมสมองในการศึกษาวิเคราะห์และพัฒนาทางเลือกเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา เกิดการตัดสินใจร่วมกัน ช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ร่วมสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน สร้างการยอมรับ มีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของและเกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจในผลงานที่ตนมีส่วนร่วม เกิดพลังของการสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุกาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุงและนำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

สำหรับการศึกษามีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษางานของ มิศรา สามารถ (2543) เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นบ้านถ้ำลอด บ้านเขาหลวง บ้านคลองช้าง บ้านโคกเกตุ และบ้านโฆงกุดหวาย พบว่า 1) ลักษณะการก่อตัวของกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 3 แบบ คือ ได้แก่ แบบที่เกิดขึ้นตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเอง แบบเกิดขึ้นตามภารกิจขององค์กรปกครองท้องถิ่น และแบบที่เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นภาครัฐ 2) การตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นมีหลายประเด็น ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมกันพิจารณาว่าสมควรจะดำเนินกิจการหรือไม่ วางแผนดำเนินการตามขั้นตอนและกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่มี เช่น การประชุมหมู่บ้านหรือจัดเวทีประชาคม การประสานขอความรู้และความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และประเด็นเรื่องผลประโยชน์ที่สมาชิกควรได้รับจากกองทุนในลักษณะเงินปันผล 3) การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม/องค์กร ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมโดยการจัดตั้งคณะกรรมการที่ดำเนินกิจการท่องเที่ยวด้วยการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยจากสมาชิกในชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีภารกิจ และโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น ในการดูแล 4) การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การกำหนดจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจ รูปแบบการให้บริการ

แก่นักท่องเที่ยว พาหนะที่ใช้ประกอบการท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ งานประเพณีท้องถิ่น และการขายของที่ระลึกจากผลิตภัณฑ์หรือหัตถกรรมพื้นบ้าน 5) การปฏิบัติงาน การแบ่งภารกิจมีส่วนร่วมโดย (1) เป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อระดมและผนึกกำลังกันเสริมสร้างการท่องเที่ยวชุมชน (2) การแบ่งภาระหน้าที่ทำให้เกิดความชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อนเพื่อให้การบริหารเป็นไปด้วยความยุติธรรม 6) ทูตทางสังคม คือ (1) ความรู้พื้นบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมตามวิถีดั้งเดิมซึ่งเรียบง่ายแตกต่างและหายากจากสังคมสมัยใหม่ (2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นด้วยความรักและหวงแหน (3) การดำรงชีวิตประจำวันแบบวิถีไทยด้วยสมุนไพรนานาชาติ 7) ผลตอบแทนหรือประโยชน์อื่นๆ ได้แก่ เงินรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว การขายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การเปิดร้านค้าขายอาหารและของที่ระลึก 8) การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นผลรวมในลักษณะนามธรรม ได้แก่ ความรัก ความสามัคคีในชุมชนและลดความขัดแย้ง การเรียนรู้ในสิ่งใหม่จากความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ความรู้สึกหวงแหนในสิ่งที่ดีงามของชุมชน ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

สำหรับการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยพบว่าผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีทั้งด้านบวกและด้านลบ จากการศึกษางานของบุษบา สิทธิกร (2550) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ ผลกระทบ การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงคอยอินทนนท์ ผลการวิจัยค้นพบประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) วิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีประสิทธิภาพที่สุด ควรให้ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดการผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation Working Approach) ซึ่งมุ่งเน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การศึกษาชุมชน การทำการบ้าน การดำเนินการ การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล 2) การให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคนเสริมสร้างศักยภาพในการตัดสินใจในทุกกระบวนการของการพัฒนาการท่องเที่ยว 3) การกระจายรายได้และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมจะสามารถก่อให้เกิดการร่วมมือของชาวบ้านต่อการจัดการท่องเที่ยว 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวและการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 5) ปัจจัยด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมีผลต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของ

ชุมชนที่สามารถเพิ่มพูนความรู้และส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน

ส่วนประเด็นของการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานของนักวิชาการหลายท่าน ดังเช่น มนัส สุวรรณ (2541) ศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล สรุปว่าแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอาศัยองค์กรท้องถิ่นที่เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา โดยจะต้องมีการประสานพื้นที่และการปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชน ทั้งนี้รัฐจะต้องกระจายอำนาจบทบาทในการบริหารจัดการแก่องค์กรท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่มากขึ้น นอกจากนี้รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่น่าจะเป็นไปได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการมี 6 รูปแบบ ดังนี้ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการบริหารจัดการเอง โดยมีที่ปรึกษาจากภายนอก 2) องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการบริหารจัดการเองทั้งหมด 3) ดำเนินการ โดยมีคณะกรรมการร่วมจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 4) เนินการในรูปสหกรณ์ 5) องค์กรประชาชนในหมู่บ้านดำเนินการเอง 6) จ้างหรือให้สัมปทานกับบริษัทเอกชนภายนอก จากผลการศึกษาในพื้นที่ 9 กรณีศึกษา 9 แห่ง ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย สามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลควรดำเนินการในรูปแบบที่ 3 โดยคณะกรรมการร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเหมาะสมที่สุดและรองลงมาได้แก่ แบบที่ 2 ดำเนินการโดยการบริหารส่วนตำบล โดยมีที่ปรึกษาจากภายนอก ซึ่งจากการศึกษางานของ ประหยัด คอนรัมย์ (2544) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำคอนหวาย จังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคือ ธรรมชาติอาหารความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำ ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นปัญหาด้านการบริการและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะแหล่งน้ำปัญหาการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชนยังขาดการบริหารจัดการที่ดีและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน รูปแบบการบริหารควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระทู้ร่วมกันกับคณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกเป็นองค์กรดำเนินงาน ออกข้อบังคับและระเบียบที่ชัดเจน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร รวมทั้งจัดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง

สำหรับการศึกษาของ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมองการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนนั้นต้องมองใน 3 ประเด็นหลัก คือ องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (Tourism Components) ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Products) และระบบรวมทางการท่องเที่ยว (Whole Tourism System)

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (Tourism Components) มีปัจจัยที่จะต้องพิจารณาก็คือ ที่พักหรือโรงแรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากอีกองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดดึงดูดและเป็นเป้าหมายสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็วเพียงพอต่อความต้องการและมีความปลอดภัยสูง บริษัทที่ทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีความเป็นสากลรวมไปถึงหน่วยงานส่งเสริมทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคสามารถให้บริการได้อย่างครอบคลุม สะดวกและรวดเร็ว องค์ประกอบที่สอง ก็เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่มีความสำคัญไม่แพ้กันนั่นก็คือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Products) ที่ประกอบไปด้วยการท่องเที่ยวแบบต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวชุมชน สัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยการแสดงเลียนแบบวัฒนธรรมดั้งเดิม การประชุมทางการท่องเที่ยวระดับชาติและนานาชาติ การจัดงานแสดงสินค้าและของที่ระลึกในเทศกาลต่าง ๆ องค์ประกอบสุดท้ายเป็นระบบรวมทางท่องเที่ยว (Whole Tourism System) เป็นการมองการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมตั้งแต่การเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดหรือการมองให้ครอบคลุมตลอดการท่องเที่ยวนั่นเอง โดยจะต้องมองที่ไปจุดเริ่มต้นของการเดินทาง จุดแวะพักระหว่างการเดินทาง จนกระทั่งจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว รวมถึงหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว เช่น การรณรงค์ การโฆษณา หรือรูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น นั่นก็หมายความว่า การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว นั้นจะต้องมองให้ถี่ถ้วนและครอบคลุมในทุก ๆ องค์ประกอบย่อย ทั้งนี้ก็เพราะว่าแต่ละองค์ประกอบย่อย ก็เปรียบได้กับหนึ่งจิ๊กซอว์ที่จะทำให้การท่องเที่ยวซึ่งเป็นภาพใหญ่สมบูรณ์ได้ หากขาดจิ๊กซอว์ไปสักตัว แม้ว่าตัวนั้นจะไม่ค่อยสำคัญนักแต่ภาพใหญ่จะสมบูรณ์ได้อย่างไร ภาพที่จะได้ก็จะออกมาไม่สวยบางที่ภาพนั้นอาจจะหมดค่าหมดความหมายไปเลย

จากการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่มีความโดดเด่นเชิงวัฒนธรรม พบว่าการศึกษาของ ปิ่นเพชร ศรีจำปา (2544) เรื่องวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. 2394-2544 มีประเด็นน่าสนใจ คือปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของคนไทยตั้งแต่ความคิดความเชื่อดั้งเดิมสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยคนไทยเน้นที่การท่องเที่ยวในการแสวงหาความสุขสำราญ การรักษาสุขภาพ การจรรีกรแสวงบุญ การเปิดโลกทัศน์ ในขณะที่กลุ่มคนชั้นนำนิยมไปท่องเที่ยวบริเวณหาดทรายชายทะเล ดังนั้นหัวหินจึงเป็นที่นิยมและได้ขยายไปสู่ความหมายการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งด้านกีฬา ทัศนศึกษา การประชุมสัมมนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นการท่องเที่ยวในช่วงหลังปี พ.ศ. 2503 จึงแบ่งการท่องเที่ยวได้เป็น 2

ลักษณะ คือการท่องเที่ยวแบบส่วนตัวหรือกลุ่มเพื่อนและการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจที่ไปกับบริษัทนำเที่ยว เช่นเดียวกับการศึกษาของ รัฐติดยา หิรัณขนาด (2544) วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และประเพณีพื้นบ้านชุมชนบ้านหนองขาว เพื่อเสนอแนวทางเพิ่มศักยภาพให้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านหนองขาวมีการผสมผสานการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนหลายชาติพันธุ์จนกลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะและมีการสืบทอดดำรงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น ได้อย่างดี มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทางการศึกษาและมีศักยภาพในการรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการให้ชุมชนบริหารจัดการเองในรูปของคณะกรรมการและวางแนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ทั้งนี้งานของ ประไพพร อักษรศรี (2547) ได้ทำการสังเคราะห์การวิจัยท่องเที่ยวชุมชนภาคกลาง ปี 2546-2547 จากจำนวนโครงการวิจัยท่องเที่ยวชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคกลาง จำนวน 6 พื้นที่ ได้แก่ โครงการวิจัยท่องเที่ยวชุมชนตุ๊กกะวา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนหัวสำโรง โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาหมู่บ้านดินสอพอง (นายควง ทองคำห่วย) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำป่าสัก ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนฐานคิด 3 ฐาน ได้แก่ ฐานความคิดที่หลากหลาย (Diversity) ฐานคิดแบบองค์รวม (holistic) ฐานคิดทางวัฒนธรรม (Cultural) โดยอาศัยความรู้ดั้งเดิมจากภูมิปัญญา การกำหนดกิจกรรมจากการยึดโยงทางศาสนาและการนำตำนานจากพื้นที่มาเป็นองค์ความรู้ในการเผยแพร่ มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ การอบรมความปลอดภัยต่อการนั่งรถม้าการในพื้นที่ เช่น การล่องแพ การพายเรือในลำน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ พบว่าปัจจัยที่เป็นศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว มีมรดกทางวัฒนธรรมทุกพื้นที่ มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวด้วยชุมชน ความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาคน การมีส่วนร่วม การประสานงานและขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยว

จากการศึกษางานวิจัยทางการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน มีนักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาในประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ ธวัชชัย รัตนช้อน (2542: 135-145) ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่าโครงสร้างหลักทางวัฒนธรรมของชุมชนด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิตและระบบความสัมพันธ์ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

หากแต่ได้มีการปรับตัวที่สำคัญหลายประการเพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ในด้านแนวคิดของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยว นั้น ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นเครื่องมือในการรักษาระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้เพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกับการศึกษาของ รณกร ตีรگانนท์ (2541: 26-29) ที่ระบุถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเสมือนกิจกรรมหนึ่งของการใช้ประโยชน์จากป่า เป็นกิจกรรมที่กำลังได้รับความนิยมอย่างสูง มีการผนวกการท่องเที่ยวไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาให้ความรู้และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีความเป็นไปได้สูงในการให้ประชาชนท้องถิ่นร่วมบริหารจัดการทรัพยากรของตน เพื่อประโยชน์ทั้งการพัฒนาและการอนุรักษ์

สำหรับการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอีสานใต้ที่ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ได้แก่ งานวิจัยของ นฤดม สาริกบุตร (2550: 283) ที่ระบุว่า (1) การจัดและบริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหน้าที่ของชุมชนเจ้าของพื้นที่เชิงนิเวศนั้น โดยให้ชุมชนที่มีพื้นที่เชิงนิเวศจัดและบริหารการท่องเที่ยว ดังนี้ คือพิจารณาพื้นที่เชิงนิเวศที่ชุมชนรับผิดชอบว่า เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และพิจารณาข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบ วิธีการเดินทางจำนวนวันที่เดินทางท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว เป็นต้น และ (2) แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ไม่ได้มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่เชิงนิเวศ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่แห่งนั้น ตลอดจนงานวิจัยของ ประภาส อินทนปสาธน์ (2546: 107) ที่ระบุว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม มีแนวทางในการพัฒนาในด้านการจัดองค์กรชาวบ้านในเรื่องพัฒนาความเข้าใจให้เห็นความสำคัญการติดตามประเมินผล ขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมควรพัฒนาและให้ความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการวางแผนและจากนักท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาเพิ่มความพึงพอใจในด้านสถานที่พัก และหมู่บ้านด้านการต้อนรับและบริการและด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยวแบบบ้านพักสัมผัสด วัฒนธรรมชนบทด้วย สำหรับการศึกษานำชัย ทนุผล และคณะ (2543) ได้ศึกษาการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลบ้านไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเป้าหมายของโครงการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านโป่งในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแนวทางในการดำเนินธุรกิจชุมชน ผลการวิจัยค้นพบว่าชุมชนบ้านโป่งระบบนิเวศที่สมบูรณ์ชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่นปลูกพืชผัก ไม้ผล ปลอดภัยพืช ปลูกดอกไม้ ฯลฯ พื้นที่ธรรมชาติดังกล่าวแล้วมีความน่าประทับใจสามารถส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้และชุมชนก็

มีความต้องการในการพัฒนาอาชีพ ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมภายใต้หลักจากการใช้กระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาชนสามารถเรียนรู้และเกิดความเข้าใจดีในการรับภาระบริการด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ จูทาทิพย์ เจริญลาก และคณะ (2545: 6-7) ได้อธิบายว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นส่วนผสมระหว่าง ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความหลากหลาย มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นและสิ่งที่ถูกสร้างหรือพัฒนาขึ้นมารองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่รักษา สภาพแวดล้อมซึ่งได้นำหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในการจัดการ เช่นเดียวกับผล การศึกษาของ บศ สันตสมบัติ (2544) ทำการศึกษา เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทาง วัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากรเป็นการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) ผนวกกับงานวิจัยเชิง นโยบายและปฏิบัติการณ์ (Policy-Cum-Action Research) โดยการสำรวจพื้นที่เพื่อคัด เลือกหมู่บ้าน ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด การจัดเวทีร่วมกับชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนด กรอบและแนวทางการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษา พบว่าบริบทการท่องเที่ยว เชิงนิเวศในเขตภาคเหนือตอนบนเชื่อมโยงกับปัญหาความด้อยพัฒนาและความเป็นคนชายขอบของ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งถูกกระทำให้กลายเป็นผู้ถูกเที่ยว การดำเนินการท่องเที่ยวถ้าเกิดการจัดการ ทรัพยากร การฟื้นฟูจิตสำนึกในธรรมชาติแวดล้อมและศักดิ์ในชาติพันธุ์และวัฒนธรรม การสร้าง การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านและระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มี ประสิทธิภาพมีการกระจายได้ผลประ โยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ลักษณะเช่นนี้การท่องเที่ยว เชิงนิเวศจึงมีศักยภาพสำคัญในการสร้างแรงจูงใจเพื่อชุมชนหันมาอนุรักษ์และพัฒนาธรรมชาติ แวดล้อมอย่างยั่งยืน

ประเด็นของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นักวิชาการ Fennell (1999: 34-54) ได้ศึกษาว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วย เช่น การประสานประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างนโยบายรัฐ การจัดการทรัพยากร การพัฒนาชุมชน การสร้างการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว การตลาด การจัดการ นักท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยว การให้ความสำคัญต่อทรัพยากรและชุมชนเจ้าของ สถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างภูมิปัญญา จิตสำนึก จริยธรรมและการปฏิเสธการล่วงเกิน ท้องถิ่นจากคนภายนอก ซึ่งการศึกษาของ Dowling (2000: 1-14) ได้สนับสนุนประเด็นของ Fennell ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างความบันเทิงควบคู่กับการมีสำนึกต่อ ธรรมชาติและควมยั่งยืน ซึ่งต้องเป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ธรรมชาติอย่างยั่งยืนผ่าน การศึกษาสิ่งแวดล้อม การสร้างประโยชน์แก่ท้องถิ่นและการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว

จากแนวคิดทฤษฎีการวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่าหลักใหญ่ซึ่งเป็นเป้าหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาคือสังคมชุมชนที่มีการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยเนื้อหาที่ได้จากการตรวจวรรณกรรมทางสังคมต่าง ๆ พบว่าเมื่อจะทำการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้นชุมชนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองในทุกเรื่องทุกด้าน และมีการสร้างสรรค์ชุมชนของตนไปสู่ความเป็นประชาสังคมอย่างยั่งยืนดังกล่าว จึงเป็นวิสัยทัศน์หลักที่ชุมชนพึงมุ่งไปในกระบวนการพัฒนาสังคมของตน การพัฒนาสังคมดังได้กล่าวมาแล้วนั้น สังคมในชุมชนใดๆ เมื่อเกิดการพัฒนารุดหน้าขึ้นย่อมก่อให้เกิดผลทางบวกและทางลบ ซึ่งหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ได้ผ่านกระบวนการของการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งกล่าวได้ว่าในกรณีของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 นี้ มีศักยภาพของพื้นที่ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนได้พบทรัพยากรเหล่านั้นด้วยตัวเอง เมื่อได้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว นักวิจัยและชุมชนก็ต้องเรียนรู้ร่วมกันถึงกระบวนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กับชุมชน การเรียนรู้ดังกล่าวจะต้องอาศัยเทคนิคการเรียนรู้และเทคนิคนั้น ได้แก่ เทคนิค AIC และ PAR

ในการพัฒนานั้น จำเป็นต้องรู้กลไกการเปลี่ยนแปลงสังคม ในกรณีของการนำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 นั้น ผู้วิจัยมองเห็นกลไกทางอุดมการณ์ เศรษฐกิจและเทคโนโลยี ตลอดจนการร่วมมือกัน ได้แก่ รูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานและเป็นตัวหลัก นั่นคือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีฐานคิดระบุว่า การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากชุมชนดำเนินการโดยชุมชนรวมทั้งชุมชนเองเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาตามองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการและด้านการเรียนรู้ เพื่อให้ผลของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ทั้งนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) นับเป็นต้นทางของการเกิดแนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในเวลาต่อมา ทั้งนี้ตามที่เสนอของ Fennell (1999: 7-10) ได้ระบุปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแบบมวลชนก่อให้เกิดข้อเสนอถึง “ทางเลือกที่ดีกว่า” ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่คนในท้องถิ่นในระยะยาวเป็นการใช้เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็นและไม่ช่วงชิงประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม มีการรุกกล้าทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมน้อยที่สุดและตอบสนองต่อความต้องการของคนในท้องถิ่นมากที่สุด ทั้งนี้คุณลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวทางเลือกจึงประกอบด้วย 4 ลักษณะได้แก่ (1) มีผลประโยชน์ตอบแทนคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของที่พักในท้องถิ่น ขณะที่คนในท้องถิ่นต้องได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับทักษะการจัดการท่องเที่ยว (2) ประโยชน์ที่คนในท้องถิ่นได้รับต้องนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่และ

สาธารณูปโภคในท้องถิ่น (3) ลดการรั่วไหลของรายได้ที่จะออกไปสู่กลุ่มธุรกิจต่างประเทศ และ (4) ก่อให้เกิดจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่ไม่เคยสัมผัสกับท้องถิ่น ซึ่งก็คือแนวทางใหม่ของการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิการจัดการชุมชนด้วยตัวของคนชุมชนเอง ทั้งในด้านการวางแผน การจัดการที่รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยว การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว อันเป็นสิ่งที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอแนะดังกล่าวก็คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองเห็นสิ่งที่ชุมชนควรได้รับ เพื่อแลกกับสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะต้องเสียไปในลักษณะของการได้กับได้ (win-win) ทั้งระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ รัฐ และคนในชุมชน

การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน (community-based tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 123) โดยองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานนั้นต้องพิจารณาให้ครอบคลุมถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 คือชุมชนรู้จักที่จะวิเคราะห์สังคมของตนเอง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยทั้งนี้เครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาใช้ได้เป็นอย่างดีในการศึกษาครั้งนี้ ก็คือการประเมินสถานะชนบทอย่างมีส่วนร่วม หรือเทคนิค PRA ที่เน้นให้ประชาชนท้องถิ่นช่วยกันศึกษา ทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชุมชนของตนด้วยตนเอง อันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม การที่จะนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ได้ในชุมชน จำเป็นที่จะต้องมีความพร้อมนอกซึ่งอาจกำหนดให้นักวิจัยเพื่อพัฒนา เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) จึงจำเป็นต้องร่วมเรียนรู้ สืบค้น วิจัยและวิเคราะห์พร้อม ๆ กันไปกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาของประเทศไทยมุ่งความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักในรูปแบบของเศรษฐกิจทุนนิยม โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ รายได้รวมประชาชาติ (GNP) และรายได้เฉลี่ยของประชากร

(GNP per Capita) เป็นตัวบ่งบอกถึงความสำเร็จของการพัฒนา ผลจากการพัฒนามีเพียงคนกลุ่มหนึ่งเพียงไม่กี่คนที่ได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาลแต่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศในชนบท ถูกทอดทิ้งไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเกิดช่องว่างในการพัฒนาระหว่างคนจนกับคนรวย ซึ่งอาจสรุปได้ว่า “การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเฉพาะในเขตเมืองโดยละเลยประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทของประเทศนั้น ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนให้หลุดวงไปได้” และละเลยการพัฒนาที่ยึดคนเป็นจุดศูนย์กลางนั้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาภายหลัง ดังนั้นแนวคิดของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจึงได้เกิดขึ้นเพื่อให้คนทุกกลุ่มหันมาสนใจและปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาใหม่ที่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อผนึกกำลังร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชนตลอดจนมุ่งพัฒนาความสามารถของประชาชนให้มีความเชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง กระแสการพัฒนาคังกล่าว จึงมุ่งเน้นกลวิธีการพัฒนาที่เน้น “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ คือการช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ (help the people to help themselves or aided self-help) กล่าวคือประชาชนจะต้องร่วมมือกันในการเป็นผู้กระทำการพัฒนาตนเองมิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาด้านเดียว (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ อังโน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527: 182) ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานในการพัฒนาชนบทยิ่งมากและเข้มข้นเท่าใด ก็แสดงได้ว่าผลประโยชน์ของการพัฒนาก็จะถึงมือประชาชนเพิ่มมากขึ้น การมีส่วนร่วมจำเป็นสำหรับความสำเร็จในการพัฒนาซึ่งจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมจริงๆ ไม่ใช่การมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เป็นเรื่องของการอาสาสมัครและเป็นผลของทางเลือกที่ประชาชนจะทำสิ่งต่างๆ เพื่อตัวของพวกเขาเอง

เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมแล้ว จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นจะคำนึงถึงความ เป็นประชาธิปไตย ความเป็นอิสระและเต็มใจในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ชุมชน โดยส่วนรวม ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน โดย การมีส่วนร่วมคือการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วมเป็นการปฏิบัติการใน กระบวนการพัฒนาชุมชน นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมยังเป็นแนวคิดและเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ทักษะและสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาโดยการที่ ประชาชนเข้ามาให้ความร่วมมือหรือช่วยเหลือในการดำเนินงานกิจกรรม ทั้งที่เป็นการส่งเสริมจากรัฐและจากการที่ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการเอง ซึ่งจะมีการดำเนินการตามลักษณะรูปแบบ ต่างๆ ตามความเหมาะสมกับระยะเวลา ท้องถิ่นเพื่อให้กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน ได้บรรลุ วัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้กำหนดไว้

เมื่อกล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการ

วางแผนดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนการร่วมประเมินผล โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมดังกล่าว มีทั้งปัจจัยส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน ปัจจัยด้านจิตวิทยา โดยปัจจัยส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่พักอาศัยในชุมชนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและความคาดหวังจากการท่องเที่ยว โดยปัจจัยเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างชัดเจน ในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและขั้นตอนในการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลทั้งจากตัวบุคคล ปัจจัยด้านจิตวิทยา ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้น สามารถนำมาเสริมสร้างระดับการมีส่วนร่วมหรือพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนได้ โดยการเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique: AIC) อันเป็นการประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัดความต้องการและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นกระบวนการประชุมที่ระดมพลังสมองเพื่อแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์เมื่อดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอน ผลงานที่ได้จากการประชุมนี้จะมาจากความคิดของผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคน โดยมีขั้นตอนสำคัญในกระบวนการนี้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็นรับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย 2) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I) คือขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในช่วง (A2) และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม และ 3) ขั้นตอนการสร้างแนวปฏิบัติ (Control หรือ C) คือการนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงาน ซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรม เมื่อนำเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเข้าไปใช้กับชุมชนแล้วจะทำให้เกิดการพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนมากขึ้นในทุกขั้นตอนและทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ รวมถึงมีการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ดังภาพที่ 9

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ได้จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถได้มาซึ่งสมมุติฐานการวิจัยเพื่อการทดสอบดังนี้ ปัจจัยด้านลักษณะทั่วไปของหัวหน้าครัวเรือนได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและเจตคติต่อการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนในชุมชน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดแบ่งระยะการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชนด้านการท่องเที่ยว การดำเนินการระยะนี้ เป็นช่วงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัยและสมาชิกในชุมชน การแพร่แนวคิด โครงการวิจัยให้ชุมชนได้รับรู้และการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อทราบสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ระยะที่ 2 การดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กิจกรรมจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้มีอำนาจต่อรองในการจัดระบบท่องเที่ยวโดยชุมชน การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนาศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนและการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยที่ผู้วิจัยจะใช้เทคนิค AIC เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เทคนิค AIC เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้ร่วมพัฒนาชุมชนและยังมีศักยภาพที่จะขยายผลได้ เทคนิค AIC ที่นำมาประยุกต์สำหรับการประชุมระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน คือเทคนิคการระดมความคิดที่ให้ความสำคัญต่อความคิดและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคเป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (อรพินท์ สฟ โขชชัย, 2537: 13)

ระยะที่ 3 การประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการดำเนินการเพื่อประเมินผลของการดำเนินการพัฒนา ซึ่งการประเมินประกอบด้วยการประเมินแบบมีส่วนร่วมกับสมาชิกในชุมชนเพื่อถอดบทเรียน (Lesson Learnt) การดำเนินการวิจัยทุกระยะจะมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกัน ทั้งนี้ทุกระยะของการดำเนินงานได้เน้นหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งรายละเอียดการดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะ ซึ่งจะนำเสนอในขั้นตอนการวิจัยต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา มี 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน ผู้สูงอายุ คือชาวบ้านผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน และหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ทั้งหมด จำนวน 98 ครัวเรือน

กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จำนวน 90 คน

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา อยู่ห่างจากอำเภอเบตงประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่อยู่กลางหุบเขา ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าทึบ มีอากาศเย็นตลอดปี เป็นหมู่บ้านประวัติศาสตร์ของอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ที่นำศึกษา มีธรรมชาติที่สวยงามสำหรับจุดแข็งของหมู่บ้านนี้ นั่นคือการประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้ล้วนเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางอุดมการณ์ในป่ามากกว่า 20 ปี ดังนั้นจึงทำให้หมู่บ้านนี้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ประกอบกับผู้นำหมู่บ้านดังกล่าวเป็นผู้ที่เข้มแข็ง ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคี เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้เคยร่วมอุดมการณ์ต่อสู้มาด้วยกัน สามารถพัฒนาให้ชุมชนนี้เข้มแข็งได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกชุมชนนี้เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา การดำเนินการวิจัยจึงมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยที่จะนำไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1

การวิจัยในขั้นนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้าน จุฬารักษ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 ได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมชุมชน

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกชุมชนหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็นพื้นที่ดำเนินโครงการวิจัย ได้ทำการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจและศึกษาข้อมูลของชุมชนในทุกด้าน ตั้งแต่ด้านลักษณะทางกายภาพ ข้อมูลด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน คือ มีพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์คอมมิวนิสต์มาลาซา เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าบาหลี-ฮาตา น้ำตกจุฬารักษ์ มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ต่อเนื่องกันมาไม่น้อยกว่า 10 ปี ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเกิดการเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบมาจากการท่องเที่ยวในชุมชน จึงตัดสินใจเลือกชุมชนแห่งนี้และเป็นชุมชนที่มีปัญหาที่สามารถดำเนินการวิจัยได้

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ชุมชน

เป็นการศึกษาสภาพปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในหมู่บ้าน โดยใช้เทคนิคการประเมินสถานะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและสมาชิกในชุมชน โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่าการที่สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 ร่วมกันคิดและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการมองเห็นปัญหา สาเหตุปัญหาและโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกระบวนการประเมินใช้วิธีการประชุมกลุ่มที่ประกอบด้วยผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของสมาชิกในชุมชน สามารถรับรู้สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนได้ดี ในกระบวนการประชุมดังกล่าว ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดได้วิเคราะห์

ปัญหาของชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้ในระหว่างประชุมผู้วิจัยจะมีผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ช่วยเหลือในการบันทึกผลการวิเคราะห์ การดำเนินการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปสู่การสรุปความเห็นร่วมกันในการกำหนดประเด็นปัญหาและแนวทางในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาด้านความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศักยภาพของครัวเรือนในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งใช้ประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยในลำดับต่อไป ดังนั้นการวิจัยในขั้นตอนนี้ได้ดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นดำเนินการเข้าไปอาศัยและฝังตัวอยู่ในชุมชนบ้านจุฬากรณีพัฒนา10 เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนต่างถิ่น ต่างวัฒนธรรม ที่ได้เข้ามาดำเนินการวิจัยในชุมชนนี้ โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนที่จะวิจัยไว้ก่อนล่วงหน้า และได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ชัดเจน ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการวิจัย ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเข้ามาอาศัยฝังตัวและคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านในชุมชนเป็นระยะตั้งแต่เดือนธันวาคม 2554 จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลมาระยะหนึ่งจนแน่ใจว่าจะใช้พื้นที่นี้เป็นแหล่งดำเนินการวิจัยแน่นอนแล้ว จึงได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการเข้ามาดำเนินการวิจัยให้ทราบ หลังจากนั้นจะเข้ามาประชุมและร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านเป็นระยะๆ โดยไม่เป็นทางการ
2. การนัดแนะสมาชิกในชุมชน โดยผู้ใหญ่บ้านได้นำผู้วิจัยไปแนะนำตัวต่อสมาชิกในชุมชนในวันประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้จักผู้วิจัยและแจ้งวัตถุประสงค์ในการเข้าไปอยู่ในชุมชนบ้านจุฬากรณีพัฒนา10 อย่างเป็นทางการ
3. ผู้วิจัยเข้าไปฝังตัวอยู่ในชุมชนบ้านจุฬากรณีพัฒนา10 โดยเข้าไปอยู่อาศัยเป็นระยะและทำความรู้จักกับชาวบ้านเป็นกลุ่มๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน
4. ผู้วิจัยเริ่มทำความสนทนากับกลุ่มต่างๆ ที่เข้าไปพบปะพูดคุยและศึกษาข้อมูลสภาพแวดล้อมในประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านจำนวนประชากร อาชีพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน
5. ผู้วิจัยร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านจุฬากรณีพัฒนา10 จัดขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมทางด้านประเพณีในรอบปี ประเพณีของชาวบ้าน กิจกรรมพัฒนาชุมชนและกิจกรรมการประชุมกลุ่มในรอบประจำเดือนของชาวบ้านในชุมชน

ขั้นที่ 2 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้ได้มีการดำเนินการ ดังนี้

1. การค้นหาและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีครัวเรือน 98 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 182 คน ในจำนวนประชากรทั้งหมด ผู้วิจัยได้คัดเลือกประชากรและจัดแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มผู้นำชาวบ้าน 30 คน ประกอบด้วย

- 1.1.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน 15 คน
- 1.1.2 อาสาสมัครพัฒนาชุมชน 3 คน
- 1.1.3 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน
- 1.1.4 อาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 2 คน

1.1.5 ตัวแทนกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่ดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน 8 คน ได้แก่ กลุ่มองค์กรสตรี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน กลุ่มสหกรณ์ชาวบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวและกลุ่มเยาวชน

1.2 กลุ่มชาวบ้านผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้สูงอายุ ดังนี้

1.2.1 มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ไม่น้อยกว่า 20 ปี

- 1.2.2 ไม่เคยอพยพโยกย้ายไปอยู่ต่างถิ่น
- 1.2.3 มีความรู้และเข้าใจชุมชนเป็นอย่างดี
- 1.2.4 ไม่เป็นผู้วิกลจริต

2. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 จัดประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำชาวบ้านจำนวน 30 คนและกลุ่มชาวบ้านที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน เพื่อทำความเข้าใจ ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล

2.2 จัดแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่มๆ ละ 20 คน เพื่อสะดวกในการสอบถามข้อมูล

2.3 ซักถามข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อย่างละเอียด โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นถามแล้วให้ผู้ให้ข้อมูลตอบและเล่าให้ฟัง ผู้วิจัยจดบันทึกบันทึกเทปและถ่ายภาพประกอบเป็นหลักฐาน

2.4 ร่วมกันคิดและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

3. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสอบถาม จดบันทึกและบันทึกเทป เพราะฉะนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อมูลที่ต้องสร้างความเข้าใจและตีความเพื่อให้ข้อมูลที่ได้ออกมา มีความตรงและเชื่อถือได้ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการตรวจสอบ ดังนี้

3.1 การตรวจสอบโดยให้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มฟังจากเทปบันทึก โดยสลับกลุ่มกันฟังและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลทุกประเภทที่บันทึกเทป

3.2 หลังจากถอดเทปมาเป็นลายลักษณ์อักษรมีการอ่านข้อมูลให้ข้อมูลฟัง พร้อมทั้งเขียนประเด็นต่างๆ ให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทำความเข้าใจ แล้วยืนยันความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

3.3 เมื่อตรวจสอบข้อมูลตามวิธีการดังกล่าวแล้วได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันถือว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลจริงแล้วดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การดำเนินการในระยะนี้ เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินงานในระยะของการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องดำเนินการในรูปขององค์กรชุมชน โดยกลุ่มองค์กรชุมชนจะทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลาง กำหนดระเบียบและข้อตกลงร่วมกันในการจัดการระบบการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและกำหนดเงื่อนไขในการต่อรองผลประโยชน์กับบริษัทนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่

การพัฒนาองค์กรเพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองและจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มองค์กรเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวและกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องส่งเสริมให้กระบวนการประชุมเป็นไปในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนโดยอาศัยดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรเป็นกรอบแนวคิดในการส่งเสริมให้กลุ่มองค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ดังนี้

1. การใช้ภูมิปัญญาหรือระบบคิดของคนในท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดและเสนอแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยอิงอยู่กับความรู้ทักษะและความเชื่อของคนในชุมชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยเฉพาะการ

ส่งเสริมให้ผู้นำทางความคิดในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุและผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการสำรวจพื้นที่ผู้ที่เป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางอุดมการณ์ในพื้นที่แห่งนี้ได้มีบทบาทในการเสนอความคิด นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมประชุมเห็นความสำคัญและจำเป็นในการรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

2. การจัดการกลุ่ม โดยส่งเสริมให้องค์กรชุมชนที่ตั้งขึ้นได้ประชุมและตกลงร่วมกันในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม การกำหนดกฎระเบียบและกติกากิจการของจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งในส่วนที่สมาชิกต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกันและระเบียบปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว การเปิดรับสมาชิก การเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และการกำหนดระเบียบในการแบ่งปันผลประโยชน์หรือกระจายรายได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

3. การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกิจกรรมสำคัญหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่ม โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มหรือเสวนากลุ่มเพื่อทบทวนปัญหา อุปสรรคและผลสำเร็จของการดำเนินงานที่ผ่านมา การเชื่อมโยงผลการดำเนินงานกับกิจกรรมที่ดำเนินการไป ซึ่งกระบวนการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟังความเห็นทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกชุมชนจะส่งผลให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชนส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มมีทิศทางหรือกรอบในการดำเนินงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. การร่วมกันปฏิบัติงาน ให้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากกลุ่มเป็นการสะท้อนที่สำคัญของความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยกระบวนการสำคัญคือการส่งเสริมให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการจัดระบบการท่องเที่ยว การจัดการควบคุมและกำกับนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามระเบียบกติกากิจการที่กลุ่มกำหนดขึ้น การกำหนดให้มีการสะสมกองทุนพัฒนาชุมชน ซึ่งผลการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวจะส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของเงินในกองทุนและการลดความขัดแย้งในชุมชนในด้านการจัดการการท่องเที่ยวส่งผลให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม ดังนั้นความเหนียวแน่นในการร่วมดำเนินงานกับกลุ่มองค์กรในชุมชนจึงเพิ่มมากขึ้น อำนาจต่อรองในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมีเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

ฉะนั้น กระบวนการดำเนินการพัฒนาเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชนที่สำคัญ คือ การกระตุ้นและส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาการท่องเที่ยวในชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาพื้นฐานของกลุ่มองค์กรที่มีอยู่เดิมในชุมชนพร้อมทั้งการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการดำเนินงานขององค์กรในชุมชนใหม่ให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการระดมความคิดของคนในชุมชน การกำหนดโครงสร้างและกลไกการดำเนินงานโดยเฉพาะการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การกำหนดระเบียบปฏิบัติเกี่ยว

กับการท่องเที่ยวในชุมชน การประชุมร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาการกลุ่มบนพื้นฐานการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการดำเนินงานส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบนพื้นฐานข้อตกลงร่วมกัน ทำให้สมาชิกเห็นผลของการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งกระบวนการทั้งหมดเป็นกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งแก่กลุ่มองค์กรในชุมชนให้มีอำนาจต่อรองในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5. การดำเนินการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนาศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและการพัฒนาศักยภาพในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการดำเนินการฝึกทักษะความสามารถแก่สมาชิกในชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อม การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เกิดความพึงพอใจทั้งในด้านการให้ความรู้ การอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมุ่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับระเบียบกติกากำหนดอัตราค่าบริการการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกและการมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์โดยเฉพาะรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งกิจกรรมการพัฒนาที่สำคัญและนำมาใช้ในการดำเนินงาน คือการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทักษะการให้บริการนำเที่ยว การดูแลรักษาสภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวและการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การอบรมเพื่อให้ความรู้ทางวิชาการ การสาธิต และการทดลองให้ปฏิบัติ ซึ่งการอบรมจะต้องอาศัยวิทยากรจากภายนอกที่สนับสนุนและบางกิจกรรมจะต้องกำหนดให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้มีโอกาสประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาประเด็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและการพัฒนาศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ใช้เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจในวิธีการและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้จัดประชุมชาวบ้านเพื่อเสนอผลในการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 และจัดประชุมร่วมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งในขั้นตอนนี้ในที่ประชุมมีประเด็นที่ต้องแสวงหาแนวทางดังต่อไปนี้

1. แสวงหาแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งได้เชิญวิทยากรจากสถาบันการศึกษาให้ความรู้ เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มหรือองค์กรได้เกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน
2. แสวงหาแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนหลายประเภทที่ผ่านการคัดสรรมาเป็นสินค้าและสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
3. แสวงหาแนวทางในการดำเนินการเพื่อหาแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาใช้จ่ายในการลงทุนในการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยจัดในรูปของคณะกรรมการภายในกลุ่มหรือองค์กรให้มีการคิด วางแผน ดำเนินการในการหาเงินทุนและใช้จ่ายเงินทุนให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกับกิจกรรม
4. แสวงหาแนวทางในการทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์และติดต่อประสานงานกับภาคธุรกิจนำเที่ยวทั้งในส่วนราชการ เช่น การท่องเที่ยวและกีฬา และภาคเอกชน เช่น บริษัทท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำกลุ่มนักท่องเที่ยวมาใช้บริการในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
5. แสวงหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวและเตรียมความพร้อมให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยการจัดประชุมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในชุมชนเพื่อให้รับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น มีผลกระทบต่อชาวบ้านในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เป็นการให้ชาวบ้านในชุมชนได้เตรียมตัวปรับตัวล่วงหน้า

ขั้นจัดทำแผนปฏิบัติการและลงมือปฏิบัติการตามแผน ในการดำเนินการในขั้นนี้เป็นการประชุมเพื่อดำเนินการให้การบริหารจัดการเกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในวิธีการและกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาเป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และเพื่อให้เกิดความพร้อมของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในครั้งนี้ ดังนั้นในขั้นตอนนี้จึงเกิดกิจกรรมที่เรียกว่า “Appreciation-Influence-Control” หรือ AIC ขึ้นเพื่อประชุมเชิงปฏิบัติการ (work shop) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกระทำให้ความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งเทคนิค AIC มีขั้นตอน ดังนี้

1. ชั้น Appreciation (A) ชั้นนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้ทุกคนยอมรับ ตำนึกและเห็นคุณค่าของคนในชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่ว่ามีศักยภาพเป็นของดีมีคุณค่าต่อชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ให้ผู้ร่วมประชุมทั้งหมดที่เป็นแกนนำชุมชนที่ผ่านการคัดเลือกมาจำนวน 40 คน แนะนำตนเองเพื่อให้ที่ประชุมรู้จักกันและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน พร้อมกับแจ้งวัตถุประสงค์และความตั้งใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดประชุม

1.2 ผู้วิจัยแจ้งประเด็นวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบ แลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและสภาพแวดล้อมของชุมชนแล้วสรุปประเด็นออกมา 3 ประเด็นหลัก คือ

1.2.1 ท่านเห็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน นี้เป็นอย่างไร

1.2.2 สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบ้านที่ท่านเห็นและสัมผัสอยู่เป็นอย่างไร

1.2.3 สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อคนในชุมชนไร

1.3 แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 19 คน แล้วแจกประเด็นปัญหา ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ให้แต่ละกลุ่ม ให้ช่วยกันคิด โดยใช้เทคนิค Mind Mapping ประกอบการ แสดงความคิดเห็นร่วมกันเสร็จแล้วให้ตัวแทนกลุ่มแต่ละกลุ่มนำเสนอรายละเอียดที่ทุกคนในกลุ่มช่วยกันคิดต่อที่ประชุมใหญ่

1.4 สรุปและแยกแยะประเด็นที่แต่ละกลุ่มนำเสนอสภาพปัญหาของชุมชน และที่ผู้เข้าร่วมประชุม ร่วมกันค้นหาว่าเป็นอย่างไร ปัญหาดังกล่าวสามารถยืนยันได้ว่ามีจริงแล้วทั้ง 2 กลุ่ม มาถกปัญหาข้อที่ (3) ในข้อ 2) ว่าสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อคนในชุมชนอย่างไร

2. ชั้น Influence (I) ชั้นนี้เป็นระดมความคิดสร้างสรรค์ระหว่างผู้วิจัยกลุ่มแกนนำชาวบ้านในชุมชนทั้ง 40 คนและนักวิชาการที่ผู้วิจัยเชิญมาเพื่อร่วมเสวนาในเรื่องที่วิจัยซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

2.1 ให้นักวิชาการที่ผู้วิจัยเชิญมาเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในประเด็นที่ผู้นำชุมชนนำเสนอ

2.2 ให้ทุกคนในที่ประชุมร่วมกันพิจารณาว่าสภาพชุมชนมีความพร้อมหรือไม่ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.3 ให้ทุกคนในที่ประชุมช่วยกันพิจารณาตัดสินใจร่วมกันกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเลือกกิจกรรมการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

2.4 ชั้น Control (C) ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนในการสร้างแนวปฏิบัติ คือ การนำวิธีการต่างๆ หรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนามากำหนดเป็นแผนปฏิบัติโดยให้ชาวบ้านในชุมชนที่เข้าร่วมประชุมช่วยกันคิดและวางแผนในการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กร เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลจริงได้ โดยในขั้นตอนนี้ถูกกำหนดไว้ 3 ขั้นตอน คือ

2.4.1 จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรที่ชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยว
ขั้นชุมชน

2.4.2 แบ่งกลุ่มผู้รับผิดชอบในการทำงานที่เกิดจากการวางแผนและการกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงาน

2.4.3 ตกลงกำหนดรายละเอียดในการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมให้
เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่กำหนดขึ้น เมื่อกลุ่มกำหนดแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนแล้ว
มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้น 1 ขั้นเตรียมความพร้อมของชุมชน โดยดำเนินการให้มีการ
จัดตั้งกรรมการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นรูปของกลุ่มหรือองค์กร แล้วให้ดำเนินงานต่อ
ในเรื่องต่อไปนี้

1) จัดกระบวนการการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการจัดการ
ท่องเที่ยวการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับสมาชิกในชุมชนหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้น

2) ฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในชุมชนให้รู้หน้าที่ในการนำเที่ยว
และให้มีความรู้เรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนแต่ละประเภท สามารถอธิบายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้

3) จัดระบบ ระเบียบเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน กำหนด
อัตราค่าบริการและราคาสินค้าของที่ระลึกที่นำมาบริการให้กับนักท่องเที่ยวให้ชัดเจนและกำหนด
แนวทางการกระจายรายได้ให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

4) จัดทำข้อบังคับและระเบียบการต่างๆ เพื่อควบคุมและสะดวกแก่
การปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ความเชื่อ กฎเกณฑ์
กติกาทางสังคมในชุมชนมาเป็นข้อบังคับ

ขั้น 2 ขั้นปฏิบัติการนำร่อง เพื่อให้คณะดำเนินงาน กลุ่มหรือองค์กร ได้เรียนรู้การปฏิบัติจริงเพื่อนำข้อบกพร่องไปปรับปรุง นำไปสู่การดำเนินการที่มั่นคงและเข้มแข็งของกิจกรรมโดยมีการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ดำเนินการกำหนดเขตพื้นที่และทำแผนที่เส้นทางท่อที่เกี่ยวข้องภายในชุมชนให้ชัดเจน
- 2) ติดต่อประชาสัมพันธ์และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวมาเที่ยวและใช้บริการโดยยึดหลักการขอความอนุเคราะห์และแบ่งปันผลประโยชน์ทางธุรกิจซึ่งกันและกัน
- 3) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข
- 4) จัดประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรเพื่อศึกษาติดตามผลการดำเนินงานในประเด็นการบริหารจัดการและการให้บริการและผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในทุกด้านของกิจกรรม

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 3 ศึกษาการประเมินการผลการทำงานมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ซึ่งเป็นการศึกษาประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการประเมินผลดังกล่าวมีประเด็นการประเมินการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการประเมินเป็นครัวเรือนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ทั้งหมด 98 ครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนในชุมชนทั้งหมดนี้ เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามลักษณะทั่วไปทางประชากร สังคม เศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบประเมินการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 17 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า(Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประโยชน์ของการท่องเที่ยวกับการจ้างงาน การลดปัญหาการว่างงาน การมีรายได้เพิ่มแก่ครอบครัว

และชุมชน การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์
ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เป็นต้น

ตอนที่ 3 แบบประเมินความคาดหวังจากการท่องเที่ยวได้ทำการศึกษาครอบคลุม
ถึงในประเด็นเศรษฐกิจภายในครัวเรือน การมีงานทำ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณภาพ
ชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ การพัฒนาเส้นทางการคมนาคม/สภาพการเข้าถึง การสร้าง
ความเจริญในท้องถิ่น สาธารณูปโภคของท้องถิ่น อำนาจในการต่อรอง เทคโนโลยีภายในครัวเรือน
การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า การย้ายออกไปทำงานในเมืองหรือนอกท้องถิ่น การเป็นที่
รู้จักของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ โดยมีลักษณะเป็น
แบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 แบบประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของหัวหน้า
ครัวเรือน ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ถูก-ผิด ข้อคำถาม
จะเป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตอนที่ 5 แบบประเมินเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของ
หัวหน้าครัวเรือน ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 17 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Rating
Scale) 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามเกี่ยวพฤติกรรมกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งข้อคำถาม
ทางบวกและทางลบ

การศึกษาการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10
ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการ
ท่องเที่ยว โดยมีปัจจัยหลักที่ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา และได้กำหนด
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการและกำหนดวิธีการวัดตัวแปรไว้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล มีดังนี้

1.1 เพศของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง เพศชายและเพศหญิงของครัวเรือนที่มี
อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

1.2 อายุของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง อายุของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ใน
หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้

1.3 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนหมายถึงระดับการศึกษาของหัวหน้า
ครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

1.4 อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง การประกอบอาชีพของหัวหน้า
ครัวเรือนที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

1.5 รายได้ต่อเดือนของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึงรายได้ต่อเดือนที่กำหนด สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

1.6 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน หมายถึง ระยะเวลาที่หัวหน้าครัวเรือนอยู่อาศัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

1.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

2. ปัจจัยด้านจิตวิทยา มีดังนี้

2.1 การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ได้แก่ การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน สมาชิกครัวเรือนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวสนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนให้สูงขึ้น การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึก การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต การนำเอทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูง การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์รักษา ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวช่วยลดอัตราการว่างงาน การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างสูงสุดในด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวให้ผลดีมากกว่าผลเสีย

2.2 ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาครอบคลุมในประเด็นเศรษฐกิจภายในครัวเรือน การมีงานทำ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ การพัฒนาเส้นทางการคมนาคม สภาพการเข้าถึง การสร้างความเจริญในท้องถิ่น สาธารณูปโภคของท้องถิ่น อำนาจในการต่อรองเทคโนโลยีภายในครัวเรือน การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า การย้ายออกไปทำงานในเมืองหรือนอกท้องถิ่น การเป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างประเทศ

2.3 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตวิถีวัฒนธรรมของชุมชน สมาชิกในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนมาก ๆ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน การจัดการขยะ สิ่งปฏิกูลและสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง นักท่องเที่ยวต้องดูแลตนเองและระมัดระวังอันตรายจากการท่องเที่ยวเอง ไม่ใช่ผู้นำเที่ยว การจัดทำป้ายสื่อความหมายในการท่องเที่ยวไม่มีความจำเป็นเพราะนักท่องเที่ยวมีความรู้ดีอยู่แล้ว สมาชิกในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวในชุมชน จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจโดยไม่ต้องสนใจเรื่องวิถีชีวิตหรือประเพณีของชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องทำหน้าที่ในการสื่อความหมายหรืออธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวสามารถนำเอาสัตว์ พืชพันธุ์ หรือสิ่งของในแหล่งท่องเที่ยวไปเป็นของที่ระลึกและมีความประทับใจ

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสำรวจ โดยทำการสำรวจและเก็บข้อมูลบริบทชุมชนในพื้นที่ที่ทำการวิจัย
2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อเก็บข้อมูลกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน
3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สร้างขึ้นประกอบด้วยข้อความที่ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับสภาพการท่องเที่ยวของชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ทรงภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน
5. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว
6. การจัดอบรมเบื้องต้นด้านความรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน
7. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนเป็นทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพและในการดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนของชาวบ้านในชุมชนต่อไป

8. แบบประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

8.1 แบบประเมินการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 17 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

8.2 แบบประเมินความคาดหวังจากการท่องเที่ยว ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

8.3 แบบประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ

8.4 แบบประเมินเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือน ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 17 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติภาคพรรณนา (Descriptive statistic) ประกอบด้วย ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังรายละเอียด

1. การประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในหมู่บ้าน จุฬาภรณ์พัฒนา 10 ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบปรนัย โดยมีระดับการรับรู้ 3 ระดับ ได้แก่

ค่าคะแนน	ระดับการมีส่วนร่วม
3 หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมาก
2 หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
1 หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาคำนวณน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ย (weight mean score) และแปลค่าความหมายจากการประเมินค่า ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	หมายถึง
2.35-3.01	ระดับการมีส่วนร่วมมาก
1.68-2.34	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
1.00-1.67	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย

2. การประเมินการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบปรนัย โดยมีระดับการรับรู้ 5 ระดับ ได้แก่

ค่าคะแนน	ระดับการรับรู้
5 หมายถึง	รับรู้มากที่สุด
4 หมายถึง	รับรู้มาก
3 หมายถึง	รับรู้ปานกลาง
2 หมายถึง	รู้น้อย
1 หมายถึง	รู้น้อยที่สุด

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาคำนวณน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ย (weight mean score) และแปลค่าความหมายจากการประเมินค่า ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	หมายถึง
4.21-5.00	มีระดับการรับรู้ในระดับมากที่สุด
3.41-4.20	มีระดับการรับรู้ในระดับมาก
2.61-3.40	มีระดับการรับรู้ในระดับปานกลาง
1.81-2.60	มีระดับการรับรู้ในระดับน้อย
1.00-1.80	มีระดับการรับรู้ในระดับน้อยที่สุด

3. การประเมินความคาดหวังจากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบปรนัย โดยมีระดับความคาดหวัง 5 ระดับ ได้แก่

ค่าคะแนน	ระดับความคาดหวัง
5 หมายถึง	ความคาดหวังมากที่สุด
4 หมายถึง	ความคาดหวังมาก
3 หมายถึง	ความคาดหวังปานกลาง
2 หมายถึง	น้อย
1 หมายถึง	น้อยที่สุด

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาคำนวณน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ย (weight mean score) และแปลค่าความหมายจากการประเมินค่า ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	หมายถึง
4.21-5.00	มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด
3.41-4.20	มีความคาดหวังในระดับมาก
2.61-3.40	มีความคาดหวังในระดับปานกลาง

1.81-2.60

มีความคาดหวังในระดับน้อย

1.00-1.80

มีความคาดหวังในระดับน้อยที่สุด

4. การประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม โดยกำหนดผู้ตอบถูกและผู้ตอบผิด มาคำนวณโดยใช้สถิติภาคพรรณนา (Descriptive statistic) ประกอบด้วย ค่าสถิติร้อยละ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการคัดเลือกปัจจัยเข้าสู่สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ หากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูงหรือไม่เป็นอิสระต่อกันทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity ไม่สามารถวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้และในขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) สำหรับปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังนี้

AGE	=	อายุของหัวหน้าครัวเรือน
EDUC	=	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
INCOME	=	รายได้ของหัวหน้าครัวเรือน
TIME	=	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของครัวเรือน
HMEM	=	สมาชิกในครัวเรือน
PERC	=	การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
EPEC	=	ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว
KNOW	=	ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
ATT	=	เจตคติต่อการท่องเที่ยว
PAR	=	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

บทที่ 4

สถานการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

การศึกษาในเรื่อง “การศึกษาการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสถานการณ์การการท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย 3 ข้อด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา 2) ศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และ 3) ศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 โดยผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10
2. ผลการศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10
3. ผลการศึกษาร่วมกันและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 เป็นหมู่บ้านที่อยู่กั้นระหว่างชายแดนไทยและประเทศมาเลเซีย สถานการณ์การท่องเที่ยวในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 นั้น ยังคงเป็นหมู่บ้านที่เริ่มต้นในการทำท่องเที่ยว หากศึกษาในเรื่องของพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านนั้น พบว่าชาวบ้านได้นำเอาประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเองเป็นจุดเด่นในการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาเป็นไปของคนพร้อมทั้งดึงเอากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความทรงจำร่วมกันเดินทางมาท่องเที่ยวยังหมู่บ้านดังกล่าว ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงสภาพทั่วไปของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน พัฒนาการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านตลอดจนสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ในปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของชุมชน

มีประเด็นย่อยดังนี้

ที่ตั้งของหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา10 ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งมีพิกัดภูมิศาสตร์อยู่ที่ 5.855982,101.235247 มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณโดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 8 ตำบลอัยเยอร์เวง จังหวัดยะลา

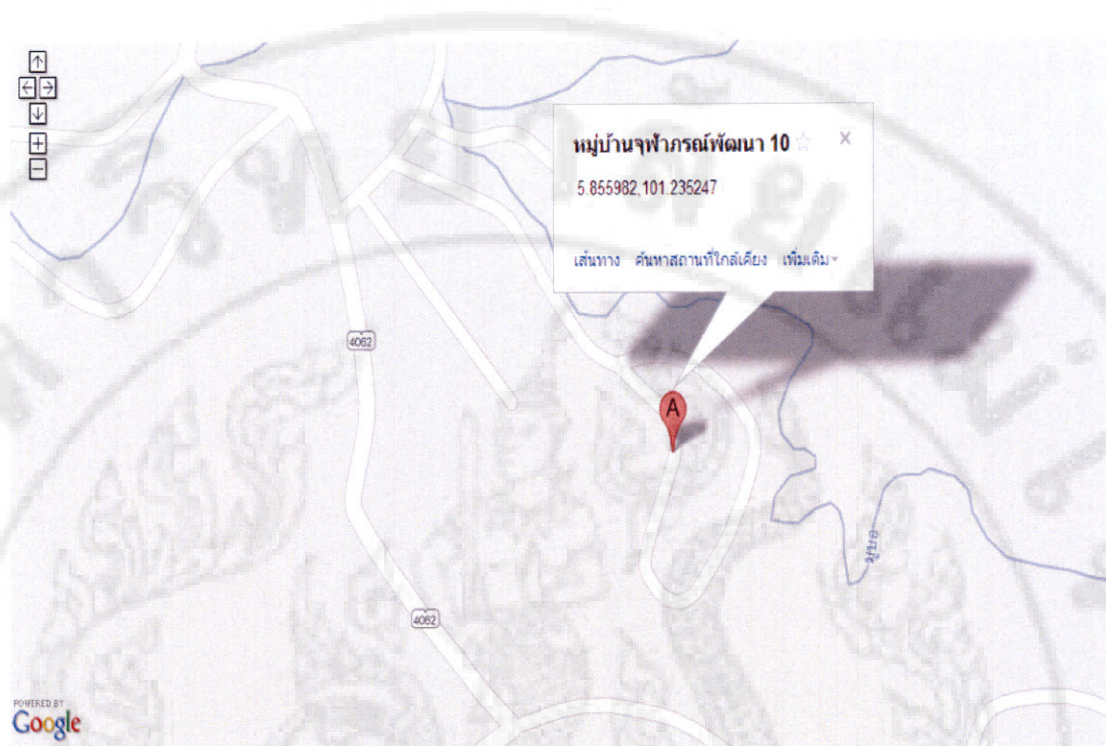
ทิศใต้ ติดต่อกับ พรหมแดนประเทศมาเลเซียและตำบลยะรม จังหวัดยะลา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ สวนป่าพระนามาภิไธยส่วนที่ 2

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ คลองมูบอ

ภาพ 10 แผนที่ทางอากาศของหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา10 ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ภาพ 11 พิกัดภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อยู่ที่ 5.855982,101.235247 โดยมีคลอง
มูบอไหลผ่านชุมชนทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

ที่มา: www.Googlemap.com

อาณาบริเวณของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีพื้นที่ประมาณ 10,770 ไร่ ตั้งอยู่บน
แนวเขาสันกาลาคีรี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับกับที่ราบสูงเนินเขาและลุ่มน้ำ สภาพอากาศใน
หมู่บ้านจึงมีความเย็นตลอดทั้งปี

การคมนาคม หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ห่างจากอำเภอเบตงประมาณ 25 กิโลเมตร
ดังนั้นการเดินทางจากตัวอำเภอเมืองจังหวัดยะลามายังหมู่บ้านนั้น สามารถใช้เส้นทางคมนาคมทาง
รถยนต์เพียงอย่างเดียว โดยมีเส้นทางหลักจากจังหวัดยะลา คือทางหลวงหมายเลข 410 เป็นถนน 2
ช่องทางจราจรและมีไหล่ทาง มีระยะทางจากจังหวัดยะลาถึงอำเภอเบตงประมาณ 140 กิโลเมตร ซึ่ง
เป็นเส้นทางบนไหล่เขาที่คดเคี้ยว นอกจากนี้แล้วยังสามารถใช้เส้นทางผ่านประเทศมาเลเซียได้ ซึ่ง
ต้องมีหนังสือเดินทาง (Passport) หรือหนังสือผ่านแดน (Border Pass) ในการเดินทาง ซึ่งมีเส้นทาง
หลักในการเดินทาง 2 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทาง 1 เดินทางออกจากด่านชายแดนสะเดา อำเภอสะเดา
จังหวัดสงขลา ออกไปสู่รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซียและมุ่งหน้าเข้าสู่ด่านชายแดนเบตง เส้นทางนี้
เป็นเส้นทางที่สะดวกเนื่องจากมีระยะทางที่สั้นกว่าการเดินทางในประเทศ 2) เส้นทาง 2 เดินทางออก
จากด่านชายแดนประกอบ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา แล้วมุ่งหน้าเข้าสู่ด่านชายแดนเบตง ปัจจุบัน

เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่รถตู้สาธารณะ เบตง-หาดใหญ่ (เส้นทางมาเลเซีย) ใช้เป็นเส้นทางโดยสาร ซึ่งหากเดินทางมาทางประเทศมาเลเซียนั้นผู้ที่ต้องการเดินทางควรพิจารณาเวลาให้สอดคล้องกันกับ เวลาเปิดปิดของด่าน โดยที่ด่านชายแดนเบตงเวลาในการเปิดและปิดด่านตามเวลาของประเทศไทย คือ เวลา 05.00-22.00 น. ของทุกวัน เมื่อถึงอำเภอเบตงให้ใช้เส้นทางหมายเลข 4062 มุ่งหน้าสู่ หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 เส้นทางเป็นถนนลาดยางและมีสภาพชำรุดบ้างในบางช่วงรวมระยะทาง 25 กิโลเมตร สำหรับถนนภายในหมู่บ้านนั้นเป็นถนนลาดยางและถนนลูกรัง ดังนั้น การคมนาคม การขนส่งพืชผลทางการเกษตรและการเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านไม่มีรถประจำทางให้บริการ คนใน หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 ส่วนใหญ่มียานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์ใช้เป็นคนของตนเอง รองลงมาก็เป็นรถยนต์

ประชากรในหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 นั้น มีจำนวนครัวเรือน 98 ครัวเรือน ประชากรอาศัยอยู่แยกเป็นเพศชาย 92 คน เพศหญิง 90 คน รวมทั้งสิ้น 182 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2556) ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุโดยมีอายุสูงกว่า 60 ปี จำนวน 82 คน เป็นเพศชาย 36 คน เป็นเพศหญิง 46 คน และเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางอุดมการณ์ในป่ามากกว่า 20 ปี ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีการใช้ภาษาไทยและ ภาษาจีนในการสื่อสารระหว่างผู้คนในหมู่บ้านและภายนอก

สำหรับบริการสาธารณะในหมู่บ้านนั้น มีศาสนสถาน 1 แห่ง ที่เป็นที่พึงพอใจและเป็น ที่ประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของชาวบ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 มีโทรศัพท์สาธารณะ 2 แห่ง ตั้งอยู่บริเวณร้านค้าชุมชนซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ซึ่งเป็นสาธารณูปโภคพื้นฐานที่รัฐจัดให้ ชาวบ้านส่วนใหญ่มี ไฟฟ้าใช้เพื่อให้แสงสว่างและมีเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกบ้าน โดยเฉพาะโทรทัศน์ วิทยุ หม้อหุงข้าว ตู้เย็น

แหล่งน้ำสำหรับใช้อุปโภคบริโภคของหมู่บ้านได้จากแหล่งน้ำลำธารธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีระบบประปาภูเขาหมู่บ้านและบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ โดยมีผู้ใช้น้ำประปาภูเขา จำนวนประมาณ 98 ครัวเรือน ซึ่งได้น้ำจากแหล่งน้ำลำธารธรรมชาติและฝายหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มพอเพียง ส่วนสำหรับน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรได้รับจากแหล่งน้ำ ธรรมชาติและน้ำฝนและฝายหมู่บ้านอย่างพอเพียง

การประกอบอาชีพของชาวบ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 แต่ละครอบครัวมีการประกอบ อาชีพหลัก คือ ทำสวนยางพารา ซึ่งมีพื้นที่ในการเพาะปลูกรวม 1,245 ไร่ การทำสวนผลไม้ตาม ฤดูกาล ได้แก่ ทุเรียน มังคุด ลองกอง เงาะ การปลูกผักตามฤดูกาล ได้แก่ ผักกวางตุ้ง ผักน้ำ ผักขม ผักบุ้ง ผักหวาน ถั่วฝักยาว มะเขือและพริก การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่ก่าซัง ไก่เบตง ปลาจีน ปลานิล และปลาดุก โดยชาวบ้านได้นำเอาผลผลิตที่ผลิตได้นั้นบริโภคในหมู่บ้านและส่งออกไปยังพื้นที่

ใกล้เคียง และนอกจากนี้แล้วยังใช้ในการทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองนักท่องเที่ยว ดังตาราง 1 และภาพ 12-16

นอกจากนี้แล้ว ยังมีอาชีพรับจ้าง ได้แก่ ไกด์นำเที่ยว รับจ้างตัดยาง รับจ้างค้ายหรือถางหญ้าและบางส่วนทำงานในบริษัทข้างนอกหมู่บ้าน ประชาชนมีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณ 60,000 บาทต่อปี นอกจากนี้ชาวบ้านทุกครัวเรือนมีการปลูกผักภายใต้โครงการเศรษฐกิจพอเพียงไว้บริโภคทุกบ้าน ชาวบ้านมีฐานะความเป็นอยู่ระดับปานกลาง พอกินพอใช้

ตาราง 1 พื้นที่ทางการเกษตรและลักษณะการประกอบอาชีพของหมู่บ้าน

ประเภทการใช้ที่ดิน	จำนวน (ไร่)
พื้นที่นอกการเกษตร (ที่อยู่อาศัย/พื้นที่สาธารณะ)	9,030
สวนยางพารา	1,245
สวนผลไม้	415
ไม้ยืนต้น	50
สวนสมุนไพร	10
สวนพืชผักสวนครัว	20
รวมทั้งหมดมีพื้นที่	10,770

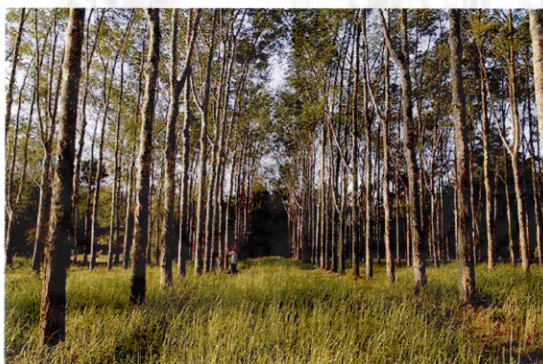
ภาพ 12 อาณาบริเวณของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10

ภาพ 13 ไก่เบตง อาหารประจำถิ่นของหมู่บ้าน

ภาพ 14 ปลาจีน อาหารประจำถิ่นของหมู่บ้าน

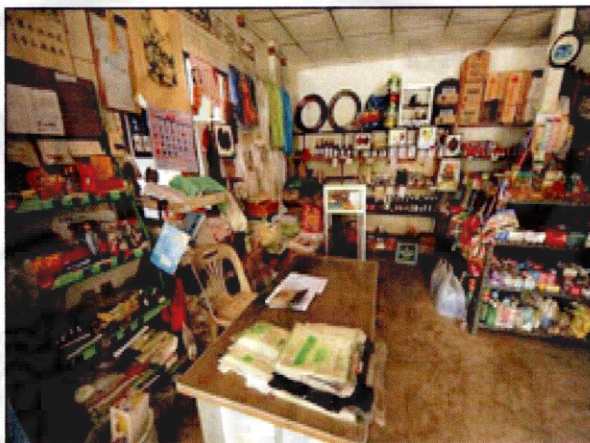

ภาพ 15 การทำสวนยางพาราภายในหมู่บ้าน

ภาพ 16 การปลูกผักในบริเวณรอบที่อยู่อาศัย
ในหมู่บ้าน

ที่อยู่อาศัย บ้านส่วนใหญ่มีความคงทนถาวรมุงด้วยกระเบื้อง ปลูกสร้างด้วยคอนกรีตชั้นเดียว บ้านจะมีลักษณะเหมือนกันเนื่องจากบ้านที่อยู่อาศัยนั้นรัฐบาลเป็นผู้จัดสร้างให้ ส่วนใหญ่มีการจัดการบ้านและบริเวณบ้านมีความสะอาดดี ในด้านสุขภัณฑ์นั้น มีส้วมราดน้ำใช้กันทั่วครัวเรือนนอกจากนี้แล้วในหมู่บ้านยังมีร้านค้าและร้านบริการ เช่น ร้านค้าชุมชนเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจของหมู่บ้านจำหน่ายของใช้จำเป็นและจำหน่ายพืชผัก ผลไม้ นานาชนิด จำนวน 1 แห่ง มีร้านจำหน่ายของชำ 2 แห่ง ร้านขายอาหารตามสั่งเป็นสวัสดิการของชุมชน 1 แห่ง บ้านพักในนามของบริษัทสันติรีสอร์ท จำกัด และนอกจากนี้ยังมีปั้มน้ำมันหลอดขนาดเล็ก 1 ปั้ม ดังภาพ 17 และ 18

ภาพ 17 ร้านค้าชุมชนในหมู่บ้าน

ภาพ 18 ร้านอาหารในชุมชน

การปกครองในหมู่บ้าน ปัจจุบัน (พ.ศ. 2554–2559) ได้มี นายเอกชัย วาจิตศุกผล ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านและมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 5 ท่าน ได้แก่ นายชัยยง แซ่ม่วง ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง นางพรพรรณ จันทร์อนันต์ ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง นายถวัลย์ ชาติพันธุ์สกุล ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ นายสุชาติ ฟูงรัตนตรี ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และนายครรชิต วินัยศักดิ์เสรี ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ โดยที่ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยจะช่วยในการอำนวยความสะดวกและ คอยดูแลชาวบ้านในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มของชุมชนในการจัดทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กลุ่มอาชีพ ปลูกพืชสมุนไพรบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 โดยที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อให้กลุ่มสมาชิกมี รายได้เสริมเพิ่มขึ้นเพื่อให้กลุ่มได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมกับป่าไม้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ไว้และเพื่อให้กลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การรวมกลุ่มดังกล่าวทำให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ ดังนี้

1. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจดีขึ้นคนในชุมชนอยู่บนพื้นฐานความพอเพียง
2. ทำให้กลุ่มอาชีพและเจ้าหน้าที่อนุรักษ์ได้มีความเข้าใจที่ดีต่อกันและทำงานร่วมกันได้อย่างดี
3. กลุ่มอาชีพมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าเพื่อให้สภาพแวดล้อมสมบูรณ์เหมาะแก่การอยู่อาศัย

แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ซึ่งเป็นหมู่บ้านประวัติศาสตร์ของอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยมีประวัติศาสตร์การต่อสู้ที่นำศึกษา มีธรรมชาติที่สวยงาม สำหรับจุดแข็งของหมู่บ้านนี้นั้น คือการที่ผู้คนในหมู่บ้านนี้ล้วนเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางอุดมการณ์ในป่ากว่า 20 ปี ซึ่งประกอบไปด้วย

1. พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 สร้างขึ้นเพื่อจัดเก็บรวบรวมวัสดุสิ่งของที่สหายใช้ในอดีตสมัยดำรงชีพอยู่ในป่า ภายในตัวอาคารได้จัดแสดงรูปภาพอาวุธยุทธโศปกรณ์ เครื่องใช้ อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในอดีตและรวบรวมประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งกองทัพประชาชนมาลาया ให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาและเรียนรู้ในด้านการใช้ชีวิตอยู่ในป่าและแนวคิดอุดมการณ์ที่มีร่วมกันเป็นศูนย์เรียนรู้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านและส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ดังภาพ 19 และ 20

ภาพ 19 พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ภาพ 20 การจัดแสดงเรื่องราวของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाภายในพิพิธภัณฑ

ประวัติของการก่อสร้างพิพิธภัณฑประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 10 เริ่มจากการที่ได้มีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดชายแดนภาคใต้ (พนม.) ปี 2551-2552 จึงได้มีการจัดตั้งโครงการขึ้น “โครงการก่อสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ)” การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑประวัติศาสตร์บ้านจุฬารณพัฒนา 10 มีลักษณะเป็นอาคารเดี่ยวชั้นเดียวขนาด 8 x 25 ตารางเมตร ใช้งบประมาณจำนวน 1,900,000 บาท โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านและส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

2. อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขาประจำหมู่บ้านแควดล้อมด้วยลำธารและสภาพภูมิประเทศสวยงาม นอกจากนี้สถานที่ทางเดินที่และบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ นายคุณวุฒิ มงคลประจักษ์ อดีตนายกเทศมนตรีเมืองเบตง กล่าวว่า อนุสรณ์สถานบ้านจุฬารณพัฒนา 10 แห่งนี้ เป็นอนุสรณ์สถานที่ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงวีรบุรุษเหล่านักรบพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाที่ยืนหยัดในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในช่วงที่ดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทยนี้ เพื่อเป็นการให้อนุชนรุ่นหลังรำลึกถึงเหล่านักรบของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया ที่ยอมเสียสละในการต่อสู้อันยาวนานเป็นเวลากว่า 20 ปี ในยืนหยัดต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของประชาชนชาติ ผ่านหลายชั่วคนจนถึงชนรุ่นหลังและประวัติศาสตร์เหล่านั้นได้มาจบลงผืนแผ่นดินไทย อนุสรณ์สถานแห่งนี้จะเป็นแหล่งศึกษาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाและยังจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชาวมาเลเซียทั้งที่อาศัยทำกินในประเทศไทยและจากประเทศมาเลเซีย ดังภาพ 21 และ 22

ภาพ 21 อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา

ภาพ 22 กิจกรรมการรำลึกถึงวีรบุรุษในวันสำคัญ

3. ค่ายทหารจำลอง เป็นการจำลองวิถีชีวิตพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา (พคม.) ที่ได้อาศัยและมีวิถีชีวิตอยู่ในป่ามานานกว่า 20 ปี โดยในค่ายทหารจำลองดังกล่าว ได้มีการจำลองศาลาการประชุม ห้องพักหรือบ้านพักของทหาร ห้องน้ำ ห้องครัว ห้องวิเวก โดยค่ายทหารจำลองดังกล่าวได้อยู่บริเวณทางเข้าไปชมต้นไม้ใหญ่ ปัจจุบันได้มีการนำชมโดยผู้นำที่ขวทองถิ่นและได้มีการดูแลรักษาความสะอาดร่วมกันของคนในชุมชน ดังภาพ 23

ภาพ 23 ค่ายทหารจำลอง เป็นการจำลองวิถีชีวิตของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ที่ได้อาศัยและมีวิถีชีวิตอยู่ในป่ามากกว่า 20 ปี

4. ต้นไม้ใหญ่ (ต้นสมพงษ์) ซึ่งเป็นต้นสมพงษ์ที่มีขนาดใหญ่ประมาณ 30 คนโอบ ที่เติบโตอยู่ในส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าบาลาฮาลา นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าไปเที่ยวได้โดยการเดินเท้าเข้าไประยะประมาณ 1 กิโลเมตร ทั้งสองข้างทางนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับค่ายทหารจำลอง ในช่วงแรกสัมผัสผืนป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำธารไหลตลอดสองข้างทาง นอกจากนี้แล้วยังมีสวนสมุนไพรที่จะให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และรู้จักสมุนไพรท้องถิ่น เส้นทางในการศึกษาธรรมชาตินี้เป็นเส้นทางลาดยางและทางคอนกรีต อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ดังภาพ 24

ภาพ 24 ต้นไม้ใหญ่ (ต้นสมพงษ์) ซึ่งเป็นต้นสมพงษ์ที่มีขนาดใหญ่ประมาณ 30 คนโอบ ที่เติบโตอยู่ในส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าบาลา-ฮาลา

5. ป่าบาลา-ฮาลา หุมชนบ้านจุฬารณ์พัฒนา 10 อยู่ในมีฝืนป่าที่มีความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมอยู่มาก ป่าบาลา-ฮาลา เป็นฝืนป่าดงดิบชื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายในเชิงนิเวศนอกจากนี้ป่าบาลา-ฮาลา มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งรวมพันธุ์กรรมอันยิ่งใหญ่ ทั้งยังเป็นแหล่งกำเนิดแม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำปัตตานีและแม่น้ำโก-ลก หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ป่าบาลามีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเวียงและอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ส่วนป่าฮาลามีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลาอำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อมองในองค์ประกอบของระบบนิเวศแล้ว จะเห็นว่าส่วนรอบนอกของป่านี้เป็นบริเวณป่าใช้สอยของชาวบ้านเป็นลักษณะของป่าดิบชื้น ดังภาพ 25 และ 26

ภูมิประเทศ เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน ความสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำสุด 100 เมตร สูงสุด 1,466 เมตร ป่าฮาลาและป่าบาลา เป็นป่าดงดิบชื้นหรือป่าฝนเขตร้อนมีความชื้นสูงตลอดปี ตั้งอยู่บริเวณตอนใต้สุดของประเทศไทย มีแนวป่าต่อเนื่องกับป่าทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียเมื่อรวมพื้นที่เข้าด้วยกันจัดได้ว่าเป็นป่าฝนเขตร้อนที่พื้นที่ใหญ่ที่สุดบนคาบสมุทรมลายูพื้นที่มีฝนตกชุกปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 2,000 มิลลิเมตรต่อปี

ภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศค่อนข้างคงที่และมีความชื้นพอเหมาะที่สิ่งมีชีวิตจะอาศัยดำรงชีวิตอย่างต่อเนื่องกันมาได้เป็นเวลานาน ประชากรที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ป่าฮาลา-บาลาในท้องที่หมู่บ้านจุฬารณ์พัฒนา 10 จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ได้รับผลกระทบจากความแห้งแล้งน้อยมาก เนื่องจากป่าฝืนนี้สามารถควบคุมสภาพภูมิอากาศไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง

ทรัพยากรป่าไม้ ในฝืนป่าแห่งนี้บริเวณหน้าดินลึก มีพรรณไม้ขึ้นหนาแน่น มีเรือนยอดชิดกันและเป็นพืชในวงศ์ยาง เช่น กระจับปี่ สยาแดง สยาขาว สยาเหลือง ไม้เขี้ยว ตะเคียนชันดาเมว เป็นต้น ไม้ขนาดใหญ่ในวงศ์อื่น ได้แก่ หยี ทองบั้ง หลุมพอ กระจับปี่ กุหลิมหรือกระเทียมต้น และกฤษณา นอกจากนี้ยังมีพืชในวงศ์หมากและหวายขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป เช่น หลาวชะโอน จากเขา กะพ้อสีสิบหรือตาลเดี่ยว หมากข้าวตอกและหวายชนิดต่างๆ ไม้พื้นล่างหรือพืชคลุมดินส่วนใหญ่เป็นพวกพืชตระกูล ชิง ข่า สกุลที่สำคัญ ได้แก่ ข่าป่า กระวาน กระชายป่า ปูดและดาหลา ซึ่งมีหลายชนิดทั้งชนิดดอกสีขาว สีแดงและสีชมพู พืชพวกเฟิร์นสกุลต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น เฟิร์นดิน ว่านกับแรดและสามร้อยยอดหรือโชน เป็นต้น ส่วนบริเวณเขาหินปูน เช่น ผากกล้วยไม้ ผานาคราชและเขาหัวนาค สภาพป่าเป็นป่าค่อนข้างโปร่งพื้นดินมีหิน โผล่ขึ้นทั่วไปและไม้พุ่มลำต้นแคระแกรน ส่วนใหญ่สูงไม่เกิน 10 เมตร พรรณไม้เด่น ได้แก่ หม้อข้าวหม้อแกงลิง ว่านนาคราชและกล้วยไม้ชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป

ภาพ 25 ป่าบาลา-ฮาลา ซึ่งเป็นผืนป่าที่อยู่ในหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 10

ภาพ 26 แผนที่ป่าบาลา-ฮาลา

ทรัพยากรสัตว์ป่า ป่าผืนนี้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เนื่องจากสภาพป่าเป็นป่าดงดิบชื้นและยังมีความอุดมสมบูรณ์ประกอบกับมีพื้นที่ป่าต่อเนื่องติดกับป่าในเขตประเทศมาเลเซีย สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่มีการเดินทางไปมาระหว่างประเทศ สัตว์ป่าที่สำคัญที่พบมีสัตว์ป่าที่จัดเป็นสัตว์ป่าหายากอาศัยอยู่หลายชนิด ได้แก่ ช้างป่า กระทิง กระซู่ สมเสร็จ เสือโคร่ง นก เช่น นกเงือกหัวแรด นกชนหิน นกกางเขนดง เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาของชุมชนหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10

เนื่องจากหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติความเป็นมาที่ เกี่ยวเนื่องกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाและเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2547 หากมองในเรื่องของประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านนั้น จากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่เอกชัย วาฑิตศุก ผล และชาวบ้านซึ่งเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाที่ได้มีการถ่ายทอดเรื่องราวใน พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ฯ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ว่าเมื่อปี พ.ศ. 2473 จากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยมทำให้เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกครั้งยิ่งใหญ่ สภาวะของการเมืองทั่วโลกนั้นมีความ ขัดแย้งซึ่งผลประ โยชน์ระหว่างจักรวรรดินิยมด้วยกัน จึงมีการขยายอิทธิพลไปยังนอกทวีป เพื่อแสวงหาทรัพยากรและวัตถุดิบจากประเทศอาณานิคมและกึ่งอาณานิคมเพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่ง คั่งในเศรษฐกิจในรูปแบบการค้า การตลาดและการลงทุน ในขณะที่เดียวกันประเทศต่างๆ ที่เป็น อาณานิคม ต่างเรียกร้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราช จากเจ้าอาณานิคม โดยเกิดแนวคิดชาตินิยม แพร่หลายพร้อม ๆ กับการปฏิวัติประชาธิปไตย จากประเทศผู้เป็นเจ้าของจักรวรรดินิยมหรือเจ้า อาณานิคม ต่อมา ในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2473 พรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाได้ก่อตั้งขึ้นจากการ รวมตัวของผู้นำชนชาติจีน อินเดีย อินโดนีเซีย โดยมีท่าน HO CHI MINH ผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์ สากลประจำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นผู้ร่วมเข้าดำเนินการและมีคำประกาศแนวทางการเมืองของ พรรคคอมมิวนิสต์มาลาया ร่วมกันดังนี้ 1) ต่อสู้ระบบการค้าเมืองขึ้นและการปกครองของประเทศ จักรวรรดินิยมปลดปล่อยประเทศมาเลเชียจากการเป็นเมืองขึ้นของมหาอำนาจจักรวรรดินิยม อังกฤษ 2) ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนมาเลเชียทุกชนชาติต่อต้านการขูดรีดของระบบ เศรษฐกิจทุนนิยมที่เอารัดเอาเปรียบ และ 3) เพื่อสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยในส่วนของผู้นำ พรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाที่ได้รับการแต่งตั้งจากที่ประชุมประกอบด้วย Kwang-Juan ทำหน้าที่เป็น เลขานุการพรรค Wu Ching ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายจัดตั้งพรรค Fu Tai-Keng ทำหน้าที่เป็น หัวหน้าฝ่ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ Wei Chung-Chow ทำหน้าที่เป็นเลขานุการที่ประชุมก่อตั้ง และที่ประชุมศูนย์กลางพรรค

การเคลื่อนไหวในระยะแรกนั้น พรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाเป็นพรรคที่ผิดกฎหมาย ข้าหลวงใหญ่ผู้ปกครองมาลาयाของอังกฤษไม่ยอมรับการดำเนินการต่าง ๆ เป็นลักษณะใต้ดินต่อมา เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองของโลกเปลี่ยนแปลงเกิดลัทธินาซีในเยอรมันและฟาสซิสต์ในอิตาลี ส่วนในเอเชียเกิดลัทธิฟาสซิสต์ญี่ปุ่นนำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาหรือสงครามโลกครั้งที่ 2 พรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाประกาศแนวทางการเมือง คือต่อต้านลัทธิฟาสซิสต์ ต่อต้านการเป็น เมืองขึ้นต่อต้านการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่น ดำเนินการปฏิวัติประชาธิปไตย ต่อมา พ.ศ. 2485

กองทัพญี่ปุ่นบุกสิงคโปร์และยึดครองมาเลเซีย พรรคคอมมิวนิสต์มาลาญาร่วมมือกับอังกฤษต่อสู้ จักรพรรดินิยมญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นเวลา 3 ปี 8 เดือน พรรคคอมมิวนิสต์มาลาญา สามารถจัดตั้งกองทัพ มีกำลังพล จำนวน 200,000 คน โดยประกอบไปด้วย 1) กองทัพประชาชน มาลาญาต่อต้านญี่ปุ่นเป็นกองกำลังติดอาวุธ 8 กรม กำลังพลทั้งสิ้น 9,900 คน แบ่งเป็นกองกำลังติด อาวุธเปิดเผย 33 กองร้อย กองกำลังติดอาวุธใต้ดิน 34 กองร้อยและกองร้อยพิเศษ 1 กองร้อยขึ้นตรง ต่อคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาญาภายใต้การนำของ Lei Teck เลขาธิการพรรค 2) กองกำลังอาสาสมัครประชาชนติดอาวุธ 15,000 คน และ 3) กองกำลังประชาชนในการสู้รบเพื่อ ต่อต้านกองกำลังของญี่ปุ่น มีการสู้รบกับญี่ปุ่น 340 ครั้ง ทหารญี่ปุ่นเสียชีวิต 5,500 คน พรรค คอมมิวนิสต์มาลาญาสูญเสีย 3,000 คน ในขณะที่ประชาชนชาวมาลาญาถูกทหารญี่ปุ่นสังหารกว่า 70,000 คนโดยร้อยละ 90 เป็นคนเชื้อชาติจีน ชาวมาลาญา 100,000 คน ตกเป็นเชลยกองทัพญี่ปุ่น และได้เกณฑ์บังคับไปก่อสร้างทางสายมรณะ สะพานข้ามแม่น้ำแควจังหวัดกาญจนบุรี เส้นทาง ยุทธศาสตร์ในสงครามเพื่อข้ามไปบุกพม่า ซึ่งในขณะนั้น นายเงินผิงรองเลขาธิการพรรค คอมมิวนิสต์มาลาญา มีอายุ 21 ปี ได้นำการต่อต้านญี่ปุ่นร่วมกับกองกำลังอังกฤษหน่วย “FORCE 136”

ต่อมา ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2488 สงครามมหาเอเชียบูรพาก็ยุติ โดยจักรพรรดิ ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้หลังจากที่กองทัพสหรัฐทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิหลัง สงครามสงบลงรัฐบาลอังกฤษมอบเหรียญ “THE ORDER OF THE BRITISH EMPIRE” แก่ นาย เงินผิง โดยมีการสวนสนามของกองกำลังต่อต้านญี่ปุ่นของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาญา ณ กรุง ลอนดอนและในปี พ.ศ. 2489 อังกฤษกลับมายึดครองมาลาญาเป็นอาณานิคมดั้งเดิม แต่รัฐบาล มาลาญา ภายใต้อังกฤษให้การรับรองพรรคคอมมิวนิสต์มาลาญาเป็นพรรคการเมืองที่ถูกกฎหมาย หลังจากนั้นพรรคคอมมิวนิสต์มาลาญาได้ออกแถลงการณ์ หรือคำประกาศแนวทางทางการเมืองของ พรรคคอมมิวนิสต์มาลาญาหลังสงครามพรรคคอมมิวนิสต์มาลาญาประกาศการต่อสู้ทางการเมือง โดยสันติเพื่อเอกราชของประเทศมาเลเซียด้วยแนวทางการต่อสู้ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการและ ดำเนินการปกครองตนเองและขั้นการได้รับเอกราชจากอังกฤษ

ภาพ 27 “อาเจิน” 1 ใน 5 เสือผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา

ภาพ 28 เส้นทางเดินทัพของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา (พคม.)

พรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाในขณะนั้นได้มีการเคลื่อนไหวกองการเมืองต่างๆ ดำเนินการอย่างเปิดเผย มีการเรียกร้องเอกราช เรียกร้องการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานและประชาชนในประเทศมาเลเซีย รัฐบาลมาเลเซียภายใต้อังกฤษจึงได้ดำเนินการจับกุมปราบปรามและเซ็นฆ่าผู้ร่วมเคลื่อนไหวกองการเมืองในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2491 สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाจึงได้รวบรวมกันจัดตั้งกองทัพประชาชนมาลาयाลักษณะเป็นกองกำลังใต้ดินเพื่อต่อต้านอังกฤษในการกวาดล้าง จับกุม ปราบปราม เซ็นฆ่าผู้ร่วมเคลื่อนไหวกองการเมืองที่มีทั้งสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाและประชาชนที่ออกมาเรียกร้องเอกราชและในวันที่ 20 มิถุนายน รัฐบาลสหพันธรัฐมาเลเซียภายใต้อังกฤษได้ประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศประกาศยกเลิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया ยกเลิกสหภาพแรงงาน ทำการจับกุมสมาชิกพรรคมาลาयाทั่วประเทศประมาณ 3,000 คน เป็นการกวาดล้างครั้งใหญ่ของอังกฤษต่อการต่อสู้เพื่อเอกราชของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाและประชาชนมาเลเซีย

ต่อมา ปีพ.ศ. 2492 มติที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाได้เปลี่ยนมาจัดตั้งกองทัพปลดปล่อยประชาชนติมาลาयाขึ้นเพื่อต่อต้านอังกฤษ คั้งนั้นระหว่างปี พ.ศ. 2492-2498 รัฐบาลสหพันธรัฐมาเลเซียภายใต้อังกฤษ ได้กวาดล้างจับกุมสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाอย่างหนัก มีสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाถูกสังหารถึง 3,000 คน เนรเทศออกนอกประเทศ 10,000 คน ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยคนมาลาयाเชื้อชาติจีนและเชื้อชาติอินโดนีเซีย

ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाก็ได้ออกแถลงการณ์หรือคำประกาศทางการเมืองแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाในสภาพการณ์การปราบปรามจับกุมเช่นฆ่า คือจับไล่จักรพรรดินิยมอังกฤษ ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนมาลาयाโดยขณะนั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งยิ่งใหญ่ อันได้แก่ ประเทศเวียดนามเหนือได้รับการปลดปล่อยหรือได้รับเอกราชจากเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส ปี พ.ศ. 2497 ประเทศอินโดนีเซียได้รับเอกราชจากฮอลแลนด์ ปี ค.ศ.1955 และในปีเดียวกันสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศมาเลเซียประชาชนทั้งชาวจีนและชาวมาเลย์ต่างต้องการเอกราช จึงรวมตัวกันจัดตั้งขบวนการแนวร่วมต่อสู้เพื่อเอกราชที่มาจากคน 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มบุคคลร่วมมือกับอังกฤษต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया 2) กลุ่มบุคคลร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाต่อสู้เพื่อเอกราช และ 3) กลุ่มบุคคลเดินตามแนวทางของซูการ์โน ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाต่อสู้เพื่อเอกราช ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाก็ได้ออกแถลงการณ์หรือคำประกาศแนวทางทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाในการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศมาเลเซีย คือการร่วมมือกันต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศมาเลเซีย และตวนกู อับดุลราห์มาน ก็ได้รับเลือกเป็นหัวหน้ารัฐบาล ซึ่งก็ได้เสนอแนวทางการต่อสู้เพื่อเอกราชของมาเลเซียด้วยการร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया โดยที่

พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาก็ตอบรับและสนับสนุนแนวทางการต่อสู้เพื่อเอกราชของ ตวนกู อับดุลราห์มาน ทำให้ ตวนกู อับดุลราห์มาน ได้รับเสียงข้างมากในการเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ต่อมาในปี พ.ศ. 2490 ตวนกู อับดุลราห์มาน ได้เจือใจในการเจรจาสันติภาพกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา คือให้พรรคคอมมิวนิสต์มาลายายอมจำนน แต่เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา เงินฝิง ไม่ยอมรับเงื่อนไขที่เสนอ ต่อมาในปี พ.ศ.2500 ตวนกู อับดุลราห์มาน ได้หันไปเจรจากับอังกฤษ เรื่องเอกราชของมาเลเซียในเครือจักรภพอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษก็ยินยอมให้เอกราชแก่มาเลเซีย แต่มีเงื่อนไขว่ารัฐบาลมาเลเซียต้องต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ในขณะที่เดียวกันพรรคคอมมิวนิสต์มาลายากลับมาเห็นด้วยและสนับสนุนแนวทางการต่อสู้เพื่อเอกราชการของ ตวนกู อับดุลราห์มาน อีกครั้ง วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2500 อังกฤษประกาศให้เอกราชแก่มาเลเซีย ปี พ.ศ. 2500-2503 ซึ่ง ตวนกู อับดุลราห์มาน ก็หันมาปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาอย่างรุนแรง ตามเงื่อนไขการให้เอกราช ต่อมาได้ก่อให้เกิดความเสียหายของกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา จาก 11 กรม เหลือ 3 กรม ที่ถอยร่นเข้ามาอยู่ในแนวตะเข็บชายแดนระหว่างประเทศไทย-มาเลเซีย ที่อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา จังหวัดนราธิวาสและอำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยมีกำลังเพียง 800 คน วันที่ 30กรกฎาคม พ.ศ.2503 รัฐบาลสหพันธรัฐมาเลเซียประกาศยกเลิกภาวะฉุกเฉิน และวันที่ 9 สิงหาคม ปีเดียวกัน อังกฤษประกาศให้เอกราชแก่สิงคโปร์ ดังนั้นระหว่างที่พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ก็มีนโยบายเพื่อการรักษากองกำลังมิให้ถูกทำลายจากรัฐบาลไทย ลักษณะทำคนให้เป็นประโยชน์ คือ 1) การขัดขวางขบวนการ PULO (Pattan iUnited Liberration Organization) และ BRN(Barisan Revolution Nationalism) โดยห้ามเข้ามาเคลื่อนไหวในเขตเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา 2) พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาไม่ต้องการยึดครองประเทศไทย คนไทยมิใช่ศัตรูไม่ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ไทยในการต่อสู้กับรัฐบาลไทย 3) พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาสงวนสิทธิป้องกันตนเองจากการปราบปรามของกองทัพไทยถ้าไม่จำเป็นจะไม่ตอบโต้ปะทะกับกองกำลังของกองทัพไทย 4) การเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นภาระจำยอมต้องการรักษากำลัง

จนกระทั่งสถานการณ์โลกเปลี่ยน สหภาพโซเวียตล่มสลายรวมถึงประเทศยุโรป ตะวันออก พรรคคอมมิวนิสต์จีนแผ่นดินใหญ่ตัดการสนับสนุนทุกด้านประกอบกับแนวนโยบาย 66/23 ใช้การเมืองนำการทหาร จึงนำไปสู่การเจรจาสันติภาพ 3 ฝ่าย ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ทางกรไทยและสหพันธรัฐมาเลเซียโดยฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์มาลายายุติการต่อสู้ด้วยกองกำลังติดอาวุธ มีการสลายกองกำลังและทำลายอาวุธ ซึ่งเป็นข้อตกลงสันติภาพระหว่างรัฐบาลมาเลเซีย รัฐบาลไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา โดยการเจรจาสันติภาพมีอยู่ 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 เป็นการเจรจาสันติภาพ ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2530 ครั้งที่ 2 เป็นการเจรจาสันติภาพ ลงวันที่ 18

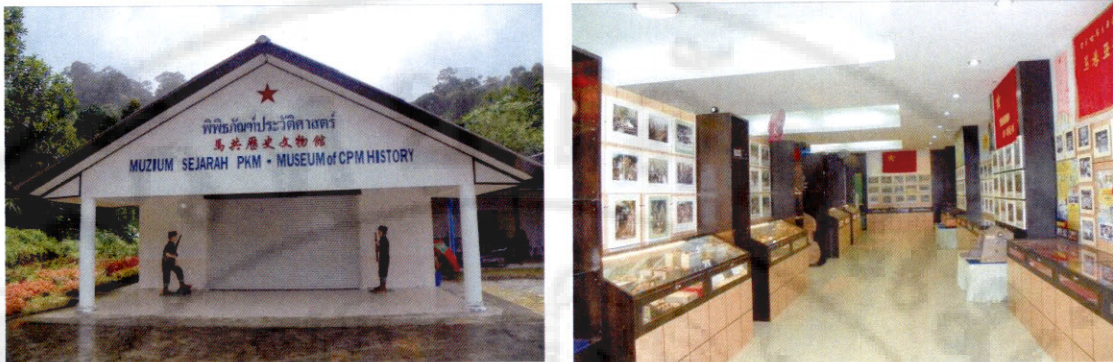
เมษายน 2530 และครั้งที่ 3 การเจรจาสันติภาพ ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2532 ณ โรงแรมลิเกาเด็น อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ถือเป็น การยุติการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาอย่างเป็นทางการ ซึ่งผลที่ตามมาคือการเจรจาทั้งหมดนั้นพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาได้รับสถานะภาพเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยร่วมตั้งหมู่บ้านอยู่อาศัยในประเทศไทยโดยกรม 8 นำโดยอึ้งเจียง ก่อตั้งหมู่บ้านปิยะมิตร 5 อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา, กรม 10 นำโดย เงินผิง ก่อตั้งหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 12 อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส, กรม 12 เขต 2 นำโดยจางจุงหมิง ก่อตั้งหมู่บ้านปิยะมิตร 1, 2, 3, 4 อำเภอเบตง และอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา และกรม 12 นำโดยเงินผิง ก่อตั้งหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 9, 10, 11 อำเภอธารโต อำเภอเบตง และอำเภอกาบัง จังหวัดยะลา

สำหรับข้อมูลของกองทัพไทยนั้น กล่าวไว้ว่า กองทัพภาคที่ 4 โดยพลทหารราบที่ 5 ได้จัดทำโครงการรับผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยขึ้น เพื่อรองรับผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยโดยมีระยะเวลาของโครงการ 6 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2532-ปีงบประมาณ 2538 โดยจัดตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้น 4 หมู่บ้านเรียกว่า หมู่บ้านรัตนกิตติ 1,2,3 และ 4 ตามลำดับ ต่อมา ศาสตราจารย์ดอกเตอร์สมเด็จพะเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬารักษ์วลัยลักษณ์อัครราชกุมารี องค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬารักษ์ ทรงมีพระประสงค์จะทำการพัฒนาโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรในพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาส เพื่อให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่แนวชายแดนจึงได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมทรงรับหมู่บ้านรัตนกิตติทั้ง 4 หมู่บ้านเข้าร่วมโครงการของสถาบันวิจัยจุฬารักษ์และทรงพระราชทานชื่อหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 9,10,11,12 เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2536

ภาพ 29 การใช้ชีวิตของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาในป่าซึ่งปัจจุบันได้มีการนำเอาภาพถ่ายในอดีตนั้นมาจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์

ภาพ 30 พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10

ภาพ 31 การจัดแสดงเรื่องราวภายในพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์

จากประวัติศาสตร์ของชุมชนดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่เป็นมรดกตกทอดถึงคนรุ่นหลัง ไม่ใช่แค่เพียงเรื่องเล่าเท่านั้น แต่ยังมีในส่วนขององค์ความรู้ด้านพืชสมุนไพรและระบบนิเวศ องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนจีน กระบวนการบริหารและการจัดระเบียบองค์กร เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในป่ามาเป็นเวลากว่า 20 ปี ดังนั้นหากมองในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยว จะพบว่าชาวบ้านได้มีการประยุกต์เอาความรู้ที่ใช้มาแต่ครั้งก่อนเพื่อนำเอามาเป็นปัจจัยทางการท่องเที่ยว

ชาวบ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยเข้าร่วมปฏิบัติตามประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น กิจกรรมที่ร่วมกันปฏิบัติเป็นประจำ เช่น ประเพณีปีใหม่ วันสำคัญทางพุทธศาสนา การทำบุญในวันพระ ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีไหว้พระจันทร์ วันเซ็งเม้ง เป็นต้น นอกจากมิติทางความเชื่อแล้ว ชุมชนบ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ยังสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของภาษา ซึ่งภาษาจีนเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในชุมชน การแสดงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่บรรพบุรุษได้ใช้แสดงเพื่อการสันถนาการตอนสมัย

ดำรงชีพอยู่ในป่า ซึ่งศักยภาพในการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลานเป็นตัวชี้สำคัญของระบบและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นอย่างดี ดังภาพ 32 และ 33

ภาพ 32 การแสดงของเยาวชนโดยการการประยุกต์ทำการแสดงตอนสมัยดำรงชีพอยู่ในป่า

ภาพ 33 การแสดงของอดีตสมาชิกคอมมิวนิสต์

พัฒนาการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10

การท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ในปี พ.ศ.2536 เมื่อมีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 อย่างเป็นทางการ จากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 เล่าว่า “จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเกิดจากการที่คนแก่ที่เป็นอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาซาได้เดินทางเข้ามาไหว้บรรพบุรุษและยังมีญาติพี่น้องของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาซาเดินทางมาเยี่ยมญาติพี่น้องในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงได้คิดที่จะทำเป็นห้องพักเพื่อรองรับแขกที่เดินทางมาและทำในรูปแบบของบริษัทโดยได้ริเริ่มและดำเนินการเอง”

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวในหมู่บ้านได้เริ่มเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการ ชาวบ้านได้เริ่มที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อาทิ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาয়া(พค ม.) นอกจากนี้แล้วยังได้มีการจัดตั้งบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด โดยที่ทำการของบริษัทตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ 233/3 ถ.รัตนกิจ ต.เบตง อ.เบตง จ.ยะลา ส่วนกิจการได้มีการดำเนินการภายในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ต.อัยเยอร์เวง อ.เบตง จ.ยะลา ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2543 โดยมีเงินทุนในการจดทะเบียนทั้งสิ้น 5 ล้านบาท ปัจจุบันมีคณะกรรมการในการบริหารงานทั้งสิ้น 16 คน โดยมีการกำหนดหน้าที่และดำเนินการเพื่อจัดทำห้องพักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ดูแลร้านค้า ร้านอาหาร พิพิธภัณฑ์ การนำเที่ยวในหมู่บ้าน ดังตาราง 2

ตาราง 2 แผนการดำเนินกิจการของ บริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด

กิจการ	จำนวน	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
บ้านพัก สันติรีสอร์ท	28 ห้อง	ผู้จัดการ	ผู้จัดการดูแลในเรื่องการเงิน
ร้านค้าชุมชน	1 ร้าน	คุณ โกสม	ทั้งหมดของบริษัทและมี
ร้านอาหาร	1 ร้าน	คุณ สุมาริน	กรรมการฝ่ายบัญชี
พิพิธภัณฑ์	1 แห่ง	กรรมการฝ่ายท่องเที่ยว	
กิจกรรมการนำเที่ยว		กรรมการฝ่ายท่องเที่ยว	

บ้านพักสันติรีสอร์ท เป็นบ้านพักที่สร้างขึ้นด้วยทุนของบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด ซึ่งมีจำนวน 28 ห้อง สามารถรองรับผู้เข้าพักได้ทั้งสิ้น 75 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 โซน ได้แก่ โซน เอ จำนวน 4 ห้อง โซน บี จำนวน 8 ห้อง โซน ดี จำนวน 5 ห้อง โซน อี จำนวน 6 ห้อง และ โซน เอฟ จำนวน 5 ห้อง โดยราคาในการเข้าพักราคาประมาณ 400-800 บาทต่อห้อง ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนห้องและราคาห้องพักของ สันติรีสอร์ท อ.เบตง จ.ยะลา

โซน	จำนวนห้อง	จำนวนผู้เข้าพักต่อห้อง (คน)	ราคา
เอ (A)	4	2-4	400
บี (B)	8	2	600
ดี (D)	5	2	700
อี (E)	6	3	800
เอฟ (F)	5	3	700

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นั้น ได้เริ่มต้นจากการที่ได้มีกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया ได้เดินทางเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษของตนเองในอดีต ซึ่งจะเดินทางเข้ามาในช่วงที่มีกิจกรรมหรืองานประเพณีที่สำคัญและชาวบ้านในชุมชนได้มีการพัฒนาเป็นบริษัทเพื่อรองรับกลุ่มคนที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นห้องพัก ร้านอาหารและของที่ระลึกต่างๆ บ้านพักมีจำนวน 28 ห้อง สามารถรองรับผู้เข้าพักได้ทั้งสิ้น 75 คน

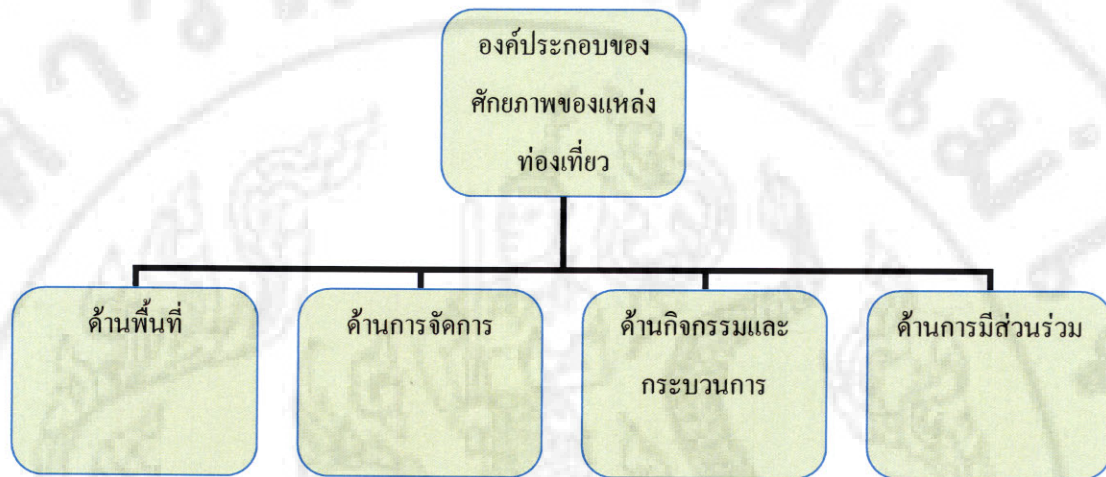

ภาพ 34 บ้านพักสันติรีสอร์ท เป็นบ้านพักที่สร้างขึ้นด้วยทุนของบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด

ผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ผลของการศึกษาในเรื่องของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้นำเอาแนวคิดหรือหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการซึ่งเมื่อพิจารณาในเรื่องของศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่แล้วนั้น จำเป็นต้องพิจารณาในองค์ประกอบต่าง ๆ กล่าวคือ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุงหรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นมีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ในการประเมินศักยภาพที่

กรอบกลุ่ม 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ ด้านการมีส่วนร่วม ดังภาพ 35

ภาพ 35 องค์ประกอบ 4 ด้านของการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

จากแผนภาพดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบดังกล่าวทั้ง 4 ด้าน มาใช้ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ซึ่งมีผลในการศึกษา มีดังนี้

ศักยภาพทางด้านพื้นที่ พบว่า ชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 สามารถจะดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่พื้นที่ชายแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย ทำให้นักท่องเที่ยวมาเลเซียสามารถที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ง่าย ประกอบกับมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์หนึ่งเดียวเฉพาะในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ยักษ์ (ต้นสมพงษ์) ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ใบไม้สีทองที่ต้องเก็บจากต้นไม้ภายในชุมชนเท่านั้น ดังภาพ 36 และ 37 ป่าฮาลา-บาลา ซึ่งเป็นป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในภูมิภาค ป่าแห่งนี้ยังคงมีชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงหรืออัสรีอาศัยอยู่ในแบบวิถีดั้งเดิม โดยในอดีตชนเผ่าอัสรีจะไม่มีวันปีใหม่ของตนแต่เพื่อความสมานฉันท์กับชนเผ่าอัสรีที่อยู่ใกล้ชิดและใช้ชีวิตในผืนป่าร่วมกันกับชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จึงได้มาจัดงานปีใหม่ของชนเผ่าอัสรีในวันตรุษจีนร่วมกัน ซึ่งก็ได้สร้างความภาคภูมิใจแก่ชนเผ่าอัสรีเป็นอย่างมากที่คนทั่วไปยังนึกถึงวันปีใหม่ของชนเผ่าอัสรีที่เป็นชนกลุ่มน้อยด้วย

นอกจากนี้แล้วในผืนป่าบาลาฮาลายังเป็นแหล่งพันธุ์ไม้และพืชสมุนไพรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ก้อยไม้ป่า สมุนไพรตักดอริเพื่อรักษาโรค อีกทั้งยังเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางเกษตรหลากหลายชนิด เช่น ทูเรียน มังคุด นอกจากนี้แล้วหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ยังเป็นหมู่บ้านที่มี

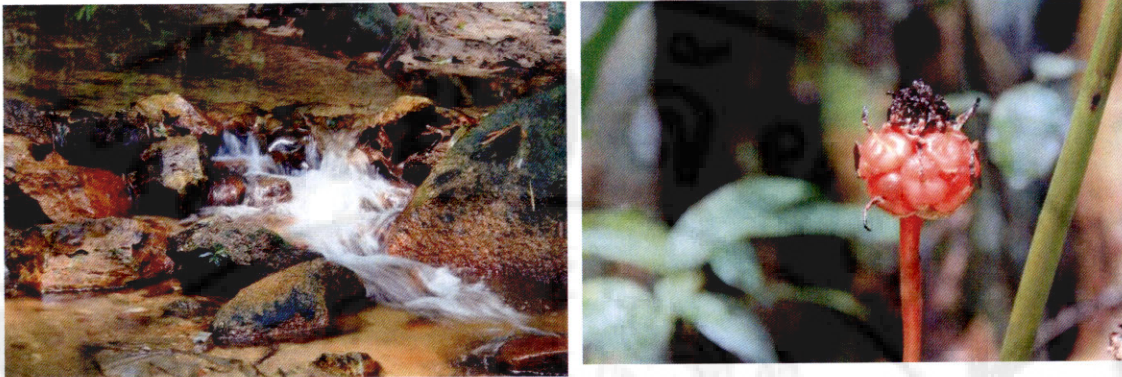
ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया(พคม.) จึงทำให้กลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันเดินทางเข้ามาในพื้นที่เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นและยังได้เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และอนุสรณ์สถาน ค่ายทหารจำลอง นอกจากนี้แล้วกลุ่มคนในชุมชนเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่นับถือพุทธศาสนา จึงทำให้มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเฉพาะของตนและยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมา อาทิ เช่น ตรุษจีน แข่งเม็ง ชุมชนบ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 จึงมีความสามัคคีภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ภาพ 36 ต้นไม้ยักษ์ (ต้นสมพงษ์) ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้

ภาพ 37 ต้นใบไม้สีทองเป็นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ในชุมชน

ภาพ 38 ความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าบาลา-ฮาลา

ภาพ 39 เส้นทางศึกษาธรรมชาติภายในผืนป่าบาลา-ฮาลา

ในส่วนของความสะดวกในการเข้าสู่พื้นที่หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอเบตง-หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 บนถนนเส้นทางหมายเลข 4062 ใช้เวลาในการเดินทางโดยรถยนต์โดยประมาณ 30 นาที ระยะทางโดยประมาณ 25 กิโลเมตร ส่วนเส้นทางในการคมนาคมนั้นเป็นถนนลาดยางและคอนกรีต นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย และสามารถเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 ได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงที่มีเทศกาลและเสาร์-อาทิตย์ จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ศักยภาพด้านการจัดการ พบว่า ด้านความปลอดภัยนั้นสามารถมีการจัดการได้เป็นอย่างดี มีศูนย์รักษาความปลอดภัยของตำรวจคอยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว มีหน่วยงานทหารเพื่อรักษาความปลอดภัย ในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น มีร้านอาหาร ที่พัก ร้านขายของที่ระลึกให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องของระบบสาธารณูปโภคนั้นมีน้ำประปาและไฟฟ้าใช้ในพื้นที่โดยสะดวก มีระบบเครือข่ายโทรศัพท์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สายในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ส่วนในการควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวนั้นยังไม่มีการจัดการอย่างเป็น

รูปธรรมเนื่องจากจำนวนของนักท่องเที่ยวยังไม่มากเหมือนในพื้นที่การท่องเที่ยวอื่นๆ ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวที่เขื่อนยังขาดการจัดการในเรื่องของการบำรุงรักษา เช่นในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์หรืออนุสรณ์สถานขาดการดูแลรักษาความสะอาดและการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว จึงทำให้พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์เป็นเหมือนพิพิธภัณฑสถานที่ไม่มีชีวิต ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ไม่สามารถจัดการรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแก่ชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้ทำขึ้นในชุมชนนั้น ได้แก่ การเดินป่า การศึกษาเส้นทางธรรมชาติ เพื่อชมต้นไม้ใหญ่และเพื่อศึกษาธรรมชาติตลอดเส้นทาง การเดินป่าโดยที่มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและหมอสมนไพร ร่วมเดินทางเพื่อให้ข้อมูลกิจกรรมสำหรับเยาวชนในการออกค่ายอนุรักษ์ป่าเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ตลอดจนเยาวชนที่ต้องการทำกิจกรรมมีสำนึกรักในสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและร่วมมือกันอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการธรรมชาติธรรมชาติร่วมกันอย่างยั่งยืน กิจกรรมงานเทศกาลตรุษจีนและตรุษเฝ้าฮั้ว (ซาไก) โดยในงานมีงานเลี้ยงอาหารโต๊ะจีน มีกิจกรรมบนเวที อาทิเช่น การรำถวายพระพร การแสดงศิลปะ การแสดงรำดำข้าว (อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया) การแสดงฟ้อนรำเงินในชุดวิถีท่องเที่ยว (อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया) การแสดงดนตรีของอาจารย์ชาน (อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया) การแสดงจากสมาชิกชาวมาเลเซีย การฟ้อนรำหมู่ของชนเผ่าฮั้วฮั้ว ดังภาพ 40 ซึ่งบรรยากาศในงานสร้างความเพลิดเพลินสนุกสนานและความอบอุ่นของเหล่าญาติพี่น้องอดีตสมาชิก (พคม.) ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นต่อเนื่องกันในทุกปีและยังเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เทศกาลงานผลไม้ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวพร้อมทั้งชิมผลไม้พื้นถิ่นภาคใต้ไม่ว่าจะเป็น ลองกอง ทุเรียน มังคุด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ดังภาพ 41

ภาพ 40 ชาวฮัตรี (ชาวกู) เข้าร่วมจัดกิจกรรมงานปีใหม่ในหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10

ภาพ 41 กิจกรรมของดีบ้านจุฬารักษ์พัฒนา10 ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมากินผลไม้
ในฤดูกาลผลไม้

ศักยภาพทางด้านกรมีส่วนร่วม ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นั้น พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ได้มีการดำเนินการร่วมกันมาแล้วในการดำเนินโครงการที่หน่วยงานภาครัฐได้นำเข้ามาในหมู่บ้าน อาทิเช่น กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์ชาวบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จำกัด ดังตาราง 4 โครงการท่องเที่ยวหมู่บ้าน โครงการสมุนไพรและโครงการปลูกดอกไม้ ซึ่งจากโครงการดังกล่าวได้ทำให้เห็นว่า ชุมชนมีความต้องการให้การพัฒนาหมู่บ้านของตนเองทางด้านการท่องเที่ยว

ตาราง 4 การดำเนินงาน โครงการสหกรณ์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ลักษณะ	
ความเป็นมา	จากสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรตามแนวเขตชายแดน นอกจากจะมีความยากจนแล้วยังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่มีดินทำกินเป็นของตนเอง ดังนั้นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี จึงมีพระราชดำริ ให้พัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวด้วยการจัดสรรที่ทำกินเป็นของตนเองและขอการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เข้าไปพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรมีรายได้ที่ยั่งยืนมั่นคง ขณะเดียวกันก็ให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้คงสภาพสมบูรณ์ควบคู่กันไปด้วย
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้เกษตรกรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้มีรายได้ที่มั่นคงและใช้วิชาการเกษตรในการฟื้นฟูสภาพพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในโครงการ 3. เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของประเทศชาติ ให้ราษฎรรักที่อยู่ที่ทำกินและไม่บุกรุกทำลายป่า
กิจกรรม (ในส่วนของ กรมส่งเสริม สหกรณ์)	<ol style="list-style-type: none"> 1. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และให้การฝึกอบรมด้านสหกรณ์ 2. แนะนำและส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์ 3. ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อการพัฒนาอาชีพแก่สมาชิก

จะเห็นได้ว่าจากศักยภาพของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการและด้านการมีส่วนร่วม เป็นการประเมิน

ศักยภาพเชิงคุณภาพ ซึ่งพบว่า หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ยังคงมีความต้องการเร่งด่วนในการพัฒนา เช่น กระบวนการมีส่วนร่วม แนวทางในการบริหารจัดการ และการรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10

ผลการศึกษาในของปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 พบว่า การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยที่ชาวบ้านได้ริเริ่มในการจัดการโดยตนเอง จึงทำให้ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยที่ผู้วิจัยสามารถนำเสนอเป็นประเด็นดังนี้

1. ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแนวคิดสำคัญซึ่งเป็นกลไกสนับสนุนชุมชนในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดูแลรักษาสีเขียวหรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนร่วมกับการกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแต่ละชุมชนมีการปรับตัวพัฒนาตนเอง ให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยวโดยมีการนำเอาภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นมาปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนจากความสำคัญของแนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังกล่าว ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 บางส่วนยังไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว อาจจะเพราะข้อจำกัดทางด้านภาษาเนื่องจากชาวบ้านในหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุได้มีการใช้ภาษาจีนเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร ทำให้บางส่วนไม่สามารถอ่านภาษาไทยได้และไม่สามารถเข้าถึงสื่อในการให้ความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้แล้วด้วยความห่างไกลของหมู่บ้านทำให้ยังไม่มีกลุ่มนักวิชาการเข้าไปให้ความรู้แก่ชาวบ้านมากนัก จึงทำให้การจัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านในปัจจุบันนี้มีเพียงแค่ในส่วนของการทำที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องของการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์กับรีสอร์ท โดยในเบื้องต้นชาวบ้านได้มีการจัดการบ้านพักโดยเรียกว่าโฮมสเตย์ ทั้งๆ ที่ความเป็นจริงแล้วนั้นบ้านพักดังกล่าวไม่ได้มีหลักการจัดการเกี่ยวกับบ้านพักแบบโฮมสเตย์

2. เรื่องของการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวอำเภอเบตงประมาณ 25 กิโลเมตร อีกทั้งการเดินทางและสถานการณ์ทางการเมืองของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังอยู่ในภาวะไม่ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว

ดังนั้นในส่วนของการประชาสัมพันธ์ให้หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวในวงกว้างนั้น ยังไม่ได้มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 เป็นที่รู้จักเฉพาะกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันของอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาที่จะเข้าไปเยี่ยมญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงของตนในช่วงวันสำคัญทางวัฒนธรรมของตนเพียงเท่านั้น ส่วนการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านในช่วงที่ผ่านมาได้อาศัยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการประชาสัมพันธ์ให้ เช่น การเชิญตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมงานประเพณีของหมู่บ้าน โดยเชิญคนในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมงาน กิจกรรมงานประเพณีของหมู่บ้าน การเชิญตัวแทนของสื่อในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (มาเลเซีย) เข้ามาทำข่าวทางด้านประวัติศาสตร์ การเมือง ประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 เป็นต้น

3. จำนวนที่พักไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูการท่องเที่ยว (ช่วงที่มีการจัดกิจกรรมงานประเพณีของหมู่บ้าน) ได้มีจำนวนของนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่จำนวนมากทำให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเนื่องจากในหมู่บ้าน มีที่พักเพียง 1 แห่ง คือ สันติรีสอร์ท ซึ่งมีเพียง 28 ห้อง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียง 75 คนเท่านั้น ด้วยความไม่สามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากจะเข้ามาในหมู่บ้านหรือหากเข้ามาแล้วก็เข้ามาเพียงทำกิจกรรมแต่ไม่มีการนอนค้างคืน ซึ่งทำให้หมู่บ้านขาดรายได้ที่ควรจะได้จากการท่องเที่ยวไป

4. ความไม่พร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมาย เนื่องจากหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอเบตง ประมาณ 25 กิโลเมตร อีกทั้งเส้นทางในการเดินทางนั้นเป็นถนนสองเลนลาดยางและมีสภาพคับแคบและชำรุด เส้นทางคดเคี้ยวและสองข้างทางปิดล้อมไปด้วยป่าไม้ จึงทำให้เกิดความยากลำบากแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทาง นอกจากนี้แล้วยังไม่มีรถโดยสารสาธารณะเข้ามาในหมู่บ้าน ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวที่มีงบประมาณจำกัดหรือนักท่องเที่ยวที่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัวไม่สามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในหมู่บ้านได้ ในส่วนของป้ายบอกทางนั้นยังมีไม่เพียงพอ ป้ายบอกทางมีขนาดเล็ก จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็นว่า ป้ายบอกเส้นทาง ป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน มีขนาดเล็ก ชำรุด มีแต่ภาษาไทยภาษาเดียวและมีจำนวนน้อย ทำให้มองเห็นไม่ชัด ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้นักท่องเที่ยวให้เกิดการหลงทางหรือสับสนในตัวป้าย เกิดความสับสนในระยะทางและการใช้เส้นทาง ควรให้ผู้เกี่ยวข้องปรับปรุงป้ายให้มีขนาดใหญ่ มีข้อความที่เห็นได้ชัดเจนและป้ายบอกทางดังกล่าวควรจัดทำเป็น 3 ภาษา เนื่องจากนักท่องเที่ยวบางคนไม่สามารถอ่านภาษาไทยได้และเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและพี

น้องชาวจีนที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกับคนในชุมชน ในส่วนของป้ายสื่อความหมายนั้นยังไม่เพียงพอ เนื่องจากป้ายสื่อความหมายในปัจจุบันมีแค่ภาษาไทยและภาษาจีนอย่างสั้น ๆ ไม่ได้มีการอธิบายความหมาย จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านมากนัก ดังภาพ 42

ภาพ 42 สภาพป้ายบอกทางในปัจจุบัน

5. ไม่มีแผนที่ชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ยังไม่ได้มีการทำแผนชุมชน โดยแผนที่ชุมชนนั้นมีความสำคัญในการเป็นจุดอ้างอิงของทุกภาคส่วนในการระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน โดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living Heritage) เน้นการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยมีเนื้อหาครอบคลุมอย่างครบถ้วนตั้งแต่พัฒนาการประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพองค์ประกอบทางกายภาพในปัจจุบันรวมไปถึงองค์ประกอบที่สำคัญอื่น ๆ เช่น บ้านแม่ น้ำ ลำคลอง ต้นไม้ใหญ่ พันธุ์ไม้พื้นถิ่น ฯลฯ อันเป็นส่วนหนึ่งที่ประกอบกันเป็นคุณค่ารวม (Collective Value) ของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ดังนั้น ปัญหาหนึ่งของการขาดแผนที่ชุมชนจึงส่งผลกระทบต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถเดินทางเข้ามาในพื้นที่เพื่อสัมผัสตัวตนของหมู่บ้านได้อย่างชัดเจน

6. สินค้าของที่ระลึกยังไม่หลากหลายและยังขาดมาตรฐาน กล่าวคือ สินค้าของที่ระลึกที่มีวางขายในหมู่บ้านได้แก่ สมุนไพรเห็ดลายคอง ผลไม้แปรรูป ใบเงินใบทอง ซิดิประวัติศาสตร์ชุมชน ในส่วนของสมุนไพรเห็ดลายคอง ผลไม้แปรรูป ชาวบ้านได้มีการทำบรรจุภัณฑ์แบบง่าย ๆ และยังไม่ได้ทำการขอมาตรฐานจาก อย. (อาหารและยา) จึงทำให้สินค้านี้ดั่งกล่าวไม่เป็นที่น่าเชื่อถือและนักท่องเที่ยวไม่กล้าที่จะซื้อไปบริโภคหรือเป็นของฝาก ดังภาพ 43 ในส่วนของ

ใบไม้สีทองจากต้นไม้ที่มีเฉพาะในพื้นที่ที่นำเอามาเข้ากรอบรูปนั้น ไม่ได้มีการทำบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามพร้อมทั้งยังขาดในเรื่องของการให้ความสำคัญหรือเรื่องราว (Story) ของต้นไม้ดังกล่าว จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้ซื้อสินค้าดังกล่าวไปเป็นของที่ระลึกเพราะคิดว่าเหมือนกับแหล่งอื่น ๆ ดังภาพ 44 สำหรับซีดีประวัติศาสตร์ชุมชน มีการทำเพียงแค่อายาจิ จึงทำให้ผู้ที่ซื้อสินค้าดังกล่าวจำกัดเฉพาะกลุ่มที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกัน และกลุ่มคนที่รู้ภาษาจีนเท่านั้น ดังนั้นจึงทำให้สินค้าดังกล่าวไม่สามารถขายได้อย่างต่อเนื่อง ดังภาพ 45 และ 46

ภาพ 43 สมุนไพรในท้องถิ่นที่ขายเป็นสินค้าประจำหมู่บ้านที่ยังไม่ได้รับมาตรฐาน

ภาพ 44 ใบไม้สีทองของชุมชนที่นำมาทำเป็นของที่ระลึกที่ยังขาดการจัดการที่ดี

ภาพ 45 หนังสือที่แสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา

ภาพ 46 ซีดีประวัติศาสตร์ชุมชน

7. ร้านอาหารไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว ปัจจุบันบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด ดำเนินกิจการในส่วนของที่พักและร้านอาหาร ซึ่งมีเพียง 1 แห่ง มีโต๊ะนั่งเพียงแค่ 4 โต๊ะจีน ซึ่ง

สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 40 คน จึงทำให้ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ดังภาพ 47

ภาพ 47 ร้านอาหารไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวจึงทำให้เวลาที่มีกิจกรรมต้องไปใช้ศาลา
อเนกประสงค์แทน

ผลการศึกษามีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ผลการศึกษามีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ครั้วเรือนในชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีส่วนร่วมน้อย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการบ้านพัก (ร้อยละ 52.00) การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการขายของในร้านค้าชุมชน (ร้อยละ 52.60) การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการในร้านอาหาร (ร้อยละ 53.00) การมีส่วนร่วมในการสำรวจความเสื่อมโทรมของหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 43.60) การมีส่วนร่วมในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว (ร้อยละ 41.00) อย่างไรก็ตามมีบางประเด็นที่แสดงให้เห็นว่าครั้วเรือนหรือสมาชิกในครั้วเรือนมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 46.30) การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์การท่องเที่ยวในชุมชน (ร้อยละ 41.20) การมีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการท่องเที่ยว (ร้อยละ 45.80) และกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทำให้ท่านหรือครั้วเรือนของท่านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ร้อยละ 39.20) ดังตาราง 5

ตาราง 5 ร้อยละของครัวเรือนในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านอุพากรณ์
พัฒนา 10

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. การเข้าร่วมในการจัดตั้งบริษัทสันติ รีสอร์ท จำกัด	25.70	46.30	28.00
2. มีส่วนร่วมในการนำเที่ยวชมหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ์ ค่ายทหาร จำลอง	27.90	44.70	27.40
3. มีส่วนร่วมในการให้บริการบ้านพัก	13.80	34.20	52.00
4. มีส่วนร่วมในการขายของในร้านค้าชุมชน	15.90	31.50	52.60
5. มีส่วนร่วมในการให้บริการในร้านอาหาร	12.80	34.20	53.00
6. การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมในเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยชุมชน	36.90	44.60	18.50
7. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์หรือรายได้จากบริษัท ท่องเที่ยว	35.90	34.20	29.90
8. การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว ของชุมชน	46.30	38.90	14.80
9. มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ กฎระเบียบของชุมชน มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน	41.20	37.70	21.10
10. มีส่วนร่วมในการสำรวจความเสื่อมโทรมของหมู่บ้าน และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	23.20	33.20	43.60
11. การมีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	45.80	35.90	18.30
12. การมีส่วนร่วมในการกำหนดคำอธิบายหรือให้ความรู้ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	24.50	38.60	36.90
13. การมีส่วนร่วมในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น แก่นักท่องเที่ยว	24.90	34.10	41.00
14. มีส่วนร่วมในการกำหนดหรือพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ในชุมชน	38.70	38.40	22.90
15. การมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทของสมาชิก ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	34.80	38.70	26.50

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
16. การมีส่วนร่วมในการเข้ารับการอบรมการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน	21.50	35.20	43.30
17. การมีส่วนร่วมในการเข้ารับการอบรมโครงการที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยว	22.40	46.40	31.20
18. การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการ ท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น	25.60	38.10	36.30
19. การมีส่วนร่วมในการแนะนำแนวการปฏิบัติตนของ นักท่องเที่ยวก่อนและระหว่างการเดินทางในชุมชน	24.50	53.00	22.50
20. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ในครัวเรือนของตนเองและเพื่อนบ้านในชุมชน	39.20	23.80	37.00

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นภาพรวมของการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งครัวเรือนออกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 38.09) มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนน้อย รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวระดับปานกลาง (ร้อยละ 32.83) และกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับมาก (ร้อยละ 29.08) ดังรายละเอียดในตาราง 6 จึงสรุปได้ว่าครัวเรือนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับน้อย

ตาราง 6 ระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬา
ภรณ์พัฒนา 10

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
การมีส่วนระดับน้อย	43	38.09
การมีส่วนร่วมระดับปานกลาง	30	32.83
การมีส่วนร่วมระดับมาก	25	29.08
รวม	98	100

**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้าน
จุฬาภรณ์พัฒนา 10**

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ซึ่งปัจจัยหลักที่ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

1. เพศของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูล พบว่า หัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 56.12 เป็นเพศหญิงและร้อยละ 43.88 เป็นเพศชาย ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาคาดว่าเพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากเพศเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้คนเรามีความแตกต่างทั้งด้านอาชีพ ความรู้ ทักษะคติ ซึ่งย่อมส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันด้วย

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	43	43.88
หญิง	55	56.12
รวม	98	100

2. อายุของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ มากกว่า 60 ปี ร้อยละ 43.88 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 41.84 ซึ่งใกล้เคียงกัน นอกจากนี้จะอยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 12.24 และมีเพียงร้อยละ 2.04 เท่านั้นที่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี ดังรายละเอียดในตาราง 8

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามช่วงอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
31 – 40 ปี	2	2.04
41 – 50 ปี	12	12.24
51 – 60 ปี	41	41.84
มากกว่า 60 ปี	43	43.88
รวม	98	100

3. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษา พบว่าหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าครึ่งร้อยละ 53.06 สำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 23.46 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 12.24 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าและร้อยละ 11.22 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลให้คนมีความรู้และมีทัศนคติที่แตกต่างกัน โดยในการศึกษารครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้

คนเรามีความแตกต่างทางด้านความรู้ ความคิด ทักษะคติ ดังนั้นระดับการศึกษาก็ย่อมส่งผลที่ทำให้คนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่แตกต่างกันด้วย ดังรายละเอียดในตาราง 9

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	52	53.06
มัธยมศึกษาตอนต้น	23	23.46
มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า	12	12.24
ปริญญาตรี	11	11.22
รวม	98	100

4. อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 60.20 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพ รองลงมาร้อยละ 25.51 ประกอบอาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัวและร้อยละ 14.28 ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานวิสาหกิจ ซึ่งอาชีพเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่กำหนดบทบาทและรายได้ของประชาชน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาคาดว่าอาชีพเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องมาจากอาชีพเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้คนเรามีความแตกต่างในด้านบทบาทและรายได้ ดังนั้นอาชีพก็ย่อมส่งผลทำให้คนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่แตกต่างกันด้วย ดังรายละเอียดในตาราง 10

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรรม	59	60.20
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	14	14.28
อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว	25	25.51
รวม	98	100

5. รายได้ต่อเดือนของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.98 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 23.47 มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 15.31 มีรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 7.14 มีรายได้ระหว่าง 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 3.06 มีรายได้ระหว่าง 20,001-25,000 บาท และพบว่ามีรายได้มากกว่า 25,000 น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 2.04 เท่านั้น โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 6,135 บาท มีรายได้สูงสุด 32,000 บาท และมีรายได้ต่ำสุด 2,000 บาท

รายได้ต่อเดือนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่ารายได้ต่อเดือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องมาจากรายได้ต่อเดือนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้แต่ละครัวเรือนมีความแตกต่างกันในด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งย่อมส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนแตกต่างกันด้วย จากการศึกษพบว่ารายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ น้อยกว่า 5,000 บาท ทั้งนี้เนื่องจากโดยส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการประกอบอาชีพหลัก คือทำสวนยางพารา ซึ่งมีพื้นที่ในการเพาะปลูกรวม 1,122 ไร่ การทำสวนผลไม้ตามฤดูกาล ได้แก่ ทุเรียน มังคุด ลองกอง เงาะ การปลูกผักตามฤดูกาล ได้แก่ ผักกวางตุ้ง ผักน้ำ ผักขม ผักบุ้ง ผักหวาน ถั่วฝักยาว มะเขือและพริก การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่แก้ง ไก่ก้ำซัง ไก่เบตง ปลาจีน ปลานิลและปลาดุก ซึ่งอาชีพเกษตรกรรมนี้มีรายไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปริมาณและราคาผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละปีที่เพาะปลูก ซึ่งแสดงรายละเอียดของรายได้ต่อเดือน ดังตาราง 11

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามการมีรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	48	48.98
5,000 – 10,000 บาท	23	23.47
10,001 – 15,000 บาท	15	15.31
15,001 – 20,000 บาท	7	7.14
20,001 – 25,000 บาท	3	3.06
มากกว่า 25,000 บาท	2	2.04
รวม	98	100

หมายเหตุ : รายได้ต่ำสุด = 2,000 บาท

รายได้สูงสุด = 32,000 บาท

ค่าเฉลี่ยของรายได้ = 6,135 บาท

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4212.39

6. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

จากการศึกษา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 69.39 อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลามากกว่า 40 ปี รองลงมาร้อยละ 20.41 อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 31-40 ปี ร้อยละ 7.14 อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 21-30 ปี และร้อยละ 3.06 อาศัยอยู่ในชุมชน 11-20 ปี ซึ่งจากกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าครัวเรือนไม่มีครัวเรือนใดที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่ำกว่า 10 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนยาวนานที่สุดเป็นระยะเวลา 36 ปี และอาศัยเป็นระยะเวลาสั้นที่สุด 18 ปี โดยเฉลี่ยอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 28 ปี ซึ่งระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนที่แตกต่างกัน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมานานย่อมมีความผูกพัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและหวงแหนทรัพยากรในชุมชนมากกว่า ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ทั้งนี้เนื่องมาจากระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ประชาชนที่อาศัยในชุมชนมีความรัก ความผูกพัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และหวงแหนทรัพยากรในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งก็ย่อมส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันด้วย แสดงรายละเอียดดังตาราง 12

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

ระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10 ปี	0	0
11 – 20 ปี	3	3.06
21 – 30 ปี	7	7.14
31 – 40 ปี	20	20.41
มากกว่า 40 ปี	68	69.39
รวม	98	100

หมายเหตุ: ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนต่ำสุด 18 ปี

ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนเฉลี่ย 28 ปี

ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนสูงสุด 36 ปี

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 21.45

7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า จำนวนครัวเรือนมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 62.24) มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนไม่เกิน 2 คน รองลงมาร้อยละ 32.65 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3-4 คน และร้อยละ 5.10 มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุดจำนวน 5 คน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยสุดจำนวน 1 คน โดยเฉลี่ยมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 2 คน ทั้งนี้จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ครัวเรือนมีความแตกต่างกันในด้านขนาดของครัวเรือน โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เนื่องจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีความแตกต่างกันในด้านขนาดจำนวนสมาชิกในครัวเรือนก็ย่อมส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนแตกต่างกันด้วย แสดงรายละเอียดดังตาราง 13

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 2 คน	61	62.24
3 - 4 คน	32	32.65
มากกว่า 4 คน	5	5.10
รวม	98	100

หมายเหตุ: จำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยสุด 1 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 5 คน
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.15

8. การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน

การศึกษาการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับมากที่สุดในการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวช่วยลดการว่างงาน ร้อยละ 40.82 รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ให้ผลดีมากกว่าผลเสียร้อยละ 40.81 รับรู้ประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต การนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราสูงในระดับมากที่สุด ร้อยละ 33.67 รับรู้ถึงประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างสูงสุดในด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมร้อยละ 28.57 นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีการรับรู้มากที่สุดในด้านที่การ

ท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวงร้อยละ 26.53 และรับรู้ประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ช่วยกระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นตัวสินค้าที่ระลึกร้อยละ 24.49 รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตนในระดับมากที่สุดร้อยละ 23.47

ผลการศึกษาอธิบายได้ว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ มีการรับรู้ในระดับมากที่สุดในด้าน การรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวช่วยลดการว่างงานร้อยละ 40.82 ทั้งนี้ เนื่องมาจากเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่ คนในชุมชนเกิดการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ดังนั้นครัวเรือนส่วนใหญ่จึงรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวช่วยลดการว่างงานในชุมชนในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ให้ผลดีมากกว่าผลเสียในระดับมากที่สุดร้อยละ 40.81 ทั้งนี้ เนื่องมาจากการท่องเที่ยวให้ประโยชน์แก่ครัวเรือนและคนในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วย ก่อให้เกิดอาชีพและก่อให้เกิดรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น อีกทั้งรายได้จากการท่องเที่ยวยังมีผล ทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจให้เพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งยังมีบทบาทในการ กระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราสูงและยังมี บทบาทในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนหรือท้องถิ่นอีกด้วย ผลจากการท่องเที่ยวที่ เกิดขึ้นในท้องถิ่นทำให้ประชาชนในชุมชนเห็นถึงข้อดีของการท่องเที่ยว จึงทำให้รับรู้ถึงประโยชน์ ของการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด

นอกจากนั้น ครัวเรือนส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้ปานกลางในการรับรู้ถึงประโยชน์ ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมร้อยละ 42.86 มีการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการเพิ่มรายได้ ให้แก่ครัวเรือนร้อยละ 38.78 มีการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่ เมืองหลวงร้อยละ 38.77 และมีการรับรู้ถึงประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้เกิดการผลิต สินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพ ชีวิตของครัวเรือนให้สูงขึ้นร้อยละ 36.73 รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่มีบทบาทในการ สนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมชุมชนร้อยละ 34.69

การรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมร้อยละ 42.86 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเมื่อการ ท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นในพื้นที่ส่งผลให้เกิดกิจกรรมเพื่อให้บริการและตอบสนองการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความ

สนใจและคนในชุมชนก็นำวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาใช้ประโยชน์เชิงการท่องเที่ยว ดังนั้นครัวเรือนส่วนใหญ่จึงรับรู้ถึงประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง นอกจากนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านจุฬาภรณ์ 10 พัฒนา คือ ประวัติศาสตร์ของผู้คนในหมู่บ้านนี้ ซึ่งล้วนเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลา야ที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางอุดมการณ์ในป่ามากกว่า 20 ปี จึงทำให้ในหมู่บ้านมีทั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อนุสาวรีย์วีรชนของโจรจีนคอมมิวนิสต์มาลายา(จคม.) รวมถึงค่ายทหารจำลอง ที่เป็นการจำลองวิถีชีวิตของโจรจีนคอมมิวนิสต์มาลายา (จคม.) ซึ่งทั้งหมดเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านที่สามารถให้ผู้สนใจได้ศึกษาและเรียนรู้ในด้านการใช้ชีวิตอยู่ในป่าและแนวคิดอุดมการณ์ที่มีร่วมกันของผู้คน ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านและส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ด้วยเหตุนี้ครัวเรือนส่วนใหญ่จึงรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนและของคนในชุมชนให้สูงขึ้นอีกด้วย ดังรายละเอียดในตาราง 14

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การเกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้และความคาดหวังจากการได้รับผลตอบแทนของการกระทำ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมนั้นๆ ซึ่งสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้การเรียนรู้ในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรซึ่งมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับการรับรู้									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน	18	18.37	20	20.41	38	38.78	20	20.41	2	2.04
2. สมาชิกครัวเรือนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว	25	25.51	6	6.12	31	31.63	29	29.59	7	7.14
3. การท่องเที่ยวสนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว	17	17.34	23	23.47	36	36.73	21	21.43	1	1.02
4. การท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนให้สูงขึ้น	17	17.34	25	25.51	36	36.73	20	20.41	0	0
5. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชน	15	15.31	28	28.57	34	34.69	13	13.27	8	8.16
6. การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึก	24	24.49	32	32.65	23	23.47	19	19.39	0	0
7. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต การนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูง	33	33.67	29	29.59	14	14.29	22	22.45	0	0
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	17	17.35	22	22.45	42	42.86	17	17.35	0	0

ตาราง 14 (ต่อ)

การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับการรับรู้									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
9.การท่องเที่ยวช่วยลดอัตราการว่างงาน	40	40.82	22	22.45	20	20.41	14	14.29	2	2.04
10.การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง	26	26.53	22	22.45	38	38.78	6	6.12	6	6.12
11.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม	17	17.35	17	17.35	30	30.61	19	19.39	15	15.31
12.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม	8	8.16	22	22.45	23	23.47	24	24.49	21	21.43
13.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม	17	17.35	32	32.65	23	23.47	6	6.12	20	20.41
14.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม	23	23.47	30	30.61	30	30.61	6	6.12	9	9.18
15.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน	23	23.47	32	32.65	15	15.31	21	21.43	7	7.14
17.การท่องเที่ยวให้ผลดีมากกว่าผลเสีย	40	40.81	14	14.29	8	8.16	21	21.43	15	15.31

เพื่อให้เห็นภาพรวม ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามระดับการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 28.57 รับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 21.43 เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากที่สุด ร้อยละ 20.41 เป็นกลุ่มที่รับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวน้อยร้อยละ 17.35 เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากที่สุด มีเพียงร้อยละ 12.24 เท่านั้น ที่มีการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวน้อยที่สุด ดังรายละเอียดในตาราง 15

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ระดับการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากที่สุด	17	17.35
การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวมาก	20	20.41
การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวปานกลาง	28	28.57
การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวน้อย	21	21.43
การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวน้อยที่สุด	12	12.24
รวม	98	100

9. ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน

การศึกษาความคาดหวังจากการท่องเที่ยวได้ทำการศึกษาครอบคลุมถึงในประเด็นเศรษฐกิจภายในครัวเรือน การมีงานทำ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ การพัฒนาเส้นทางคมนาคม/สภาพการเข้าถึง การสร้างความเจริญในท้องถิ่น สาธารณูปโภคของท้องถิ่น อำนาจในการต่อรอง เทคโนโลยีภายในครัวเรือน การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า การย้ายออกไปทำงานในเมืองหรือนอกท้องถิ่น การเป็นที่รู้จักของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งผลการศึกษารายละเอียดดังต่อไปนี้

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความคาดหวังในระดับปานกลางในประเด็น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม/สภาพการเข้าถึง (ร้อยละ 64.29) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการย้ายออกไปทำงานนอกท้องถิ่นลดลง (ร้อยละ 61.22) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้าเพียงพอต่อความต้องการ

ของท้องถิ่น (ร้อยละ 59.18) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ท้องถิ่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (ร้อยละ 48.98) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ได้พบปะผู้คนจากทั่วโลก (ร้อยละ 46.94) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้หัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีงานทำ (ร้อยละ 46.94) นอกจากนี้มีคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ในชุมชน (ร้อยละ 45.92) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับท้องถิ่นเท่ากัน (ร้อยละ 45.92) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เศรษฐกิจภายในครัวเรือนดีขึ้น (ร้อยละ 38.76) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น (ร้อยละ 36.73) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวช่วยให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ร้อยละ 36.73)

นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีความคาดหวังในระดับน้อยในประเด็นที่การท่องเที่ยวทำให้เกิดพัฒนาที่ยั่งยืนในท้องถิ่น (ร้อยละ 39.80) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีงานทำในระดับน้อย (ร้อยละ 38.76) ความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวช่วยให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและคาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากองค์การภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในระดับน้อย (ร้อยละ 37.76) อีกทั้งมีความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีภายในครัวเรือนในระดับน้อยเช่นกัน (ร้อยละ 31.63) รายละเอียดแสดงดังตาราง 16

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คาดว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ก่อให้เกิดความต้องการด้านสาธารณูปโภค การคมนาคมที่สะดวก ส่งผลให้ครัวเรือนมีความคาดหวังให้เกิดการพัฒนาการคมนาคมและสาธารณูปโภคที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การพัฒนาสาธารณูปโภคถือเป็นส่วนหนึ่งของผลที่เกิดจากการท่องเที่ยว ดังนั้นความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือน

ตาราง 16 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามความคาดหวังจากการท่องเที่ยว

ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว	ระดับความคาดหวัง									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.การท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจภายในครัวเรือนดีขึ้น	34	34.69	6	6.12	38	38.76	20	20.40	0	0
2.การท่องเที่ยวทำให้หัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีงานทำ	17	17.35	21	21.43	46	46.94	14	14.29	0	0
3.การท่องเที่ยวทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีงานทำ	17	17.35	14	14.29	23	23.47	38	38.76	6	6.12
4.การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น	26	26.53	14	14.29	29	29.59	29	29.59	0	0
5.การท่องเที่ยวทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	25	25.51	8	8.16	22	22.45	29	29.59	13	13.27
6.การท่องเที่ยวทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	17	17.35	22	22.45	36	36.73	23	23.47	0	0
7.การท่องเที่ยวช่วยให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	17	17.35	8	8.16	35	35.71	37	37.76	0	0
8.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์	34	34.69	0	0	45	45.92	20	20.40	0	0
9.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม/สภาพการเข้าถึง	8	8.16	15	15.31	63	64.29	6	6.12	6	6.12
10.การท่องเที่ยวสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น	26	26.53	23	23.47	20	20.40	29	29.59	0	0
11.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากองค์การภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนทางด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	26	26.53	22	22.45	13	13.27	37	37.76	0	0

ตาราง 16 (ต่อ)

ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว	ระดับความคาดหวัง									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
12.การท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้าเพียงพอต่อความต้องการของท้องถิ่น	17	17.35	9	9.18	58	59.18	8	8.16	6	6.12
13.การท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มการให้บริการและเกิด อำนาจในการต่อรอง	17	17.35	21	21.43	31	31.63	22	22.45	7	7.14
14.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีภายใน ครัวเรือน	17	17.35	17	17.35	27	27.55	31	31.63	6	6.12
15.การท่องเที่ยวทำให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับท้องถิ่น	17	17.35	7	7.14	45	45.92	17	17.35	12	12.24
16.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในท้องถิ่น	26	26.53	13	13.27	14	14.29	39	39.80	6	6.12
17.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่าง คุ้มค่า	17	17.35	24	24.49	20	20.40	31	31.63	6	6.12
18.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการย้ายออกไปทำงานนอกท้องถิ่น ลดลง	17	17.35	3	3.06	60	61.22	6	6.12	12	12.24
19.การท่องเที่ยวทำให้ได้พบปะผู้คนจากทั่วโลก	26	26.53	6	6.12	46	46.94	14	14.29	6	6.12
20.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาว ไทยและชาวต่างประเทศ	8	8.16	13	13.27	48	48.98	14	14.29	15	15.31

เพื่อให้เห็นภาพรวมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามระดับความคาดหวังจากการท่องเที่ยว พบว่า คริวเรือส่วนใหญ่ร้อยละ 36.74 เป็นกลุ่มที่มีความคาดหวังจากการท่องเที่ยวปานกลาง รองลงมาร้อยละ 23.47 เป็นกลุ่มที่มีความคาดหวังจากการท่องเที่ยวน้อย ร้อยละ 21.42 เป็นกลุ่มที่มีความคาดหวังจากการท่องเที่ยวมากที่สุด ร้อยละ 13.27 เป็นกลุ่มที่มีความคาดหวังจากการท่องเที่ยวมากและมีเพียงร้อยละ 5.10 เท่านั้นที่มีความคาดหวังจากการท่องเที่ยว น้อยที่สุด ดังรายละเอียดในตาราง 17

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของคริวเรือจำแนกตามระดับความคาดหวังจากการท่องเที่ยว

ระดับความคาดหวังจากการท่องเที่ยว	จำนวน (คริวเรือ)	ร้อยละ
ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวมากที่สุด	21	21.42
ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวมาก	13	13.27
ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวปานกลาง	36	36.74
ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวน้อย	23	23.47
ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวน้อยที่สุด	5	5.10
รวม	98	100

10. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าคริวเรือ

โดยภาพรวมสมาชิกชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในประเด็นความสำคัญและความจำเป็นของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน การรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน การสร้างระเบียบหรือข้อตกลงร่วมกันในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว สำหรับประเด็นที่สมาชิกชุมชนมีความรู้้น้อยคือประเด็นเกี่ยวกับการอธิบายถึงความหมาย (Meaning) ของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้ในประเด็นดังกล่าวมีความซับซ้อนขึ้นอยู่กับลักษณะสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลักซึ่งมีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นยังมีประเด็นเกี่ยวกับการเชื่อมโยงระหว่างปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่สัมพันธ์กับผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังรายละเอียดในตาราง 18

ตาราง 18 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
ในชุมชน

ประเด็นคำถามความรู้เกี่ยวกับ การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	ผู้ตอบถูก		ผู้ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เน้น ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน	58	59.18	40	40.82
2.สมาชิกในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการ และรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน	52	53.06	46	46.94
3.จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนมาก ๆ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมชุมชน	57	58.16	41	41.84
4.การจัดการขยะ สิ่งปฏิกูลและสภาพแวดล้อมแหล่ง ท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยตรง	63	64.29	35	35.71
5.นักท่องเที่ยวต้องดูแลตนเองและระมัดระวังอันตราย จากการท่องเที่ยวเองไม่ใช่ผู้นำเที่ยว	52	53.06	46	46.94
6.การจัดทำป้ายสื่อความหมายในการท่องเที่ยวไม่มี ความจำเป็นเพราะนักท่องเที่ยวมีความรู้ดีอยู่แล้ว	66	67.35	32	32.65
7.สมาชิกในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบ การท่องเที่ยวในชุมชน	50	51.02	48	48.98
8.เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวในชุมชน จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจโดย ไม่ต้องสนใจเรื่องวิถีชีวิตหรือประเพณีของชุมชน	52	53.06	46	46.94
9.สมาชิกในชุมชนต้องทำหน้าที่ในการสื่อความหมาย หรืออธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	42	42.86	56	57.14
10.นักท่องเที่ยวสามารถนำเอาสัตว์ พืชพันธุ์ หรือ สิ่งของในแหล่งท่องเที่ยวไปเป็นของที่ระลึกและ ความประทับใจ	70	71.43	28	28.57

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมของความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนออกเป็น 3 ระดับ คือ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่ำ (ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนรวม) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนปานกลาง (ได้คะแนนร้อยละ 50-75 ของคะแนนรวม) และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสูง (ได้คะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 ของคะแนนรวม) ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า คริวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 44.90) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนปานกลาง รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่ำร้อยละ 34.69 และมีเพียงร้อยละ 20.41 ที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสูง ดังรายละเอียดในตาราง 19

ตาราง 19 จำนวนและร้อยละของคริวเรือนจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

ระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว	จำนวน (คริวเรือน)	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่ำ (ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนรวม)	34	34.69
ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนปานกลาง (ได้คะแนนร้อยละ 50-75 ของคะแนนรวม)	44	44.90
ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสูง (ได้คะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 ของคะแนนรวม)	20	20.41
รวม	98	100

11. เจตคติของหัวหน้าคริวเรือนต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของเจตคติ นั้นเป็นสภาวะทางจิตใจที่บุคคลตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สิ่งของ หรือภาวะแวดล้อมต่างๆ โดยแสดงออกมาเป็นรูปแบบของความเชื่อ ความรู้สึกและแนวโน้มของพฤติกรรมต่อสิ่งที่บุคคลประสบ โดยจะมีการประเมินค่าต่อสิ่งนั้นๆ ทั้งด้านบวกจนถึงด้านลบ เช่น ชอบ หรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ โดยเจตคติต่อพฤติกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการทำนายพฤติกรรมของบุคคล โดยบุคคลจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเจตคติของตน ซึ่งในการศึกษาเจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของหัวหน้าคริวเรือนนั้น พบว่าโดย

ภาพรวมครัวเรือนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีมากต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยเฉพาะในประเด็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สามารถทำให้เกิดในชุมชนได้ และการท่องเที่ยวสามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น รวมถึงการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์การท่องเที่ยวในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมและการให้บริการนำเที่ยวในชุมชน รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชนต้องถือว่าการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นภารกิจของทุกคน และการท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนบางส่วนมีเจตคติในระดับปานกลางในประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนสามารถแก้ปัญหาความยากจนในชุมชนได้และประเด็นที่ว่าการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวในชุมชน ดังรายละเอียดในตาราง 20

ตาราง 20 เจตคติของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

เจตคติต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1.ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	70.69	19.31	6.76	2.06	1.18
2.การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	62.70	20.30	12.40	3.24	1.36
3.การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมสามารถทำให้เกิดในชุมชนได้	30.20	50.76	13.68	4.30	1.06
4.การท่องเที่ยวสามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น	29.80	48.96	17.28	2.14	1.82
5.การท่องเที่ยวในชุมชนสามารถแก้ปัญหาความยากจนในชุมชนได้	36.73	19.92	40.94	1.87	0.54
6.ผู้นำเที่ยวควรอธิบายถึงผลกระทบและความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว	4.26	18.32	40.87	26.72	9.83
7.สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน	12.30	20.98	33.26	21.34	12.12
8.การท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก	10.31	13.48	22.63	28.76	24.82

ตาราง 20 (ต่อ)

เจตคติต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวใน ชุมชน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
9.การนำขยะทุกชิ้นออกจากแหล่งท่องเที่ยว หลังจากนักท่องเที่ยวทิ้งไว้เป็นสิ่งยุ่งยากไม่ สามารถปฏิบัติได้	20.70	26.50	30.76	15.93	6.11
10.การอธิบายถึงเรื่องราวและความสำคัญของ แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวฟังเป็นเรื่องไร้ ประโยชน์	2.96	8.70	24.47	36.31	27.56
11.การกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติในการ ท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวรำคาญและไม่มา เที่ยวอีก	8.97	10.21	11.95	27.62	41.25
12.การโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต้องดำเนินการ	4.30	3.76	52.16	31.75	8.03
13.การติดตามและดูแลพฤติกรรมนักท่องเที่ยว อย่างใกล้ชิดจะช่วยแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม ได้	31.45	21.56	31.23	10.48	4.28
14.การท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ ทำให้สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเสื่อม โทรม	18.94	25.11	36.27	13.46	6.22
15.สมาชิกในชุมชนต้องถือว่าการอนุรักษ์ สภาพแวดล้อมเป็นภารกิจของทุกคน	36.26	29.94	22.87	9.41	1.52
16.การแนะนำและชี้แจงการปฏิบัติตนของ นักท่องเที่ยวก่อนเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเป็น สิ่งที่ไม่มีความจำเป็น เสียเวลา	20.47	18.63	16.86	27.05	16.99
17.การป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับ นักท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนที่ ให้บริการนำเที่ยว	27.03	16.98	24.80	21.15	10.04

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือน ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและเจตคติต่อการท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนในชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นแรกเป็นการคัดเลือกปัจจัยเข้าสู่สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระเพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ หากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูงหรือไม่เป็นอิสระต่อกันทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity ไม่สามารถวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้และขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) สำหรับปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์มีดังนี้

AGE	=	อายุของหัวหน้าครัวเรือน
EDUC	=	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (จำนวนปีที่ศึกษา)
INCOME	=	รายได้ของหัวหน้าครัวเรือน
TIME	=	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของครัวเรือน
HMEM	=	สมาชิกในครัวเรือน
PERC	=	การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
EPEC	=	ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว
KNOW	=	ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
ATT	=	เจตคติต่อการท่องเที่ยว
PAR	=	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

ตาราง 21 ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ

	Age	EDUC	INCOME	TIME	HMEM	PERC	EPEC	KNOW	ATT
AGE	1.00								
EDUC	.62	1.00							
INCOME	.58	.69	1.00						
TIME	.48	.56	.46	1.00					
HMEM	.63	.39	.46	.46	1.00				
PERC	.70	.64	.66	.68	.71	1.00			
EPEC	.68	.70	.60	.39	.68	.66	1.00		
KNOW	.49	.68	.54	.57	.43	.54	.52	1.00	
ATT	.66	.61	.56	.61	.46	.44	.48	.59	1.00
PAR	.62	.84	.46	.53	.68	.71	.89	.82	.84

หมายเหตุ: *P < 0.05

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายคู่ พบว่า มีตัวแปรอิสระบางคู่มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงขนาดความสัมพันธ์แล้ว พบว่ามีความสัมพันธ์กันไม่สูงนักแม้จะมีนัยสำคัญก็ตาม คือมีค่าความสัมพันธ์รายคู่อยู่ระหว่าง 0.39-0.70 ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเอาตัวแปรอิสระทั้ง 9 ตัว ไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า ปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน (ATT) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b=0.891 P<0.05) โดยเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ ร้อยละ 46.24 (R=0.68 P<0.05)

ขั้นตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมาจากวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) คือ ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน (KNOW) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนร่วมกับปัจจัยด้านเจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b=0.438 P<0.05) โดยปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยวและปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการ

ท่องเที่ยวร่วมกันอธิบายการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้ร้อยละ 51.84 ($R=0.72$ $P<0.05$) ทั้งนี้ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 (R^2 change = 0.056 $P<0.05$)

ขั้นตอนที่ 3 ปัจจัยด้านระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (EDUC) มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b=0.34$ $P<0.05$) และเมื่อนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนร่วมกับปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ตัวสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ร้อยละ 54.76 ($R=0.74$ $P<0.05$) โดยเฉพาะปัจจัยด้านระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.92 (R^2 change=0.0292 $P<0.05$)

ขั้นตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (PERC) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b=0.421$ $P<0.05$) และเมื่อนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอนร่วมกับปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยว (ATT) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว (KNOW) ระดับการศึกษา (EDUC) พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ร่วมกันอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวได้ร้อยละ 56.70 ($R^2=0.753$ $P<0.05$) ทั้งนี้การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.94 ($R^2=0.0194$ $P<0.05$)

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่าปัจจัยด้านอายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) รายได้ของหัวหน้าครัวเรือน (INCOME) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของครัวเรือน (TIME) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (HMEM) และความคาดหวังจากการท่องเที่ยว (EPEC) ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) ดังรายละเอียดในตาราง 22

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ปัจจัยในสมการวิเคราะห์	B	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	14.318	-	3.468	P<0.05
เจตคติต่อการท่องเที่ยว (ATT)	0.891	0.761	3.569	P<0.05
ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว (KNOW)	0.438	0.411	4.411	P<0.05
ระดับการศึกษา (EDUC)	0.341	0.308	2.396	P<0.05
การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว (PERC)	0.421	0.431	3.341	P<0.05
	R 0.753	R ² 0.567	P<0.05	

โดยสรุปจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน (ATT) มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 (PAR) มากที่สุด รองลงมาเป็นปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว (KNOW) ปัจจัยด้านระดับการศึกษา (EDUC) และปัจจัยด้านการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (PERC) ตามลำดับ โดยปัจจัยทั้งหมดรวมกันอธิบายการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้ร้อยละ 56.7 (ดังรายละเอียดในตาราง 23) ทั้งนี้สามารถเขียนสมการอธิบายปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$PAR = 14.318 + 0.891 \text{ ATT} + 0.438 \text{ KNOW} + 0.341 \text{ EDUC} + 0.421 \text{ PERC}$$

เมื่อ

PAR	=	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
ATT	=	เจตคติต่อการท่องเที่ยว
KNOW	=	ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
EDUC	=	ระดับการศึกษา
PERC	=	การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ตาราง 23 ค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยในการอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการ
ท่องเที่ยวของครัวเรือนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

สมการในการวิเคราะห์	R	R ²	R ² change
สมการที่ 1	0.680	0.4624	-
สมการที่ 2	0.720	0.5184	0.0560
สมการที่ 3	0.740	0.5476	0.0292
สมการที่ 4	0.753	0.5670	0.0194

$$\text{สมการที่ 1 PAR} = a + b_{\text{ATT}}$$

$$\text{สมการที่ 2 PAR} = a + b_{\text{ATT}} + b_{\text{KNOW}}$$

$$\text{สมการที่ 3 PAR} = a + b_{\text{ATT}} + b_{\text{KNOW}} + b_{\text{EDUC}}$$

$$\text{สมการที่ 4 PAR} = a + b_{\text{ATT}} + b_{\text{KNOW}} + b_{\text{ECUC}} + b_{\text{PERC}}$$

สรุป การจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ คือ กลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยพบว่าชุมชนจึงมีความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวมาข้างต้น สำหรับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบได้ว่า ประเด็นสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระดับน้อย เนื่องจาก การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการเข้าร่วมประชุมในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระดับน้อย ส่งผลให้การพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวมีระดับน้อยตามไปด้วย ทั้งนี้อาจเป็นได้ว่าสภาพทางสังคมของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีการเปลี่ยนแปลงไป ดังเช่น ผลการศึกษาที่พบว่า ผู้สูงอายุ มีจำนวนมากในหมู่บ้านซึ่งมีผลในการเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน

สำหรับความคาดหวังของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการประกอบอาชีพหลัก คือการเกษตร และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ การคมนาคม ระบบสาธารณสุข

ส่วนชุมชนมีการรับรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในประเด็นของการรับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยลดอัตราว่างงาน การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตโดยการนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูงและการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์วัฒนธรรม

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ข้อค้นพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังภาพประกอบ 48 ดังนี้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ความคาดหวัง

- ด้านรายได้
- ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
- ด้านความปลอดภัยของพื้นที่

2. การรับรู้

- การท่องเที่ยวลดอัตราว่างงาน
- การท่องเที่ยวทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพ 48 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

บทที่ 5

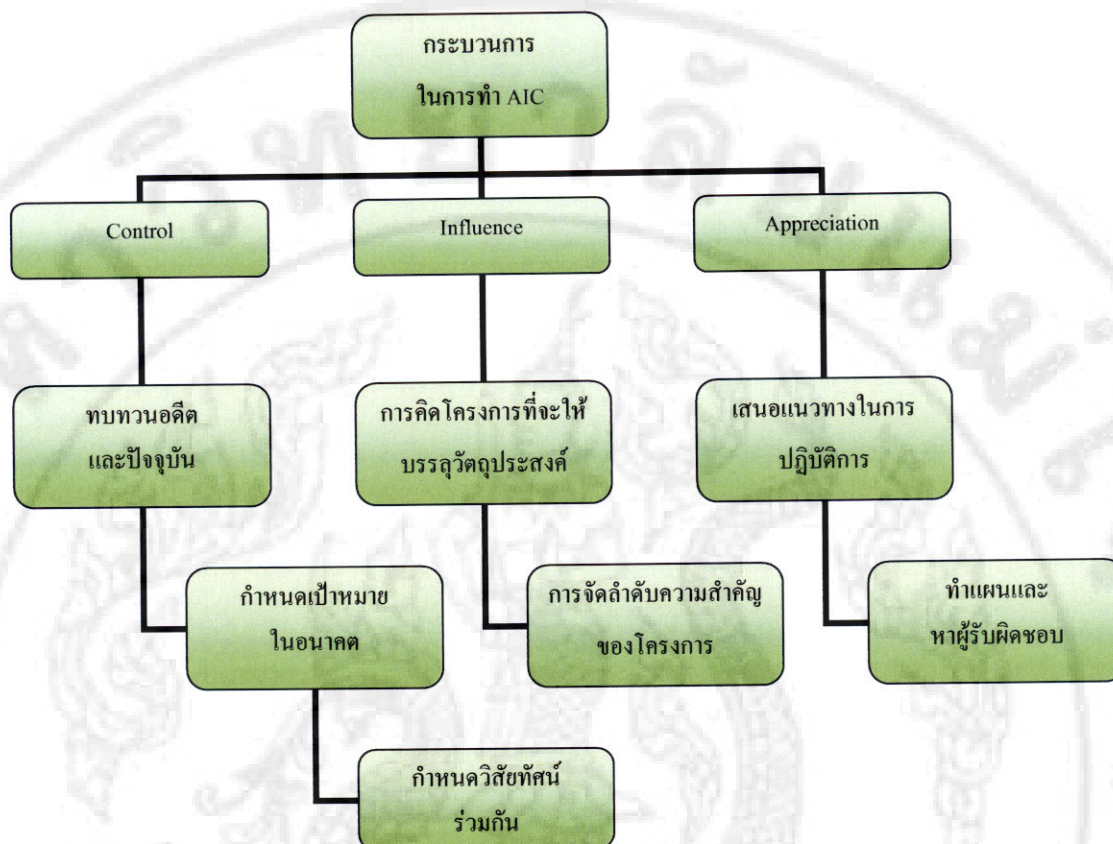
กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

การศึกษาในเรื่อง “การศึกษาการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษา หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจุฬาภรณ์พัฒนา 10 โดยที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique : AIC) กับการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ใน 4 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และการประเมินผล ซึ่งผลของการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า
2. ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์
3. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติและควบคุม

ในการเตรียมการก่อนการใช้เทคนิค AIC นั้นผู้วิจัย ได้มีการเตรียมชุมชน โดยการศึกษาชุมชนเพื่อให้ทราบประวัติการพัฒนา โครงสร้างทางสังคม ปัจจัยพื้นฐาน แหล่งทรัพยากรของหมู่บ้าน โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่แล้วในรายงานการสำรวจของราชการ การพูดคุยกับชุมชน การสำรวจ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนจำนวน 90 คน เมื่อได้กลุ่มเป้าหมายแล้วผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ต่อผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน และขอความเห็นในการจัดการประชุมซึ่งใช้ระยะเวลาในการจัดการประชุมกลุ่ม เป็นเวลา 2 วัน เพื่อให้สำเร็จครบตามกระบวนการของการทำ AIC ดังภาพ 49

ภาพ 49 ขั้นตอนในการทำ AIC

ขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า

ขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า (Appreciation) เป็นขั้นตอนแรกของการใช้เทคนิค AIC ในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างคนในชุมชนที่ได้เข้ามาประชุม ขั้นตอนนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน โดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในส่วนของแต่ละประเด็นที่จะนำมาแสดงความคิดเห็นนั้นแบ่งเป็น 2 ประเด็นสำคัญ คือ การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านในอดีตและปัจจุบันและการกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด

ผลของการพัฒนาขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า (Appreciation) ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้มีการเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่มาร่วมในการประชุม ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2556 ณ หอประชุมศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬาภรณ์

พัฒนา 10 ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอเบตง องค์การบริหารส่วนตำบลอัยเยอร์เวง เทศบาลเมืองเบตง องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา หอการค้าจังหวัดยะลา การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยะลา การท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรอำเภอเบตง สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเบตง พัฒนาชุมชนอำเภอเบตง อุทยานแห่งชาติปางกลาง สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม อำเภอเบตงปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อัยเยอร์เวง กำนันตำบลอัยเยอร์เวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการขอใช้ที่ดินเพิ่มเติมสำหรับกิจกรรมของชุมชนและหน่วยงานของทหารที่รับผิดชอบอยู่ในพื้นที่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 90 คน ดังภาพ 50 พบว่า

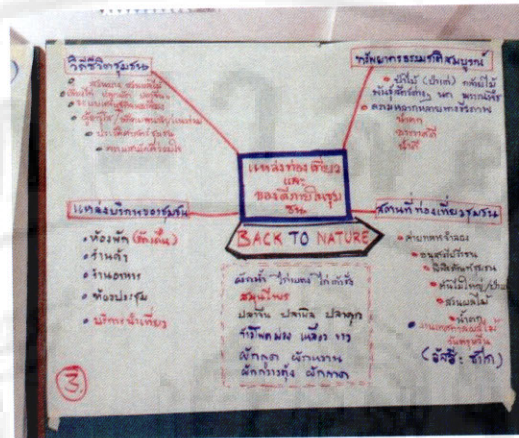
ภาพ 50 กระบวนการจัด AIC วันที่ 6 กรกฎาคม 2556 ณ หอประชุมศาลาอเนกประสงค์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

1. ประเด็นการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ในอดีตและปัจจุบัน

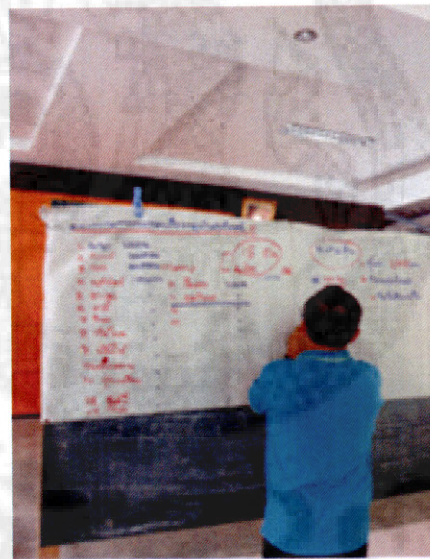
เนื่องจากหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานและมีการอ้างอิงถึงอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อธำรงรักษาชาติพันธุ์ของตนเองมาไม่น้อยกว่า 20 ปี สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจึงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยวที่มีใน

หมู่บ้าน ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ค่ายทหารจำลอง ดันไม้ใหญ่ (ต้นสมพงษ์) ในผืนป่าบาลา-ฮาลา นอกจากนี้ชาวบ้านได้เริ่มเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ได้มีการจัดตั้งบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด โดยมีเงินทุนในการจดทะเบียนทั้งสิ้น 5 ล้านบาท ปัจจุบันมีคณะกรรมการในการบริหารงานทั้งสิ้น 16 คน โดยมีการกำหนดหน้าที่และดำเนินการเพื่อบริการห้องพักให้แก่นักท่องเที่ยว คู่มือร้านค้า ร้านอาหาร พิพิธภัณฑ์ การนำเที่ยวในหมู่บ้าน จากการจัดการประชุมกลุ่มย่อยในประเด็น เรื่องสถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวของหมู่บ้านดังนี้ การจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านนั้น ได้มีรูปแบบในการจัดการแบบง่าย ๆ ยังไม่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในพื้นที่ในการจัดการด้านการท่องเที่ยว จากปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้การท่องเที่ยวในหมู่บ้านยังต้องการการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างมาก ตัวอย่างเช่น เรื่องของการประชาสัมพันธ์ ที่ผ่านมามีอาสาสมัครหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาประชุมในพื้นที่เพื่อให้เกิดการประชาสัมพันธ์ไปในตัว นอกจากนี้ในช่วงที่มีการจัดกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ได้เชิญสื่อจากประเทศมาเลเซียเข้ามาทำข่าวเพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีโดยภาครัฐและเอกชนสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านที่อยากให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในหมู่บ้านเพื่อที่จะได้มีรายได้ส่วนหนึ่งที่เกิดจากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนรายได้หลักจากการทำการเกษตร อีกทั้งยังต้องการให้ประวัติของหมู่บ้านเป็นที่รู้จักแก่กลุ่มคนในวงกว้างโดยให้มีแนวคิดเรื่อง “Back to Nature” การกลับคืนสู่ธรรมชาติ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในผืนป่าบาลา-ฮาลา การทำการเกษตรในหมู่บ้านที่มีทั้งการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ ซึ่งสามารถเลี้ยงคนในหมู่บ้านตลอดจนนักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลึกซึ้งและเข้าใจในประวัติศาสตร์การต่อสู้และการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบัน

ภาพ 51 การสังเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ภาพ 52 การประชุมกลุ่มย่อยในประเด็นเรื่องสถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

2. ประเด็นการกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด

ในประเด็นของอนาคตในการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นั้น พบว่า ชาวบ้านต่างมีความต้องการในการพัฒนาให้หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว โดยที่มีความต้องการในการพัฒนา ดังนี้

การประชาสัมพันธ์ เน้นการให้สื่อประชาสัมพันธ์ของประเทศไทยเข้ามาทำข่าวให้มากขึ้นและรวมไปถึงการทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ โปสเตอร์ แผ่นพับ โดยที่เน้นในเรื่องของความเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ อากาศที่หนาวเย็นตลอดทั้งปีและยังคงใช้

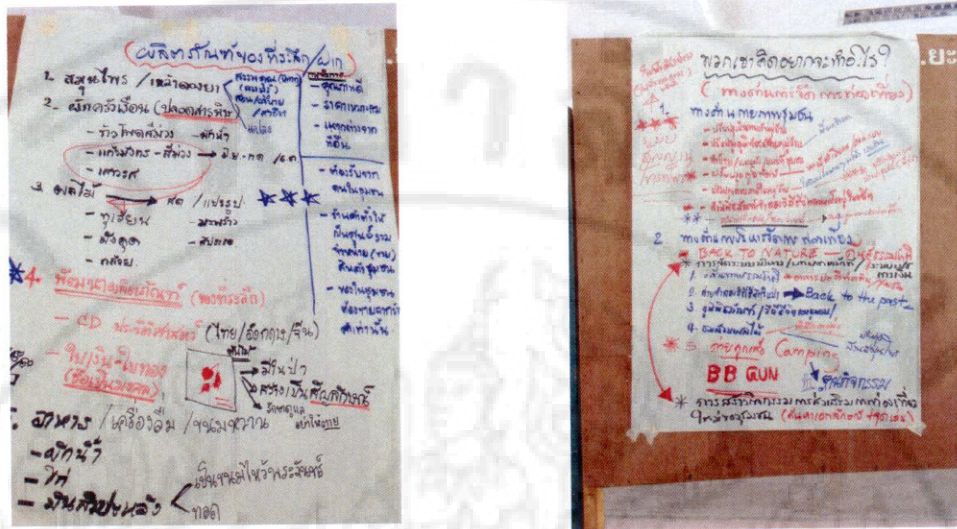
แนวคิดเรื่อง “Back to Nature” มีความต้องการให้มีการจัดทำป้ายสื่อความหมายที่ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและมีภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซาและภาษาจีน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว นอกจากนี้แล้วให้มีการจัดทำสื่อวีดิทัศน์บอกเล่าเรื่องราวในประวัติศาสตร์เปิดฉายแก่นักท่องเที่ยวทุกคนที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในพิพิธภัณฑ์

การตลาดการท่องเที่ยว ชาวบ้านมีความต้องการให้ทำการตลาดท่องเที่ยวโดยผ่านบริษัททัวร์ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกับการตลาดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุไม่ค่อยรู้ทันในการทำการตลาด จึงมีความต้องการให้บริษัททัวร์จัดทำโปรแกรมนำเที่ยวหมู่บ้าน (นำเที่ยว ค่ายรถ ที่พัก อาหาร) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและช่วยแบ่งเบาภาระแก่ชาวบ้านในการทำตลาด

การหาแหล่งทุนสนับสนุน เนื่องจากหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่ยังต้องการการพัฒนาอย่างมากในเรื่องของการจัดการทางด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นในส่วนของแหล่งทุนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการผลักดันโครงการต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยการสนับสนุนงบประมาณต่างๆ นั้น ชาวบ้านจะต้องทำโครงการเพื่อจะนำเสนอ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ เช่น กรมการเกษตร กรมปศุสัตว์ สาธารณะสุข หากเป็นภาคเอกชนก็จะเน้นในส่วนของการทำงาน CSR (Cooperate Social Responsibility)

การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและภูมิทัศน์ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามและสมบูรณ์ในส่วนของการทำงานบริการแก่นักท่องเที่ยว ควรที่จะมีการปรับปรุงในส่วนของคนในที่ใช้ในการคมนาคมจากตัวอำเภอมายังหมู่บ้าน ถนนภายในหมู่บ้าน สวนดอกไม้ สระน้ำ ที่จอดรถ ตลอดจนการจัดทำพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต ค่ายนันทนาการ (ค่ายลูกเสือ) ศูนย์บริการข้อมูลและสินค้าของที่ระลึก

ภาพ 53 การระดมความคิดเห็นของชาวบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 กับประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านในอนาคต

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ถึงสภาพการณ์หรือสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ในปัจจุบันและการกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังตาราง 24

ตาราง 24 การพัฒนาการมีส่วนร่วมขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า (Appreciation)

ประเด็น	ปัจจุบัน	อนาคต
<p>สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาชา สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจึงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยวที่มีในหมู่บ้าน ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาชา (ทคม.) ค่ายทหารจำลอง ต้นไม้ใหญ่ในผืนป่าบาลา-ฮาลา - ชาวบ้านได้เริ่มเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ได้มีการจัดตั้งบริษัท สันติ รีสอร์ท จำกัด เพื่อบริการห้องพักให้แก่นักท่องเที่ยว ดูแลร้านค้า ร้านอาหาร พิพิธภัณฑสถาน การนำเที่ยวในหมู่บ้าน - มีการนำแนวคิดเรื่อง “Back to Nature” มาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นที่รู้จักแก่กลุ่มคนในวงกว้างและมีการบริหารจัดการที่ดีสามารถสร้างงานแก่บุคคลในชุมชนและเสริมสร้างรายได้สู่ชุมชนได้
<p>ความต้องการในการพัฒนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> - การประชาสัมพันธ์เน้นการให้สื่อประชาสัมพันธ์ของประเทศ ไทยเข้ามาทำข่าวให้มากขึ้น - การตลาดการท่องเที่ยว ชาวบ้านมีความต้องการให้ทำการตลาดท่องเที่ยว โดยผ่านบริษัททัวร์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและช่วยแบ่งเบาภาระแก่ชาวบ้านในการทำการตลาด - การหาแหล่งทุนสนับสนุนเนื่องจากหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่ยังต้องการการพัฒนาอย่างมาก - การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและภูมิทัศน์เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามและสมบูรณ์

ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์

ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ (Influence) ขั้นตอนนี้จะต้องระบุสิ่งที่ทำให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต โดยระบุเป็นกิจกรรมหรือโครงการ และจัดลำดับความสำคัญ กล่าวโดยรวมเป็นขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

1. การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์

ขั้นตอนการคิด โครงการเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นั้น ผู้ดำเนินการจัดประชุมได้ร่วมระดม โครงการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการจัดการท่องเที่ยวของค์การบริหารส่วนตำบลอัยเยอร์เวง เทศบาลเมืองเบตง องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานปศุสัตว์ พัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยะลา ฝ่ายปกครองของอำเภอ สมาคมผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจ โรงแรมและร้านอาหาร นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาและชาวบ้าน ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการจำนวน 13 โครงการหลัก ซึ่งเป็นโครงการเร่งด่วนที่ควรทำให้เสร็จสิ้นภายในปี พ.ศ. 2558 รายละเอียดดังตาราง 25

ตาราง 25 กิจกรรมหรือแผนงานที่ได้จากขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ (Influence)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ปี 2556 - 2558	
		ระยะเวลาดำเนินการ	จำนวนงบประมาณ (บาท)
1. การจัดทำป้ายบอกทาง/ป้ายสื่อความหมาย	1.1 จัดทำป้ายบอกทางตั้งแต่อำเภอเบตงมายังหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร	2557-2558	50,000
	1.2 จัดทำป้ายของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ใหม่ ให้มีความสวยงามและมีภาษาที่หลากหลาย(ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาซาซา ภาษาจีน)เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว	2557-2558	100,000
	1.3 จัดทำป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในหมู่บ้านเพื่อนำทางให้นักท่องเที่ยวไม่หลงทางและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	2557-2558	30,000
	1.4 จัดทำป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว	2557-2558	50,000
	1.5 จัดทำป้ายสื่อความหมายต้นไม้ พืชสมุนไพรที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชน	2557-2558	50,000
2. การจัดทำแผนที่ชุมชน	2.1 จัดทำแผนที่ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 เพื่อนำเสนอถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนคอมมิวนิสต์	2557-2558	60,000
	2.2 จัดทำแผนที่กายภาพของชุมชนซึ่งประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยวสถานที่สำคัญภายในหมู่บ้านอาทิ เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม บ้านพักผู้ใหญ่วัยบ้าน เป็นต้น	2558	50,000
	2.3 จัดทำแผนที่ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เพื่อนำเสนอถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนคอมมิวนิสต์	2558	40,000
	2.4 จัดทำแผนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พืชสมุนไพรการปลูกยาง การเลี้ยงไก่ เป็นต้น	2558	40,000

ตาราง 25 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ปี 2556 - 2558	
		ระยะเวลาดำเนินการ	จำนวนงบประมาณ (บาท)
3. การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน	3.1 การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา10 โดยการปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับตามฤดูกาล	2557	40,000
	3.2 การปรับปรุงภูมิทัศน์สวนสมุนไพร ในสวนป่าให้มีความสวยงามและเป็นระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ พืชพรรณ สมุนไพร	2558	200,000
	3.3 การปรับปรุงสระน้ำที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้สวยงามและให้มีความสะอาดเพื่อที่จะรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยว	2558	2,000,000
	3.4 สร้างสระน้ำใหม่เพื่อเลี้ยงปลาสวยงามปลูกต้นไม้เพื่อสร้างความสวยงามในพื้นที่	2557	100,000
	3.5 ปรับพื้นที่เพื่อทำที่จอดรถแก่นักท่องเที่ยว รถบัส รถตู้และรถยนต์ส่วนตัว	2558	200,000
	3.6 ปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว	2558	400,000
4. ปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน	4.1 ปรับปรุงถนนสายหลักที่ใช้ในการเข้า-ออกหมู่บ้านตั้งแต่อำเภอเบตงมายังหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา10 ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร	2558	2,000,000
	4.2 ปรับปรุงถนนโดยรอบศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้านเพื่อลดปัญหาเรื่องฝุ่นและเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนในชุมชน	2557	1,000,000
	4.3 ปรับปรุงถนนโดยรอบที่พักของคนในชุมชนและที่พักของนักท่องเที่ยว	2556	1,000,000
	4.4 ปรับปรุงถนนไปสถานที่โดยรอบหมู่บ้าน อาทิ อนุสาวรีย์วีรชน ต้นไม้ใหญ่	2558	400,000
	4.5 ปรับปรุงเส้นทางเดินป่าในสวนป่าเพื่ออำนวยความสะดวกความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	2557	50,000

ตาราง 25 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ปี 2556 - 2558	
		ระยะเวลาดำเนินการ	จำนวนงบประมาณ (บาท)
5. จัดทำค่ายกิจกรรมนันทนาการ	5.1 พัฒนาพื้นที่ในค่ายจำลอง เป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมนันทนาการ (ค่ายลูกเสือ) เพื่อหารายได้อื่นเพิ่มเติมแก่ชุมชน	2558	700,000
	5.2 ส่งเสริมกิจกรรมค่ายนันทนาการดังกล่าวให้เป็นที่รู้จักในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง	2558	60,000
	5.3 จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้การทำกิจกรรมนันทนาการแก่ชาวบ้าน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านให้สามารถดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้	2557	100,000
6. ปรับปรุงระบบน้ำไฟฟ้าและโทรศัพท์	6.1 ปรับปรุงระบบน้ำประปาหมู่บ้านให้มีความสะอาดและเพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว	2558	400,000
	6.2 ปรับปรุงระบบไฟฟ้าในหมู่บ้านให้เพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว	2558	100,000
	6.3 เพิ่มไฟกึ่งตามเส้นทางคมนาคมตั้งแต่สามแยกปากทางเข้าหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร	2558	500,000
	6.4 เพิ่มไฟกึ่งในหมู่บ้านเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	2558	60,000
	6.5 เพิ่มเสาสัญญาณโทรศัพท์มือถือในเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้สะดวกแก่การติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนและของนักท่องเที่ยว	2558	50,000
	6.6 ขยายสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สายให้ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	2558	50,000

ตาราง 25 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ปี 2556 - 2558	
		ระยะเวลาดำเนินการ	จำนวนงบประมาณ (บาท)
7. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต	7.1 ปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในหมู่บ้านให้ เป็นพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิตของชุมชน	2558	300,000
	7.2 จัดทำป้ายสื่อความหมายในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั้งภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาภาษาและภาษาอังกฤษ	2557	30,000
	7.3 จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อให้ข้อมูลการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์และความรู้แก่นักท่องเที่ยว	2558	100,000
	7.4 จัด โครงการฝึกอบรมแก่ผู้ให้ข้อมูลและชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างความรู้และเพื่อการข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว	2557	50,000
8. จัดทำระบบบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	8.1 การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว โดยการ จัดทำโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ชาวบ้านในชุมชนเช่น เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน การทำการตลาดการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าของที่ระลึก	2557	100,000
	8.2 การพัฒนาระบบสารสนเทศในการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เช่นระบบการจองห้องพัก ร้านอาหาร ห้องประชุม ทิวทัศน์เที่ยว การพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านสู่ความเป็นนานาชาติ	2558	70,000
	8.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านให้ได้รับรางวัลมาตรฐานทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือทางการท่องเที่ยว สร้างขวัญกำลังใจความภูมิใจแก่คนในชุมชน	2558	50,000

ตาราง 25 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ปี 2556 - 2558	
		ระยะเวลาดำเนินการ	จำนวนงบประมาณ (บาท)
	8.4 การพัฒนาเครือข่ายทางด้านการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว	2558	40,000
		2558	20,000
	8.5 จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านทุก ๆ 4 ปี		
9. โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการตลาด	9.1 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่โดยผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูลแบบมีส่วนร่วม	2558	20,000
	9.2 สร้างระบบการสื่อสารแบบครบวงจรในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบแผ่นพับสื่อมัลติมีเดีย	2558	50,000
10. การจัดทำเว็บไซต์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน	10.1 จัดทำเว็บไซต์แนะนำหมู่บ้านจุดหมายพัฒนา 10	2558	50,000
	10.2 จัดการอบรมผู้ดูแลเว็บไซต์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อมูล รวมถึงการโต้ตอบนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมีข้อสงสัยหรือเมื่อมีการซื้อขายสินค้าและบริการผ่านหน้าเว็บไซต์	2558	50,000
	10.3 จัดพนักงานผู้ดูแลเว็บไซต์ของหมู่บ้าน	2558	100,000
11. โครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (นักสื่อความหมาย)	11.1 จัดอบรมความรู้เรื่องมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่	2558	50,000
	11.2 จัดอบรมภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เพื่อใช้ในการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	2558	50,000

ตาราง 25 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ปี 2556 - 2558	
		ระยะเวลาดำเนินการ	จำนวนงบประมาณ (บาท)
12. โครงการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	12.1 จัดอบรมความรู้การบริหารจัดการ โดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วม	2558	50,000
	12.2 จัดการประชุมให้กับทุกภาคส่วนของสังคมในเรื่องเกี่ยวกับการดูแล รักษาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	2558	40,000
	12.3 จัดการดูงานเกี่ยวกับการดูแล รักษาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านคีรีวงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช	2558	50,000
13. การพัฒนาเยาวชนในการเรียนรู้ประวัติชุมชน	13.1 จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชน	2558	50,000
	13.2 จัดทำคู่มือชุมชนเพื่อให้เยาวชนในหมู่บ้านเกิดความรู้ความเข้าใจ	2558	30,000
	13.3 สร้างเส้นทางเรียนรู้ (Tourism Root) ในแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยหลักของการถ่ายทอดความรู้ผ่านการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว	2558	20,000

2. การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอก และกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ โดยผ่านองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ตาราง 26 ลำดับความสำคัญของโครงการ

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ลำดับความสำคัญของโครงการ		
		โครงการที่ชาวบ้านทำเอง	โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ
1. การจัดทำป้ายบอกทาง/ ป้ายสื่อความหมาย	1.1. จัดทำป้ายบอกทางตั้งแต่อำเภอเบตงมายังหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร			√
	1.2. จัดทำป้ายของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 ใหม่ ให้มีความสวยงามและมีภาษาที่หลากหลาย (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาซาซาและภาษาจีน) เพื่อรองรับกับนักท่องเที่ยว			√
	1.3. จัดทำป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในหมู่บ้านเพื่อนำทางให้นักท่องเที่ยวไม่หลงทางและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว		√	
	1.4. จัดทำป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว		√	
	1.5. จัดทำป้ายสื่อความหมายต้นไม้ พืชสมุนไพรที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชน		√	
2. การจัดทำแผนที่ชุมชน	2.1. จัดทำแผนที่กายภาพของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน อาทิเช่น ร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม บ้านพักผู้ใหญ่วัยเป็นต้น		√	

ตาราง 26 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ลำดับความสำคัญของโครงการ		
		โครงการที่ชาวบ้านทำเอง	โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ
3. การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน	2.2. จัดทำแผนที่ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 เพื่อนำเสนอถึงประวัติของความเป็นชุมชนคอมมิวนิสต์		✓	
	2.3. จัดทำแผนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พืชสมุนไพร การปลูกยางการเลี้ยงไก่ เป็นต้น			
	3.1. การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 โดยการปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับตามฤดูกาล	✓		
	3.2. การปรับภูมิทัศน์สวนสมุนไพรในสวนป่าให้มีความสวยงามและเป็นระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้พืชพรรณสมุนไพร	✓		
	3.3. การปรับปรุงสระน้ำที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้สวยงามและให้มีความสะอาดเพื่อที่จะรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยว			✓
	3.4. สร้างสระน้ำใหม่เพื่อเลี้ยงปลาสวยงาม ปลูกต้นไม้ น้ำ เพื่อสร้างความสวยงามในพื้นที่			✓
	3.5. ปรับพื้นที่เพื่อทำที่จอดรถแก่นักท่องเที่ยว รถบัส รถตู้และรถยนต์ส่วนตัว		✓	
	3.6. ปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะเพื่อรองรับกับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว			✓

ตาราง 26 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ลำดับความสำคัญของโครงการ		
		โครงการที่ชาวบ้านทำเอง	โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ
4. ปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน	4.1 ปรับปรุงถนนสายหลักที่ใช้ในการเข้า-ออกหมู่บ้านตั้งแต่สามแยกปากทางเข้าหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา10 ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร			√
	4.2 ปรับปรุงถนน โดยรอบศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้านเพื่อลดปัญหาเรื่องฝุ่นและเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนในชุมชน			√
	4.3 ปรับปรุงถนนโดยรอบที่พักของคนในชุมชนและที่พักของนักท่องเที่ยว			√
	4.4 ปรับปรุงถนนไปสถานที่โดยรอบหมู่บ้าน อนุสาวรีย์วีรชน ต้นไม้ใหญ่ในสวนป่าบาลา-ฮาลา			
	4.5 ปรับปรุงเส้นทางเดินป่าในสวนป่าเพื่ออำนวยความสะดวก ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว		√	√
5. จัดทำค่ายกิจกรรมนันทนาการ	5.1 พัฒนาพื้นที่ในค่ายจำลองเป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมนันทนาการ (ค่ายลูกเสือ) เพื่อหารายได้อื่นเพิ่มเติมแก่ชุมชน		√	
	5.2 ส่งเสริมกิจกรรมค่ายนันทนาการดังกล่าวให้เป็นที่รู้จักในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง		√	
	5.3 จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้การทำกิจกรรมนันทนาการแก่ชาวบ้าน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านให้สามารถดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้		√	

ตาราง 26 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ลำดับความสำคัญของโครงการ		
		โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับความช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ
6. ปรับปรุงระบบน้ำไฟฟ้าและโทรศัพท์	6.1 ปรับปรุงระบบน้ำประปาหมู่บ้านให้มีความสะอาดและเพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว			√
	6.2 ปรับปรุงระบบไฟฟ้าในหมู่บ้านให้เพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว			√
	6.3 เพิ่มไฟกึ่งตามเส้นทางคมนาคมตั้งแต่สามแยกปากทางเข้าหมู่บ้านจุฬาพัฒนา10 ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร			√
	6.4 เพิ่มไฟกึ่งในหมู่บ้านเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว			√
	6.5 เพิ่มเสาสัญญาณโทรศัพท์มือถือ ในเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้สะดวกแก่การติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนและของนักท่องเที่ยว			√
	6.6 ขยายสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สายให้ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว			√
7. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต	7.1 ปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในหมู่บ้านให้เป็นพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิตของชุมชน			√
	7.2 จัดทำป้ายสื่อความหมายในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซาและภาษาจีน		√	

ตาราง 26 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ลำดับความสำคัญของโครงการ		
		โครงการที่ชาวบ้านทำเอง	โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ
8. จัดทำระบบบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	7.3 จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อให้ข้อมูลของการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์และความรู้แก่นักท่องเที่ยว	√		
	7.4 จัดโครงการฝึกอบรมแก่ผู้ให้ข้อมูลและชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างความรู้และเพื่อการข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว		√	
	8.1 การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวโดยการจัดทำโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ชาวบ้านในชุมชน เช่น เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน การทำการตลาดการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าของที่ระลึก		√	
	8.2 การพัฒนาระบบสารสนเทศในการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เช่น ระบบการจองห้องพัก ร้านอาหาร ห้องประชุม ทิวทัศน์ที่สวยงาม การพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านสู่ความเป็นนานาชาติ			√
	8.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านให้ได้รับรางวัลมาตรฐานทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือทางการท่องเที่ยว สร้างขวัญกำลังใจความภูมิใจแก่คนในชุมชน		√	

ตาราง 26 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ลำดับความสำคัญของโครงการ		
		โครงการที่ชาวบ้านทำเอง	โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ
9. โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการตลาด	8.4 การพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและสามารถตอบสนองกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว		✓	
	8.5 จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านทุก ๆ 4 ปี		✓	
	9.1 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่โดยผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูลแบบมีส่วนร่วม		✓	
	9.2 สร้างระบบการสื่อสารแบบครบวงจรในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบแผ่นพับ สื่อมัลติมีเดีย		✓	
10. การจัดทำเว็บไซต์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน	10.1 จัดทำเว็บไซต์แนะนำหมู่บ้านจุดหมายพัฒนา 10		✓	
	10.2 จัดการอบรมผู้ดูแลเว็บไซต์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อมูล รวมถึงการได้ตอบนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมีข้อสงสัยหรือเมื่อมีการซื้อขายสินค้าและบริการผ่านเว็บไซต์	✓		
	10.3 จัดพนักงานผู้ดูแลเว็บไซต์ของหมู่บ้าน	✓		
11. โครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (นักสื่อความหมาย)	11.1 จัดอบรมความรู้เรื่องมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่		✓	
	11.2 จัดอบรมภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซาและภาษาจีน เพื่อใช้ในการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ		✓	

ตาราง 26 (ต่อ)

กิจกรรม / แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ลำดับความสำคัญของโครงการ		
		โครงการที่ชาวบ้านทำเอง	โครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก	โครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ
12. โครงการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	12.1 จัดอบรมความรู้การบริหารจัดการ โดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วม		✓	
	12.2 จัดการประชุมให้กับทุกภาคส่วนของสังคมในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลรักษาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว		✓	
	12.3 จัดการดูงานเกี่ยวกับการดูแล รักษาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านคีรีวงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช		✓	
13. การพัฒนาเยาวชนในการเรียนรู้ประวัติชุมชน	13.1 จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชนจัดทำคู่มือชุมชนเพื่อให้เยาวชนในหมู่บ้านเกิดความรู้ความเข้าใจ		✓	
	13.2 สร้างเส้นทางเรียนรู้ (Tourism Root) ในแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยหลักของการถ่ายทอดความรู้ผ่านการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว		✓	

ผู้วิจัยได้จัดการประชุมกลุ่มใหญ่ โดยได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มาร่วมกันในการหาผู้รับผิดชอบโครงการที่ได้ระดมความคิดเห็นมาจากการประชุมกลุ่มย่อย โดยที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย องค์กรบริหารส่วนตำบลที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์ 10 เทศบาลเมืองเบตง องค์กรบริหารส่วนจังหวัดยะลาสำนักงานเกษตรอำเภอ/ปศุสัตว์/พัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยะลา ททท. ฝ่ายปกครองของอำเภอ สมาคม/ชมรมผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรมที่พักและร้านอาหาร นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ตัวแทนจากทหาร ตัวแทนชาวบ้านในหมู่บ้าน จำนวน 90 คน ได้เข้าร่วมประชุม ณ หอประชุมศาลาอเนกประสงค์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และได้มีการหาผู้รับผิดชอบโครงการต่าง ๆ ดัง ภาพ 54 และหาผู้รับผิดชอบในการจัดทำโครงการรวมทั้งกำหนดระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ดังตาราง 27

ภาพ 54 บรรยากาศในการจัดกระบวนการ AIC โดยมีการจัดประชุมใหญ่ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 6 กรกฎาคม 2556 ณ หอประชุมศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 โดยมีนักวิชาการจากสถาบันการศึกษามาร่วมเป็นวิทยากร

ตาราง 27 ผู้รับผิดชอบในการจัดทำโครงการและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

กิจกรรม/แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	ระยะเวลา ในการดำเนินการ
1. การจัดทำป้ายบอกทาง/ ป้ายสื่อความหมาย	1.1. จัดทำป้ายบอกทางตั้งแต่ อำเภอ เบตงมายังหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา10 ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร	ทางหลวงชนบท/ อบจ.	2558
	1.2. จัดทำป้ายของหมู่บ้านจุฬารักษ์ พัฒนา10 ใหม่ ให้มีความสวยงาม ชัดเจน และมีภาษาที่หลากหลาย (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาซาชา ภาษาจีน)เพื่อรองรับกับนักท่องเที่ยว	อบต.	2557
	1.3. จัดทำป้ายบอกทางสถานที่ ท่องเที่ยวสำคัญภายในหมู่บ้านเพื่อนำ ทางให้นักท่องเที่ยว ไม่หลงทางและ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	อบต. / ชุมชน	2557
	1.4. จัดทำป้ายสื่อความหมายแหล่ง ท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้ข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวและสร้างความเข้าใจ ให้แก่นักท่องเที่ยว	อบต. / ชุมชน	2557
	1.5. จัดทำป้ายสื่อความหมายต้นไม้ พืช สมุนไพรที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิ ปัญญาของชาวบ้านในชุมชน	อบต. / ชุมชน	2557
2. การจัดทำแผนที่ชุมชน	2.1. จัดทำแผนที่กายภาพของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม บ้านพัก ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น	อบต. / ชุมชน	2557
	2.2. จัดทำแผนที่ประวัติศาสตร์ของ หมู่บ้านจุฬารักษ์10 เพื่อนำเสนอถึง ประวัติของความเป็นชุมชนคอมมิวนิสต์	อบต. / ชุมชน	2557
	2.3. จัดทำแผนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พืชสมุนไพร การปลูกยาง การเลี้ยงไก่ เป็นต้น	อบต. / ชุมชน	2557

ตาราง 27 (ต่อ)

กิจกรรม/แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
		โครงการ	ในการดำเนินการ
3. การปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยรอบชุมชน	3.1. การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา10 โดยการ ปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับตาม ฤดูกาล	ชุมชน	2556
	3.2. การปรับปรุงภูมิทัศน์สวนสมุนไพรใน สวนป่าให้มีความสวยงามและเป็น ระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถ เรียนรู้พืชพรรณสมุนไพร	ชุมชน	2557
	3.3. การปรับปรุงสระว่ายน้ำที่มีอยู่ใน หมู่บ้านให้สวยงาม และให้มีความ สะอาด เพื่อที่จะรองรับกับความ ต้องการของนักท่องเที่ยว	อบต. / ททท.	2558
	3.4. การทำสระน้ำใหม่เพื่อเลี้ยงปลา สวยงาม ปลูกต้นไม้เพื่อสร้างความ สวยงามในพื้นที่	อบต. / ศอ.บต	2558
	3.5. ปรับพื้นที่เพื่อทำที่จอดรถแก่ นักท่องเที่ยว รถบัส รถตู้และรถยนต์ ส่วนตัว	ชุมชน / อบต.	2557
	3.6. ปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะเพื่อ รองรับกับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ท่องเที่ยว	อบต.	2558
4. ปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้าน และภายในหมู่บ้าน	4.1. ปรับปรุงถนนสายหลักที่ใช้ในการ เข้า-ออกหมู่บ้าน ตั้งแต่สามแยกปาก ทางเข้าหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา10 ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร	ทางหลวงชนบท / อบจ.	2558
	4.2. ปรับปรุงถนนโดยรอบศาลาการ ประชุมของหมู่บ้านเพื่อลดปัญหาเรื่อง ฝุ่นและเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คน ในชุมชน	อบต.	2557

ตาราง 27 (ต่อ)

กิจกรรม/แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	ระยะเวลา ในการดำเนินการ
	4.3.ปรับปรุงถนน โดยรอบที่พักของ คนในชุมชนและที่พักของ นักท่องเที่ยว	อบต.	2556
	4.4.ปรับปรุงถนน ไปสถานที่โดยรอบ หมู่บ้าน อาทิ อนุสาวรีย์วีรชน ต้นไม้ ใหญ่ในสวนป่า	อบต.	2558
	4.5.ปรับปรุงเส้นทางเดินป่าในสวนป่า เพื่ออำนวยความสะดวก ความ ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	ชุมชน / อบต.	2557
5. จัดทำค่ายกิจกรรม นันทนาการ	5.1.พัฒนาพื้นที่ในค่ายจำลอง เป็น พื้นที่ในการจัดกิจกรรมนันทนาการ (ค่ายลูกเสือ) เพื่อหารายได้อื่นเพิ่มเติม แก่ชุมชน	ชุมชน / ศอ.บต อบต.	2558
	5.2.ส่งเสริมกิจกรรมค่ายนันทนาการ ดังกล่าวให้เป็นที่รู้จักในจังหวัดและ จังหวัดใกล้เคียง	ชุมชน / ศอ.บต อบต.	2558
	5.3.จัด โครงการฝึกอบรมเพื่อให้ ความรู้การทำกิจกรรมนันทนาการแก่ ชาวบ้านเพื่อพัฒนาศักยภาพของ ชาวบ้านให้สามารถดำเนินกิจกรรม นั้นๆ ได้	ชุมชน / ททท.	2557
6. ปรับปรุงระบบน้ำ ไฟฟ้า และโทรศัพท์	6.1 ปรับปรุงระบบน้ำประปาหมู่บ้าน ให้มีความสะอาด และเพียงพอแก่ ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและ นักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว	อบต.	2558
	6.2 ปรับปรุงระบบไฟฟ้าในหมู่บ้าน ให้เพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคน ในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วง ฤดูกาลท่องเที่ยว	อบต.	2558

ตาราง 27 (ต่อ)

กิจกรรม/แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
		โครงการ	ในการดำเนินการ
	6.3 เพิ่มไฟกึ่งตามเส้นทางคมนาคมตั้งแต่สามแยกปากทางเข้าหมู่บ้าน จุฬารณังพัฒนา 10 ความยาว 10 กิโลเมตร	อบจ. / อบต. ทางหลวงชนบท	2558
	6.4 เพิ่มไฟกึ่งในหมู่บ้านเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	อบต.	2558
	6.5 เพิ่มเสาสัญญาณโทรศัพท์มือถือในเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้สะดวกแก่การติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนและของนักท่องเที่ยว	อบต.	2558
	6.6 ขยายฐานสัญญาณอินเตอร์เน็ตไร้สายให้ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	อบต.	2558
7. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต	7.1 ปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในหมู่บ้านให้เป็นพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิตของชุมชน	ศอ.บต. / อบต.	2558
	7.2 จัดทำป้ายสื่อความหมายในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซาและภาษาจีน	ชุมชน / อบต.	2557
	7.3 จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อให้ข้อมูลของการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์และความรู้แก่นักท่องเที่ยว	ชุมชน	2558
	7.4 จัดโครงการฝึกอบรมแก่ผู้ให้ข้อมูลและชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างความรู้และเพื่อการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว	ชุมชน / ททท.	2557

ตาราง 27 (ต่อ)

กิจกรรม/แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	ระยะเวลา ในการดำเนินการ
8. จัดทำระบบบริหารจัดการ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	8.1 การพัฒนาบุคลากรทางการ ท่องเที่ยวโดยการจัดทำโครงการ ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ชาวบ้าน ใน ชุมชน เช่น เรื่องการท่องเที่ยวโดย ชุมชน การทำการตลาดการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าของที่ ระลึก	ชุมชน มหาวิทยาลัย พัฒนาชุมชน	2557
	8.2 การพัฒนาระบบสารสนเทศใน การอำนวยความสะดวกทางการ ท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เช่นระบบ การจองห้องพัก ร้านอาหาร ห้อง ประชุม ทิวทัศน์เที่ยว การพัฒนาระบบ ฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวของ หมู่บ้านสู่ความเป็นนานาชาติ	ททท.	2558
	8.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของหมู่บ้านให้ได้รับรางวัลมาตรฐาน ทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความ นำเชื่อถือทางการท่องเที่ยว สร้างขวัญ กำลังใจความภูมิใจแก่คนในชุมชน	ชุมชน / อบต./ ททท.	2558
	8.4 การพัฒนาเครือข่ายทางการ ท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและ สามารถตอบสนองกับความต้องการ ของชุมชนและนักท่องเที่ยว	ชุมชน	2558
	8.5 จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้าน ทุก ๆ 4 ปี	ชุมชน	2557

ตาราง 27 (ต่อ)

กิจกรรม/แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
		โครงการ	ในการดำเนินการ
9. โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการตลาด	9.1 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่โดยผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูลแบบมีส่วนร่วม	ชุมชน / อบต./ ททท.	2558
	9.2 สร้างระบบการสื่อสารแบบครบวงจรในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบแผ่นพับ สื่อมัลติมีเดีย	ชุมชน / อบต./ ททท.	2558
10. การจัดทำเว็บไซต์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน	10.1 จัดทำเว็บไซต์แนะนำหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา10	ชุมชน / อบต./ ททท	2558
	10.2 จัดการอบรมผู้ดูแลเว็บไซต์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อมูล รวมถึงการได้คอบนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมีข้อสงสัยหรือเมื่อมีการซื้อขายสินค้าและบริการผ่านหน้าเว็บไซต์	ชุมชน	2558
	10.3 จ้างพนักงานผู้ดูแลเว็บไซต์ของหมู่บ้าน	ชุมชน	2558
11. โครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (นักสื่อความหมาย)	11.1 จัดอบรมความรู้เรื่องมัลคุเทศก์เฉพาะพื้นที่	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558
	11.2 จัดอบรมภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซา ภาษาจีน เพื่อใช้ในการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558
12. โครงการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	12.1 จัดอบรมความรู้การบริหารจัดการ โดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วม	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558
	12.2 จัดการประชุมให้กับทุกภาคส่วนของสังคมในเรื่องเกี่ยวกับคารดูแลรักษาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558

ตาราง 27 (ต่อ)

กิจกรรม/แผนงาน	รายละเอียดของกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	ระยะเวลา ในการดำเนินการ
13. การพัฒนาเยาวชนใน การเรียนรู้ประวัติชุมชน	12.3 จัดการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการ ดูแล รักษาและบริหารจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น บ้านแม่กำ ปอง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านคีรีวงศ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558
	13.1 จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับประวัติ ชุมชน	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558
	13.2 จัดทำคู่มือชุมชนเพื่อให้เยาวชน ในหมู่บ้านเกิดความรู้ความเข้าใจ	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558
	13.3 สร้างเส้นทางเรียนรู้ (Tourism Root) ในแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัย หลักของการถ่ายทอดความรู้ผ่านการ สื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว	อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย	2558

ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติและควบคุม

ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติและการควบคุม (Control) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำ AIC ในขั้นตอนนี้จะเป็นการผู้รับผิดชอบโครงการต่างๆ โดยที่หลังจากที่ได้ผู้รับผิดชอบหลักของการทำโครงการต่างๆ แล้วจะนำมาสู่การทำรายละเอียดของโครงการเพื่อหากกลุ่มสมาชิกในการร่วมกันทำงานให้ประสบความสำเร็จในการทำโครงการ ซึ่งในการจัดทำแผนปฏิบัติการที่ทำได้เอง โดยนำแนวทางกิจกรรมต่างๆ ที่จำแนกกลุ่มไว้แล้วมาทำแผนปฏิบัติการ โดยที่ผู้วิจัยได้มีแนวคำถามในการถามดังนี้

1. ทำอะไร (ชื่อโครงการ)
2. ทำแล้ว ได้อะไร (ผลที่คาดว่าจะได้รับ เกิดขึ้น)
3. ทำอย่างไร (กิจกรรม วิธีดำเนินการ)
4. ใช้ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณเท่าใด
5. ทำที่ไหน (สถานที่ที่จะดำเนินโครงการ)
6. ทำเมื่อไร (วันเวลาที่ จะดำเนินโครงการ)

7. ใครบ้างจะช่วยทำ
8. ใครรับผิดชอบ (ผู้ดูแล ประสานงาน)

ดังนั้นในการทำแผนในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาออกมา 4 กลุ่มด้วยกัน คือ 1) การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ (Tourism Production Development) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ประกอบด้วยศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวห้องน้ำ ศูนย์จำหน่ายของที่ระลึก ศูนย์แสดงสินค้าและจำหน่ายสินค้าของชุมชน บ้านพักโฮมสเตย์และแหล่งการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน 2) การพัฒนาด้านการจัดการ (Tourism Management Development) เป็นการพัฒนาทักษะด้านการท่องเที่ยวให้คนในพื้นที่การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาด้านการตลาด (Tourism Marketing Development) การตลาดเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการพัฒนา เนื่องจากเป็นการเสนอขายสินค้าและบริการให้กับลูกค้าซึ่งต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นระบบส่งผลให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนทิศทางการท่องเที่ยวจากการไปในพื้นที่การท่องเที่ยวเดิม ๆ ไปในเส้นทางหรือพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ๆ โดยเฉพาะการจัดทำป้ายแสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว โบรชัวร์ ประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์และฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และ 4) การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ (Tourism Human Resource Development) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากรทางการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาทักษะของบุคลากรทางการท่องเที่ยวเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้ทักษะต่างๆ ในการทำงานได้

การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์

ประกอบด้วยโครงการ 1) การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน 2) การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต 3) การปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน 4) ปรับปรุงระบบน้ำ ไฟฟ้าและโทรศัพท์ 5) จัดทำค่ายกิจกรรมนันทนาการ 6) การจัดทำแผนที่ชุมชน 7) การจัดทำป้ายบอกทาง/ป้ายสื่อความหมาย

โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน

หลักการและเหตุผล สภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นถือว่ามีค่าเป็นอย่างมากที่จะเป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ หากแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีความสวยงามแต่ยังขาดความสวยงามของ

สภาพแวดล้อมโดยรอบจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความสวยงามเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 ให้มีความสวยงาม

กิจกรรม

1. การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 โดยการปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับตามฤดูกาล

2. การปรับปรุงภูมิทัศน์สวนสมุนไพรในสวนป่าให้มีความสวยงามและเป็นระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพร

3. การปรับปรุงสระว่ายน้ำที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้สวยงามและให้มีความสะอาดเพื่อที่จะรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. การทำสระน้ำใหม่เพื่อเลี้ยงปลาสวยงาม ปลูกต้นไม้ น้ำเพื่อสร้างความสวยงามในพื้นที่

5. ปรับพื้นที่เพื่อทำที่จอดรถแก่นักท่องเที่ยว รถบัส รถตู้และรถยนต์ส่วนตัว

6. ปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะเพื่อรองรับกับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว

ระยะเวลา 1 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ กรมทางหลวง / อบต. / ชุมชน

งบประมาณ

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาชา สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจึงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยวที่มีในหมู่บ้าน ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10 อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาชา (พคม.) ค่ายทหารจำลอง ต้นไม้ใหญ่ในผืนป่าบาลา-ฮาลา ซึ่งยังขาดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิตเพื่อให้เป็นที่เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาชา วิถีชีวิตของชาวซาไกในผืนป่าบาลา-ฮาลา

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต

กิจกรรม

1. ปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในหมู่บ้านให้เป็นพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิตของชุมชน
2. จัดทำป้ายสื่อความหมายในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั้งภาษาไทย ภาษาจีนและภาษาอังกฤษ
3. จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อให้ข้อมูลของการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์และความรู้แก่นักท่องเที่ยว
4. จัดโครงการฝึกอบรมแก่ผู้ให้ข้อมูลและชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างความรู้และเพื่อการข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวระยะเวลา
ระยะเวลา 2 ปี
หน่วยงานที่รับผิดชอบ ททท. / อบต. / ชุมชน
งบประมาณ

โครงการปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวอำเภอเบตงประมาณ 25 กิโลเมตรแต่เส้นทางในการคมนาคมนั้นยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นเพียงถนนสองเลนเล็ก ๆ อีกทั้งยังมีสภาพผิวถนนที่ชำรุด จึงมีความจำเป็นอย่างมากในการเร่งพัฒนาถนนในการเข้าสู่หมู่บ้านเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและเพื่อลดระยะเวลาในการเดินทางของคนในหมู่บ้านและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้แล้วยังควรพัฒนาถนนในหมู่บ้าน ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

วัตถุประสงค์ เพื่อปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน ตลอดจนป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายต่างๆ

กิจกรรม

1. ปรับปรุงถนนสายหลักที่ใช้ในการเข้า-ออกหมู่บ้านตั้งแต่สามแยกปากทางเข้าหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร
2. ปรับปรุงถนนโดยรอบศาลาการประชุมของหมู่บ้านเพื่อลดปัญหาเรื่องฝุ่นและเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนในชุมชน
3. ปรับปรุงถนนโดยรอบที่พักของคนในชุมชนและที่พักของนักท่องเที่ยว
4. ปรับปรุงถนนไปสถานที่โดยรอบหมู่บ้าน อาทิ อนุสาวรีย์วีรชน ต้นไม้ใหญ่ในป่าบาลา-ฮาลา

5. ปรับปรุงเส้นทางเดินป่าในสวนป่าเพื่ออำนวยความสะดวก และความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ กรมทางหลวง / อบต. / ชุมชน
งบประมาณ

โครงการปรับปรุงระบบน้ำ ไฟฟ้าและโทรศัพท์

หลักการและเหตุผล ความเจริญก้าวหน้าของโลกเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการเร่งในการพัฒนาทุกด้าน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ในปัจจุบัน ได้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากจึงทำให้ระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้านต้องได้รับการพัฒนาทั้งระบบน้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์เพื่อรองรับกับความต้องการและจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ เพื่อปรับปรุงระบบน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์และสัญญาณอินเตอร์เน็ต ให้ครอบคลุมกับการใช้งานในหมู่บ้าน

กิจกรรม

1. ปรับปรุงระบบน้ำประปาหมู่บ้านให้มีความสะอาดและเพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว
2. ปรับปรุงระบบไฟฟ้าในหมู่บ้านให้เพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว
3. เพิ่มไฟกึ่งตามเส้นทางคมนาคมตั้งแต่สามแยกปากทางเข้าหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร
4. เพิ่มไฟกึ่งในหมู่บ้านเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
5. เพิ่มเสาสัญญาณโทรศัพท์มือถือในเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้สะดวกแก่การติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนและของนักท่องเที่ยว
6. ขยายฐานสัญญาณอินเตอร์เน็ตไร้สายให้ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ กรมทางหลวง / อบต. / ชุมชน
งบประมาณ

โครงการจัดทำค่ายกิจกรรมนันทนาการ

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया สถานการณ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านจึงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ดังนั้นจากการมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานและเกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाพร้อมกับมีผืนป่าในหมู่บ้านจึงเป็นปัจจัยหนึ่งให้หมู่บ้านมีความพร้อมในการจัดค่ายกิจกรรมนันทนาการขึ้นเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติดูชุมชน โดยจะเน้นในเรื่องการนันทนาการซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย ตลอดจนเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างมิตรภาพช่วยให้มีความความรักและสามัคคี

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดทำค่ายกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ค่ายทหารจำลอง
กิจกรรม

1. พัฒนาพื้นที่ในค่ายจำลองเป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมนันทนาการ (ค่ายลูกเสือ) เพื่อหารายได้อื่นเพิ่มเติมแก่ชุมชน
2. ส่งเสริมกิจกรรมค่ายนันทนาการดังกล่าวให้เป็นที่รู้จักในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง
3. จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้การทำกิจกรรมนันทนาการแก่ชาวบ้านเพื่อพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านให้สามารถดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ได้

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน

งบประมาณ

โครงการจัดทำแผนที่ชุมชน

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया โดยที่ในปัจจุบันยังไม่มีจัดทำแผนที่กายภาพ แผนที่ประวัติศาสตร์และแผนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อได้ทำแผนที่ต่าง ๆ เหล่านี้แล้วจะช่วยให้เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนผ่านการสร้างความตระหนักถึงประวัติความเป็นมาและคุณค่าที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้รู้สึกรักภูมิใจในที่มาของตน รวมทั้งเกิดความรู้สึกรักหวงแหนและต้องการมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนเอาไว้

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดทำแผนที่กายภาพ แผนที่ประวัติศาสตร์ แผนที่ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

กิจกรรม

1. จัดทำแผนที่กายภาพของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน อาทิเช่น ร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม บ้านพักผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น
2. จัดทำแผนที่ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์ 10 เพื่อนำเสนอถึงประวัติของความเป็นชุมชนคอมมิวนิสต์
3. จัดทำแผนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พิษสมุนไพรรักษาโรค การปลูกยาง การเลี้ยงไก่ เป็นต้น ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน

งบประมาณ

โครงการจัดทำป้ายบอกทาง / ป้ายสื่อความหมาย

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया แหล่งท่องเที่ยวที่มีในหมู่บ้าน ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ค่ายทหารจำลอง ดันไม้ใหญ่ในผืนป่าบาลา-ฮาลา ระยะทางจากหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ห่างจากตัวอำเภอเบตงประมาณ 25 กิโลเมตร ซึ่งสภาพของป้ายบอกทางในปัจจุบันนั้นอยู่ในสภาพทรุดโทรม อีกทั้งยังไม่มีข้อความชัดเจนและถูกต้องจึงมีความเร่งด่วนในการพัฒนาโครงการดังกล่าว โดยการทำป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดทำป้ายบอกทาง/ป้ายสื่อความหมาย

กิจกรรม

1. จัดทำป้ายบอกทางตั้งแต่อำเภอเบตงมายังหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร
2. จัดทำป้ายของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ใหม่ ให้มีความสวยงามและมีภาษาที่หลากหลาย (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซา ภาษาจีน) เพื่อรองรับกับนักท่องเที่ยว
3. จัดทำป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในหมู่บ้านเพื่อนำทางให้นักท่องเที่ยวไม่หลงทางและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
4. จัดทำป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว
5. จัดทำป้ายสื่อความหมายดันไม้ พิษสมุนไพรรักษาโรคที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชน

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน

งบประมาณ

การพัฒนาด้านการจัดการ

โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया ประกอบกับมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่หลากหลายอีกทั้งได้เริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่และในปัจจุบันได้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

กิจกรรม

1. การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว โดยการจัดทำโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ชาวบ้านในชุมชน เช่น เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน การทำการตลาดการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าของที่ระลึก
2. การพัฒนาระบบสารสนเทศในการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ภายในหมู่บ้าน เช่นระบบการจองห้องพัก ร้านอาหาร ห้องประชุม ทัวร์นำเที่ยว การพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านสู่ความเป็นนานาชาติ
3. พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านให้ได้รับรางวัลมาตรฐานทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือทางการท่องเที่ยว สร้างขวัญกำลังใจความภูมิใจแก่คนในชุมชน
4. การพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและสามารถตอบสนองกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว
5. จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านทุกๆ 4 ปี

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน / ททท.

งบประมาณ

การพัฒนาด้านการตลาด

ประกอบด้วยโครงการ 1) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการตลาด 2) การจัดทำเว็บไซต์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน

โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการตลาด

หลักการและเหตุผล แนวความคิดหลักของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการตลาดนั้นเพื่อจัดทำข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ที่เป็นระบบโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการสร้างศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เรียนรู้ทั้งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวการเกษตร การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ รวมทั้งการจัดทำฐานข้อมูลที่น่าเสนอให้กับนักท่องเที่ยวผ่านระบบเครือข่ายสังคมและอินเทอร์เน็ตเพื่อเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวและเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ถูกต้องรวดเร็ว รวมถึงผู้ประกอบการการท่องเที่ยวชุมชนการท่องเที่ยวจะอาศัยข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนาสินค้าและบริการของคนได้

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย (Multi Chanel Promotion) และเพื่อจัดการข้อมูลที่ต้องการในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

กิจกรรม

1. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่โดยผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูลแบบมีส่วนร่วม
2. สร้างระบบการสื่อสารแบบครบวงจรในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบแผ่นพับ สื่อมัลติมีเดีย

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน / ททท.

งบประมาณ

การจัดทำเว็บไซต์สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หลักการและเหตุผล การประชาสัมพันธ์เป็นช่องทางหนึ่งของการสื่อสารทางการตลาด ดังนั้นการที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายแต่ยังขาดในเรื่องของการประชาสัมพันธ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำโครงการดังกล่าว เพื่อเป็นประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มเป้าหมายในโลกไร้สายในปัจจุบันให้สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น โดยผ่านสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ (Internet) ย่อมจะทำให้การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวทำสะดวกรวดเร็วรวมทั้งได้ตอบกับนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลาอีกทั้งสามารถปรับปรุงข้อมูลได้ตลอดเวลา ซึ่งมีทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซาและภาษาจีน

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดทำเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10
กิจกรรม

1. จัดทำเว็บไซต์แนะนำหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10
2. จัดการอบรมผู้ดูแลเว็บไซต์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อมูลรวมถึงการได้ตอบนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมีข้อสงสัยหรือเมื่อมีการซื้อขายสินค้าและบริการผ่านหน้าเว็บไซต์

3. จ้างพนักงานผู้ดูแลเว็บไซต์ของหมู่บ้าน

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน / ททท.

งบประมาณ

การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์

ประกอบด้วยโครงการ 1) การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (นักสื่อความหมาย)
2) การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 3) การพัฒนาเยาวชนในการเรียนรู้ประวัติชุมชน

โครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (นักสื่อความหมาย)

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาประกอบด้วยมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่หลากหลาย แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา ซึ่งในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ยังขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่เป็นมืออาชีพในการอธิบายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงการบริการด้านการท่องเที่ยวอีกทั้งอาชีพมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่เป็นอาชีพที่ถูกกำหนดใน พ.ร.บ.ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ที่ผู้นำเที่ยวจะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรที่ได้การรับรองมาตรฐานวิชาชีพจากสถาบันการศึกษาที่ได้รับอนุญาตให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมมัคคุเทศก์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีความสามารถในระดับมาตรฐานวิชาชีพ

2. เพื่อให้ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีบุคลากรด้านการนำเที่ยวและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

กิจกรรม

1. จัดอบรมความรู้เรื่องมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่
2. จัดอบรมภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เพื่อใช้ในการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย

งบประมาณ

โครงการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाประกอบด้วยมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่หลากหลาย แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดยะลา การบริหารจัดการที่ผ่านมา นั้นยังเป็นแบบแยกส่วน ขาดการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทั้งในส่วนของกำเนินการหรือการแบ่งผลประโยชน์อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว จึงควรให้มีการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อที่กลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้ร่วมกันในการคิด ทำ รับผลประโยชน์ร่วมกัน

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้ๆ

กิจกรรม

1. จัดอบรมความรู้การบริหารจัดการ โดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วม
2. จัดการประชุมให้กับทุกภาคส่วนของสังคมในเรื่องเกี่ยวกับการดูแล รักษาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

3. จัดการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการดูแลรักษาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านคีรีวงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย
งบประมาณ

การพัฒนาเยาวชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน

หลักการและเหตุผล หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาที่ยังคงมีการระลึกถึงบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างสม่ำเสมอทุกปี อีกทั้งยังมีพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ที่เก็บบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยที่ในปัจจุบันได้มีกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านคอยบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ดังนั้นการพัฒนาให้เยาวชนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ดีเพื่อให้เยาวชนได้ซึมซับความรู้ด้านการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อให้เกิดความรักและหวงแหนและเพื่อเป็นฐานของความรู้ของตนในการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาเยาวชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน

กิจกรรม

1. จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน
2. จัดทำคู่มือชุมชนเพื่อให้เยาวชนในหมู่บ้านเกิดความรู้ความเข้าใจ
3. สร้างเส้นทางเรียนรู้ (Tourism Root) ในแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยหลักของการถ่ายทอดความรู้ผ่านการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว

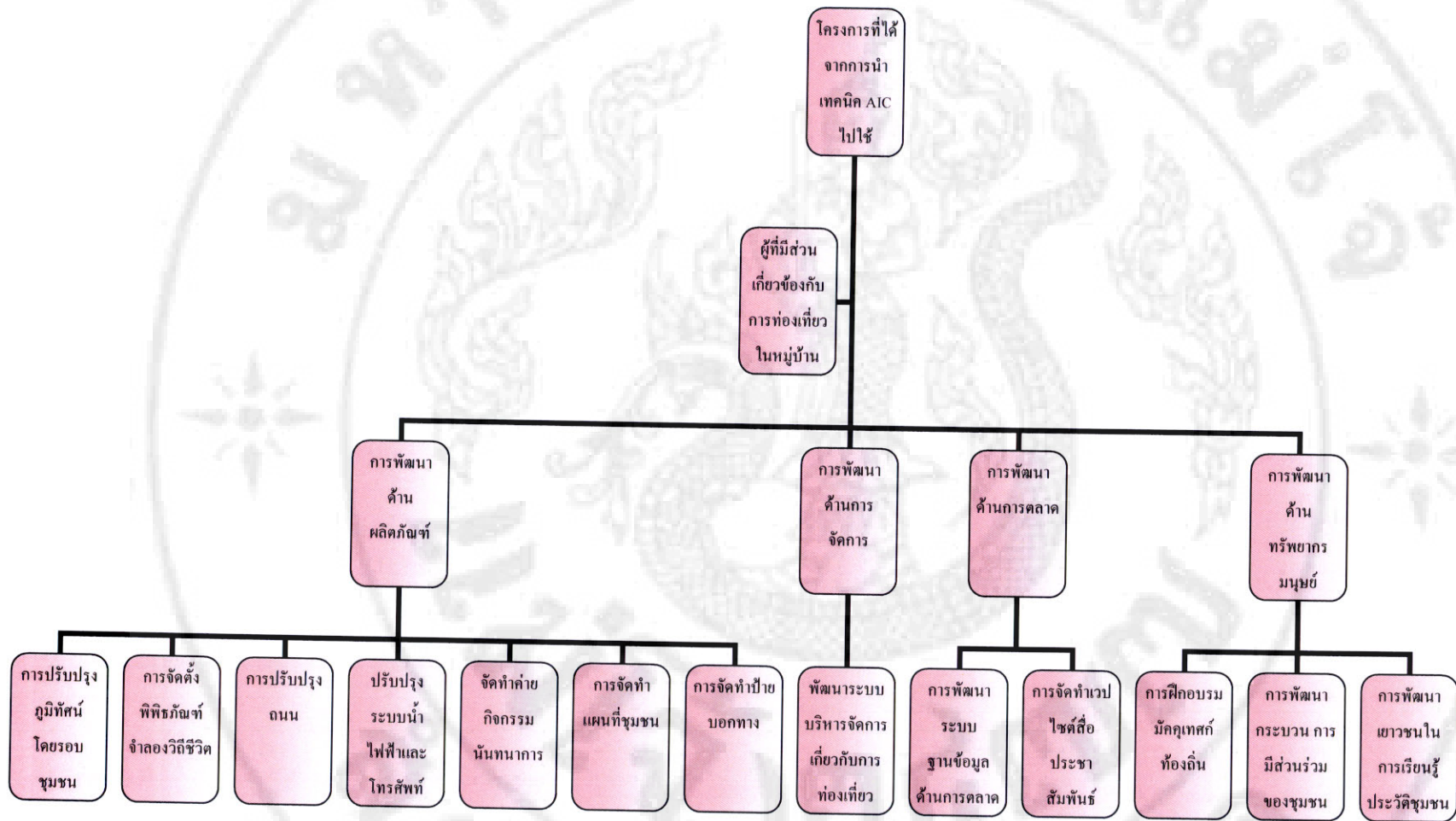
ระยะเวลา 2 ปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ อบต / ชุมชน / มหาวิทยาลัย

งบประมาณ

โดยสรุป เทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่มีการระดมความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชนเพื่อช่วยกันวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นเทคนิคที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน ตลอดจนการมอบหมายความรับผิดชอบบทบาทหน้าที่เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งการนำเอาเทคนิค AIC มาใช้เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นั้น เป็นการทำให้ชาวบ้านและผู้ที่มีส่วนข้องกับการท่องเที่ยวได้มีโอกาสรับรู้ในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมวางแผนและพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยมีความรู้สึกร่วมและต้องการที่จะพัฒนา ตลอดจนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหา วางแนวทางทางในการแก้ไขปัญหาในอนาคตร่วมกัน โดยที่มีการกำหนดแผนในการปฏิบัติงานร่วมกัน กิจกรรม วิธีการดำเนินงาน แหล่งงบประมาณ ผู้รับผิดชอบ ในกิจกรรม การจัดลำดับความสำคัญการจัดอันดับความเร่งด่วนว่ากิจกรรมควรทำใน

ปีงบประมาณใด ซึ่งสามารถสรุปออกมาเป็นแผนในการปฏิบัติงานทั้งหมด 13 โครงการที่ได้จากการนำเอาเทคนิค AIC ไปใช้เพื่อทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และเป็นที่สังเกตว่าโครงการต่างๆ นั้น อยู่ภายใต้กลุ่มการพัฒนาใน 4 กลุ่ม คือ การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ (Tourism Production Development) การพัฒนาด้านการจัดการ (Tourism Management Development) การพัฒนาด้านการตลาด (Tourism Marketing Development) และการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ (Tourism Human Resource Development) ซึ่งมาจากความต้องการของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลอัยเยอร์เวง เทศบาลเมืองเบตง องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานปศุสัตว์ พัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยะลา ฝ่ายปกครองของอำเภอ สมาคมผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมและร้านอาหาร นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาและชาวบ้านกว่า 90 คน เข้าร่วมในกระบวนการศึกษาดังกล่าว ดังภาพ 55

ภาพ 55 แผนการปฏิบัติงาน 13 โครงการ จากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 โดยใช้เทคนิค AIC

บทที่ 6

ผลการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ด้วยกระบวนการประชุมเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม AIC (Appreciation Influence Control) การศึกษาดูงาน การลงมือปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการดังรายละเอียดในบทที่ 5 ซึ่งภายหลังจากพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ในประเด็นดังนี้ คือ

1. ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
2. ผลการประเมินเจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยว
3. ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
4. ผลการประเมินสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชน

ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

โดยภาพรวมสมาชิกชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนในสูงขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน (ร้อยละ 73.46) สมาชิกในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน (ร้อยละ 75.51) สมาชิกในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบการท่องเที่ยวในชุมชน (ร้อยละ 76.53) ความจำเป็นในการจัดทำป้ายสื่อความหมายในการท่องเที่ยว (ร้อยละ 75.51) และสมาชิกในชุมชนต้องทำหน้าที่ในการสื่อความหมายหรืออธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 79.59) ดังรายละเอียดในตาราง 28

ตาราง 28 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
ในชุมชนภายหลังการพัฒนา

ประเด็นคำถามความรู้เกี่ยวกับ การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	ผู้ตอบถูก		ผู้ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน	72	73.46	26	26.53
2. สมาชิกในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการและรับ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน	74	75.51	24	24.48
3. จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนมากๆ ส่งผลกระทบต่อ ต่อสภาพแวดล้อมชุมชน	67	68.37	31	31.63
4. การจัดการขยะ สิ่งปฏิกูลและสภาพแวดล้อมแหล่ง ท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง	72	73.47	26	26.53
5. นักท่องเที่ยวต้องดูแลตนเองและระมัดระวังอันตรายจาก การท่องเที่ยวเองไม่ใช่ผู้นำเที่ยว	26	26.53	72	73.47
6. การจัดทำป้ายสื่อความหมายในการท่องเที่ยวไม่มีความ จำเป็น เพราะนักท่องเที่ยวมีความรู้คืออยู่แล้ว	24	24.48	74	75.51
7. สมาชิกในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบการ ท่องเที่ยวในชุมชน	75	76.53	23	23.47
8. เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวในชุมชน จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ โดยไม่ต้อง สนใจเรื่องวิถีชีวิตหรือประเพณีของชุมชน	24	24.48	74	75.51
9. สมาชิกในชุมชนต้องทำหน้าที่ในการสื่อความหมายหรือ อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	78	79.59	20	20.41
10. นักท่องเที่ยวสามารถนำเอาสัตว์ พืชพันธุ์ หรือสิ่งของใน แหล่งท่องเที่ยวไปเป็นของที่ระลึกและความประทับใจ	39	39.80	59	60.20

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมของความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน
ของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งระดับความรู้เกี่ยวกับการ
จัดการท่องเที่ยวในชุมชนออกเป็น 3 ระดับ คือ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่ำ
(ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนรวม) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ปานกลาง (ได้คะแนนร้อยละ 50-75 ของคะแนนรวม) และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสูง (ได้คะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 ของคะแนนรวม) ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่าภายหลังการพัฒนา คริวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 46.94) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสูง รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนปานกลางร้อยละ 32.65 และมีเพียงร้อยละ 20.41 ที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนน้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนว่าในภาพรวมแล้วครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสูงขึ้น ดังรายละเอียดในตาราง 29

ตาราง 29 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่ำ (ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนรวม)	20	20.41
มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนปานกลาง (ได้คะแนนร้อยละ 50-75 ของคะแนนรวม)	32	32.65
มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสูง (ได้คะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 ของคะแนนรวม)	46	46.94
รวม	98	100

เพื่อให้เห็นความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบความแตกต่างความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า ภายหลังการพัฒนาหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=16.03$ $P<0.05$) ดังรายละเอียดในตาราง 30

ตาราง 30 ผลการทดสอบความแตกต่างของหัวหน้าครัวเรือนด้านความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว ก่อน-หลัง การพัฒนา

ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	t
ก่อนการพัฒนา	6.83	3.98	16.03
หลังการพัฒนา	9.50	1.17	

หมายเหตุ: *P < 0.05

ผลการประเมินเจตคติต่อการจัดการการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นว่าเจตคติต่อการจัดการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า มีบางประเด็นต้องได้รับการพัฒนาและยังมีหัวหน้าครัวเรือนบางกลุ่มมีเจตคติที่ต่ำหรือไม่ดีต่อการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งภายหลังจากการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินเจตคติต่อการจัดการการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่า โดยภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนมีเจตคติต่อการจัดการการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นเฉพาะในประเด็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน อีกทั้งการท่องเที่ยวสามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สามารถทำให้เกิดในชุมชนได้และสมาชิกในชุมชนต้องถือว่าการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นภารกิจของทุกคนรวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต้องดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามครัวเรือนใหญ่ก็ยังไม่แน่ใจในประเด็นที่ว่า การท่องเที่ยวในชุมชนสามารถแก้ปัญหาความยากจนในชุมชนได้ ดังรายละเอียดในตาราง 31

ตาราง 31 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามระดับเจตคติต่อการท่องเที่ยวในชุมชนภายหลังการพัฒนา

เจตคติต่อการท่องเที่ยวในชุมชน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการ ท่องเที่ยว ในชุมชน	78.02	19.31	2.67	-	-
2. การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพ แวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ยั่งยืน	3.30	5.08	30.38	50.83	10.41
3. การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สามารถทำให้เกิดในชุมชนได้	40.20	55.73	4.07	-	-
4. การท่องเที่ยวสามารถช่วยให้ นักท่องเที่ยว เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตคน ในท้องถิ่น	48.96	30.22	10.37	6.05	4.40
5. การท่องเที่ยวในชุมชนสามารถ แก้ปัญหาความยากจนในชุมชนได้	37.43	20.72	40.73	1.12	-
6. ผู้นำเที่ยวควรอธิบายถึงผลกระทบและ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยว	40.87	26.72	18.32	10.73	3.36
7. สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการ กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน	39.48	30.12	28.11	2.29	-
8. การท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความ สนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก	20.37	36.13	35.17	6.33	2.00
9. การนำขยะทุกชิ้นออกจากแหล่ง ท่องเที่ยวหลังจากนักท่องเที่ยวทิ้งไว้ เป็นสิ่งยุ่งยาก ไม่สามารถปฏิบัติได้	9.87	11.32	20.78	27.92	30.11
10. การอธิบายถึงเรื่องราวและความสำคัญ ของแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวฟัง เป็นเรื่องไร้ประโยชน์	-	2.96	8.77	31.95	56.32

ตาราง 31 (ต่อ)

เจตคติต่อการท่องเที่ยวในชุมชน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
11. การกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติใน การท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวรำคาญ และ ไม่มาเที่ยวอีก	3.18	7.32	20.17	33.87	35.46
12. การโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่ง ท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต้อง ดำเนินการ	42.13	28.34	22.23	7.30	-
13. การติดตามและดูแลพฤติกรรม นักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิดจะช่วยแก้ปัญหา สภาพแวดล้อมได้	20.19	27.32	37.18	10.01	5.30
14. การท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่สาเหตุ สำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมแหล่ง ท่องเที่ยวเสื่อมโทรม	22.74	27.11	38.33	10.46	1.36
15. สมาชิกในชุมชนต้องถือว่าการอนุรักษ์ สภาพแวดล้อมเป็นภารกิจของทุกคน	57.31	31.13	11.56	-	-
16. การแนะนำและชี้แจงการปฏิบัติตน ของนักท่องเที่ยวก่อนเข้าชมแหล่ง ท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ เสียเวลา	-	10.11	19.78	32.43	37.68
17. การป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับ นักท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของสมาชิกใน ชุมชน ที่ให้บริการนำเที่ยว	34.75	32.16	20.73	12.36	-

อย่างไรก็ตามเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบความแตกต่างของ
เจตคติต่อการท่องเที่ยวก่อนและหลังการพัฒนา พบว่าภายหลังการพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนมีเจตคติ
ที่ดีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=44.39$ $P<0.05$) ดังรายละเอียดในตาราง 32

ตาราง 32 ผลการทดสอบเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนก่อนและหลังการพัฒนา

เจตคติต่อการท่องเที่ยวของ หัวหน้าครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	t
ก่อนการพัฒนา	38.46	19.35	44.39
หลังการพัฒนา	64.52	10.41	

หมายเหตุ: *P < 0.05

ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยครอบคลุมตั้งแต่การร่วมวางแผน การดำเนินงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การประเมินการจัดการท่องเที่ยว จนถึงการร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งการมีส่วนร่วมจะส่งผลให้เกิดการเห็นคุณค่า ตระหนักและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ภายหลังจากพัฒนาพบว่า โดยภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา โดยมีการเข้าร่วมประชุมในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับมาก (ร้อยละ 61.30) มีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 53.90) มีส่วนร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการท่องเที่ยว (ร้อยละ 52.70) เคยได้รับการอบรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ร้อยละ 53.30) แต่อย่างไรก็ตามในการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในให้บริการบ้านพักยังมีน้อย (ร้อยละ 38.30) ในการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการในร้านอาหาร (ร้อยละ 38.00) แสดงรายละเอียดดังตาราง 33

ตาราง 33 ร้อยละของครัวเรือนในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้าน
 จุฬาลงกรณ์พัฒนา 10 ภายหลังการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยเทคนิค AIC

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งบริษัทสันติวิสุทธิ์ จำกัด	25.70	46.30	28.00
2. การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการนำเที่ยวชมหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ์ ค่ายทหารจำลอง	37.90	34.00	28.10
3. การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในให้บริการบ้านพัก	32.30	29.40	38.30
4. การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการขายของในร้านค้าชุมชน	27.80	35.30	36.90
5. มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการในร้านอาหาร	20.80	41.20	38.00
6. การมีส่วนร่วมเข้าร่วมประชุมในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยชุมชน	61.30	22.60	16.10
7. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์หรือรายได้จากบริษัท การท่องเที่ยว	45.80	29.90	24.30
8. การมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว	53.90	34.50	11.60
9. การมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎเกณฑ์ การท่องเที่ยวในชุมชน	49.30	32.70	18.00
10. การมีส่วนร่วมในการสำรวจความเสื่อมโทรมของหมู่บ้านและ แหล่งท่องเที่ยว	33.20	32.30	34.50
11. การมีส่วนร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทางด้านการท่องเที่ยว	52.70	34.10	13.20
12. การมีส่วนร่วมในการกำหนด คำอธิบายหรือให้ความรู้ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	27.80	37.60	34.60
13. การมีส่วนร่วมในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ นักท่องเที่ยว	34.90	39.10	26.00
14. การมีส่วนร่วมในการกำหนด หรือพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวในชุมชน	40.40	38.90	20.70
15. การมีส่วนร่วมในการกำหนด บทบาทของสมาชิกใน การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	40.30	37.40	22.30
16. การมีส่วนร่วมได้เข้ารับการอบรมการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน	53.30	32.10	14.60

ตาราง 33 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
17. การมีส่วนร่วมได้เข้ารับการอบรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	34.30	41.20	24.50
18. การมีส่วนร่วมได้รับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนอื่น	35.60	32.70	31.70
19. การมีส่วนร่วมในการแนะนำการปฏิบัติตนแก่นักท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยวในชุมชน	37.20	40.70	22.10
20. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ในครัวเรือนของตนเองและเพื่อนบ้านในชุมชน	43.40	34.00	22.60

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า ภายหลังการพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 28.93$ $P < 0.05$) ดังรายละเอียดในตาราง 35

ตาราง 34 ผลการทดสอบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนก่อนและหลังการพัฒนา

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	t
ก่อนการพัฒนา	59.73	10.59	28.93
หลังการพัฒนา	72.11	7.33	

หมายเหตุ: * $P < 0.05$

ผลการประเมินสภาพแวดล้อมและการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชน

สภาพแวดล้อมและการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านในการจัดการท่องเที่ยว จากการประเมิน โดยการตรวจสอบรายการตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว พบว่า มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบตั้งแต่จุดให้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบริเวณให้บริการอาหารกลางหมู่บ้าน บริเวณจอดรถ บริเวณอาคารพิพิธภัณฑสถาน บริเวณที่พักซึ่งสร้างและให้บริการโดยชุมชน ความสะดวกและความเรียบร้อยของระบบที่ใช้สัญจรในชุมชน เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนและบริเวณการจัดแสดงที่พักและค่ายพักแรม ซึ่งแสดงถึงประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวของโจรจินคอมมิวนิสต์ในอดีต สภาพแวดล้อมทางกายภาพดังกล่าวส่งผลให้หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีศักยภาพและมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ในด้านของการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชน พบว่า ภายหลังจากพัฒนา มีการจัดระบบการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การลงทะเบียนเพื่อสอบถามและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การจัดโปรแกรมนำเที่ยว การมีมัคคุเทศก์ของหมู่บ้าน การจูงนำเที่ยวในชุมชน การนำเที่ยว รวมถึงการให้ข้อมูลสารสนเทศอื่นๆ แก่นักท่องเที่ยวในชุมชน

การมีระบบการจัดการนำเที่ยวส่งผลให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจากการสัมภาษณ์กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชน พบว่า เกือบทั้งหมดมีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน อย่างไรก็ตามมีบางประเด็นที่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะจากประเทศมาเลเซียให้ความเห็นว่าควรมีสถานงานหรือศูนย์ประสานงานด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านตั้งอยู่ในตัวอำเภอเบตง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ติดต่อสอบถามข้อมูล รวมถึงมีรถรับส่งเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวระหว่างตัวเมืองเบตงกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นอกจากนี้ควรมีป้ายสื่อความหมายที่เป็นภาษาจีนและภาษาอังกฤษ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาพักค้างแรมในรีสอร์ทของหมู่บ้าน ได้เดินทางท่องเที่ยวศึกษาด้วยตนเองในตอนเย็นๆ หรือตอนเช้า

โดยสรุป จากการประเมินผลการพัฒนาส่งผลให้หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นเกิดเจตคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบส่งผลให้หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ซึ่งเคยเป็นพื้นที่การต่อสู้ทางอุดมการณ์และต่อสู้ด้วยอาวุธ ได้กลายเป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะด้านกายภาพ รวมถึงการจัดทำพิพิธภัณฑสถานหมู่บ้านการจัดทำพิพิธภัณฑสถานดำรงชีพและต่อสู้ในป่า การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การจัดสร้างรีสอร์ทในหมู่บ้านด้วยเงินโครงการ SML การจัดทำร้านอาหารในหมู่บ้าน รวมถึงการ

จัดตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด (นิติบุคคล) โดยสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ถือหุ้นเพื่อดำเนินกิจการด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมด้านการพัฒนาของหมู่บ้านที่นำเอารูปแบบการบริหารจัดการเชิงธุรกิจของภาคเอกชนมาใช้กับงานพัฒนาในรูปธุรกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur) หรือผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Social Enterpriser) ส่งผลให้หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและเป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษากำหนดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย ได้แก่ (1) แนวคิดด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว (3) แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (4) แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และ (5) แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้มาเป็นกรอบการวิจัย เพื่อหาคำตอบเชิงประจักษ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

1.1 ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

1.2 ศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

1.3 ศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

2. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

3. เพื่อประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

พื้นที่ดำเนินการวิจัย หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ตามพัฒนาการของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการเตรียมชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชนด้านการท่องเที่ยว ด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ระยะที่ 2 เป็นการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้มีอำนาจต่อรองและจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนาศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนและการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ระยะที่ 3 เป็นการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อประเมินผลของการดำเนินการพัฒนา ซึ่งการประเมินประกอบด้วยประเมินแบบมีส่วนร่วมกับสมาชิกในชุมชนเพื่อถอดบทเรียนที่เกิดจากการพัฒนา

การดำเนินการวิจัยทุกระยะจะมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกันทั้งนี้ทุกระยะของการดำเนินงานได้เน้นหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ซึ่งมีการเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Controls) กับกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งครอบคลุมในประเด็นตั้งแต่ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนปัญหาการท่องเที่ยวของชุมชน การมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละประเด็นมีดังนี้

1.1 ผลการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่าการท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เมื่อปี พ.ศ. 2536 ที่มีการตั้งเป็นหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อย่างเป็นทางการ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในหมู่บ้านได้เริ่มเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการชาวบ้านได้เริ่มที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อาทิ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) นอกจากนี้แล้วยังได้มีการจัดตั้งบริษัท สันติรีสอร์ท จำกัด ส่วนกิจการได้มีการดำเนินการภายในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2543 โดยมีเงินทุนในการจดทะเบียนทั้งสิ้น 5 ล้านบาท ปัจจุบันมีคณะกรรมการในการบริหารงานทั้งสิ้น 16 คน โดยมีการกำหนดหน้าที่ และดำเนินการเพื่อจัดทำห้องพักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว คู่มือร้านค้า ร้านอาหาร พิพิธภัณฑ์ การนำเที่ยวในหมู่บ้าน

1.2 ผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ได้นำเอาแนวคิดหรือหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งเมื่อพิจารณาในเรื่องของศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่แล้วนั้น จำเป็นต้องพิจารณาในองค์ประกอบต่าง ๆ กล่าวคือ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวคือความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุงหรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นมีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ในการประเมินศักยภาพที่ครอบคลุม 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการและด้านการมีส่วนร่วม

1.2.1 ศักยภาพทางด้านพื้นที่ พบว่าชุมชนจุฬาภรณ์พัฒนา 10 สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เนื่องจากว่า ชุมชนตั้งอยู่พื้นที่ชายแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย ทำให้นักท่องเที่ยวมาเลเซียสามารถที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ง่าย ประกอบกับมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์หนึ่งเดียวเฉพาะในพื้นที่ นอกจากนี้แล้วในผืนป่าบาลาฮารายังเป็นแหล่งพันธุ์ไม้และสมุนไพรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ในส่วนของความสะดวกในการเข้าสู่พื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอเบตงสู่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 บนเส้นทาง 4062 ใช้เวลาในการเดินทางโดยรถยนต์โดยประมาณ 30 นาที ระยะทางโดยประมาณ 25 กิโลเมตร ส่วนเส้นทางในการคมนาคมนั้นเป็นถนนลาดยางและคอนกรีต นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา10 ได้ตลอดทั้งปียกเว้นช่วงเทศกาล และวันเสาร์-วันอาทิตย์ ที่จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

1.2.2 ศักยภาพด้านการจัดการ พบว่า ด้านความปลอดภัยนั้น สามารถมีการจัดการได้เป็นอย่างดี มีสถานีตำรวจอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น มีร้านอาหาร โรงแรม ร้านขายของที่ระลึกให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องของระบบสาธารณูปโภคนั้น มีน้ำประปาและไฟฟ้าใช้ในพื้นที่โดยสะดวก มีระบบเครือข่ายโทรศัพท์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สายในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ในการควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวนั้นยังไม่มีจัดการอย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากจำนวนของนักท่องเที่ยวยังไม่มากเหมือนในพื้นที่การท่องเที่ยวอื่นๆ ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวนั้นยังขาดการจัดการในเรื่องของการบำรุงรักษา

1.2.3 ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมสำหรับเยาวชนในการออกค่ายอนุรักษ์ป่า กิจกรรมงานเทศกาลตรุษจีนและ

ครูษเฒ่าชาโกร ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นต่อเนื่องกันในทุกปีและยังเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เทศกาลงานผลไม้ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวพร้อมทั้งกินผลไม้พื้นถิ่นภาคใต้ไม่ว่าจะเป็นลองกอง ทูเรียน มังคุด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

1.2.4 ศักยภาพทางการมีส่วนร่วม ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นั้น พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นได้มีการดำเนินการร่วมกันมาแล้วในการดำเนิน โครงการที่หน่วยงานภาครัฐ ได้นำเข้ามาในหมู่บ้าน อาทิเช่น กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์ชาวบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จำกัด จะเห็นได้ว่า จากศักยภาพของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม เป็นการประเมินศักยภาพเชิงคุณภาพซึ่ง พบว่า หมู่บ้านจุฬาภรณ์ 10 มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่ยังคงมีความต้องการเร่งด่วนในการพัฒนาเช่นกระบวนการมีส่วนร่วม แนวทางในการบริหารจัดการและความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.3 ผลการศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่า การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยที่ชาวบ้านได้ริเริ่มในการจัดการ โดยตนเองจึงทำให้ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ จำนวนที่พักไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ความไม่พร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เช่น ป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมาย ขาดแผนที่ชุมชน สินค้าของที่ระลึกยังไม่หลากหลายและยังขาดมาตรฐานร้านอาหารไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว

1.4 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีส่วนร่วมน้อย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการบ้านพัก (ร้อยละ 52.00) การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการขายของในร้านค้าชุมชน (ร้อยละ 52.60) การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการในร้านอาหาร (ร้อยละ 53.00) การมีส่วนร่วมในการสำรวจความเสื่อมโทรมของหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 43.60) การมีส่วนร่วมในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว (ร้อยละ 41.00) อย่างไรก็ตามมีบางประเด็นที่แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 46.30) การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์การท่องเที่ยวในชุมชน (ร้อยละ 41.20) การมีส่วนร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นทางด้านการท่องเที่ยว (ร้อยละ 45.80) และกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทำให้ท่านหรือครัวเรือนของท่านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ร้อยละ 39.20)

1.4.1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่าหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 มีครัวเรือนทั้งหมด 98 ครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีอายุมากกว่ากว่า 60 ปี หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 53.06 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 23.46 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีนั้นอยู่เป็นส่วน ร้อยละ 12.24 ซึ่งระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลให้คนมีความรู้และมีทัศนคติที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้คนเรามีความแตกต่างทางด้านความรู้ ความคิด ทัศนคติ ดังนั้นระดับการศึกษาก็ย่อมส่งผลที่ทำให้คนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่แตกต่างกันด้วย หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกร เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าบาลา-ฮาลา ซึ่งเป็นป่าดิบชื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร โดยมีการทำสวนผลไม้ทุกครัวเรือน ได้แก่ ทูเรียน เงาะ มังคุด ซึ่งผลไม้เหล่านี้เป็นที่นิยมบริโภคของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย ดังนั้นในฤดูผลไม้จะมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวและเพื่อซื้อผลไม้ในชุมชน ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนรายได้ต่อเดือนของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี และมีสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยจำนวน 2 คน

1.4.2 ผลการศึกษาการรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับมากที่สุดในด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวช่วยลดการว่างงาน (ร้อยละ 40.82) รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ให้ผลดีมากกว่าผลเสีย (ร้อยละ 40.81) รับรู้ประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต การนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราสูงในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 33.67) รับรู้ถึงประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างสูงสุดในด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (ร้อยละ 28.57) นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีการรับรู้มากที่สุดในด้านที่การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง (ร้อยละ 26.53) และรับรู้ประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดค่าน้ำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นวัตถุดิบค้าที่ระลึก (ร้อยละ 24.49) รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟู

สิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของคนในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 23.47)

นอกจากนั้น คราวเรือนส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้ปานกลางในการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 42.86) มีการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน (ร้อยละ 38.78) มีการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง (ร้อยละ 38.77) และมีการรับรู้ถึงประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนให้สูงขึ้น (ร้อยละ 36.73) รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่มีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมชุมชน (ร้อยละ 34.69)

ผลการศึกษาพบว่า คราวเรือนส่วนใหญ่ มีการรับรู้ในระดับมากที่สุดในด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวช่วยลดการว่างงาน (ร้อยละ 40.82) ทั้งนี้เนื่องมาจากเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่ คนในชุมชนเกิดการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ดังนั้น คราวเรือนส่วนใหญ่จึงรับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวช่วยลดการว่างงานในชุมชนในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ให้ผลดีมากกว่าผลเสียในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 40.81)

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความคาดหวังในระดับปานกลางในประเด็น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม/สภาพการเข้าถึง (ร้อยละ 64.29) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้ทำให้เกิดการย้ายออกไปทำงานนอกท้องถิ่นลดลง (ร้อยละ 61.22) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้าเพียงพอต่อความต้องการของท้องถิ่น (ร้อยละ 59.18) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ท้องถิ่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (ร้อยละ 48.98) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ได้พบปะผู้คนจากทั่วโลก (ร้อยละ 46.94) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้หัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีงานทำ (ร้อยละ 46.94) นอกจากนี้มีคาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ในชุมชน (ร้อยละ 45.92) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับท้องถิ่นเท่ากัน (ร้อยละ 45.92) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เศรษฐกิจภายในครัวเรือนดีขึ้น (ร้อยละ 38.76) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น (ร้อยละ 36.73) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวช่วยให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ร้อยละ 36.73)

นอกจากนี้ คริวเรือนยังมีความคาดหวังในระดับน้อยในประเด็นที่การท่องเที่ยวทำให้เกิดพัฒนาที่ยั่งยืนในท้องถิ่น (ร้อยละ 39.80) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีงานทำในระดับน้อย (ร้อยละ 38.76) ความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวช่วยให้คริวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและคาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากองค์การภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในระดับน้อย (ร้อยละ 37.76) อีกทั้งมีความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีภายในคริวเรือนในระดับน้อยเช่นกัน (ร้อยละ 31.63)

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและเจตคติต่อการท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของคริวเรือนในชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นแรกเป็นการคัดเลือกปัจจัยเข้าสู่สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระเพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ หากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูงหรือไม่เป็นอิสระต่อกันทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity ไม่สามารถวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้ และขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) สำหรับปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์มีดังนี้

AGE	=	อายุของหัวหน้าคริวเรือน
EDUC	=	ระดับการศึกษาของหัวหน้าคริวเรือน (จำนวนปีที่ศึกษา)
INCOME	=	รายได้ของหัวหน้าคริวเรือน
TIME	=	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของคริวเรือน
HMEM	=	สมาชิกในคริวเรือน
PERC	=	การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
EPEC	=	ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว
KNOW	=	ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
ATT	=	เจตคติต่อการท่องเที่ยว
PAR	=	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายคู่ พบว่า มีตัวแปรอิสระบางคู่มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงขนาดความสัมพันธ์แล้วพบว่ามีความสัมพันธ์กัน ไม่สูงนักแม้จะมีนัยสำคัญก็ตาม คือมีค่าความสัมพันธ์รายคู่อยู่ระหว่าง 0.39-0.70 ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเอาตัวแปรอิสระทั้ง 9 ตัวไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่าปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน (ATT) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b = 0.891$ $P < 0.05$) โดยเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ ร้อยละ 46.24 ($R = 0.68$ $P < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมาจากวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) คือ ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน (KNOW) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนร่วมกับปัจจัยด้านเจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b = 0.438$ $P < 0.05$) โดยปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยวและปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันอธิบายการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้ร้อยละ 51.84 ($R = 0.72$ $P < 0.05$) ทั้งนี้ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 ($R^2 \text{ change} = 0.056$ $P < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 3 ปัจจัยด้านระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (EDUC) มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b = 0.34$ $P < 0.05$) และเมื่อนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนร่วมกับปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าปัจจัยทั้ง 3 ตัวสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ ร้อยละ 54.76 ($R = 0.74$ $P < 0.05$) โดยเฉพาะปัจจัยด้านระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.92 ($R^2 \text{ change} = 0.0292$ $P < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่าปัจจัยด้านการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (PERC) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b = 0.421$ $P < 0.05$) และเมื่อนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ

มีขั้นตอนร่วมกับปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยว (ATT) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว (KNOW) ระดับการศึกษา (EDUC) พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ร่วมกันอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวได้ร้อยละ 56.70 ($R^2=0.753$ $P<0.05$) ทั้งนี้การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.94 ($R^2=0.0194$ $P<0.05$)

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยด้านอายุของหัวหน้าครัวเรือน (Age) รายได้ของหัวหน้าครัวเรือน (INCOME) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของครัวเรือน (TIME) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (HMEM) และความคาดหวังจากการท่องเที่ยว (EPEC) ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$)

2. ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการ AIC ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลอัยเยอร์เวง หมู่บ้านจุฬาภรณ์ 10 เทศบาลเมืองเบตง องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรอำเภอ/ปศุสัตว์/พัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยะลา ททท. ฝ่ายปกครองของอำเภอ สมาคม/ชมรมผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรมที่พักและร้านอาหาร นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ตัวแทนจากทหาร ตัวแทนชาวบ้านในหมู่บ้าน จำนวน 90 คน ได้เข้าร่วมประชุม ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่า สภาพในอดีตของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับน้อย ส่วนสภาพปัจจุบันชุมชนมีความคาดหวังต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ซึ่งผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จากการดำเนินการ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยใช้เทคนิค AIC (Appreciation Influence Controls) ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน แล้วได้ผลลัพธ์ที่เป็นแผนปฏิบัติการ (Action plan) โดยการแยกกิจกรรมโครงการ จัดลำดับความสำคัญในขั้นการควบคุมไปสู่การกระทำ ซึ่งเป็นขั้นตอนการแสวงหาผู้รับผิดชอบและนำไปสู่การจัดทำแผนการทำงานของแต่ละกิจกรรมโครงการในกระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ชัดเจน และแบ่งประเภทโครงการออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กิจกรรมโครงการที่ชาวบ้านทำเอง 2) กิจกรรมโครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก 3) กิจกรรมโครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ ส่วนขั้นตอนของการปฏิสัมพันธ์หรือสมาชิกที่มีอิทธิพลระหว่างกันนั้นได้

แบ่งออกเป็นชั้นที่กลุ่มเป้าหมายระบุสิ่งที่ต้องการทำให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการทำ โดยระบุเป็นกิจกรรม โครงการและชั้นของคารแยกประเภทกิจกรรม โครงการ และจัดลำดับความสำคัญ คือ

1. ระบุว่ากิจกรรม โครงการ ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ
2. การจัดแยกประเภทกิจกรรม โครงการ และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม

โครงการที่ได้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) กิจกรรมโครงการที่ชาวบ้านทำเองจำนวน 5 โครงการ ได้แก่

1.1.1) การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหมู่บ้านจุฬากรณีพัฒนา 10 โดยการปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับตามฤดูกาล

1.1.2) การปรับปรุงภูมิทัศน์สวนสมุนไพรในสวนป่าให้มีความสวยงามและเป็นระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้พืชพรรณสมุนไพร

1.1.3) จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อให้ข้อมูลของการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์และความรู้แก่นักท่องเที่ยว

1.1.4) จัดการอบรมผู้ดูแลเว็บไซต์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อมูล รวมถึงการโต้ตอบนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมีข้อสงสัยหรือเมื่อมีการซื้อขายสินค้าและบริการผ่านหน้าเว็บไซต์

1.1.5) จัดพนักงานผู้ดูแลเว็บไซต์ของหมู่บ้าน

2) กิจกรรมโครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอกจำนวน 26 โครงการ ได้แก่

2.1.1) จัดทำป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในหมู่บ้านเพื่อนำทางให้นักท่องเที่ยวไม่หลงทางและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

2.1.2) จัดทำป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว

2.1.3) จัดทำป้ายสื่อความหมายต้นไม้ พืชสมุนไพรที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชน

2.1.4) จัดทำป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในหมู่บ้านเพื่อนำทางให้นักท่องเที่ยวไม่หลงทางและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

2.1.5) จัดทำป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว

2.1.6) จัดทำป้ายสื่อความหมายต้นไม้ พืชสมุนไพรที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชน

2.1.7) จัดทำแผนที่กายภาพของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน อาทิเช่น ร้านอาหาร ร้านค้า โรงแรม บ้านพักผู้ใหญ่วัยบ้าน เป็นต้น

2.1.8) จัดทำแผนที่ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เพื่อนำเสนอถึงประวัติของความเป็นชุมชนคอมมิวนิสต์

2.1.9) จัดทำแผนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พืชสมุนไพร การปลูกยาง การเลี้ยงไก่ เป็นต้น

3) กิจกรรมโครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐจำนวน 18 โครงการ ได้แก่

3.1.1) จัดทำป้ายบอกทางตั้งแต่อำเภอเบตงมายังหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร

3.1.2) จัดทำป้ายของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ใหม่ ให้มีความสวยงาม และมีภาษาที่หลากหลาย (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาฮาซาและภาษาจีน) เพื่อรองรับกับนักท่องเที่ยว

3.1.3) การปรับปรุงสระน้ำที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้สวยงามและให้มีความสะอาดเพื่อที่จะรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

3.1.4) สร้างสระน้ำใหม่เพื่อเลี้ยงปลาสวยงาม ปลูกต้นไม้เพื่อสร้างความสวยงามในพื้นที่

3.1.5) ปรับพื้นที่เพื่อทำที่จอดรถแก่นักท่องเที่ยว รถบัส รถตู้ และรถยนต์ส่วนตัว

3.1.6) ปรับปรุงถนนสายหลักที่ใช้ในการเข้า-ออกหมู่บ้าน ตั้งแต่สามแยกปากทางเข้าหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร

3.1.7) ปรับปรุงถนนโดยรอบศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้านเพื่อลดปัญหาเรื่องฝุ่นและเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนในชุมชน

3.1.8) ปรับปรุงถนนโดยรอบที่พักของคนในชุมชนและที่พักของนักท่องเที่ยว

3.1.9) ปรับปรุงถนนไปสถานที่โดยรอบหมู่บ้าน อนุสาวรีย์วีรชน ต้นไม้ใหญ่ในสวนป่าบาตา-ฮาลา

3.1.10) ปรับปรุงระบบน้ำประปาหมู่บ้านให้มีความสะอาดและเพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

3.1.11) ปรับปรุงระบบไฟฟ้าในหมู่บ้านให้เพียงพอแก่ความต้องการใช้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

3.1.12) เพิ่มไฟกิ่งตามเส้นทางคมนาคมตั้งแต่สามแยกปากทางเข้า หมู่บ้านจุฬาพัฒนา 10 ความยาว 10 กิโลเมตร

3.1.13) เพิ่มไฟกิ่งในหมู่บ้านเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

3.1.14) เพิ่มเสาสัญญาณโทรศัพท์มือถือ ถู้อในเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้ สะดวกแก่การติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนและของนักท่องเที่ยว

3.1.15) ขยายสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สายให้ครอบคลุมพื้นที่ของหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

3.1.16) ปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในหมู่บ้านให้เป็นพิพิธภัณฑ์ จำลองวิถีชีวิตของชุมชน

3.1.17) การพัฒนาระบบสารสนเทศในการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เช่น ระบบการจองห้องพัก ร้านอาหาร ห้องประชุม ทัวร์นำเที่ยว การพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านสู่ความเป็นนานาชาติ

3.1.18) จัดทำเว็บไซต์แนะนำหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ในการทำแผนในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนา ออกมา 4 กลุ่มด้วยกัน คือ

2.1 การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ (Tourism Production Development) ที่มุ่งเน้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ประกอบด้วยศูนย์ข้อมูล นักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ศูนย์จำหน่ายของที่ระลึก ศูนย์แสดงสินค้าและจำหน่ายสินค้าของชุมชน บ้านพักโฮมสเตย์ และแหล่งการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ประกอบด้วยโครงการ 1) การปรับปรุง ภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน 2) การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์จำลองวิถีชีวิต 3) การปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้านและ ภายในหมู่บ้าน 4) ปรับปรุงระบบน้ำ ไฟฟ้าและโทรศัพท์ 5) จัดทำค่ายกิจกรรมนันทนาการ 6) การ จัดทำแผนที่ชุมชน 7) การจัดทำป้ายบอกทาง/ป้ายสื่อความหมาย

2.2 การพัฒนาด้านการจัดการ (Tourism Management Development) เป็นการ พัฒนาทักษะด้านการท่องเที่ยวให้คนในพื้นที่การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วยโครงการ 1) พัฒนาระบบบริหารจัดการ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.3 การพัฒนาด้านการตลาด (Tourism Marketing Development) การตลาด เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการพัฒนา เนื่องจากการเสนอขายสินค้าและบริการให้กับลูกค้าซึ่งต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นระบบ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนทิศทางการท่องเที่ยวจากการไปใน พื้นที่การท่องเที่ยวเดิมๆ ไปในเส้นทางหรือพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ ๆ โดยเฉพาะการจัดทำป้าย

แสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว โบราณวัตถุประสาสัมพันธน์ เว็บไซต์และฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ประกอบด้วยโครงการ 1) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการตลาด 2) การจัดทำเว็บไซต์สื่อประสาสัมพันธน์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน

2.4 การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์(Tourism Human Resource Development) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากรทางการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะของบุคลากรทางการท่องเที่ยวเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถใช้ทักษะต่างๆ ในการทำงานได้ประกอบด้วยโครงการ 1) การฝึกอบรมมัคคเทศก์ท้องถิ่น (นักสื่อความหมาย) 2) การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 3) การพัฒนาเยาวชนในการเรียนรู้ประวัติชุมชน

3. ผลการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้าน ภูภารณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว โดยภาพรวมสมาชิกชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนในสูงขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน (ร้อยละ 73.46) สมาชิกในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน (ร้อยละ 75.51) สมาชิกในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับจัดการระเบียบการท่องเที่ยวในชุมชน (ร้อยละ 76.53) ความจำเป็นในการจัดทำป้ายสื่อความหมายในการท่องเที่ยว (ร้อยละ 75.51) และสมาชิกในชุมชนต้องทำหน้าที่ในการสื่อความหมายหรืออธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 79.59)

4. ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้าน ภูภารณ์พัฒนา 10

พบว่าภายหลังการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องและครอบคลุมตามหลักการจัดการท่องเที่ยว โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจัดการระบบการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกในชุมชน การระดมความคิดของคนในชุมชนเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการประเมินสภาพแวดล้อมและการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งสภาพแวดล้อมและการจัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านในการจัดการท่องเที่ยว จากการประเมิน โดยการตรวจสอบรายการตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว พบว่า มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบตั้งแต่

จุดให้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบริเวณให้บริการอาหารกลางหมู่บ้าน บริเวณจอดรถ บริเวณอาคาร พิพิธภัณฑสถานชุมชน บริเวณที่พักซึ่งสร้างและให้บริการโดยชุมชน ความสะดวกและความเรียบร้อย ของระบบที่ใช้สัญญาณในชุมชน เส้นทางรถท่องเที่ยวในชุมชนและบริเวณการจัดแสดงที่พักและ ค่ายพักแรม ซึ่งแสดงถึงประวัติศาสตร์การต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ในอดีต สภาพแวดล้อมทางกายภาพดังกล่าวส่งผลให้หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 มีศักยภาพและมีความ พร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในด้านของการจัดระบบการท่องเที่ยวใน ชุมชน พบว่าภายหลังการพัฒนา มีการจัดระบบการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การลงทะเบียน เพื่อสอบถามและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การจัดโปรแกรมนำเที่ยว การมีมัคคุเทศก์ของหมู่บ้าน การจัดทำเที่ยวในชุมชน การนำเที่ยว รวมถึงการให้ข้อมูลสารสนเทศอื่นๆ แก่นักท่องเที่ยวในชุมชน

ส่วนผลการประเมินเจตคติทางการท่องเที่ยว จากผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นว่า เจตคติของหัวหน้าครัวต่อการจัดการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการ ท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาใน รายละเอียดพบว่า มีบางประเด็นต้องได้รับการพัฒนาและยังมีหัวหน้าครัวเรือนบางกลุ่มมีเจตคติที่ต่ำ หรือไม่ดีต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งภายหลังจากการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมิน เจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 พบว่า โดย ภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนมีเจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นเฉพาะในประเด็นการมีส่วนร่วม ของสมาชิกในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน อีกทั้งการท่องเที่ยวสามารถจูงใจให้ นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมสามารถทำ ให้เกิดในชุมชนได้และสมาชิกในชุมชนต้องถือว่าการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นภารกิจของทุกคน รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต้องดำเนินการ แต่ อย่างไรก็ตามครัวส่วนใหญ่ก็ยังไม่แน่ใจในประเด็นที่ว่า การท่องเที่ยวในชุมชนสามารถแก้ปัญหา ความยากจนในชุมชนได้ นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบความแตกต่างของเจตคติต่อการ ท่องเที่ยวก่อนและหลังการพัฒนา พบว่าภายหลังการพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนมีเจตคติที่ดีเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=44.39$ $P<0.05$)

นอกจากนี้การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนบ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10 พบว่า การมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬารัตน์ พัฒนา 10 มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวได้สอดคล้องกับกับหลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดย ชุมชน พบว่าโดยภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะ ในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา โดยมีการเข้าร่วมประชุมในชุมชนเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับมาก มีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว มี

ส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการท่องเที่ยว เคยได้รับการอบรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่อย่างไรก็ตามในการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในให้บริการบ้านพักยังมีน้อยในการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการในร้านอาหาร เพื่อให้เห็นผลของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนก่อนและหลังการพัฒนา พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 28.93 P < 0.05$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภายหลังการพัฒนา หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นแสดงให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยและพัฒนามีประสิทธิภาพต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมคือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น เกิดจากปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม มีลักษณะของการมีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติดำเนินการตามแผน ติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ จึงทำให้เกิดแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการนำแผน ไปใช้ จึงเปิดโอกาสให้มีผู้รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในกิจกรรม โครงการทั้งประเภท กิจกรรมโครงการที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมโครงการที่ชาวบ้านทำเองและรับการช่วยเหลือจากภายนอก และกิจกรรมโครงการที่ขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ จึงได้ผลสำเร็จจากการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีประเด็นการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. จากการศึกษาสถานการณ์การการท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จากศึกษาข้อคิดเห็นและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นปัจจัยในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มาเป็นระยะเวลาานพอสมควร ซึ่งในปัจจุบันนั้นหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ได้เริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามาโดยที่คนในชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ได้มีการจัดทำรายการนำเที่ยว การสร้างที่พัก ร้านค้าชุมชนพิพิธภัณฑ เพื่อรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีความเป็นชุมชนชาวจีนที่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆ มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนภูมิปัญญาที่โดดเด่น ชุมชนยังคงสภาพชุมชนที่เป็นชนบทได้อย่างเหนียวแน่น ดังนั้นการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ควรให้การพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ สตูล สงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของภาคใต้และของประเทศ โดยมีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นแตกต่างจากจังหวัดอื่นและมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน

2. จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ประสบปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เรื่องการประชาสัมพันธ์ เรื่องที่พักจำนวนที่พียงไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ความไม่พร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกของการเดินทาง เช่น ป้ายบอกทางเก่า ชำรุดและมีจำนวนน้อย ไม่มีป้ายสื่อความหมาย ไม่มีแผนที่ชุมชน สินค้าของที่ระลึกยังไม่หลากหลายและขาดมาตรฐาน ร้านอาหารไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว เป็นภาพสะท้อนของผลกระทบจากการความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ขาดการจัดการที่ดี และไม่ได้คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ แนวทางสำคัญในการปัญหาผลกระทบของการท่องเที่ยวแนวทางหนึ่งคือการเสนอให้มีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างความรู้ความเข้าใจหรือความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านสิทธิชุมชนที่เห็นว่าการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรควรเป็นสิทธิชุมชนที่จะดำเนินการ และเชื่อมั่นว่าชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรของตนได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ในกรณีหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ก็เช่นเดียวกัน หากพิจารณาในมิติสิทธิชุมชน การจัดการหรือการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็จะส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการจัดกิจการท่องเที่ยว มีส่วนในการได้รับผลประโยชน์หรือรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนก็จะส่งผลให้ชุมชนเห็นคุณค่า ตระหนักในความสำคัญของชุมชน และร่วมกันดูแลรักษาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. ศักยภาพของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เกื้อหนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งจากการศึกษา พบว่าก่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนน้อย จะเห็นได้ว่าศักยภาพของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม จากการประเมินศักยภาพเชิงคุณภาพซึ่ง พบว่า หมู่บ้านจุฬาภรณ์ 10 มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ยังมีความต้องการเร่งด่วนในการ

พัฒนาการท้องถิ่นของชุมชน เช่น กระบวนการมีส่วนร่วม แนวทางในการบริหารจัดการและ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการท้องถิ่นโดยชุมชน จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมีความสำคัญและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา โดยเฉพาะการสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการท้องถิ่นของชุมชนน่าจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นโดยชุมชน

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นโดยชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนต้องมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรการท้องถิ่น การสร้างความพึงพอใจแก่นักท้องถิ่น และศักยภาพในการกระจายรายได้จากการท้องถิ่นในชุมชน เพราะเป็นองค์ประกอบดังกล่าวจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สมาชิกในชุมชนหรือครัวเรือนในชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติจริงให้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการท้องถิ่นโดยชุมชน และทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการท้องถิ่นมองว่าการทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น และสิ่งสำคัญที่สุดคือเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุน ชุมชนมีวัตถุดิบพร้อมที่จะให้การพัฒนา ประการสุดท้ายผลที่ได้ก่อให้เกิดตนเองและครอบครัวคือ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าวเป็นเครื่องชี้วัดอย่างหนึ่งว่าหากชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อการท้องถิ่น ผลที่ตามมาคือก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท้องถิ่นของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งผลของการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท้องถิ่นตามกรอบแนวคิดดังกล่าวได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท้องถิ่นได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action Research) เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 โดยเน้นกระบวนการในการกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนฝึกคิดทบทวนการดำเนินกิจกรรมการท้องถิ่นในชุมชนเพื่อให้เกิดการรวมตัวขึ้นมาในรูปองค์กรชุมชน และสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดความเข้มแข็งทั้งในด้านโครงสร้างและการดำเนินงาน โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543: 81ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น มีนักวิจัยภายนอกชุมชนทำหน้าที่เป็นนักจัดองค์กร ช่วยอบรมให้ความรู้และทักษะการทำวิจัยแก่ชุมชน และระวังในการครอบงำความคิดและการตัดสินใจของชุมชน ส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นผู้มีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย อย่างไรก็ตามจากการปฏิบัติงานจริงในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท้องถิ่นโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 พบว่าผู้วิจัยต้องใช้ความอดทนอย่างมากในการดำเนินงานเพราะไม่สามารถกำหนดให้ชุมชนดำเนินการหรือพัฒนาการตามกรอบเวลาของการวิจัยที่กำหนดไว้

นอกจากนั้นระหว่างการดำเนินการวิจัยยังมีปัจจัยหรือเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นเรื่องสถานการณ์ความไม่สงบของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ตั้งอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากในเรื่องความปลอดภัย เนื่องจากความปลอดภัยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านและผู้ร่วมวิจัย อีกทั้งการเดินทางเข้าชุมชนค่อนข้างลำบากหากเดินทางในเส้นทางปรกติ รวมทั้งความไม่ไว้วางใจของชาวบ้านในชุมชนต่อผู้วิจัย เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่วิจัยล้วนเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ทั้งสิ้น ชาวบ้านมีแนวความคิดและอุดมการณ์ มีความเชื่อมั่นในการปกครองตนเองสูง ไม่ยอมรับความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกชุมชนจนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น ซึ่งแนวทางในการดำเนินงานคือต้องให้เวลากับชุมชนในการปรับตัวและเผชิญกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนได้วิเคราะห์และตระหนักในการดำเนินงานร่วมกันถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการดำเนินงานวิจัยให้บรรลุผล ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร (2545: 17-18) กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่น่าจะเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาของคนที่อยู่กับปัญหาในบริบทของชุมชน โดยมีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย คือ ชาวบ้าน นักพัฒนาที่มาจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนและนักวิชาการที่เป็นนักวิจัยเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีกระบวนทัศน์เฉพาะเจาะจง (Specific Paradigm) กับปัญหาหนึ่งและเชื่อว่าเป้าหมาย คือการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาใหม่หรือปรับปรุงข้อค้นพบทฤษฎีที่เหมาะสมกับปัญหา รวมทั้งมีวิธีการวิจัยที่เหมาะสมโดยร่วมใช้กระบวนการ PAR เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาของกลุ่มที่อยู่กับปัญหาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

6. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมากขึ้นนั้น สามารถทำได้หลายวิธี สามารถส่งเสริมท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จัก โดยการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เน้นการเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ท่องเที่ยวชายแดน เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวภายในจังหวัดยะลา หรือการท่องเที่ยวระหว่างไทย-มาเลเซีย การสร้างเครือข่ายนักท่องเที่ยวที่เป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ที่เป็นสหราชอาณาจักรที่อยู่นอกประเทศต่าง ๆ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และจีน ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในมาตรการที่ทำให้เกิดการพัฒนารท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดขึ้นได้

7. กระบวนการประเมินผลการดำเนินการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาของการดำเนินการพัฒนา เพื่อสะท้อนให้เห็นผลของการดำเนินงานพัฒนาอันจะนำไปสู่การคิดและกำหนด

แนวทางในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการประเมินดังกล่าว ในการวิจัยนี้ได้ใช้การประชุมเสวนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นเครื่องมือสำคัญในการทบทวนเพื่อถอดบทเรียนของการพัฒนาและการประเมิน โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดผลการดำเนินการวิจัยว่ามีความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานวิจัยก่อนและหลังการพัฒนา ซึ่งการประเมินดังกล่าวอาจมีข้อกังขาว่าไม่สามารถควบคุมผลแทรกซ้อนและอาจไม่แม่นยำ เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่เป้าหมายย่อมเกิดจากเงื่อนไขอื่นด้วย ซึ่งในการประเมินผลโครงการทางสังคมและโครงการพัฒนาถือว่าประเด็นของ “กระบวนการดำเนินงาน” มีความสำคัญมาก เป็นส่วนสะท้อนให้เห็นถึงความยั่งยืนของการพัฒนาและความเข้มแข็งของกลุ่มหรือประชาชนที่เข้าร่วมโครงการได้ชัดเจน เพราะงานพัฒนาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวิธีการและกระบวนการดำเนินงานมากกว่าที่จะมุ่งผลของกิจกรรมโดยตรง กล่าวคือให้ความสำคัญต่อกระบวนการของชุมชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วม การเรียนรู้และกระบวนการกลุ่ม การเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปารีชาติ วัลย์เสถียรและคณะ, 2543: 81

8. การนำกระบวนการ AIC มาใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกระบวนการที่ฝึกคนให้มีทักษะชีวิต รู้จักแสดงความคิด รับรู้หรือปฏิเสธความคิดผู้อื่น วิเคราะห์และเลือกมาสังเคราะห์เป็นของตนเองและของส่วนรวม โดยที่จะเลือกคนมาร่วมประชุม มีความสำคัญ เพราะต้องการความหลากหลาย ทั้งจากผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและผู้มีประสบการณ์ชีวิต ที่เกี่ยวกับประเด็นของการมาร่วมทำแผน จึงจะได้มุมมองกว้างและความคิดแบบรอบยอด ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกระบวนการดังกล่าวโดยคัดเลือกกลุ่มคนที่มีความหลากหลายซึ่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์ 10 เทศบาลเมืองเบตง องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรอำเภอ/ปศุสัตว์/พัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยะลา ททท. ฝ่ายปกครองของอำเภอ สมาคม/ชมรมผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรมที่พักและร้านอาหาร นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ตัวแทนจากทหาร ตัวแทนชาวบ้านในหมู่บ้าน จำนวน 90 คน ได้เข้าร่วมประชุม ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทำกระบวนการ AIC ของ ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2543 กล่าวว่าการวิจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้เทคนิคกระบวนการ AIC ประสบความสำเร็จ ต้องประกอบได้ด้วยหลักการดังกล่าว ซึ่งหัวใจของเทคนิคกระบวนการ AIC คือ การระดมความคิดและสร้างการยอมรับซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการตัดสินใจ ในการกำหนดอนาคตร่วมกันและเน้นการสร้างพลังความคิด วิเคราะห์และเสนอทางเลือกในการพัฒนา ฉะนั้นวิทยากรกระบวนการจะต้องทำการศึกษาและการเตรียมชุมชนก่อนดำเนินการมาเป็นอย่างดี รวมทั้งต้องมี

ประสบการณ์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการประชุม มีไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เหมาะสม จึงจะสามารถดำเนินการตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง ชุมชนเป็นผู้คิด เป็นผู้ดำเนินการ เป็นผู้ทดลองปฏิบัติการทางเลือกนั้น ๆ โดยผ่านกระบวนการวิจัยที่สร้างให้เกิดการเรียนรู้ มีกระบวนการปฏิบัติงานและประเมินผลร่วมกัน อันเป็นการบริหารจัดการภายใต้กรอบแห่งแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการในแนวราบ ปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรมีสิทธิในการร่วมจัดการทรัพยากร สืบเนื่องจากบริบทและความจำเป็นดังกล่าว การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเป็นแบบชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยมีประเด็นข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

1. การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยผ่านกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งมีฐานคิดการพัฒนาจากล่างขึ้นบน โดยสมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงพัฒนายุทธวิธีการดำเนินโครงการตลอดเวลา เพื่อให้โครงการสอดคล้องกับความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน จากการดำเนินการวิจัยตามกระบวนการดังกล่าว พบว่า ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ไม่สามารถเห็นผลได้ในเวลาอันสั้น โดยเฉพาะการดำเนินงานตามเวลาที่กำหนดภายใต้กรอบการวิจัย ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยในลักษณะ เป็นการมุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องใช้เวลาในการดำเนินงานนานในระดับหนึ่งจนมั่นใจว่าโครงการที่ดำเนินงานจะก่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนแก่ชุมชนนั้น ๆ

2. การดำเนินโครงการเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมสมาชิกในชุมชนได้รับผลประโยชน์ โดยเฉพาะรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ส่งผลให้กลุ่มผลประโยชน์เดิมในชุมชนได้รับผลกระทบด้วย เนื่องจากมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนลดลง ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ทำให้การพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็งเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ดังนั้นในการดำเนินโครงการวิจัยในลักษณะนี้ จำเป็นต้องวิเคราะห์ชุมชนอย่างละเอียดก่อนดำเนินโครงการวิจัย พร้อม

ทั้งสามารถจูงใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งหมด (stakeholders) ได้เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการตั้งแต่เริ่มแรก จนถึงสิ้นสุดโครงการ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและมีส่วนร่วมในการทำงานตามโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ควรให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นอยู่แล้วให้มีความพร้อมและสามารถสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ในทุกชนชาติ ควรจัดทำระบบการบริการนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและประเทศจีนจึงจำเป็นต้องเพิ่มความรู้ด้านภาษาภาษาภาษาจีน และมีการอธิบายข้อมูลที่ถูกต้อง

4. งานวิจัยเพื่อพัฒนาเป็นงานวิจัยที่ต้องลงทุนสูง โดยเฉพาะเงินทุนในการดำเนินการทั้งในด้านการจัดประชุมสัมมนา การดูงานนอกสถานที่ของสมาชิกในชุมชน การจัดฝึกอบรมอาชีพในชุมชน เช่นงานประดิษฐ์สินค้าของที่ระลึก และการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน ล้วนต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการวิจัยและพัฒนา ดังนั้น องค์กรรัฐ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาหรือหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัดควรให้การสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมดังกล่าว เพราะผลที่ได้จากการสนับสนุนงบประมาณสามารถเห็นเป็นรูปธรรมในการพัฒนาทางการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

1. หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया (พคม.) ที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ซึ่งนอกจากหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 แล้ว ยังมีหมู่บ้านที่เป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อีกหลายหมู่บ้าน ฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาเส้นทางหรือโครงข่ายทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในพื้นที่ประวัติศาสตร์ดังกล่าว เพื่อบันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ และส่งเสริมให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และบริเวณใกล้เคียง

2. สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในหุบเขา ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ได้แก่ ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ ได้แก่ ทุเรียน มังคุด ลองกอง เงาะ การปลูกผัก ได้แก่ ผักกวางตุ้ง ผักบุ้ง ผักหวาน ผักน้ำ และ

เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่เถาะ ไก่เบตง ปลาจีน ปลานิล จากสภาพภูมิศาสตร์และการประกอบอาชีพดังกล่าวภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนอาชีพดังกล่าวและส่งเสริมการตลาดที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนชาวเกษตรและส่งเสริมสินค้าการเกษตร

3. จากผลการวิจัย พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มากที่สุด คือปัจจัยด้านเจตคติต่อการท่องเที่ยว รองลงมา คือปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านระดับการศึกษา และปัจจัยด้านการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่าการมีเจตคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้น ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่คนในพื้นที่เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวในชุมชนให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชนอย่างถูกต้อง รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมาจากการท่องเที่ยว หากไม่มีการจัดการและมีการเตรียมพร้อมในการรองรับที่ดี เพื่อที่จะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมากขึ้นในทุกกระบวนการตั้งแต่การคิดวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับอดีตพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ซึ่งในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์เพื่อเก็บวัตถุโบราณและภาพถ่ายในสมัยอดีต นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆของตนเองในอดีต อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเครือข่ายและเชิงประวัติศาสตร์กับคนจีนในมาเลเซีย และคนจีนในไทยที่มีประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมกัน ดังนั้นจึงควรมีงานวิจัยในเชิงการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้แล้วงานวิจัยประเภทการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชายแดน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนชาวจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งควรจะนำมาเป็นประเด็นหรือหัวข้อในการวิจัยครั้งต่อไป

2. พัฒนาการในการบริหารจัดการทางด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 นั้นเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 และมีการจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดที่รับผิดชอบในการจัดการห้องพัก (สันติรีสอร์ท) ร้านอาหาร พิพิธภัณฑ์ ตลอดจนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่จะนำเที่ยวในพิพิธภัณฑ์และในพื้นที่เขตหมู่บ้านจุฬาภรณ์ เช่น พื้นที่ป่าบาลาฮาธา, อนุสาวรีย์วีรชนของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาชา และค่ายทหารจำลอง ซึ่งตลอดระยะเวลากว่า 20 ปี การท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ที่เน้นเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ยังคงมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง งานวิจัยเรื่องการตลาด (Marketing research) จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หากลยุทธ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กฤติยา จักรสาร. 2545. การส่งเสริมความรู้พื้นฐานด้านพฤษศาสตร์ให้แก่เกษตรกรและ
นักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กานต์พิชชา สุริคุณาพงษ์. 2545. แนวทางในการพัฒนาภาคเชียงรายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. สรุปรายงานการดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว
เพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- _____. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- จุฑาทิพย์ เจริญลาภ และ รุ่งทิพย์ ว่องปฏิบัติการ. 2545. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว.
กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- เฉลิมชัย ปัญญาดี. 2543 รายงานผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ชยันต์ วรรณระภูติ. 2538. เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว บทความและการอภิปรายทางวิชาการ. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดรรรชนี เอมพันธุ์. 2545. เอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ทะนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ. 2532. การศึกษาคุณภาพเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมกรมการพัฒนาชุมชน.
กรุงเทพฯ: ศูนย์นิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ทศดาว บุญปัญญาโรจน์. 2545. แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้าตาม
หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภณ
การพิมพ์.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2550. การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ในการประชุมเทศกาลการท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ธวัชชัย รัตนช้อน. 2545. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. เชียงใหม่:
วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- _____ . 2546. คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พรพิมล วิกรัยพัฒน์. 2542. การประเมินความต้องการในการพัฒนาความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาผู้เข้ารับการอบรมมัคคุเทศก์เดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์วี โรจน์รุ่งสัจย์. 2553. การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเอส พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ไพโรจน์ ชลารักษ์. 2548. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”. วารสารราชภัฏตะวันตก 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 20-21.
- ภราเดช พັນวิเชียร. 2548. “การท่องเที่ยวชุมชน ทิศทางและศักยภาพ”. จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- มนัส สุกลักษณ์. 2544. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มนัส สุวรรณ. 2541. โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิศรา สามารณ. 2543. รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: แอลที.
- ยศ สันตสมบัติ. 2540. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____ . 2542. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- _____ . 2544. การท่องเที่ยวทางเลือกใหม่สำหรับภาคเหนือ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____ . 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ. โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.
- ยศ สันตสมบัติ และ อัมมาร สยามวาลา. 2541. นิเวศวิถุคความรู้อั้กับวาทะ. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- รณกร ตีรกานนท์. 2541. “มุมมองของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน” ข่าวสารป่ากับชุมชน 5, 11 (กันยายน): 15-18.

รัฐทิตยา หิรัณหาค. 2544. แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์. 2536. สิทธิชุมชน การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่น.

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบการบรรยาย อัดสำเนา.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. 2543. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. เลย: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเลย.

สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2543. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2548. คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนและบ้านพักแบบโฮมสเตย์. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

_____. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2547. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2554-2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักมาตรฐานการศึกษา. 2545. การประเมินเพื่อพัฒนา. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

— สัทธินัฐ ประพุทธนิตินสาร. 2545. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: แนวคิดและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สินธุ์ สโรบล และคณะ. 2545. การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์: โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____ . 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.

เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ. 2540. การประเมินผลโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.

กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.

สุพัตรา วิชัยประเสริฐกุล. 2545. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. 2537. การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. 2540. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

องอาจ นัยพัฒน์. 2551. การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสาน

วิธีการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ.

อรพินท์ สฟโชคชัย. 2538. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน.

กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย

อโนทัย เพียรคงชล. 2540. ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง.

เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

Adhikary, Mc. Kinsey. 1995. "Management of Ecotourism" Ecotourism : Concept, Design and Strategy. Bangkok: Srinakharinwirot.

Buckley,R. 1993. Research Report of 1993 International Centre for Ecotourism Research.

Australia: Gold Coast.

Collier, A. and Harraway. 1997. The New Zealand Tourism Industry. Auckland: Longman.

Fennell, David A. 1999. Ecotourism an Introduction. London: Routledge.

Boo, Elizabeth. 1990. Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol 1 and 2. Washington,

D.C.: World Wildlife Fund

Hatton, M. 1999. Community-Based Tourism in the Asia-Pacific. Toronto: Canadian Tourism

Commission, Asia-Pacific Economic Cooperation and Canadian International

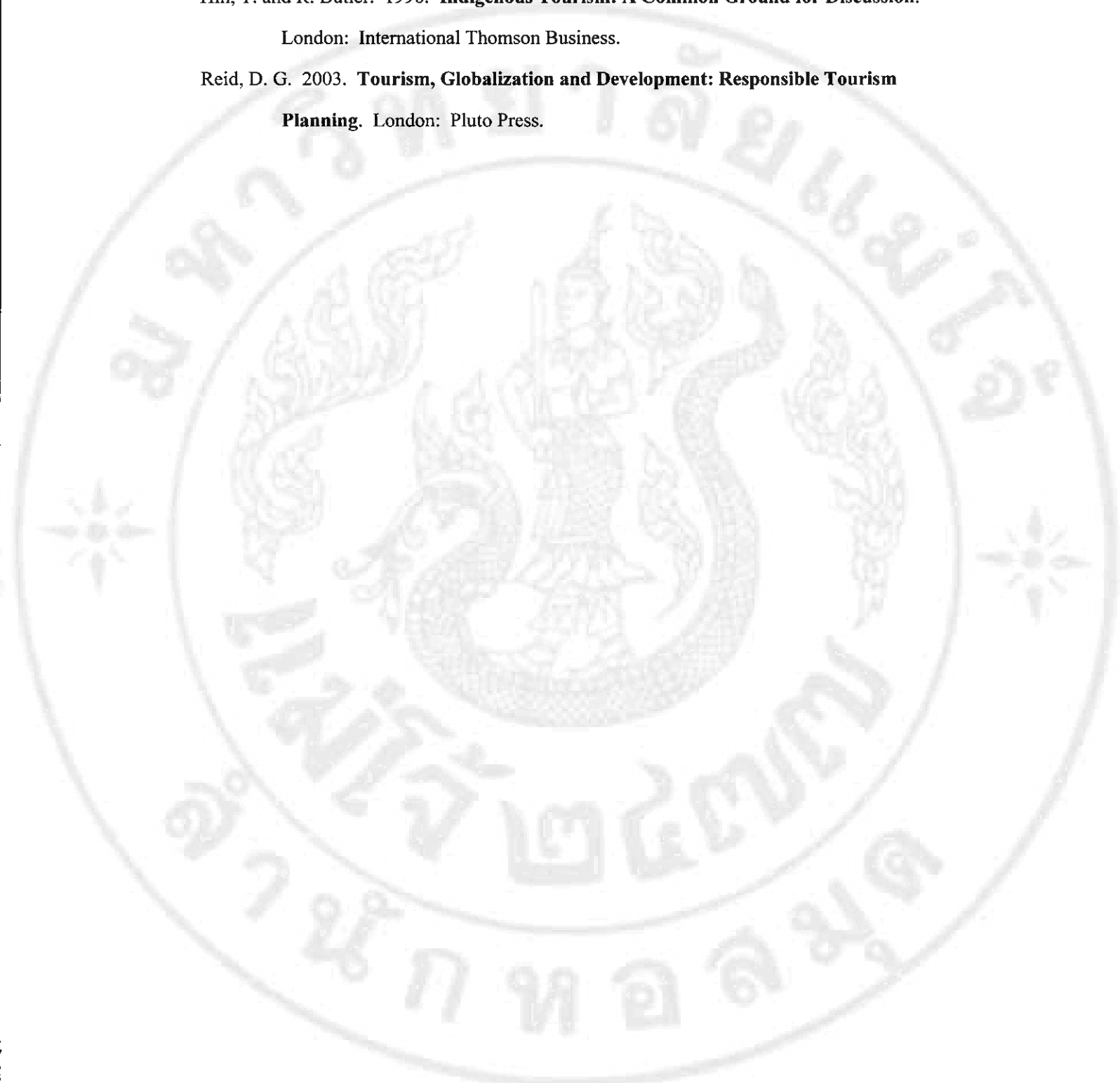
Development Agency.

Hin, T. and R. Butler. 1996. **Indigenous Tourism: A Common Ground for Discussion.**

London: International Thomson Business.

Reid, D. G. 2003. **Tourism, Globalization and Development: Responsible Tourism**

Planning. London: Pluto Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม**เรื่อง**

**“การศึกษาการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10
ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา”**

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามมี 6 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
ตอนที่ 2 การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว
ตอนที่ 3 ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว
ตอนที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน
ตอนที่ 5 เจตคติต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน
ตอนที่ 6 การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
2. โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อ ทุกตอน ตามความเป็นจริง
3. ข้อมูลที่ได้จะนำไปวิเคราะห์ทางสถิติในภาพรวมเท่านั้น ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
วีรภรณ์ ไตศิริ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ

- ต่ำกว่า 30 ปี 31 – 40 ปี 41 – 50 ปี
 51 – 60 ปี มากกว่า 60 ปี

3. ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า
 อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี สูงกว่าระดับปริญญาตรี

4. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ

- ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน
 อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้ต่อเดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,000 – 10,000 บาท
 10,001 – 15,000 บาท 15,001 – 20,000 บาท
 20,001 – 25,000 บาท มากกว่า 25,000 บาท

6. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

- ต่ำกว่า 10 ปี 11 – 20 ปี
 21 – 30 ปี 31 – 40 ปี
 มากกว่า 40 ปี

7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

- ไม่เกิน 2 คน   3 – 4 คน
 มากกว่า 4 คน

ตอนที่ 2 การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามโดยใช้เครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่ตรงกับการรับรู้ของท่านมากที่สุด (กรุณาทำทุกข้อ) โดย

ระดับ 1	หมายถึง	มีการรับรู้น้อยที่สุด
ระดับ 2	หมายถึง	มีการรับรู้น้อย
ระดับ 3	หมายถึง	มีการรับรู้ปานกลาง
ระดับ 4	หมายถึง	มีการรับรู้มาก
ระดับ 5	หมายถึง	มีการรับรู้มากที่สุด

การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับการรับรู้				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1. การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน					
2. สมาชิกครัวเรือนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว					
3. การท่องเที่ยวสนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว					
4. การท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนให้สูงขึ้น					
5. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชน					
6. การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นตัวสินค้าและของที่ระลึก					

การรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับการรับรู้				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
7.การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต การนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูง					
8.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์รักษา พื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม					
9.การท่องเที่ยวช่วยลดอัตราการว่างงาน					
10.การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง					
11.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม					
12.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม					
13.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์พื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม					
14.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม					
15.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน					
16.การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรอย่างสูงสุดในด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม					
17.การท่องเที่ยวให้ผลดีมากกว่าผลเสีย					

ตอนที่ 3 ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามโดยใช้เครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความคาดหวังของท่านมากที่สุด (กรุณาทำทุกข้อ) โดย

ระดับ 1	หมายถึง	มีความคาดหวังน้อยที่สุด
ระดับ 2	หมายถึง	มีความคาดหวังน้อย
ระดับ 3	หมายถึง	มีความคาดหวังปานกลาง
ระดับ 4	หมายถึง	มีความคาดหวังมาก
ระดับ 5	หมายถึง	มีความคาดหวังมากที่สุด

ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1.การท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจภายในครัวเรือนดีขึ้น					
2.การท่องเที่ยวทำให้หัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีงานทำ					
3.การท่องเที่ยวทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีงานทำ					
4.การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น					
5.การท่องเที่ยวทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน					
6.การท่องเที่ยวทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น					
7.การท่องเที่ยวช่วยให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น					
8.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์					
9.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม/สภาพการเข้าถึง					
10.การท่องเที่ยวสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น					

ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
11.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากองค์การภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนทางด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว					
12.การท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้าเพียงพอต่อความต้องการของท้องถิ่น					
13.การท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มการให้บริการและเกิดอำนาจในการต่อรอง					
14.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีภายในครัวเรือน					
15.การท่องเที่ยวทำให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับท้องถิ่น					
16.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในท้องถิ่น					
17.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า					
18.การท่องเที่ยวทำให้เกิดการย้ายออกไปทำงานนอกท้องถิ่นลดลง					
19.การท่องเที่ยวทำให้ได้พบปะผู้คนจากทั่วโลก					
20.การท่องเที่ยวทำให้ท้องถิ่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ					

ตอนที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือน

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามโดยใช้เครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่ตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด
(กรุณาทำทุกข้อ)

ประเด็นคำถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ในชุมชน	ข้อเท็จจริง	
	ถูก	ผิด
1.การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน		
2.สมาชิกในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน		
3.จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนหลายๆ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมชุมชน		
4.การจัดการขยะ สิ่งปฏิกูลและสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง		
5.นักท่องเที่ยวต้องดูแลตนเองและระมัดระวังอันตรายจากการท่องเที่ยวเองไม่ใช่ผู้นำเที่ยว		
6.การจัดทำป้ายสื่อความหมายในการท่องเที่ยวไม่มีความจำเป็น เพราะนักท่องเที่ยวมีความรู้ดีอยู่แล้ว		
7.สมาชิกในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบการ ท่องเที่ยวในชุมชน		
8.เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวในชุมชน จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจโดยไม่ต้องสนใจเรื่องวิถีชีวิตหรือประเพณีของชุมชน		
9.สมาชิกในชุมชนต้องทำหน้าที่ในการสื่อความหมายหรืออธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว		
10.นักท่องเที่ยวสามารถนำเอาสัตว์ พืชพันธุ์ หรือสิ่งของในแหล่งท่องเที่ยวไปเป็นของที่ระลึกและความประทับใจ		

ตอนที่ 5 เจตคติต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือน

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามโดยใช้เครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่ตรงกับเจตคติของท่านมากที่สุด
(กรุณาทำทุกข้อ) โดย

1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
3	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
4	หมายถึง	เห็นด้วย
5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เจตคติต่อการท่องเที่ยวในชุมชน	เจตคติ				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง 5	เห็นด้วย 4	ไม่แน่ใจ 3	ไม่เห็นด้วย 2	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง 1
1.ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน					
2.การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ยั่งยืน					
3.การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมสามารถทำให้เกิดในชุมชนได้					
4. การท่องเที่ยวสามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น					
5.การท่องเที่ยวในชุมชนสามารถแก้ปัญหาความยากจนในชุมชนได้					
6.ผู้นำเที่ยวควรอธิบายถึงผลกระทบและความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว					
7.สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน					
8.การท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก					

เจตคติต่อการท่องเที่ยวในชุมชน	เจตคติ				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง 5	เห็นด้วย 4	ไม่แน่ใจ 3	ไม่เห็นด้วย 2	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง 1
9.การนำขยะทุกชิ้นออกจากแหล่งท่องเที่ยวหลังจากนักท่องเที่ยวทิ้งไว้เป็นสิ่งยุ่งยากไม่สามารถปฏิบัติได้					
10.การอธิบายถึงเรื่องราวและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวฟังเป็นเรื่องไร้ประโยชน์					
11.การกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวรำคาญและไม่มาเที่ยวอีก					
12.การโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต้องดำเนินการ					
13.การติดตามและดูแลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิดจะช่วยแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมได้					
14.การท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม					
15.สมาชิกในชุมชนต้องถือว่าการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นภารกิจของทุกคน					
16.การแนะนำและชี้แจงการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวก่อนเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นเสียเวลา					
17.การป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนที่ให้บริการนำเที่ยว					

ตอนที่ 6 การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามโดยใช้เครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมของท่านมากที่สุด (กรุณาทำทุกข้อ) โดย

ระดับ 1	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อยที่สุด
ระดับ 2	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับ 3	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับ 4	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก
ระดับ 5	หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งบริษัทสันทนาการจำกัด					
2. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการนำเที่ยวชมหมู่บ้านพิพิธภัณฑ์ ค่ายทหารจำลอง					
3. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในให้บริการบ้านพัก					
4. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการขายของในร้านค้าชุมชน					
5. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการให้บริการในร้านอาหาร					
6. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเคยเข้าร่วมประชุมในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
7. ครัวเรือนของท่านได้รับผลประโยชน์หรือรายได้จากบริษัทการท่องเที่ยว					
8. สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว					

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
9. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎเกณฑ์ การท่องเที่ยวในชุมชน					
10. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการสำรวจความเชื่อมโยงโทรมของหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยว					
11. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการท่องเที่ยว					
12. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการกำหนด คำอธิบายหรือให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว					
13. ท่าน/สมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่นักท่องเที่ยว					
14. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการกำหนด หรือพัฒนาเส้นทางกรท่องเที่ยวในชุมชน					
15. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการกำหนด บทบาทของสมาชิกในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
16. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเคยได้รับการอบรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
17. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเคยได้รับการอบรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว					
18. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเคยได้รับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น					
19. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการแนะนำการปฏิบัติตนแก่นักท่องเที่ยวระหว่างกรท่องเที่ยวในชุมชน					

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
20.การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทำให้ท่านหรือครัวเรือนของท่านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น					

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการการจัดกระบวนการ AIC

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ราชบัณฑิตยสถาน
โครงการเสวนา : การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษามอบูบ้านจันทบุรีพัฒนา 10
ตำบลอัญมณีเรือง ตำบลเบตง จังหวัดยะลา
วันที่ 2 กรกฎาคม 2556

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
1	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	
2	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	
3	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	
4	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	
5	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	
6	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	
7	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	
8	ชวรัตน์ 1888	ประธานชมรมผู้สูงอายุ	บ้านจันทบุรีพัฒนา 10	080-3679440	

รายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อ.เบตง จ.ยะลา

วันที่ 27 พฤษภาคม 2556

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
1	วิรัชชัย นิลสุรยพงศ์	กรรมการ		
2	ชัยมงคล แซ่ฟ้อ	รองประธาน	๐๙๖ ๒๖๙๐๕๙	
3	อรรถวิทย์	กรรมการ		
4	วิภาดา นิลสุวรรณ	กิจกร		
5	วิรัชชัย	กรรมการ		
6	หิรัญ	กรรมการ		
7	สุมาลี แซ่ฟ้อ	กรรมการ		
8	อภินันท์ อภินันท์	กรรมการ		
9	วิรัชชัย แซ่มอง	กรรมการ		
10	วิรัชชัย แซ่มอง	กรรมการ		
11	วิรัชชัย แซ่มอง	กรรมการ		
12	พาริษา แซ่มอง (พลองหนวด)	กรรมการ		

รายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อ.เบตง จ.ยะลา

วันที่ 27 พฤษภาคม 2556

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
13	นางจ. พงศ์ไพจิตร วัฒนโชติ	กรรมการ	073-263018	
14	วิภาณี ใจดี	สมาชิกชมรมพัฒนา (ผู้ทรงคุณวุฒิ)	073-263062	
15	อนงค์	ผู้สังเกตการณ์	~~081-9905794~~	
16	นางมณฑิลา เตชะทอง	สมาชิกชมรมพัฒนา	081-9905794	
17	น.ส. เตชะสุนทร เตชะทอง	สมาชิกชมรมพัฒนา	099-5692255	
18	นางวันชัย เตชะทอง	สมาชิกชมรมพัฒนา	081-9957744	
19	น.ส. ชลิตา รอดาน	สมาชิกชมรมพัฒนา	080-6805105	
20	น.ส. ชลิตา รอดาน	สมาชิกชมรมพัฒนา	082-9009204	
21	นางอรุณรัตน์ ชื่นชื่นใจ	สมาชิกชมรมพัฒนา		
22	นางประไพ ใจดี	สมาชิกชมรมพัฒนา		
23	นางประไพ ใจดี	สมาชิกชมรมพัฒนา		
24	วิภาณี ใจดี	สมาชิกชมรมพัฒนา	080-191605	

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ : การจัดกระบวนการ AIC
 การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษา หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10
 อ.เบตง จ.ยะลา
 วันที่ 6 กรกฎาคม 2556

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายเอกชัย วาทีตศุภผล	ผู้ใหญ่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	
2	นายสมชัย แซ่ฮ่า	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง	
3	นายถวัลย์ชาติพันธุ์สกุล	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ	
4	นายชัยยง แซ่ม่วง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง	
5	นายสุชาติ ทุ่งรัตนตรี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ	
6	นายชัยณรงค์ แซ่ฟอง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ	
7	นายวิรุฬห์ เลี้ยงเจริญวงศ์	สมาชิกอบต. หมู่ที่ 10	
8	นายอานนท์ แซ่จั้น	สมาชิกอบต. หมู่ที่ 10	
9	นายองอาจ วฒพิทักษ์ศักดิ์	กรรมการด้านการท่องเที่ยว	
10	นายจินชุย แซ่เหอ	กรรมการหมู่บ้าน	
11	นางนิภา แซ่ฟอง	กรรมการหมู่บ้าน	
12	นางวลัยภรณ์ แซ่แก้ว	กรรมการหมู่บ้าน	
13	นางโกสุม แซ่ม่วง	กรรมการหมู่บ้าน	
14	นางพรพรรณ จันทร์อนันต์	กรรมการหมู่บ้าน	
15	นายจื้อ แซ่จั้น	กรรมการหมู่บ้าน	
16	นายครรชิต วินัยศักดิ์เสรี	อาสาพัฒนาชุมชน	
17	นางพรนภา จรัสวิชาการ	อาสาพัฒนาชุมชน	
18	นายรักชาติ แซ่ชู	กรรมการหมู่บ้าน	
19	นายวิทยา เพิ่มहरษา	กรรมการหมู่บ้าน	
20	นางสุนาริน แซ่ว่อง	กรรมการหมู่บ้าน	
21	นายอนันต์ แซ่ซำ	กรรมการหมู่บ้าน	
22	นายวิโรจน์ วินัยศักดิ์เสรี	อาสาพัฒนาชุมชน	
23	นางไฉ่ แซ่หลิน	กรรมการหมู่บ้าน	
24	นายสุระ สิ้นธุสกุล	กรรมการหมู่บ้าน	
25	นางปราณี แซ่ม่วง	อสม.	

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
25	นางจิรา แซ่ฮ่า	อสม.	
27	นางกันทิมา แซ่เลียง	อสม.	
28	นางรัศมี แซ่ต๋อย	อสม.	
29	นายอำเภอเบตง		
30	รองนายกเทศบาลเมืองเบตง		
31	นายกองค์การบริหารส่วนยะลา		
32	นายกองค์การบริหารตำบลอัยเยอร์เวง		
33	ปลัดองค์การบริหารตำบลอัยเยอร์เวง		
34	ประธานหอการค้าจังหวัดยะลา		
35	เกษตรอำเภอเบตง		
36	ปลุสัศว์อำเภอเบตง		
37	พัฒนาชุมชนอำเภอเบตง		
38	การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยะลา		
39	ฝ่ายการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองเบตง		
40	ฝ่ายการท่องเที่ยวองค์การบริหารส่วน ตำบลอัยเยอร์เวง		
41	ประธานการท่องเที่ยวชุมชนยะลา		
42	สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมเบตง		
43	นายคุณวุฒิ มงคลประจักษ์	อดีตนายกเทศมนตรีเมืองเบตง	
44	กำนันตำบลอัยเยอร์เวง		
42	รศ.ดร.เทพ พงษ์พานิช	อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่โจ้	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
46	รศ.ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	รองอธิการฝ่ายพัฒนาเครือข่าย	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
47	รศ.ดร.วีระพล ทองมา	คณบดีคณะพัฒนาการท่องเที่ยว	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
48	อาจารย์ดร.สมคิด แก้วทิพย์	ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
49	อาจารย์ดร.ปานแพร เซวาน์ประยูร	อาจารย์คณะพัฒนาการท่องเที่ยว	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
50	อาจารย์วันชัย เจือบุญ	อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ	มหาวิทยาลัยศิลปกร
51	อาจารย์เลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ	อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ	มหาวิทยาลัยศิลปกร

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ
 โครงการเสวนา : การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10
 ตำบลอ้อยเข้ยว่ง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
 วันที่ 3-7 กรกฎาคม 2556

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
1	พลโทพัน นิชพัทธ์				
2	อ. 78 ปะ				
3	พัชร				
4	ศิริณี				
5	วิมลดา อี				
6	จิ๋ว		4		
7	นาย อนันต์ ศรีชัย	ค.ม.ช.อ. อ.ย.ศ.	ถ. 40	073-231536	
8	วิมลดา แก้วชัย		18		
9	วิมลดา, กานจนศิริราชวงศ์		35	073-268027	
10	ชู		~~35~~		
11	อ.ด.ต. อธิษฐ์ ศรีนาค	อ.ต.อ. อ.ย.ศ. 10	อ.ต.อ. อ.ย.ศ. 10	088-4889927	
12	ร.ท. วิมลดา ศรีนาค	อ.ต.อ. อ.ย.ศ. 10	อ.ต.อ. อ.ย.ศ. 10	081-0673119	
13	วิมลดา แก้วชัย		บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10		
14	วิมลดา				
15	วิมลดา "ชช"				

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ
 โครงการเสวนา : การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านอุพการณ์พัฒนา 10
 ตำบลอัยเซอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
 วันที่ 3-7 กรกฎาคม 2556

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
16	สีสวดี พงศอดุล		38	073-263 030	
17	พญาย้อย หน่อทอง		70	073-263061	
18	กนกาน คุ้มชู		105	073-263 078	
19	ไต่ นิช นิลิน		71	073-263066	
20	สีสวดี พงศอดุล		72	073-263033	
21	พ. เชื้อชุม คุ้มชู		79	073 263 008	
22	ทัศนีย์ คุ้มชู		40	0859212832	
23	ประดา คุ้มชู		106	073 263 067	
24	ดาโด้ คุ้มชู		18	073-263-029	
25	ธีร คุ้มชู		37	073-263018	
26	คณิน คุ้มชู		44	073-263005	
27	พ. นิช คุ้มชู		5	073-263025	
28	นิตยา คุ้มชู		20	073263029	
29	สีสวดี พงศอดุล		~~56~~ 56	สีสวดี พงศอดุล	073263044
30	นิตยา คุ้มชู		35	073-263027	

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ
 โครงการเสวนา : การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10
 ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
 วันที่ 3-7 กรกฎาคม 2556

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
31	วิมล		46	073-263010	
32	สม ตรี		46	073263071	
33	ปราณี		2	073263016	
34	ขวัญ		57	073263044	
35	ดิเรก		6	073263038	
36	สมชาย 66		83	073-263036	
37	เสถียร 107		13		
38	ทนงค์ 106		66	073263065	
39	พงษ์ 99		69	073263007	
40	อุไร 110		92	073263065	
41	วิมล 106		15	073-263049	
42	ราตรี 107		15	073-263049	
43	เสถียร 106		102	073-263059	
44	วิมล 106		3	073-263022	
45	วิมล 106		144	073-263062	

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ
 โครงการเสวนา : การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านพุทธาภรณ์พัฒนา 10
 ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
 วันที่ 3 - 7 กรกฎาคม 2556

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
46	ก. น. / น. น. / น. น.		3		
47	อ. น. น. / น. น. น. น. น. น.		76	073263048	
48	อ. น. น. / น. น. น.		59	073 263 054	
49	อ. น. น. / น. น. น. น. น.		74	073-263 073	
50	น. น. น. น. / น. น. น.	น. น. น.		089 191000	

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่

ที่ ศธ ๐๕๒๓.๑๔.๕/ ๕๗๖

วิทยาลัยบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๙๐

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่

เรียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐

ด้วย นางสาววิรภรณ์ ไตศิริ รหัส ๕๒๐๕๕๐๑๐๐๘ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารศาสตร์ วิชาเอก การบริหารอุตสาหกรรมบริการ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ จะได้จัดโครงการเสวนา:การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ ๓ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา นั้น

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จึงขอความอนุเคราะห์ใช้ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เพื่อใช้ในการประชุมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวชุมชน ทั้งนี้ นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงและสามารถติดต่อกับนักศึกษาดังกล่าวได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๘๙๑๙ ๑๖๐๐ ๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ให้ความอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

งานบริการการศึกษาและกิจการนักศึกษา

โทร. ๐ ๕๓๔๗ ๕๕๐๕

โทรสาร ๐ ๕๓๔๗ ๕๕๐๐

ภาคผนวก ง

หนังสือเรียนเชิญเข้าร่วมโครงการเสวนา

ที่ ศธ ๐๕๒๓.๑๔.๕/๖๗๗

วิทยาลัยบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๔๐

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอเรียนเชิญเข้าร่วมโครงการเสวนา : การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

เรียน สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม อำเภอเบตง จ.ยะลา

ด้วย นางสาววีรภรณ์ ไตศิริ รหัส ๕๒๐๕๕๐๑๐๐๘ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารศาสตร์ วิชาเอก การบริหารอุตสาหกรรมบริการ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ จะได้จัดโครงการเสวนา:การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ ๓ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ณ ศาลาเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา นั้น

ในกรณีนี้ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมโครงการเสวนา:การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ในวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ศาลาเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

งานบริการการศึกษาและกิจการนักศึกษา

โทร ๐ ๕๓๔๗ ๕๔๐๐

โทรสาร ๐ ๕๓๔๗ ๕๔๐๐

ภาคผนวก จ

หนังสือเรียนเชิญบุคลากรในสังกัดเข้าร่วมเป็น
วิทยากรบรรยายพิเศษ

ที่ ศธ ๐๕๒๓.๑๔.๕/๖๗๕

วิทยาลัยบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๙๐

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอเรียนเชิญบุคลากรในสังกัดเข้าร่วมเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ

เรียน คณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

ด้วย นางสาววีรภรณ์ ไตศิริ รหัส ๕๒๐๕๕๐๑๐๐๘ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารศาสตร์ วิชาเอก การบริหารอุตสาหกรรมบริการ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ จะได้จัดโครงการเสวนา:การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ ๓ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ ตำบลชัยเขจรเวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา นั้น

ในการนี้ เพื่อให้การจัดทำคู่มือเป็นไปด้วยความเรียบร้อย วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จึงขอเรียนเชิญ อาจารย์วันชัย เจือบุญ และอาจารย์เลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ บุคลากรในสังกัดของท่านเข้าร่วมโครงการเสวนา:การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ ๓ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ๑๐ ตำบลชัยเขจรเวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสนับสนุน จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร รักษาราชการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

งานบริการการศึกษาและกิจการนักศึกษา

โทร. ๐ ๕๓๘๗ ๕๕๐๔

โทรสาร ๐ ๕๓๘๗ ๕๕๐๐

ภาคผนวก ฉ

หนังสือตอบรับ

ที่ ศธ. ๐๕๒๐.๓๐๓/ 1051

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี ๗๖๑๒๐

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง อนุญาตให้บุคลากรในสังกัดร่วมเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ
เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ้างถึง หนังสือวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ ศธ ๐๕๒๓.๑๔.๕/๑๗๕ ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

ตามหนังสือที่อ้างถึงวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้ขอเชิญ อาจารย์วันชัย เจือบุญ และอาจารย์เลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ บุคลากรสังกัดคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ ในโครงการเสวนา : การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านจุฬารณณ์พัฒนา ๑๐ ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ ๓-๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่บ้านจุฬารณณ์พัฒนา ๑๐ ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา นั้น

คณะวิทยาการจัดการ พิจารณาแล้วไม่ขัดข้องยินยอมอนุญาตให้บุคลากรทั้ง ๒ รายข้างต้น ร่วมเป็นวิทยากรได้ตามความประสงค์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงค์)
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ
Anuwachon
โทร. ๐-๓๒๕๕-๕๐๓๐
โทรสาร. ๐-๓๒๕๕-๕๐๒๖
"สร้างพระคุณคุณาภรณ์ สืบเนกคุณารุ เอื้อต่อจริยธรรม ปฏิบัติตามปฏิปที"

ภาคผนวก ข

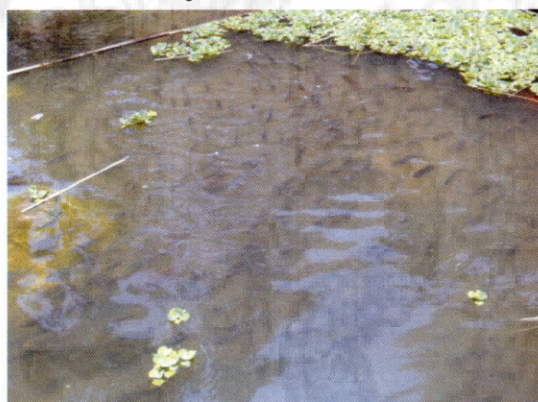
ภาพบริบทชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ภาพผนวก 5 กลุ่มสหกรณ์รับซื้อน้ำยางภายใน
หมู่บ้าน

ภาพผนวก 6 สภาพถนนลาดยางเข้าหมู่บ้าน

ภาพผนวก 7 บ่อเลี้ยงปลาจิ้งจกจากโครงการ
เศรษฐกิจพอเพียงภายในหมู่บ้าน

ภาพผนวก 8 ไม้เบตง ไม้พื้นบ้านของอำเภอ
เบตงจากโครงการเศรษฐกิจ
พอเพียงภายในหมู่บ้าน

ภาพผนวก 9 ศาลากลางประจำหมู่บ้าน

ภาพผนวก 10 สภาพบ้านเรือนภายในหมู่บ้าน

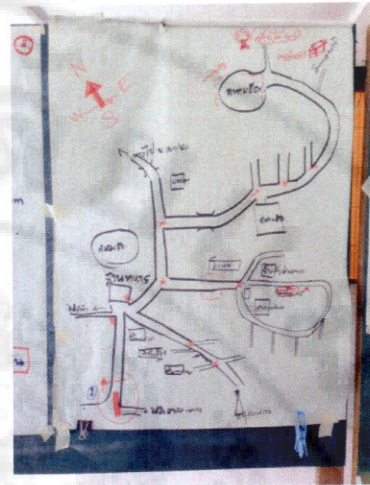
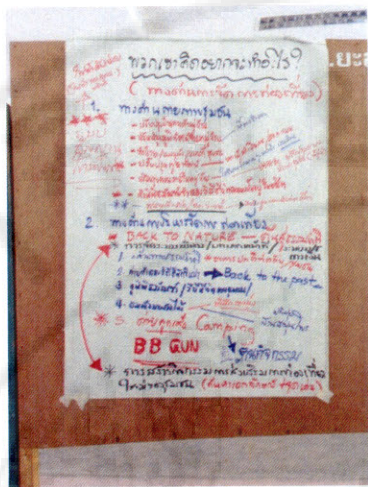
ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรมการจัดกระบวนการ AIC

ภาพผนวก 11 การจัดการกระบวนการ AIC ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 วันที่ 6 กรกฎาคม 2556

ภาพผนวก 12 คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้เข้าร่วมกระบวนการ AIC ณ หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10

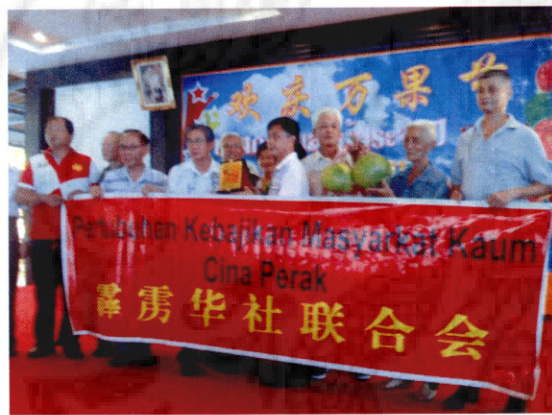

ภาคผนวก ฉ

ภาพเทศกาลงานผลไม้ประจำปี

ภาพผนวก 13 นักท่องเที่ยวจากมาเลเซียเข้าร่วมกิจกรรมงานเทศกาลผลไม้ประจำปี ในงาน
เทศกาลงานผลไม้ประจำปี วันที่ 30 -31 สิงหาคม ของทุกปี

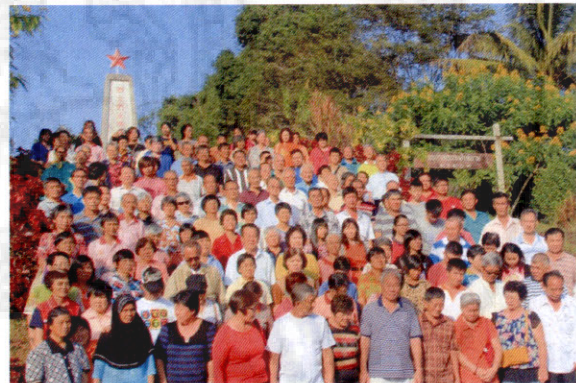

ภาพผนวก 14 กิจกรรมในงานเทศกาลผลไม้ที่จัดขึ้นโดยคนในชุมชนจุฬารัตน์พัฒนา 10

ภาคผนวก ๑

ภาพวันรำลึกวีรชนคนกล้า บ้านจุฬารณย์พัฒนา 10

ภาพผนวก 15 นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับคนในชุมชนเข้าร่วมงานวันรำลึกวีรชนคนกล้า

ภาคผนวก ๓

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาววีรภรณ์ โตศิริ	
เกิดเมื่อ	1 สิงหาคม 2509	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2535	เทคโนโลยีเกษตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
	พ.ศ. 2540	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2535-2543	อาจารย์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันราชภัฏลำปาง
	พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน	อาจารย์ สาขาวิชาพัฒนการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ. 2549	รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักศึกษาและองค์กรสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	พ.ศ. 2551	รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษและการศึกษา สัตว์จร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	พ.ศ. 2552	ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	พ.ศ. 2555	หัวหน้าสำนักงานเลขานุการ สำนักงานเลขานุการงานวันเกษตรแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้